

NUMISMATICKÝ ČASOPIS ČESKOSLOVENSKÝ.

(REVUE NUMISMATIQUE TCHÉCOSLOVAQUE.)

VYDÁVÁ NUMISMATICKÁ SPOLEČNOST ČESKOSLOVENSKÁ V PRAZE
S PODPOROU MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ A NÁRODNÍ OSVĚTY
A ČESKÉ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ V PRAZE.

ROČNÍK XI. (1935) a XII. (1936).

REDAKTOR:

Docent Dr. GUSTAV SKALSKÝ.

REDAKČNÍ RADA:

Prof. Dr. JOSEF DOBIÁŠ, Dr. VIKTOR KATZ, Dr. ANTONÍN MASTNÝ,
Dr. EM. NOHEJLOVÁ a prof. Dr. JOSEF SCHRÁNIL.

S 4 TABULKAMI.

V PRAZE.

NÁKLADEM NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI ČESKOSLOVENSKÉ V PRAZE.

1936.

OBSAH:

ČLÁNKY:	Strana
<i>Gustav Skalský</i> , Studie o českých a moravských brakteátech III.....	1— 30
<i>Gustav Skalský</i> , Nejstarší české mince. (Poznámky ke spisu Viktora Katze O chronologii denárů Boleslava I. a Boleslava II.)	31— 57
<i>Viktor Katz</i> , Nejstarší české mince. (Odpověď Gustavu Skalskému.)...	58— 84
<i>Gustav Skalský</i> , Doslovem	85— 89
<i>Viktor Katz</i> , V závěru polemiky	90— 93

NÁLEZY:	
<i>C. Šťastný a G. Skalský</i> , Neznámé dosud denáry ze dvou moravských nálezů (v Bzenci a Pustiměři)	94— 96
<i>G. Skalský</i> , Nález pražských grošů Václava II. a kusů stříbra v Zrnětíně	96— 98
<i>Frant. Grimm</i> , Nález grošů Jana Lucemburského v Kutné Hoře 1934..	98
<i>J. Koudelka</i> , Nález grošů v Nechanicích	98
<i>C. O. Castelin</i> , Dva nálezy pražských grošů (Hraběšín a St. Jesenčany)	99—102
<i>G. Skalský</i> , Nález pražských grošů a malých peněz Jana Lucemburského a Karla I. z okolí Loun	102—105
<i>G. Skalský</i> , Nález dukátů v Horažďovicích	105
<i>C. O. Castelin</i> , Nález pražských grošů z doby husitské v Mravišti u Bene- šova	105—107
<i>L. Kraskovská</i> , Nález dukátů v Topolčanech	107
<i>G. Skalský</i> , Nález dukátů u Chotěboře	107—108
<i>L. Kraskovská</i> , Nález v Letničie	108
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález ve Starém Albenreuthu (okres Cheb).....	108—109
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález v Borku (okres Jáchymov).....	109
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález v Hor. Bukovině (okres Mnich. Hradiště).....	109
<i>Em. Nohejlová</i> , Grošový nález v Plačkově u Humpolce.....	110
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález grošů v Jičíně	110—111
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález grošů u Kácova.....	111
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález v Kralovicích	111
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález grošů v Lužanech u Hořic	111
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález v Povelčíně	112
<i>L. Kraskovská</i> , Nález v Šápu	112
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález v Květuši	112—113
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález dukátů ve Vimperku	113—114
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález v Jungmannově ulici v Praze	114—119
<i>J. Koudelka</i> , Nález grošů ve Sběři	119
<i>K. Klapka</i> , Nález v Onšovci	119
<i>J. Nakládal</i> , Nález mincí ve Skočově ve Slezsku	120
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález v Táboře při stavbě nového mostu přes Lužnici roku 1934	120
<i>C. O. Castelin—Em. Nohejlová</i> , Nález v Lužanech.....	120—130
<i>L. Kraskovská</i> , Nález ve Vrbovcích	130—131
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález v Senči	131—132
<i>F. Plánička</i> , Nález mincí v Klatovech r. 1933	132—133
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález u Týna n. Vlt.	133—134
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález v Borotíně u Tábora	134—135
<i>V. Řípa</i> , Dva nálezy v Býšti.....	135—136

	Strana
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález v Bolaticích na Hlučínsku	136—143
<i>Zd. Kamper</i> , Nález mincí v Mladé Boleslavi	143—144
<i>H. Janovský</i> , Nález tolarů z třicetileté války	144—146
<i>J. Nakládal</i> , Nález mincí z války třicetileté v Žadovicích	147—148
<i>L. Kraskovská</i> , Nález ze Závady	148
<i>L. Kraskovská</i> , Nález v Ostrově	148—149
<i>J. Nakládal</i> , Nález mincí v Lopašově	150
<i>V. Řípa</i> , Nález v Poběžovicích	150—151
<i>L. Kraskovská</i> , Nález z Chtelnic	151
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález v Pravenci na Slovensku	151
<i>L. Kraskovská</i> , Nález v Zemianskom Vrbovku	152
<i>L. Kraskovská</i> , Nález v Bidovcích	152—153
<i>J. Hrabě</i> , Leopoldovský nález v Dolním Bozkově u Semil	154—156
<i>L. Kraskovská</i> , Nález v Lomniče	157
<i>L. Kraskovská</i> , Nález v Horvatskom Grobe	157—159
<i>J. Nakládal</i> , Nález dukátů v Dol. Těrlicku	159
<i>Em. Nohejlová</i> , Nález u Habrovan	159
<i>L. Kraskovská</i> , Nález v Šandorfu	160—161
<i>L. Kraskovská</i> , Nález v Pukance	161
Drobné nálezy	161
LITERATURA	162—163
ZPRÁVY OSOBNÍ	164
VĚSTNÍK NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI ČESKOSLOVENSKÉ	165—169
RÉSUMÉ	170—173

UKAZOVATEL K TABULKÁM:

Tabulka I.—III.	1—30
„ IV. č. 1—6	94—95
„ IV. č. 7 a 8	95—96
„ IV. č. 9—14	120—130
„ IV. č. 15	108
„ IV. č. 16—26	144—146

GUSTAV SKALSKÝ:

STUDIE O ČESKÝCH A MORAVSKÝCH BRAKTEÁTECH III.

(Tab. I.—III.)

České brakteáty 13. století dělí se po vnější stránce celkem na dvě veliké skupiny. Brakteáty první skupiny, nesoucí vesměs zcela hrubý obraz korunovaného panovníka s rozličnými předměty v rozpiatých rukou, tvoří uzavřený ikonografický celek, jehož jednotvárnost je zmírněna téměř jen změnou rozměru střížků postupně se zmenšujících. Největší jejich částí jsou brakteáty, nazývané obyčejně „veliké“, průměru 38—42 mm, objevené v Čechách, zejména v nálezech vlašimském, chodovském, libčanském a heřmanickém,¹⁾ k nimž se připojují dvě skupinky ražeb menších s podobnými obrazy, s kterými nás seznámily jednak nález v Zalezlech,²⁾ průměru 34—37 mm, jednak nálezy v Mnichovicích, v Praze v Jirchářích, na Českobrodsku a u Dubnice pod Ralskem,³⁾ průměru 27—32 mm. Brakteáty druhé veliké skupiny vyznačují se naopak překvapujícím ikonografickým bohatstvím a pestrostí námětů mnohem jemněji a dovedněji provedených. Vidíme na nich celé postavy i části jejich, lidské a zvířecí, všelijak kombinované, spojené s rostlinnými a architektonickými prvky, přicházejícími i samostatně, netvory a fantastické motivy.⁴⁾ V numismatické literatuře bývají nazývány brakteáty „středními“ a „malými“, poněvadž rozměry, ačť značně rozdílné, pohybují se přibližně mezi 17—30 mm, jsou celkem menší oproti mincím skupiny první, zvláště jejich složky hlavní.⁵⁾

V druhé části našich „Studií o českých a moravských brakteátech“⁶⁾ snažili jsme se vysvětliti počátek a příčiny zavedení brakteátové ražby v Čechách a nakresliti povšechnými rysy vnější její vývoj až do doby vlády Přemysla II. Vyšlo na jevo, že první polovina 13. století a ještě první asi desetiletí jeho poloviny druhé jsou zaplněny t. zv. brakteáty

¹⁾ E. Fiala, České denáry, Praha 1897, tab. XXIII., násl.

²⁾ Na uv. m., tab. XXXI.

³⁾ Na uv. m., tab. XXIX., 13—15, V. Katz, Brakteáty Přemysla Otakara II., Věstník Numismatické společnosti československé 1922, str. 155 násl., č. 1—3, t ý ž, Nález brakteátů u Dubnice pod Ralskem, Numismatický časopis československý 1927, str. 30 násl., č. 6 a 7.

⁴⁾ Srv. Fiala, na uv. m., tab. XX. a XXII.

⁵⁾ Rozměry mohou tu býti naznačeny ovšem jen velmi zhruba, poněvadž zbývá ještě dosti brakteátů těžko zařaditelných, vymykajících se velikostí z běžného průměru, a protože velikost střížků je nepravidelná.

⁶⁾ NČČ. 1932, str. 28 násl.

velikými, raženými úplně podle míšeňského vzoru, k nimž jsme s velikou pravděpodobností připojili i typy známé z nálezů v Zalezlech, kdežto skupinka nejmenších ražeb téhož celkového rázu určitěji zařaděna býti nemohla. Ukázalo se také, že přechod od první hlavní skupiny, tedy od brakteátů míšeňského rázu, ke druhé, která se velikostí i vahou střížků a obrazů na nich umístěných zcela odpoutala od uvedeného vzoru, třeba hledati v době vlády Přemysla II. někdy po r. 1260, jak vyplývá zejména z druhého nálezů kolínského, v této druhé části našich „Studií“ popsaného. Mohl-li býti vnější vývoj a tím časový sled první skupiny pro nedostatek dobře zpracovaných nálezů načrtnut jen v hlavních liniích a zůstává-li přesnější přidělení mincí téměř vesměs němých jednotlivým panovníkům, Přemyslovi I., Václavu I. a Přemyslu II., hlavně však odlišení brakteátů českých od přemyslovských ražeb zhořeleckých a budyšínských úkolem nerozřešeným, staví nás pestrá směs ražeb přibližně z l. 1260—1300 před otázky ještě složitější a obtížnější. Nejde jen o jejich přidělení jednotlivým panovníkům, t. j. Přemyslovi II. a Václavovi II., nýbrž i o rozdělení jejich na mince země české, moravské, případně žitavské, kde asi již Přemysl II. zřídil mincovnu, ba i míšeňské, když zde Václav II. na konci 13. století razil jakožto imperii capitani et vicarius generalis a jakožto majetník rozsáhlých lén říšských, a na ražby knížectví slezských. Veliká pestrost ikonografická a snad i rozdílnost metrologická souvisí dále s ražbou v několika českých mincovnách v druhé polovině 13. věku dosvědčených. Zařazení současných našich brakteátů, z nichž jediné mince s rakouským štítkem a se jménem Otakarovým a Václavovým samy se hlásí do doby Přemysla a Václava II.,⁷⁾ podle času a místa jest jistě předním úkolem numismatického badání o českém mincovnictví 13. století, jest základem, z něhož teprve vyrostle jasné poznání peněžního vývoje soudobého. Může býti založeno jen na podrobném a vědecky přesném zpracování řady nových nálezů. Neboť z trosek některých starších, které byly bohužel popsány zcela nedostatečně, ač prošly rukama zkušených numismatiků a mohly poskytnouti poučení důležitá, nelze činiti závěrů bezpečných.

Pomocí dvou nových nálezů, jednoho malého z doby Přemysla II. a druhého většího z konce 13. století a přibráním typů mincí, které lze k brakteátům obou těchto nálezů přiřaditi, chceme se v této třetí části našich „Studií“ pokusiti o sestavení dvou či tří významných skupin českých ražeb z druhé poloviny 13. věku, jejichž odlišení formální jest zřejmě zároveň odlišením časovým a naznačuje směr vnějšího vývoje souvěké brakteátové ražby české. Budiž podotknuto hned na počátku, že nám nejde o to a že dnešní stav badání ani nedovoluje, aby byly úplně shrnuty všechny brakteáty, ba ani všechny typy, chované v mnoha sbírkách do-

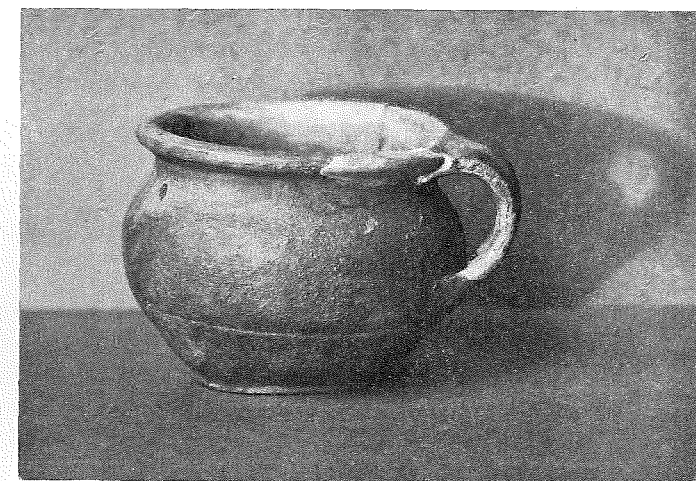
⁷⁾ Když byl ovšem náš mincovní materiál 13. století rozdělen do uvedených dvou velikých skupin před a po přibližně 1260.

mácích i cizích, zejména německých, ani aby byly přesně ohraničeny jednotlivé skupiny, jak vyplýne z výkladů dalších. Moudré uskrovnění na materiál, přístupný přímému zkoumání a poskytující bezpečný základ, bude pak jistě východiskem pozorování širšího, opřeného o poznání nových nálezů.

1.

Nález v Jedouchově.

Dne 25. listopadu 1932 vykopal rolník Jan Čáp v Jedouchově u Lipnice n. Sáz. při dobývání kmene ve svém lese, vzdáleném asi 400 kroků od stavení, ve hloubce 30 cm malou nádobku, v níž bylo podle hlášení četnické stanice v Lipnici 16 brakteátů, narovnaných na sobě. Nádobka (viz obr. v textu) jest nízká (měří 56 mm), široká s vyklenutým bříškem a neprofilovaným okrajem, má ploché, široké, na vnější straně vlevo vy-

žlabené ouško a měří dole 43, nahoře 68 mm. Brakteáty v ní uschované byly dvojího druhu:

1. Ve vypouklém kruhu korunované poprsí zpředu s mečem v pr. a s liliovitým žezlem v l. ruce. Přibližně uprostřed okraje jest kruh, složený z jemných perliček. Na dvou kusech vidíme po obou stranách poprsí přibližně v horizontální ose bakulku, na jednom je bakulka jen na jedné straně, dva kusy jsou bez bakulek.

5 k. vesměs z různých razidel, celkový průměr 26—27 mm, průměr obrazové plochy 16.5—17.5 mm, 0.668 g.⁸⁾ 0.850.⁹⁾

⁸⁾ Průměrná váha jednoho kusu.

⁹⁾ Jakost zkouškami na kameni, za něž jsem velikým díkem zavázán Státnímu puncovnímu úřadu v Praze. Za pomoc při výkladu a popisu těchto i dalších brakteátů upřímně vděčím panu doc. Dr. J. Květovi.

Nálezy: Kaple Sv. Kříže v Praze, Štěpánov u Vlašimě,¹⁰⁾ České Budějovice,¹¹⁾ Borne, jižně od Magdeburgu,¹²⁾ Salesche v německém Slezsku.^{12a)}

Fiala, České denáry, tab. XXII., č. 8. *Vyobr. na tab. I., č. 1 a 2.*

2. Ve vypouklém kruhu korunovaná harpye zředu. Rysy obličejů jsou schematicky naznačeny, prsa zdobena tečkami, křídla členěna do několika letků, nohy s třemi rozpiatými prsty nataženy, ocas rovný, na konci rozeklaný do tří hrotů. Přibližně uprostřed okraje jest kruh, složený z jemných perliček.

11 k., pravděpodobně z 10 razidel,¹³⁾ 25—26 | 15—15,5 mm, 0,812 g, 0,850. *Vyobr. na tab. I., č. 3.*

Blätter f. Münzfreunde 1924, tab. 291, č. 21.

12 mincí z jedouchovského nálezu bylo odevzdáno numismatické sbírce Národního musea, 2 kusy hradnímu museu v Lipnici, 2 ponechal si původní majetník nálezu.

Pro jedouchovské brakteáty jest příznačné, že jest

1. jejich střížek velmi tuhý,
2. obrazová plocha zapuštěna do střížku jen mělce,
3. vypouklý kruh, jenž ji obepíná, poměrně úzký a nízký, vystupuje však ostře z celkové plochy střížku,
4. ražba nápadně ostrá, takže vidíme na spodní straně střížku zcela zřetelný negativ obrazu, a že
5. přibližně uprostřed okraje nahoru zahnutého jest kruh, složený z jemných perliček.

Nález v Německé Rybné.

Na pozemku paní Tekly Motyčkové v Německé Rybné (polit. okres Žamberk) č. 28, přišlo se 6. listopadu 1934 na spaleništi statku pod kořeny ohořelé lípy na nález brakteátů, jejichž počet lze odhadnouti asi na 200 kusů. Nádobka byla rozbita téměř úplně. Prozkoumáno mohlo býti 174 celých, 1 polovina a 1 zlomek.¹⁴⁾ Shledány tu byly tyto typy:

¹⁰⁾ Podle Fialy, na uv. m., tab. XXII. a č. 2221.

¹¹⁾ Podle starého záznamu v numismatické sbírce Národního musea v Praze.

¹²⁾ E. Bahrfeldt, Der Bracteatenfund von Borne, Berlin 1909, č. 115.

^{12a)} F. Friedensburg, Schlesische Münzfunde, I. Der Bracteatenfund von Salesche, Alt Schlesien I. 1, 1922, č. 12.

¹³⁾ Jest velmi nesnadné zjistiti, z kolika razidel vyšel určitý počet brakteátů, poněvadž ražba více kusů jedním úhozem zavinila značné rozdíly v obrysech obrazů a přechody od ostrých a určitých k méně zřetelným a proto deformovaným.

¹⁴⁾ Za zapůjčení nálezu a pomoc při jeho prozkoumání jsem díky povinen jeho majitelce, paní Tekle Motyčkové, a výboru Musejního spolku města Kostelce n. Orlicí, zvláště jeho předsedovi, panu lékárníkovi Ph. Mg. Ed. Böhmovi, a správci musea, panu V. Morávkovi, který mne při práci účinně podporoval.

1. Ve vypouklém kruhu korunovaná poloviční postava zpřímá, držící v rozpiatých rukou po věžičce s kuličkou na vrchole.

7 k. a 1 zlomek, 26—28 | 14—15 mm, 0,467 g, 0,850.

Nálezy: Kaple Sv. Kříže v Praze, Mnichovice?, Štěpánov?,¹⁵⁾ u Písku,¹⁶⁾ Český Brod,¹⁷⁾ Dubnice,¹⁸⁾ Kolín II.,¹⁹⁾ Plaffenmünster?,²⁰⁾ Grubbschütz.²¹⁾

Fiala, na uv. m., tab. XXII., č. 1. *Vyobr. na tab. I., č. 4.*

2. Ve vypouklém kruhu dvě stylisovaná, zády k sobě obrácená, dole smyčkou spojená, vztyčená lví těla, každé s třemi nohami, se společnou korunovanou hlavou zředu. Na některých jest kolem obrazu kruhový obvod. Kresba detailů postupně mizí, až je na 2 kusech abstrahována do schematu, přidržujícího se původního obrazu jen v hlavních obrysech.

72 k., 26—30 | 13—15 mm, 0,535 g, 0,800 a 0,830.

2 k. se zcela zjednodušenými obrysy váží 0,942 g, tedy 1 k. 0,471 g, jakost jednoho z nich 0,850.

Nálezy: Štěpánov, Pánova,²²⁾ Kolín I. a II.²³⁾

Fiala, na uv. m., tab. XXII., č. 28. *Vyobr. na tab. I., č. 5—7.*

3. Ve vypouklém kruhu heraldická korunovaná harpye, jejíž nohy se zavřenými pěsti jsou prohnuté v mírném obloučku a odchylují se značně od kolmé osy; křídla mají na vnější straně uprostřed po jednom drábků. Na jednom z nich je kolem obrazu vyražen kruhový obvod.

3 k., 30,5 | 16 mm, 0,587 g, 0,800.

Nálezy: Cheb,²⁴⁾ Mnichovice?,²⁵⁾ Kolín II.²⁶⁾

Fiala, na uv. m., tab. XX., č. 21. *Vyobr. na tab. I., č. 8.*

¹⁵⁾ Nálezy v kapli sv. Kříže, v Mnichovicích a v Štěpánově podle Fialy, který však v kapitole „Nálezy“ tento typ ani u Mnichovic ani u Štěpánova neuvádí, avšak p. č. 2217 obě tyto naleziště zaznamenává.

¹⁶⁾ Podle starého záznamu v numismatické sbírce Národního musea.

¹⁷⁾ V. Katz, Brakteáty Přemysla Otakara II., na uv. m., str. 155 násl., č. 5a.

¹⁸⁾ Týž, Nález brakteátů u Dubnice pod Ralskem, na uv. m., str. 30 násl., č. 1.

¹⁹⁾ G. Skalský, Studie o českých a moravských brakteátech II., na uv. m. str. 28 násl., Nález kolínský z r. 1928, č. 2.

²⁰⁾ Dr. v. Raيمان, Der Münzfund bei Pfaffenmünster, Mitteil. d. Bayer. Num. Ges. 1895, str. 67 násl., č. 25. „Könnte Donebauer, Taf. XIII. 590 sein“, tedy typ náš. Ale označení to je velmi nejisté, poněvadž je podobných typů více.

²¹⁾ W. Haupt, Der Bracteatenfund von Grubbschütz 1896, Der Münzen-sammler, Beil. zu Nr. 39, Jahrg. 4, č. 4.

²²⁾ Podle starého záznamu v numismatické sbírce Národního musea.

²³⁾ J. Ječný, Brakteáty nalezené v Kolíně, VNSČ. 1922, str. 183 násl., č. 1 a Skalský, na uv. m., č. 3.

²⁴⁾ Fiala, na uv. m., str. 211 a č. 2332.

²⁵⁾ Týž, č. 2268. V kapitole o nálezech však Fiala u Mnichovic tento typ neuvádí.

²⁶⁾ Skalský, na uv. m., č. 1.

4. Podobný č. 3., ale kresba obličej je schematicky naznačena třemi kroužky, prsa jsou zdobena tečkami, křídla nahoře volutově dovnitř zatočena, po délce rýhována a v horní třetině vodorovně přepásána. Vějířovitě rozložený ocas je vykrojen do tří laloků a uvnitř členěn třemi tečkami. Některé kusy mají okraj vroubkovaný.

9 k. a 1 půlka, 27—28 | 16—17 mm, 0·553 g, 0·850.

Nálezy: Kaple Sv. Kříže, Kralice,²⁷⁾ Kolín I. a II.²⁸⁾

Fiala, na uv. m., tab. XXII., č. 23. *Vyobr. na tab. I., č. 9.*

4a. Podobný č. 4, ale nohy mají tvar pahýlů bez pěstí.

21 k., 26—27 | 15—16 mm, 0·465 g, 0·850.

Nálezy: Kralice,²⁹⁾ Kolín II., Grubschütz.³⁰⁾ *Vyobr. na tab. I., č. 10.*

4b. Podobný č. 4a, ale ocas je štíhlejší, podobný liliovitému květu.

34 k., 26—27 | 14—15 mm, 0·433 g, 0·850.

Kolín I.³¹⁾ a II., Dubnice.³²⁾ *Vyobr. na tab. I., č. 11.*

4c. Jako předcházející, ale ocas je podobný široké peruti, vějířovitě vykrajované.

9 k., 27—28 | 14—15 mm, 0·44 g, 0·850. *Vyobr. na tab. I., č. 12.*

Variantu tu nezjistil jsem v žádném starším nálezu. Jen v Kralicích byly brakteáty podobné, přece však odlišné, značně většího střížku.³³⁾

4a nebo b 8 k., 26—27 | 14—15 mm, 0·437 g.

4a, b nebo c 8 k., 26—28 | 14—15 mm, 0·438 g.

Neurčité 3 k., 27—28 | 14—15 mm, 0·4, 0·492, 0·52 g.

165 brakteátů, jedna půlka a jeden zlomek tohoto nálezů jsou majetkem Musejního spolku města Kostelce n. Orlicí, 9 kusů bylo získáno numismatickým oddělením Národního musea v Praze.

Brakteáty nálezů v Německé Rybné nejsou, pokud se týče tvaru střížků, tak jednotným celkem, jako mince nálezů jedouchovského. Zřetelně lze tu rozlišit dvě skupinky. Kruh, jenž obepíná obrazovou plochu první z nich zabírající brakteáty typu 2. a 3., jest vyšší a vypouklější nežli

²⁷⁾ J. Smolík, Nález brakteátů v Králících u Prostějova n. M. PA. (Památky archaeologické a místopisné) 1909, str. 54 násl., snad č. 12. Obrázek pomačkaného brakteátu na tab. XXIV., není přesný. V části kralického nálezů, uložené ve sbírkách Národního musea, jest však několik kusů zřejmě této varianty. — Poněvadž známe mnoho obměn typu s korunovanou harpyí, uvádím zde jen ty, které mohu zařadit pod čísla nahoře uvedená s naprostou jistotou.

²⁸⁾ Na uv. m., č. 2 a č. 1.

²⁹⁾ Smolík neuvádí tuto variantu ani v popise, ani na tab. XXIV.; viz pozn. 27.

³⁰⁾ Na uv. m., č. 1 a 5.

³¹⁾ Ječný neuvádí přesně. Mezi kusy tohoto nálezů, nalézajícími se v městském museu kolínském, které jsem mohl laskavostí správce musea, pana inspektora J. Štolby, shlednouti, zjistil jsem variantu tu bezpečně. Byla též v druhém kolínském nálezů, popsáném mnou na uv. m., pod č. 1.

³²⁾ Katz, na uv. m., č. 9.

³³⁾ Smolík, na uv. m., č. 13 a 15.

kruh, rámuující obrazy druhé skupiny, do níž náleží mince typu 1., 4., 4a—4c. Jest tudíž střížek typu 2. a 3. vyšší, při tom však s obrazovou plochou méně hluboce zapuštěnou nežli střížek typů ostatních. Vznikají tak dva odlišné tvary, které bychom snad mohli nazvat „miskovitým“ a „knoflíkovitým“.^{33a)} Na některých brakteátech tvaru „miskovitého“ vidíme kolem obrazu rýhu, kruhový obvoдек, nikoliv však na střížcích brakteátů „knoflíkovitých“. Také na poměrně značnou velikost celkové plochy střížku části mincí typu 2. a všech tří kusů typu 3. budiž alespoň upozorněno. Za to však není nápadnějšího rozdílu ve vahách, i když průměrná stříž větších brakteátů typu 2. a všech typu 3. — 0·59 a 0·587 g —, tedy téměř stejná, převyšuje průměrnou váhu mincí typů ostatních, pohybující se mezi 0·553 až 0·433 g. Jakost peněz první skupinky (typu 2. a 3.) 0·800, 0·830, 0·850 rovná se přibližně jakosti ražeb typů ostatních 0·850, zvláště uvažíme-li, že zkouškou na kameni přesnosti docílití nelze. Úplná shoda jakosti typů a variant druhé skupinky nebudiž však přehlédnuta.

Přes uvedené úchytky dvou tvarů střížku, „miskovitého“ a „knoflíkovitého“, jeví se všechny brakteáty z Německé Rybné hned celkem jednodušším, jakmile je srovnáváme s brakteáty nálezů jedouchovského. Oproti tuhému, téměř plochému střížku s úzkým, málo vypouklým, avšak ostře z obrazové plochy vystupujícím kruhem a neobyčejně zřetelné ražbě těchto mají vesměs

1. střížek měkčí a vyšší,
2. kruh kolem obrazů vypouklější, širší a znenáhla v okraj se sklánějící,
3. obrazovou plochu hlouběji do střížku zapuštěnou a
4. měkčí, splývavější, méně ostrou kresbou obrazů.³⁴⁾

Nebudiž konečně opomenuto říci, že místo jemného perlového kruhu všech kusů jedouchovských nalézáme na některých brakteátech typu 3a mincí z Německé Rybné na okraji vroubkování.³⁵⁾ Je tedy zřejmé, že máme před sebou dvě po stránce ražebně technické zcela odlišné skupiny brakteátů nepochybně českých, z nichž druhá se dělí opět na dvě skupinky, s úchytkami však méně významnými. Otázka nyní zní: Jde tu o mince z rozličných údobí anebo z různých mincoven, o rozdíly časové či místní?

^{33a)} Těchto názvů užívám spíše pro snazší a rychlejší orientaci, aniž bych chtěl tvrdit, že plně vystihují rozdíly tvarů střížku.

³⁴⁾ Těmito okolnostmi budiž vysvětleno, proč se při popisu nálezů v Německé Rybné nelze ani pokusit o to zjistit, z kolika razidel byly mince jednotlivých typů a variant vybity.

³⁵⁾ Na některých ražbách typu 3., pocházejících z jiných nálezů, vidíme však na okraji kruh, složený z hrubších perliček. Srv. NČČ. 1932, tab. III., č. 5.

2.

Abychom mohli na tuto závažnou otázku odpovědět, všimněme si nejdříve mincí z nálezů v Německé Rybné, poněvadž jejich časové zařazení a tím určení doby jejich zakopání neskýtá obtíží značnějších. Cestu k němu ukazují čtyři důležité poznatky. 1. V nálezů chebském byly brakteáty typu 3. provázeny pražskými groši Václava II.,³⁶⁾ zaraženými r. 1300. Z toho plyne nepochybně, že pocházejí z posledních let 13. století. 2. Brakteáty tohoto 3., avšak i typu 1., 2., 4., 4a i b vyskytly se v druhém nálezů kolínském³⁷⁾ vedle několika ražeb z posledních let vlády míšeňského markraběho Jindřicha, zvaného „Der Erlauchte“ (1221—1288), a míšeňské vlády českého krále Václava II., tedy ze samého konce 13. věku. Poněvadž brakteáty našeho typu 3. a 4. zabíraly v tomto druhém kolínském pokladě mezi 15 typy počtem kusů více než polovinu nálezů, musí býti až z posledních let 13. století. 3. V prvním nálezů kolínském potkáváme 53 kusů našeho typu 4., 4b, 221 brakteátů našeho typu 2. vedle jen 4 kusů s obrazem korunovaného lva (Fiala, tab. XXII., č. 2) a jediného brakteátu s rakouským štítkem (Fiala, tab. XXII., č. 21), pocházejícího tedy ještě z doby vlády Přemysla II.³⁸⁾ 4. V pokladě štěpánovském, sahajícím ovšem jistě zpět do panování téhož krále, byl podle svědectví Fialova³⁹⁾ náš typ 2. jedině čteněji a dobře zachovaný zastoupen. Podle složení prvního kolínského i nálezů z Německé Rybné, v nichž počet mincí tohoto typu se vyskytl současně vedle kusů našeho typu 4., 4a—c daleko nejhojnější, třeba souditi, že oba tyto typy patří časově těsně k sobě a že tedy podle poznatků, uvedených v bodě 1. a 2., oba vznikly ne-li až na sklonku 13. století, tedy určitě v době vlády Václava II. a to spíše v druhé její polovině. Lze tudíž říci, že poklad v Německé Rybné byl zakopán v posledních letech 13. věku, že do této doby náleží typ 3., 4., 4a—c⁴⁰⁾ a pravdě-

³⁶⁾ Fiala, na uv. m., str. 211.

³⁷⁾ Skalský, na uv. m., str. 50.

³⁸⁾ Ječný, na uv. m., str. 183 a 184.

³⁹⁾ Na uv. m., str. 427, č. 2234.

⁴⁰⁾ Zde je nutno zmíniti se o tom, že potkáváme v nálezů v Salesche ve Slezsku, který byl podle F. Friedensburga, Schlesische Münzfunde. 1. Der Brakteatenfund von Salesche, Altschlesien 1922, str. 27 násl., majetkem některého vynikajícího účastníka bitvy na Moravském poli a jehož česká část se alespoň podle Friedensburgova popisu hlásí do doby Přemysla II., několik brakteátů (č. 24—26) „Menschenhauptiger Adler verschiedenen Stils. Sämtlich abweichend von Fiala 201 und 222“. Veliký nález ten byl sice prozkoumán příliš chvatně a povrchně a popsán nedostatečně, nežli abychom z něho mohli vyvoditi bezpečné důsledky pro datování, a moje žádost o podrobný popis či reprodukci uvedených právě kusů nebyla správou Schlesisches Museum für Kunstgewerbe und Altertümer ve Vratislavi, kde je snad dosud největší část nálezů uložena, bohužel zodpověděna. Slova Friedensburgova však naznačují, že jde o mince zcela odlišné a skutečně z jiné doby pocházející, nežli brakteáty našeho typu 3. a 4., což potvrzuje poukaz na vyobrazení v Zeitschrift f. Numismatik IX., tab. IX., č. 6, kde vidíme brakteát zcela podobný typu 2. nálezů jedouchovského. To nám bude důležitým vodítkem pro datování brakteátů jedouchovských a jim podobných.

podobně i typ 2., také proto, poněvadž počet mincí typu jednak 2., jednak 4., 4a—c, 72 a 89 k., málo se od sebe liší a brakteáty typu 3., zastoupeného jen 3 kusy, se vyskytly současně s pražskými groši v nálezů chebském. Nepřímý důkaz dávají nálezy českobrodský a do jisté míry i pfaffenmünsterský, v nichž tyto brakteáty se nevyskytly. Oba uvedené poklady, z nichž pfaffenmünsterský byl ovšem popsán jen z menší části, sahají hluboko do doby Přemysla II. a byly podle cizích jejich složek asi zakopány kolem r. 1280, případně i dříve. Možno ovšem namítnouti, že jde o výrobky rozličných mincoven snad z různých údobí. Proti tomu však svědčí nenáhly přechod kresby jedné varianty ve variantu druhou typu 2., celkem málo významné rozdíly variant 4., 4a—c a stejná fabrika variant jednak typu 2., jednak 4., 4a—c. Proto je musíme pokládati za ražby ne-li téměř současné, tedy vzniklé jen v malém časovém rozpětí.

Zbývá tudíž časové zařazení typu prvního, který se tvarem střížku podobá typu 4., 4a—c, nikoliv typům 2. a 3. Při větších nálezech lze obyčejně typy s menším počtem kusů klásti na jejich počátek nebo konec. Z hořejších výkladů plyne, že typ 3., zastoupený pouze 3 kusy,⁴¹⁾ ješt pravděpodobně nejmladší ražbou nálezů v Německé Rybné, protože se vyskytl v chebském nálezů s groši Václava II. Patřil by tedy typ 1. se 7 kusy a 1 zlomkem na jeho počátek, což další zkoumání potvrdí naprosto. Poněvadž pak typy 3. a 4. a pravděpodobně i 2. vznikly, opatrně řečeno, v posledním asi desetiletí 13. století, bylo by lze souditi, že i typ 1. je jen málo starší. Tu však nutí k opatrnosti struktura druhého nálezů kolínského, zakopaného na konci 13. věku, obsahujícího více než z poloviny brakteáty našeho typu 3. a 4., tedy z posledních let 13. věku, avšak ještě dva nepochybné typy Přemysla II., zvláště pak složení prvního pokladu kolínského, v němž byly rovněž jen 4 typy, z nichž 53 kusů našeho typu 4., 221 k. typu 2., avšak 1 kus s rakouským štítkem, tedy určitě z doby právě jmenovaného panovníka. Velká část našich nálezů obsahuje právě náhodné shrnutí mincí, obíhavších v posledních desetiletích 13. století, při čemž zavedení nové měny grošové hrálo asi úlohu významnou, poněvadž bylo nutno vzít všechny brakteáty z oběhu. Třeba tudíž klásti otázku, pochází-li typ 1. z doby Václava II. či ještě Přemysla II.

Nálezy, v nichž se vyskytl,⁴²⁾ mohou všechny podle dnešního stavu našich vědomostí o nich a našeho vědění o vývoji brakteátové ražby v Čechách vůbec, zabíratí dobu vlády obou jmenovaných panovníků. Upotřebitelný základ pro posouzení otázky poskytují z nich jedině nález českobrodský, zpracovaný téměř celý, a dubnický, bohužel z veliké části rozptýlený. V českobrodském byl náš typ 1. zastoupen 4 k. tří variant,

⁴¹⁾ Víme ovšem, že asi šestina nálezů v Německé Rybné nemohla býti zachycena a popsána. Lze však souditi, že ztrátou přibližně 25 kusů nebyl příliš porušen celkový vzájemný poměr počtu mincí jednotlivých čtyř typů.

⁴²⁾ Viz str. 5 tohoto pojednání.

v dubnickém 138 kusy, ze všech typů daleko nejhojněji.⁴³⁾ Poněvadž první z nich jest jistě z největší části, snad téměř celý z doby panování Přemysla II., druhý byl zakopán až na sklonku 13. století, lze myslím, náš typ 1. přidělit spíše vládě Václava II., nežli jeho předchůdce anebo klásti jej alespoň na samou hranici vlády obou těchto panovníků, i když víme o náhodném často složení našich nálezů. Třeba také připomenouti, že typ ten přichází v několika variantách a že varianta, uvedená Fialou z nálezu v kapli sv. Kříže (na tab. XXII., č. 1) podobá se spíše celkovou fabrikou variantám českobrodským,⁴⁴⁾ poněkud odlišným od několika variant dubnických,⁴⁵⁾ příbuzných s brakteáty z Německé Rybné, které vynikají zejména jemným propracováním detailů poprsí i věží. Nutno též upozorniti na vyšší průměrnou váhu brakteátů českobrodských 0.6 g oproti průměrné váze 0.467 g mincí tohoto typu, nalezených v Německé Rybné. Dubnické mají však o něco vyšší průměrnou váhu 0.55 g a nižší jakost asi 0.800. Všechny tyto rozdíly nejsou však celkem tak veliké, abychom mohli souditi, že známé nám varianty typu 1. vznikly v rozličných dobách.

Zdrželi jsme se poněkud déle při vrocení mincí z nálezu v Německé Rybné, poněvadž jejich datování jest důležité pro časové ohraničení těch brakteátů, jejichž tvar střížku i způsob ražby se tak nápadně liší od technického provedení brakteátů jedouchovských. Viděli jsme ovšem, že se rozpadávají ve skupinky dvě, totiž brakteáty tvaru „miskovitého“ a „knoflíkovitého“. Z menších našich brakteátů, které jsem v druhé části Studií o českých a moravských brakteátech vročil do posledních čtyř asi desetiletí 13. stol., znám jen brakteáty právě typ 2. a 3. nálezu v Německé Rybné, tvaru „miskovitého“.⁴⁶⁾ Jest to tvar, který se znenáhla vyvíjel, jak jsem v pojednání tom ukázal, zcela podle míšeňského vzoru z brakteátů velických a jest ještě příznačný pro brakteáty z nálezu v Zalezlech,⁴⁷⁾ ražené již po r. 1250, jak jej potkáváme ještě i na některých brakteátech Přemysla II. s německým jeho jménem⁴⁸⁾ a pak až na sklonku století na větších brakteátech čelákovických, pocházejících pravděpodobně z mincovny žitavské, na některých nevysvětlených dosud ražbách z nálezu jabloneckého, vzniklých snad rovněž až v této době, na míšeňských ražbách Václava II.⁴⁹⁾ a ovšem na všech brakteátech míšeňských z celé

⁴³⁾ Následuje v něm, pokud se počtu kusů týče, typ 3 (Fiala, tab. XXXVI., č. 24), s 56 a typ 2 (Fiala, tab. XXII., č. 26), tedy typ podobný, s 21 k.

⁴⁴⁾ Srv. VNSČ., tab. IX., č. 14.

⁴⁵⁾ Nyní v numismatické sbírce Národního musea v Praze.

⁴⁶⁾ Necháám však při tom stále stranou brakteáty s korunovaným, sedícím panovníkem z nálezů mnichovického, v Křemencové ul. v Praze (Fiala, tab. XXIX., č. 13—15), v Českém Brodě (Katz, na uv. m., č. 1—3) a u Dubnice (týž, na uv. m., č. 6 a 7), jejichž časové zařazení jest dosud nejisté.

⁴⁷⁾ Fiala, tab. XXX. a XXXI.

⁴⁸⁾ Týž, tab. XX., č. 19.

⁴⁹⁾ Viz druhý díl mých Studií, na uv. m., str. 52 násl.

druhé poloviny 13. věku, jejichž stálou součástí je kruhová rýha kolem plochy obrazové.⁵⁰⁾ Tvar mince jest ovšem dán tvarem razidla. Lze tudíž vysloviti domněnku, že se na konci 13. století podle vzoru mincoven, ležících za severními hranicemi českými, některá mincovna česká, nepochybně severočeská, vrátila ke způsobu ražby, opuštěnému asi v polovině vlády Přemysla II.

Z toho by plynulo, že brakteáty tvaru „knoflíkovitého“ vznikly v mincovně jiné, lépe řečeno v mincovnách jiných. Daleko největší část menších českých brakteátů, s jejichž ražbou se počalo někdy po r. 1260, lze zahrnouti do této skupiny a to od doby Přemysla II., poněvadž jsou mezi nimi mince s rakouským štítkem,⁵¹⁾ až do konce století, jak jsme ukázali nahoře. Uváděti je všechny přesahovalo by daleko stanovený rozsah i úkoly tohoto článku, jenž chce pouze pestrou, nesrovnanou dosud hromadu českých brakteátů z posledních čtyř desetiletí 13. věku pomocí poznatků, plynoucích z dosavadních, velkou většinou chatrných nálezů a z vnějších znaků mincí, zhruba rozdělit na několik skupin. Dalšímu badání, těžcímu z nových nálezů, bude pak hledati časový sled jednotlivých složek těchto a pravděpodobně i jiných skupin a konečně i jejich přidělení rozličným mincovnám. Vodítkem mu musí býti vedle poznatků, poskytnutých celými, pečlivě zpracovanými nálezy, do nichž ovšem zahrnuji důležitá data metrologická, bedlivé zkoumání vnější stránky mincí, tvarů střížků a obrazů na nich umístěných. Pozorujeme totiž, že lze rozmanitou směs našich brakteátů z druhé poloviny 13. století roztržiti na menší celky, spojené po ikonografické stránce význačnými znaky, abych tak řekl, rodové příslušnosti. Jako rodina a rod se rozvětňuje a rozchází do rozličných krajů a zemí, blízkých i vzdálených, měnic znenáhla původní své vlastnosti rodové, tak se i základní typ mince všelijak obměňuje v různých mincovnách i zemích. Budiž mně dovoleno ukázati to krátce pomocí prvního typu nálezu v Německé Rybné, jehož obměny jsou zvláště bohaté a zajímavé, dílem ostatně i dosud neznámé.

Do nejtěsnější blízkosti jeho patří

A zmíněný již brakteát z nálezu českobrodského, známý ve třech variantách, podobný minci vyobrazené Fialou na tab. XXII., č. 1.

29 | 15 mm, 0.6 g, 0.850. Ze sbírky p. Dr. V. Katze.⁵²⁾

Nálezy: Český Brod (tento exemplář). Ostatní naleziště viz na str. 5.,

⁵⁰⁾ W. Schwinowski, Münz- und Geldgeschichte der Mark Meissen und Münzen der weltlichen Herren nach meißnischer Art vor der Groschenprägung I., Frankfurt a. M. 1931, tab. 39 násl.

⁵¹⁾ Srv. na př. Fiala, tab. XXII., č. 11, 12, 19—22, z nichž však některé mohou pocházeti z moravských mincoven.

⁵²⁾ Panu Dr. V. Katzovi, jakož i panu K. Chaurovi v Praze děkuji srdečně za zapůjčení důležitých brakteátů z jejich sbírek. — Připomínám na tomto místě znovu, že nejde o to, abych sestavil zde i později řadu úplnou, nýbrž výběr kusů významných, který časem musí býti doplněn ze sbírek domácích i cizích.

p. č. 1. Srv. k tomu i brakteát vyobr. u Fialy na tab. XXXVI., č. 25, z nálezu jabloneckého. Neviděl jsem originálu.

VNSČ., tab. IX., č. 14. *Vyobr. na tab. I., č. 13.*

Věže v rukou korunované poloviční postavy mění se na

B v jakási klepeta, která se přimykají k vypouklému kruhu. Na okraji je kruh, složený z větších perliček.

27 | 15 mm, 0·667 g, 0·850. Národní museum. *Vyobr. na tab. I., č. 14.*

Na tento typ navazuje řada menších brakteátů, přicházejících v moravských nálezech, z nichž zde uvádím dvě varianty:

C s rukama vzhůru pozdviženýma,

21·5 | 11·5 mm, 0·452 g. Moravské zemské museum.

Nález: Nové Hvězdlice.

Fiala, tab. XXII., č. 50, I. L. Červinka, Moravské brakteáty, tab. I., č. 29. *Vyobr. na tab. I., č. 15.*

D s rukama rozpiatýma.

21·5 | 11·5 mm, 0·473 g. Moravské zemské museum.

Nález: Josefov. *Vyobr. na tab. I., č. 16.*

E ukazuje podobnou poloviční postavu jako **B**, avšak již schematisovanou a téměř lineárně stylisovanou.

26 | 13 mm, 0·557 g. Národní museum. *Vyobr. na tab. I., č. 17.*

Na některých menších a lehčích, dosud nepublikovaných brakteátech

F se objevují v rukou poloviční postavy jakési polopalmety.

22·5 | 11 mm, 0·357 g. Národní museum. *Vyobr. na tab. I., č. 18.*

Na konci této řady uvedeme brakteát

G, na němž poloviční korunovaná postava zpředu drží v pr. ruce předmět neurčitý, v l. kříž. Na okraji jest kruh, nelze říci zda perlový anebo po obou stranách vroubkovaný.

27 | 14·5 mm, 0·557 g, 0·950. Národní museum.

Nález: Salesche.

Friedensburg, na uv. m., tab. IV., č. 14. *Vyobr. na tab. I., č. 19.*

Na podobném menším

H jsou vzhůru pozdvižené kratší ruce křížovitě zakončené.

23·5 | 14 mm, 0·43 g (nalomený). Národní museum. *Vyobr. na tab. I., č. 20.*

Tvar tuhého střížku tohoto brakteátu s mělce zapuštěnou obrazovou plochou a s úzkým, ostře vystupujícím vypouklým kruhem kolem obrazu se nápadně podobá tvaru střížků brakteátů jedouchovských a jim podobných, o nichž bude řeč v třetí části tohoto pojednání. Kresba obrazu však není ostrá, také nevidíme perlového kruhu na okraji. Po této stránce blíží se tato mince spíše ražbám zde popisovaným.

K prvnímu typu brakteátů z nálezu v Německé Rybné a k typům a variantám jemu podobným můžeme přiřaditi dvě další skupinky brakteátů, zřejmě příbuzné. Volíme jako východisko brakteát

I, na němž z korunovaného poprsí zpředu vyrůstají směrem dolů dvě symetricky rozložené a vzhůru zatočené palmetky, na nichž jsou dvě malé věžičky s kuželovitými střechami. Okraj je vroubkován.

25 | 14 mm, 0·634 g, 0·850. Ze sbírky p. Dr. V. Katze.

Nálezy: Český Brod (tento exemplář), Dubnice, Štěpánov (podle Fialy, č. 2233), České Budějovice, Mnichovice, Praha-Jircháře, Pfaffenmünster, Grlachsdorf ve Slezsku.

Fiala, tab. XXII., č. 26, VNSČ. tab. IX., č. 18. *Vyobr. na tab. I., č. 21.*

Varianta jeho

K má pod poprsím po obou stranách dva výstupky. Okraj je vroubkován.

25 | 14 mm, 0·72 g. Ze sbírky p. K. Chaury.

Nález: Český Brod (tento exemplář). *Vyobr. na tab. I., č. 22.*

Jiná

L má pod poprsím po obou stranách po kuličce a dole na místě, na němž se rozbíhají palmetky vzhůru zatočené, není jazýček, nýbrž geometrisovaná třídlíná palmetka. Okraj je vroubkován.

26 | 14 mm, 0·58 g. Ze sbírky p. K. Chaury.

Nález: Český Brod (tento exemplář).

VNSČ., tab. IX., č. 17? *Vyobr. na tab. I., č. 23.*

M podobá se **I**, ale věže mají cimbuří.

26·5 | 14 mm, 0·453 g, 0·850. Ze sbírky p. Dr. V. Katze.

Nálezy: Český Brod (tento exemplář), podle starého záznamu v numismat. sbírce Národního musea též Štěpánov.

VNSČ., tab. IX., č. 15. *Vyobr. na tab. I., č. 24.*

N má širší poprsí, zdobené tečkami, ruce jsou již krajně abstrahované, lalok mezi nimi, dolů obrácený, je širší a zdobený tečkou.

22 | 12 mm. Dvakrát nalomený. Národní museum. *Vyobr. na tab. II., č. 25.*

O má v rukou místo věžiček rozpiatá křídla vzhůru obrácená, přimykající se k vypouklému kruhu, a uprostřed okraje kruh, složený z větších perliček.

22·5 | 11 mm, 0·395 g (nalomený). Národní museum. *Vyobr. na tab. II., č. 26.*

Podobně

P, na jehož okraji však není kruhu, složeného z perliček.

21 | 11 mm, 0·3 g (nalomený). Národní museum. *Vyobr. na tab. II., č. 27.*

Druhou skupinku, o níž jsme nahoře mluvili, lze ikonograficky voditi z

Q Vidíme tu korunovanou hlavu zpředu nad symetrickou sestavou tří polopalmet. Nad postranními polopalmetami, dolů skloněnými, je na každé straně věžička.

27 | 15 mm, 0.743 g, 0.970. Národní museum.

Nález: České Budějovice.

Fiala, tab. XX., č. 25. *Vyobr. na tab. II., č. 28.*

Podobný je

R, ale obraz je úplně abstrahován a prostřední polopalmeta má tvar křížku.

26 | 15 mm, 0.572 g Ze sbírky p. Dr. V. Katze. *Vyobr. na tab. II., č. 29.*

S nimi souvisí

S, avšak střední polopalmeta, vzhůru obrácená, má tvar cimbuří.

26 | 14 mm, 0.634 g (trochu nalomený). Ze sbírky p. Dr. V. Katze. *Vyobr. na tab. II., č. 30.*

T je zcela podobný, malý rozdíl je jen dole v sestavě polopalmet.

27 | 15 mm, velmi nalomený. Národní museum.

Nález: České Budějovice. *Vyobr. na tab. II., č. 31.*

K těmto ražbám musíme po ikonografické stránce na konci přiřaditi

U s širokou čtvercovitou korunovanou hlavou nad nízkou zdí, spojující dvě věžičky. Pod zdí jest ornamentální motiv, symetricky sestavený ze dvou obloučků a dvou polopalmet, na okraji kruh, složený z perliček.

26 | 14 mm, 0.645 g, 0.970. Ze sbírky p. Dr. V. Katze.⁵³⁾ *Vyobr. na tab. II., č. 32.*

Kresba obrazu jest mnohem hrubší, nežli u kusů předcházejících. Oči, ústa i vlas jsou naznačeny kuličkami. Tvrdým střížkem, ostrostí ražby, mělkou plochou obrazu, úzkým, ostře vystupujícím vypouklým kruhem a perličkovým kroužkem na okraji přibližuje se tato mince velmi brakteátům jedouchovským a ražbám s nimi souvisejícím, o kterých budeme jednati v třetí kapitole, k níž jsme takto získali přechod.

Pokusili jsme se zde shrnouti několik typů a jejich variant v jednu, nebo lépe pověděno, v několik skupinek ikonograficky příbuzných. Rozdíly jednotlivých složek těchto skupinek jsou, jak jsme viděli, dosti značné, takže lze souditi, že pocházejí z rozličných dob a mincoven, nejen českých, nýbrž i moravských. Pokud se brakteáty právě uvedené vyskytly v nálezech českobrodském, v Salesche, a jak hned poznáme, i českobudějovickém, snad i pfaffenmünsterském, možno ovšem dobu jejich vzniku vpřed ohraničiti přibližně smrtí Přemysla II., anebo několika málo lety po ní následujícími. Ikonografická příbuznost, shoda technického provedení i jiné důvody, které uvedeme v kapitole příští, podepírají však dostatečně názor, že všechny náleží přibližně do l. 1270 a 1290, po nichž pak vznikla největší část brakteátů z nálezů v Německé Rybné (typy 2., 3. a 4.). Z této doby jsou tedy jistě i brakteáty, přicházející v moravských nálezech,

⁵³⁾ Jiný, méně dobře zachovaný kus, je v numismatické sbírce Nár. musea v Praze.

C a D, varianty a typy jim podobné, což jest nový doklad pro domněnku, vyslovenou mnou v první části Studií o českých a moravských brakteátech,⁵⁴⁾ že brakteátová ražba byla na Moravě obvyklá až v druhé polovině 13. století. Řekl jsem nahoře, že jest úkolem dalšího badání na základě nových, cele zachovaných a zpracovaných nálezů vřaditi jednotlivé brakteáty do menších časových úseků a pak i přiděliti různým mincovnám v Čechách a na Moravě. Důležitou pomůckou při tom bude pozorování ikonografických souvislostí i rozdílů. Proto byl zde proveden první pokus o shrnutí skupinek typů a variant podobných a přece rozdílných, jejichž východiskem jest 1. typ brakteátů z nálezů v Německé Rybné.

3.

Ze čtyř typů brakteátů, nalezených v Německé Rybné, mohli jsme tři (typ 2., 3. a 4.) zařaditi do posledního asi desetiletí 13. století, určitě do doby vlády Václava II. Podle střížku a způsobu ražby dělí se tyto mince na dvě skupinky tvarů, jak jsme je nazvali, „miskovitého“ (typu 2. a 3.) a „knoflíkovitého“ (typ 4.). První z nich, „miskovitý“, známý zejména ze současných brakteátů míšeňských, byl dosud pozorován v Čechách vedle uvedeného již brakteátu se jménem Otakarovým (Fiala, tab. XX., č. 19) a některých asi ražeb nálezů jabloneckého jen na těchto dvou typech, pocházejících z konce 13. věku, pravděpodobně z některé mincovny či z mincoven severočeských. Tvar „knoflíkovitý“ (typ 4.), při ražbě menších českých brakteátů daleko nejvíce používaný, byl obvyklý v českých mincovnách v době vlády Přemysla II. i Václava II., jak jsme viděli při sestavení skupinek příbuzných s naším typem 1., který také proto nemohl býti vročen určitěji.

Jestliže tu tedy zůstává mnoho nejistoty, která může býti jen zneháhlá rozptylována soustavným zkoumáním nových, celých nálezů a studií typů po stránce ikonografické a ražebně-technické, jest zařazení brakteátů jedouchovských, jejichž zvláštní znaky jsme uvedli na str. 4., ještě více nejisté. Pomůckou by mohla býti okolnost, zjištěná však ne zcela bezpečně, že druhý typ jedouchovský se vyskytl v nálezů, objeveném v Salesche, nezpracovaném bohužel tak přesně, aby datum jeho zakopání, po bitvě na Moravském poli r. 1278, bylo zcela mimo pochybnost. V tomto nálezů byl dále určitě první typ jedouchovský a několik jemu podobných, avšak hrubší kresby, na okraji s kruhem, složeným z větších perliček, a s písmeny **WVWV** na koncích vertikální a horizontální osy.⁵⁵⁾ Významnější jest, že první typ jedouchovský se vyskytl dále v nálezů, učiněném v Borne, který končí, jak uvidíme, přibližně r. 1270, a v nálezů česko-budějovickém, alespoň podle starého záznamu v numismatické sbírce Národního musea v Praze.

⁵⁴⁾ NČČ. 1929, str. 80.

⁵⁵⁾ Viz pozn. ⁴⁰⁾ a č. 13 (tab. IV., č. 13) Friedensburgova popisu.

Abychom dospěli k stanovení pevnějších časových hranic mincí, nalezených v Jedouchově, nezbyvá, nežli obrátiti pozornost k brakteátům pravděpodobně českým, nesoucím rovněž zvláštní znaky mincí jedouchovských, tuhý střížek, mělkou plochu obrazovou, ostře vypouklý, tenký kruh kolem obrazu, téměř vždy ostrou kresbu, a pokusiti se o přibližné vročení celé této velmi zajímavé, dosud nepovšimnuté skupiny. Budeme při tom postupovati opět podle zásad ikonografických.⁵⁶⁾

a Východiskem nám může býti známý brakteát s opisem **+ REX OTAKARVS**, jež jsem oproti názoru dříve přijímanému přidělil v 2. části těchto „Studii“ s naprostou určitostí Přemyslovi II., čímž byl získán důležitý opěrný bod pro datování našich menších brakteátů vůbec.

31 | 17, 28 | 16, 26 | 15, 24 | 15 mm, 0·79, 0·79, 0·87, 0·57 g. Všechny čtyři druhy různé velikosti a váhy v numismatické sbírce Národního musea.

Nálezy: Sady Krenovy v Praze, Doksy, nález; odevzdaný kdysi státní sbírce drážďanské,⁵⁷⁾ Kolín II.

Fiala, tab. XX., č. 1—3, NČČ. 1932, str. 47, tab. III., č. (14)—(17). *Třetí z nich vyobr. na tab. II., č. 33.*

b Pod trojdílným obloučkem s cimbuřím, na němž je mezi dvěma věžičkami helm s klenotem, korunované poprsí zpredu mezi dvěma růžicemi. Na okraji kruh, složený z jemných perliček.

27 | 15 mm, 0·86 g,⁵⁸⁾ 0·970. Národní museum.

Nález: Krosigk, severozáp. od Halle (Saale).

Blätter f. Münzfreunde 1870, č. 66, Stenzel, Der Münzfund von Krosigk č. 10, tab. III., č. 12 var. *Vyobr. na tab. II., č. 34.*

c Na dvojím oblouku, v němž jest růžice, korunovaná hlava zpredu mezi dvěma věžemi. Na okraji kruh, složený z jemných perliček.

30 | 19 mm, 0·62,⁵⁹⁾ 0·970. Ze sbírky p. Dr. V. Katze.

⁵⁶⁾ I zde musím upozorniti, že není mým úmyslem a že není na ten čas ani možno sestaviti všechny brakteáty do této skupiny náležející. Jde mně jen o to, nakresliti první obrysy obrazu, které budoucí, již lépe poučené badání musí doplniti, podrobněji vypracovati, v lecčems jistě i opravit. Další moje výklady ukáží, proč někde jsou uvedeny detaily. Úmyslně nechávám stranou brakteáty, jejichž originály nemám před sebou, tedy na př. z nálezu v Salesche č. 13, velmi podobné prvnímu typu jedouchovskému, nebo č. 4 a mince jiné.

Kresba některých nahoře uvedených brakteátů na tvrdém střížku je tak ostrá a negativ obrazu na druhé straně mince proto tak zřetelný, že nebylo lze někdy ubrániti se zcela podezření, že jde o padělek zejména ze známé falsátorské dílny Seeländerovy, který pracoval v první polovině 18. stol. v Hannoveru, anebo potom i Killianovy. Skutečně přicházejí ve sbírkách falsa, která jsou variantami některých typů nahoře uvedených. Také bylo třeba ověřiti, pokud možno, český původ těchto. V otázkách takových poskytl mi cenné zprávy pánové dr. Julius Cahn ve Frankfurtě n. M., zatím bohužel zesnulý, Dr. F. Dworschak ve Vídni a Dr. W. Schwinkowski v Drážďanech, jimž vyslovuji upřímný dík.

⁵⁷⁾ Podle Fialy, na uv. m., str. 210.

⁵⁸⁾ Jiný, zcela podobný, ze sbírky p. Dr. V. Katze váží 0·83 g.

⁵⁹⁾ Rozměry a váhy jiných: 31 mm, 0·72, 0·835, g.

Nález: Borne, jižně od Magdeburgu.⁶⁰⁾

Bl. f. Mzfr. 1924, tab. 291, č. 20. *Vyobr. na tab. II., č. 35.*

d Pod trojdílným, dvojím obloukem, na němž je cimbuří mezi dvěma věžičkami, korunované poprsí zpredu mezi dvěma kroužky. Na okraji kruh, složený z jemných perliček.

26 | 15 mm, 0·71 g. Národní museum. *Vyobr. na tab. II., č. 36.*

e Velmi pod. d.

26 | 14·5 mm, 0·91 g. Ze sbírky p. K. Chaury. *Vyobr. na tab. II., č. 37.*

f Pod., malý. Na okraji není viděti kruh z perliček.

18 | 11 mm, 0·27 g. Ze sbírky p. K. Chaury.

Fiala, tab. XXII., č. 33. *Vyobr. na tab. II., č. 38.*

g Pod. předch., avšak s jiným obloukem. Na okraji nezřetelný kruh z perliček.

26 | 16 mm, 0·49 g, 0·970. Ze sbírky p. Dr. V. Katze.

Nálezy: Jindřichův Hradec,⁶¹⁾ Pfaffenmünster,⁶²⁾ Krosigk.⁶³⁾

Fiala, tab. XXII., č. 31, Bl. f. Mzfr. 1878, tab. III., č. 14. *Vyobr. na tab. II., č. 39.*

h Pod **g**, avšak hlava je širší, téměř čtvercovitá, a oblouk lomený.

26 | 15 mm, 0·68 g. Ze sbírky p. Dr. V. Katze. *Vyobr. na tab. II., č. 40.*

i Pod štítem s věží mezi dvěma liliovitými žezly hlava zpredu s tříhrannou pokrývkou mezi dvěma kroužky. Na okraji kruh, složený z jemných perliček.

26·5 | 18 mm, 0·71 g. Národní museum.

Nález: Saalsdorf, sev. od Helmstedtu v Brunšvicu?⁶⁴⁾

Fiala, tab. XXII., č. 32, Bl. f. Mzfr. 1924, tab. 291, č. 25. *Vyobr. na tab. II., č. 41.*

j Pod **i**, avšak místo liliovitých žezel dva křížky, nad nimiž po bakulce.

25 | 16 mm, 0·85 g,^{64a)} 0·970. Národní museum.

Schönemann, tab. II., č. 41.⁶⁵⁾

Nález: Saalsdorf. *Vyobr. na tab. II., č. 42.*

k Velmi pod. **j**., ale malý.

19 | 11·5 mm, 0·28 g. Ze sbírky p. K. Chaury. *Vyobr. na tab. II., č. 43.*

Na tomto místě třeba upozorniti na ikonografickou souvislost těchto mincí, zejména **b—h** s brakteáty typu **U** z předcházející kapitoly (*vyobr.*

⁶⁰⁾ E. Bahrfeldt, Deutsche Mittelaltermünzen, Der Bracteatenfund von Borne, str. 166, č. 118.

⁶¹⁾ Podle Fialy, na uv. m., str. 208.

⁶²⁾ Raimann, na uv. m., č. 24.

⁶³⁾ Stenzel, na uv. m., č. 14.

⁶⁴⁾ Podle Fialy, č. 2248. Schönemann tento kus při popisu saalsdorfského nálezu neuvádí. Viz pozn. ⁶⁵⁾.

^{64a)} Jiný kus ze státní sbírky drážďanské váží 0·75 g.

⁶⁵⁾ Zur vaterländischen Münzkunde, Wolfenbüttel 1852, str. 35, č. 152.

na tab. II., č. 32), které se jim i tvarem střížku a ostrostí ražby velmi blíží.

l Nad zdí dvě korunovaná poprsí zpředu pod dvěma oblouky, spojenými sloupkem, nad nímž bakulka. Na okraji kruh, složený z jemných perliček.

26·5 | 18 mm, 0·71 g, 0·980 g. Národní museum.

Nálezy: České Budějovice,⁶⁶⁾ Krosigk,⁶⁷⁾ Salesche.⁶⁸⁾

Friedensburg, na uv. m., tab. IV., č. 2. *Vyobr. na tab. II., č. 44.*

m Po obou stranách sloupku, nad nímž je cimbuří s třemi věžičkami, dvě korunované hlavy zpředu. Na okraji kruh, složený z jemných perliček.

30 | 20 mm, 0·89 g, 0·970. Národní museum.

Fiala, tab. XX., č. 28. *Vyobr. na tab. II., č. 45.*

n Průčelí kostela s věží. Po stranách v pr. korunované poprsí zpředu, v l. do pr. obrácené poprsí rytíře v hrncovitém helmu s klenotem tvaru perutě. Na okraji kruh z perliček.

28·5 | 18 mm, 0·66 g. Ze sbírky p. Dr. V. Katze. *Vyobr. na tab. II., č. 46.*

o Po stranách sloupku, nad nímž věžička a pod nímž podkovitý oblouček, dva oblouky s křížky nahoře, v jejichž kruhovitých polích v pr. hlava biskupa s mitrou (?) do l. obrácená, v l. korunovaná hlava zpředu. Na okraji kruh z perliček.

25 | 15 mm, 0·68 g. Ze sbírky p. Dr. V. Katze.

Nález: Borne.⁶⁹⁾

Bl. f. Mzfr. 1924, tab. 291, č. 23. *Vyobr. na tab. II., č. 47.*

p Nad poprsím s plochou pokrývkou hlavy mezi dvěma kroužky korunovaná hlava zpředu. Po obou stranách po křídle. Na okraji kruh, složený z jemných perliček.

24 | 15 mm, 0·76 g, 0·980. Národní museum.

Nález: České Budějovice.⁷⁰⁾

Bl. f. Mzfr. 1924, tab. 291, č. 24. *Vyobr. na tab. II., č. 48.*

q Korunovaná hlava zpředu. Na okraji kruh z jemných perliček.

26 | 15 mm, 0·58 g. Národní museum.

Nálezy: Újezd v Praze, České Budějovice,⁷¹⁾ Pfaffenmünster,⁷²⁾ Krosigk.⁷³⁾

⁶⁶⁾ Podle Fialova záznamu v jeho sbírce, uložené nyní v Národním museu v Praze.

⁶⁷⁾ Stenzel, na uv. m., č. 18.

⁶⁸⁾ Friedensburg, na uv. m., č. 2.

⁶⁹⁾ Bahrfeldt, na uv. m., č. 120, kde vážil 1 k. 0·885 g. Srv. k tomu J. Menadier, Deutsche Münzen I., str. 125, h. Zde je pod i) vyobrazena polovina tohoto brakteátu. Na téže stránce jsou pod a) a b) uvedeny a vyobrazeny naše l) a m).

⁷⁰⁾ Podle starého záznamu v numismatické sbírce Národního musea.

⁷¹⁾ Podle Fialy, na uv. m., č. 2241.

⁷²⁾ Raimann, na uv. m., č. 26.

⁷³⁾ Stenzel, na uv. m., č. 19.

Fiala, tab. XX., č. 5. *Vyobr. na tab. III., č. 49.*

r Korunovaná hlava zpředu, obtočená čtyřmi rybami. Na okraji kruh z jemných perliček.

25 | 17 mm, 0·67 g (nalomený), 0·970. Národní museum.

Nálezy: České Budějovice,⁷⁴⁾ Borne.⁷⁵⁾

Fiala, tab. XX., č. 16. *Vyobr. na tab. III., č. 50.*

s Jako předch. Avšak koruna má jiný tvar a ryby, nad a pod jejichž hlavami je nahoře i dole bakulka, se hlavami a ocasy téměř dotýkají. Kruh na okraji je složen z větších perliček.

26·5 | 16·5 mm, 0·63 g. Národní museum.

Nález: Salesche.⁷⁶⁾

Friedensburg, na uv. m., tab. IV., č. 22. *Vyobr. na tab. III., č. 51.*

t Zcela pod. předch., avšak menší a bez bakulek nahoře a dole.

19 | 14 mm, 0·39 g. Národní museum.

Nález: Salesche.⁷⁷⁾ *Vyobr. na tab. III., č. 52.*

Jiná skupina brakteátů se znaky nahoře uvedenými nese podobně jako starší české brakteáty míšeňského rázu vesměs obraz trůnícího krále zpředu, který drží v rozpiatých rukou

u v pr. meč, v l. palmovou ratolest. Na okraji kruh, složený z jemných perliček.

24 | 16 mm, 0·83 g, 0·970. Národní museum.

Nález, odevzdaný kdysi státní sbírce drážďanské, „též již jednotlivě v Čechách nalezen“.⁷⁸⁾

Fiala, tab. XX., č. 7. *Vyobr. na tab. III., č. 53.*

v Zcela pod. předch., avšak menší. Koruna má jiný tvar a šat je na prsou jinak upraven.

17 | 11 mm, 0·378 g. Národní museum.

Nález, odevzdaný kdysi státní sbírce drážďanské.⁷⁹⁾

Fiala, tab. XX., č. 11. *Vyobr. na tab. III., č. 54.*

x Trůnící král má v obou rukou říšské jablko. Na okraji kruh, složený z jemných perliček.

26 | 16 mm, 0·74 g, 0·980. Národní museum.

Nález, odevzdaný kdysi státní sbírce drážďanské,⁸⁰⁾ Krosigk,⁸¹⁾ Salesche.⁸²⁾

Fiala, tab. XX., č. 9, na okraji se stopami opisu O. A. *Vyobr. na tab. III., č. 55.*

⁷⁴⁾ Podle starého záznamu v numismatické sbírce Národního musea.

⁷⁵⁾ Bahrfeldt, na uv. m., č. 116.

⁷⁶⁾ Friedensburg, na uv. m., č. 22.

⁷⁷⁾ Týž, na uv. m., č. 23.

⁷⁸⁾ Podle Fialy, na uv. m., str. 404, č. 1971.

⁷⁹⁾ Viz pozn. předch., č. 1972.

⁸⁰⁾ Viz pozn. ⁷⁸⁾, str. 405, č. 1976.

⁸¹⁾ Stenzel, na uv. m., č. 17.

⁸²⁾ Friedensburg, na uv. m., č. 11.

y Zcela pod. předch., avšak menší. Rovněž zde má jak na **v** koruna jiný tvar a šat je na prsou upraven jinak.

18 | 10 mm, 0.29 g (nalomený).

Nález, odevzdaný kdysi státní sbírce drážďanské.⁸³⁾

Fiala, tab. XX., č. 12. *Vyobr. na tab. III., č. 56.*

z Trůnící král má v pr. ruce žezlo, v l. říšské jablko. Perličkový kruh na okraji nezřetelný.

27 | 19 mm, 0.6 g,⁸⁴⁾ 0.980. Národní museum.

Nález: odevzdaný kdysi státní sbírce drážďanské,⁸⁵⁾ Krosigk,⁸⁶⁾ Pfaffenmünster.⁸⁷⁾

Fiala, tab. XX., č. 6. *Vyobr. na tab. III., č. 57.*

ž Zcela pod. předch., avšak menší. Koruna má opět jiný tvar a šat na prsou je jinak upraven.

17 | 12 mm, 0.36 g. Národní museum.

Nález, odevzdaný kdysi státní sbírce drážďanské.⁸⁸⁾

Fiala, tab. XX., č. 10. *Vyobr. na tab. III., č. 58.*

a1 Pod. **x**, avšak na okraji nahoře a dole dva lístkové kříže, oddělené vždy pěti bakulkami.

24 | 14 mm, 0.51 g. Ze sbírky p. K. Chaury.

Nález: Salesche.⁸⁹⁾

Friedensburg, na uv. m., tab. IV., č. 10. *Vyobr. na tab. III., č. 59.*

b1 Zcela pod. předch., avšak menší a hrubší kresby. Na okraji 8 bakulek.

17 | 10 mm, 0.25 g. Ze sbírky p. K. Chaury.

Nález: Salesche.⁹⁰⁾

Friedensburg, na uv. m., č. 7. *Vyobr. na tab. III., č. 60.*

Konečně lze sem ještě zařaditi tyto brakteáty s obrazem lva:

c1 Korunovaný jednoocasý lev do l., nad nímž rakouský štítek. Na okraji kruh, složený z jemných perliček.

25 | 16 mm, 0.71 g, 0.980. Národní museum.

Nálezy: Saalsdorf,⁹¹⁾ Salesche.⁹²⁾

Fiala, tab. XXII., č. 34. *Vyobr. na tab. III., č. 61.*

d1 Zcela pod. předch., avšak menší a hrubší kresby.

18 | 11 mm, 0.36 g. Národní museum. *Vyobr. na tab. III., č. 62.*

⁸³⁾ Viz pozn. ⁸⁰⁾, č. 1975.

⁸⁴⁾ Jiný ve sbírce Národního musea váží 0.695 g, ve sbírce p. Dr. V. Katze 0.834 g, Fiala udává u č. 1969 0.8 g.

⁸⁵⁾ Viz pozn. ⁷⁸⁾, č. 1969.

⁸⁶⁾ Stenzel, na uv. m., č. 16.

⁸⁷⁾ Raimann, na uv. m., č. 14.

⁸⁸⁾ Viz pozn. ⁷⁸⁾, č. 1970.

⁸⁹⁾ Friedensburg, na uv. m., č. 7.

⁹⁰⁾ Týž, na uv. m., č. 10.

⁹¹⁾ Podle Fialy, na uv. m., str. 428, č. 2249.

⁹²⁾ Friedensburg, na uv. m., č. 35.

e1 Korunovaný jednoocasý lev do l., nad nímž věž. Na okraji kruh, složený z jemných perliček.

23.5 | 15 mm, 0.73 g. Národní museum.

Nález: Borne.⁹³⁾ *Vyobr. na tab. III., č. 63.*

f1 Korunovaný jednoocasý lev do l. Na okraji kruh, složený z jemných perliček.

26 | 16 mm, 0.64 g. Národní museum.

Nález na česko-bavorské hranici.⁹⁴⁾ *Vyobr. na tab. III., č. 64.*

g1 Korunovaný dvouocasý lev do pr. Na okraji kruh, složený z jemných perliček.

24 | 16 mm, 0.64 g. Národní museum.

Nálezy: Kaple sv. Kříže v Praze, Štěpánov, Nesměřice, Loukovna, České Budějovice, Mnichovice, Chotěšov, Jablonec,⁹⁵⁾ Kolín I.,⁹⁶⁾ Český Brod,⁹⁷⁾ Dubnice,⁹⁸⁾ Pfaffenmünster.⁹⁹⁾

Fiala XXII., č. 2. *Vyobr. na tab. III., č. 65.*

h1 Korunovaný dvouocasý lev do pr. s rakouským štítkem na prsou. Na okraji není perličkový kruh.

25 | 16 mm, 0.73 g. Národní museum.

Nálezy: Kaple sv. Kříže v Praze, Jindřichův Hradec,¹⁰⁰⁾ Pfaffenmünster.¹⁰¹⁾

Fiala, tab. XXII., č. 24. *Vyobr. na tab. III., č. 66.*

Kdežto brakteát **g1** se tvarem střížku a způsobem ražby připojuje k mincím předcházejícím, tedy také k brakteátu **c1** se lvem, ovšem jednoocasým, a s rakouským štítkem, i když má obrazovou plochu poněkud hlouběji zapuštěnou, blíží se brakteát **h1** více ražbám tvaru „knoflíkovitého“, o nichž jsme jednali v kapitole předcházející. Nemá také perličkového kruhu na okraji, tak příznačného pro tyto ražby. Avšak ostrá kresba obrazu, jeví se v přesném negativu na druhé straně, ukazuje, že patří ještě přibližně do téže doby na přechod od jedné skupiny k druhé.

⁹³⁾ Bahrfeldt, na uv. m., č. 119. Podobný brakteát, vyobrazený u Fialy, na uv. m., tab. XXII., č. 35, na němž kráčí lev do pr. a který prý se vyskytl v Saalsdorfu (Fiala, č. 2250), jest zřejmě falsum.

⁹⁴⁾ Podle udání firmy Adolph E. Cahn ve Frankfurtě n. Moh., od níž byl tento brakteát získán Národním museem. Opětné ujištění uv. dené firmy, že jde o kus z nálezů, rozhodlo o tom, že byl tento brakteát sem zařazen, ačkoliv se jeho pravost nezdá býti mimo pochybnost.

⁹⁵⁾ Uvádím opět podle Fialy, na uv. m., č. 2216, avšak s výhradou, poněvadž typu tohoto je několik variant. Totéž platí o prvním nálezů kolínském i o nálezů českobrodském, jejichž originálů tohoto typu neznám.

⁹⁶⁾ Ječný, na uv. m., typ 4.

⁹⁷⁾ Katz, na uv. m., č. 9.

⁹⁸⁾ Týž, na uv. m., č. 8, kde je uvedena jakost 0.865.

⁹⁹⁾ Raimann, na uv. m., č. 31.

¹⁰⁰⁾ Podle Fialy, na uv. m., str. 427, č. 2232.

¹⁰¹⁾ Raimann, na uv. m., č. 30.

Dříve nežli se budeme podrobněji zabývat brakteáty shora popsanými, z nichž některé jsou tu uvedeny poprvé, jakožto celkem, bylo by třeba říci, proč je považujeme s velkou pravděpodobností za české. Naznačíme to jen zcela krátce, protože důvody pro takové přidělení vyplynou z dalších našich výkladů. Pro český původ svědčí znaky, uvedené na str. 4, tedy tvar střížku a technický způsob ražby, které právě z této skupiny činí celek a pro něž jsme brakteáty ty v celek shrnuli, poměrná shoda váhy a naprostá jednodušnost jakosti jednotlivých mincí, souvislosti ikonografické a konečně i poznatky, získané z nálezů. V českých nálezích objevily se, pravda, jen jednotlivé typy, s výjimkou pokladu českobudějovického, kde jich bylo pět. Avšak nález, odevzdaný kdysi státní sbírce drážďanské, v němž bylo zastoupeno typů sedm, dlužno považovati za český anebo pocházející z místa položeného na samých hranicích českosaských, obsah nálezů v Salesche, rovněž se sedmi typy, pokládány Friedensburgem za majetek některého významného účastníka bitvy na Moravském poli, jest největším dílem český a nálezy v Borne, Krosigku a v Pfaffenmünsteru mají vesměs významnou složku českou. Kromě toho nebyl žádný z uvedených brakteátů, pokud vím, německými badateli přidělován některé z německých mincoven, o nichž jediné lze uvažovati.¹⁰²⁾ Tu a tam může snad býti spor o to, jde-li o ražbu českou nebo slezskou, což vyplývá, jak ještě uvidíme, z úzké souvislosti mincovnictví obou zemí v této době alespoň po vnější stránce. Pro zařazení některé z mincí nahoře popsaných do jedné ze současných mincoven moravských nemáme, pokud vidím, opory žádné.

Řekli jsme, že brakteáty, o nichž jednáme v této kapitole, shrnuje v jeden celek technický postup při ražbě, který na nich zanechal stopy, dal jim znaky tak určité, že lze snadno z mnoha mincí, seřazených v některé sbírce podle zásad zcela jiných anebo nesrovnaných vůbec, vybrati kusy sem náležející. Těmito znaky se naše brakteáty, jak čtenář poznává i na jejich fotografiích, naprosto liší od skupiny nebo skupin brakteátů, nalezených v Německé Rybné, a jim podobných, kterými jsme se zabývali v kapitole druhé, i když nepřehlédneme nenáhlý, málo patrný přechod k tvaru knoflíkovitému na typu **b, g, h, m, s, t** a zvláště **h 1**. Po stránce ikonografické jsou ovšem rozdíly značné. Přece však tvoří typy **a—k**, k nimž se připojují **l—p**¹⁰³⁾ a tvarem hlavy a koruny i **q—t**, celek, ve kterém

¹⁰²⁾ Naopak zařadil již Menadier, *Deutsche Münzen I.*, str. 125, naše typy **l, m a o**, o nichž by vedle typu **n** mohly býti pochybnosti největší, pro ikonografickou příbuznost s brakteáty nesporně českými do mincí českých a *Buchena u se v Bl. f. Mzfr. 1924*, str. 148 násl., rovněž přimlouvá pro český původ našich brakteátů typů **c, i, o, p**. Jeho fantasie svedla jej však při výkladu některých obrazů k závěrům, jak soudím, příliš odvážným. Nepokládám vůbec za možné, přidělití kterýkoliv z brakteátů nahoře uvedených určitému roku anebo vyvodití jeho ražbu podle obrazu z události, sběhnuvší se právě v určitém roce.

¹⁰³⁾ Překvapuje tu velikost střížků typů **c, m a n**. Český původ tohoto posledního brakteátu považuji, jak již naznačeno, za nejméně jistý.

obraz jeden navazuje na obraz druhý, rozvíjeje jeho motivy.¹⁰⁴⁾ Ještě více to zajisté platí o typech **u—b 1 a c 1—f 1**. Podle obrazů máme tu před sebou tedy tři skupiny, z nichž druhou, až na ozdobu okraje **a 1 a b 1**, uzavřenou. S první skupinou souvisí ikonograficky skupina mincí tvaru „knoflíkovitého“, navazující na **l**. typ brakteátů nálezů v Německé Rybné, popsaných v druhé kapitole našeho pojednání, zejména **Q—U**, z nichž poslední vlastně náleží spíše sem, jak jsme naznačili na str. 14. Řekl bych, že typ **Q** navazuje na typ **b** a že tudíž typy **b, Q—U** jsou spojovacími články obou skupin.^{104a)}

Po stránce metrologické překvapuje vysoká a téměř přesně táž jakost, 0·970—0·980, 12 z 34 typů, i když jde jen o zkoušku škrtem na kameni. Tato okolnost ukazuje, že brakteáty ty byly raženy ze stříbra podle tehdejších možností čistého, a potvrzuje nepochybně, že jde o kusy z téže přibližně doby a z téže oblasti. Jakost jejich liší se podstatně od jakosti brakteátů z Německé Rybné, 0·800, 0·830 a 0·850, ale ovšem i mincí jedouchovských, 0·850, které po technické stránce náleží určitě ke skupině, popisované v této kapitole, s níž souvisí i vahou. Patří tudíž jedouchovské brakteáty před anebo za mince **a—f 1**? Pro první možnost mluví vedle váhy tvar jejich střížku a vůbec technická stránka ražby se všemi jejími znaky velmi výrazně vyvinutými, pro možnost druhou ikonografická souvislost druhého typu jedouchovského s brakteáty, nesoucími obraz harpye, právě na sklonku 13. století, jak jsme viděli, v několika obměnách přicházejícími, i typu prvního s obrazem korunovaného poprsí s mečem a liliovitým žezlem s ražbami z nálezů českobrodského a dubnického, „knoflíkovitého“ tvaru, na nichž drží korunované poprsí dvě žezla, opřená o rameno (*vyobr. na tab. III., č. 69—71*),¹⁰⁵⁾ která se na jiných kusech proměňují v jakési polopalmety (*vyobr. na tab. III., č. 68*).¹⁰⁶⁾ Tuto druhou možnost podporuje tedy, jak se zdá, i nižší jakost jedouchovských brakteátů. Není tato však přizpůsobena, nevyplývá přímo z poznenáhlu klesající jakosti brakteátů staršího rázu, vydávaných až asi do r. 1260, z nichž právě mince z nálezů v Zalezlech, tedy nejmladší, mají podle Fialy¹⁰⁷⁾ jakost 0·850? A není zvýšená, nápadně vysoká jakost ražeb typů **a—f 1** výsledkem mincovní reformy, provedené v době o něco málo pozdější?

¹⁰⁴⁾ Není snad ani třeba upozorniti na to, že brakteáty nahoře uvedené nemají tvořiti ani řadu chronologickou ani ikonografickou, jak ukazují již uvedené přechody k tvaru knoflíkovitému některých z nich. Řadil jsem pouze k sobě kusy, které se mně zdály podle motivů obrazů nejbližší.

^{104a)} Již zde upozorňuji na vysokou jakost **U i Q = 0·970**.

¹⁰⁵⁾ Ze sbírky p. K. Chaury. Váží 0·56, 0·437 a 0·42 g. Poslední dva kusy jsou nalomeny. Srv. Fiala, na uv. m., tab. XXXVI., č. 24.

¹⁰⁶⁾ Rovněž ze sbírky p. K. Chaury. Váží 0·574 a 0·533 g. Srv. Fiala, tab. XX., č. 20.

¹⁰⁷⁾ Na uv. m., str. 114.

Jisté jest, že na konci 13. století jakost brakteátů opět poklesla, jak ukazuje dobře jakost mincí z Německé Rybné i některých jiných ze skupiny, navazující na typ 1. tohoto nálezu.¹⁰⁸⁾ Nutno však upozorniti na výbornou jakost **G** = 0·950 a **Q** i **U** = 0·970. O typu **U**, s nímž souvisí ikonograficky **Q** a celá skupinka **Q—U**, bylo řečeno, že jest podle technického způsobu ražby spojovacím článkem mezi skupinou zde popisovanou a brakteáty, o nichž jsme jednali v kapitole druhé. Překvapující jakost typu **G** z nálezu v Salesche nutí k úvaze, nebylo-li by třeba při sestavení chronologické řady tento brakteát spolu s brakteátem **H**, jevícím tolik příbuznosti se skupinou **a—f 1**, postavit na jedno z míst prvních.

Váhy jednotlivých mincí této skupiny vykazují ovšem rozdíly, jak je nejlépe patrné z průměrné stříže obou typů brakteátů jedouchovských, 0·668 a 0·812 g, z nichž mohl býti vážen větší počet kusů. Průměrná váha jedouchovských, 0·74 g, a ostatních, 0·73 g, (0·79, 0·79, 0·87, 0·57, 0·86, 0·83, 0·62, 0·83, 0·72, 0·71, 0·91, 0·49, 0·68, 0·71, 0·85, 0·75, 0·71, 0·89, 0·66, 0·68, 0·76, 0·58, 0·67, 0·63, 0·83, 0·74, 0·6, 0·7, 0·83, 0·51, 0·71, 0·73, 0·64, 0·64, 0·73 g), tedy téměř shodná, převyšuje však značně průměrnou stříž jednotlivých typů z Německé Rybné, vydaných, jak jsme viděli, na konci 13. století anebo alespoň přibližně v posledních dvou jeho desetiletích (0·467, 0·535, 0·587, 0·553, 0·465, 0·433, 0·44, 0·437, 0·438 g) a jest také vyšší váhy mincí, zpřízněných s prvním jejich typem, které (0·6, 0·667, 0·452, 0·437, 0·557, 0·634, 0·72, 0·58, 0·453, 0·743, 0·643, 0·645 g) tvoří po stránce metrologické jakýsi přechod mezi oběma skupinami. Zejména třeba si také v této souvislosti všimnouti typů **Q—U**, pocházejících dílem z nálezu v Českých Budějovicích, z nichž **Q** vyniká jakostí, 0·970, a **U** náleží způsobem ražby spíše k první veliké skupině brakteátů, o nichž jedná tato kapitola v souvislosti s mincemi jedouchovskými. Z těchto okolností vyplývá cenné poznání, že na konci 13. věku poklesla váha i jakost českých brakteátů, když byla před tím znenáhla snižována. Tím je již také naznačena odpověď na otázku zde pro nás nejdůležitější, kdy totiž vznikla skupina brakteátů jedouchovských a typů **a—h 1**. Její místo bude třeba hledati před typy, vyskytnuvšími se v nálezu v Německé Rybné, a ražbami příbuznými.

To potvrzují plně nálezy, v nichž je potkáváme, a určují dobu jejího vzniku ještě určitěji. Přihlédneme-li k nim blíže, musí nám býti východiskem několikrát uvedené brakteáty s opisem **+ REX OTAQ ARVS** (typ **a**), které se vyskytly v Čechách v Praze a v Doksech, jak se zdá samostatně, avšak v jakémisi nálezu z česko-saských hranic, odevzdaném pak státní sbírce drážďanské,¹⁰⁹⁾ ve společnosti s mincemi **u, v, x, y, z** a **ž** tedy se zvláště

¹⁰⁸⁾ A, B, I a M = 0·850.

¹⁰⁹⁾ Kde se však podle sdělení pana ředitele Dr. W. Schwinkowského nyní již nenalézá.

výraznými členy celé této skupiny, a s typy **l, s, t, x, a 1, b 1, c 1** v nálezu v Salesche, o němž soudí Friedensburg, že končí r. 1278. I když nemůžeme z důvodů nahoře vytčených příliš spoléhati na tento poklad a i když se vzdáme poznatků, které by mohly plynouti z nálezu pfaffenmünsterského, jen z části zpracovaného, ačkoliv obsahoval vedle našich typů **g, q, z, g 1, h 1** a jiných menších českých brakteátů ještě větší brakteáty rázu heřmanického, tedy z rozhraní vlády Václava I. a Přemysla II.,¹¹⁰⁾ zbývá nepochybné svědectví nálezu v Krosigku, zakopaného v l. 1270—1280, a v Borne, jehož obsah končí podle svědomitého šetření Bahrfeldtova, nejpozději r. 1270,¹¹¹⁾ v nichž byly brakteáty **b, g, l, q, x, z** a **c, o, r, e 1**. Důležité je dále, že typy **l, p, q, r, g 1** se vyskytly v nálezu českobudějovickém a to ve společnosti s typy **Q** a **T**, tedy dvou složek skupinky, vynikající vahou a jakostí, která se brakteátem **U** přímo připíná k mincím **a—f 1**. Přihlédneme-li k ostatním typům, které úzce souvisí s uvedenými právě brakteáty po stránce ikonografické, ražebně technické a metrologické a všimneme-li si ještě průměrné váhy brakteátů, objevených v Zalezlech (0·78 g),¹¹²⁾ pocházejících z prvního ještě desetiletí 13. století, zařadíme jistě celou tuto skupinu, tedy i brakteáty nálezu jedouchovského, k nimž bude časem třeba připojit ještě řadu jiných,¹¹³⁾ bez váhání do doby vlády Přemysla II., do níž bezpochyby náležel největším dílem i obsah nálezu českobudějovického, jehož složka **I** nás pak vede ke skupině brakteátů z Německé Rybné. Nález v Borne ukazuje v souvislosti s našimi výzkumy o počátcích ražby brakteátů menších, že značná její část, v níž jest i první a pravděpodobně i druhý typ jedouchovský, vznikla v l. 1260—1270. S určitostí lze říci, že skupina ta nevyplňuje celý zbytek vlády Přemyslovy. Zmínili jsme se již o brakteátech s rakouským štítkem, tvaru „knoflíkovitého“, které náleží již ke skupině mladší, o níž byla řeč v kapitole druhé. Ve druhé části těchto „Studii“¹¹⁴⁾ bylo mně doznati, že mincovnictví Přemysla II. zdá se býti příliš chudé, srovnáváme-li je s velikým rozmachem brakteátové ražby Václava II., do jehož panování jsem byl nucen zařaditi několik typů, přidělovaných do té doby jeho předchůdci. Poznali jsme nyní celou velikou skupinu brakteátů, která vznikla bezpochyby v době vlády tohoto panovníka a bohatě rozmnožuje řadu ražeb, jemu s jistotou přidělovatelných.

Zodpovědění otázku, odkud k nám přišel způsob brakteátové ražby se zvláštními znaky, v tomto článku několikrát uvedenými, který vy-

¹¹⁰⁾ Srv. Fiala, na uv. m., tab. XXVI—XXIX., Raimann, na uv. m. str. 70 a Skalský, Studie o českých a moravských brakteátech II., str. 41.

¹¹¹⁾ Stenzel, na uv. m., str. 546 a Bahrfeldt, str. 179.

¹¹²⁾ Podle Fialy, na uv. m., str. 111.

¹¹³⁾ Přirozeně na př. i typ, vyobrazený u Fialy, na tab. XX., č. 19, se jménem Otakarovým.

¹¹⁴⁾ Na uv. m., str. 52.

střídal ražbu podle způsobu míšeňského, znamenalo by sledovati podle originálů současný vývoj mincovnictví německého, poněvadž literatura o něm neposkytuje bohužel poučení dostatečného. Budiž zatím jen upozorněno na podobný ráz mincí, vyšlých z některých mincoven franckých, zejména ve Wetterau, o nichž několikráté jednal J. Cahn. Nebudeme zde také pátrati po pramenech a vzorech velikého ikonografického bohatství, které takřka rázem zdomácnělo na našich brakteátech kolem r. 1260 a které tak výrazně a výhodně odlišuje českou ražbu z posledních čtyř desetiletí 13. věku od jednotvárné řady brakteátů starších s obrazem korunovaného panovníka, stále se opakujícím.

Musíme se však zmíniti o úzké souvislosti našeho mincovnictví se soudobou brakteátovou ražbou slezskou po stránce ikonografické i ražebně technické. Bylo již několikráté upozorněno na příbuznost častěji vzpomenuť českého brakteátu se jménem Otakarovým se slezským brakteátem s opisem *Heinricus dux*, z níž mně vyplynulo jeho přidělení Jindřichovi IV. Vratislavskému, jehož byl Přemysl II. až do r. 1273 poručníkem a mocným ochráncem.¹¹⁵⁾ Mohli bychom dále uvést celou řadu brakteátů, zařazených dnes do ražeb slezských, zcela podobných mincím českým, o nichž jsme jednali na stránkách předchozích.¹¹⁶⁾ Jistě není vyloučeno, že některá z nich nalezneme během doby vhodnější místo mezi brakteáty slezskými, avšak že bude třeba i naopak mince, považované dnes za slezské, vřaditi do českých. Důležité jest zjistiti, bylo-li po této stránce mincovnictví slezské závislé na českém či naopak. Poněvadž trval ve Slezsku takový způsob ražby podle názoru slezských numismatiků, hlavně Friedensburga, přibližně již od r. 1230,^{116a)} u nás pak podle našeho šetření počal až kolem nebo po r. 1260, nutno vzdáti se dnes nadobro staršího soudu alespoň o vnější závislosti slezské mince na české¹¹⁷⁾ a přikloniti se k mínění, že česká přijala mnoho motivických i ražebně-technických po-

¹¹⁵⁾ Fiala, na uv. m., tab. XX., č. 1—4 a NČČ 1932, str. 50 násl. Srv. m. ú. j. článek Zwei Berichtigungen zu Friedensburg: „Die schlesischen Münzen des Mittelalters“, Altschlesien 1932, str. 175 násl.

¹¹⁶⁾ Friedensburg, Die schlesischen Münzen des Mittelalters, Breslau 1931, kde jsou uvedeny některé typy, které autor ještě v popise nálezů v Salesche pokládal za české. — Srv. na př. harpy č. 779 s obrazem na 2. typu jedouchovském, č. 827—829 s poloviční orlicí pod třemi věžemi, vůbec brakteáty s architektonickými motivy, na př. č. 909 a násl., zvířecími na tab. 9—11 a j. Typ 21 z nálezů v Salesche, přidělený Friedensburgem do Čech, vyřadil jsem hlavně pro jeho nízkou jakost, 0·750, ze skupiny v této kapitole sestavené. — Srv. dále nápadnou shodu obrazu na pečetě Jindřicha IV. Vratislavského (1266—90) s obrazy na našich brakteátech c 1—f 1 Přemysla II. P. Pfotenhauer, Die schlesischen Siegel von 1250—1300, Breslau 1879, tab. I., č. 6.

^{116a)} Srv. jeho Schlesiens Münzgeschichte im Mittelalter. Codex diplomaticus Silesiae XII., Breslau 1887, str. 7 násl.

¹¹⁷⁾ Viz o tom Friedensburg, Der Brakteatenfund von Salesche, na uv. m., str. 33.

puďů z mince slezské, nebyla-li jí tato přímo vzorem. Vím ovšem dobře, že ikonografické prameny českých brakteátů druhé poloviny 13. stol. poukazem na slezský příklad zdaleka nejsou vyčerpány.

Shrňme-li na konci této kapitoly zcela krátce výsledky našeho zkoumání, vidíme, že byly kolem r. 1260 v Čechách brakteáty, ražené podle míšeňského vzoru, měkkého, „miskovitého“ tvaru, s obrazem korunovaného vladaře vystřídány brakteáty menšími, avšak téže asi váhy a téže, ne-li lepší jakosti, vynikajícími bohatou kombinací pestrých obrazových motivů, tvrdého, plochého střížku, s tenkým, avšak ostře vystupujícím vypouklým kruhem kolem obrazové plochy, výrazné kresby. Střížek stává se znenáhla — ještě za vlády Přemysla II. — měkčím, přijímá tvar „knoflíkovitý“ tím, že kruh kolem obrazu se rozšiřuje a zvyšuje a plocha obrazová prohlubuje. Kresba obrazů pozbývá ostrosti. Na konci století vrací se, pokud dnes vidíme, některá z mincoven anebo některé z mincoven k tvaru „miskovitému“. Celkový vývoj a postup technické stránky ražby právě naznačený, dál se, soudím, současně ve všech mincovnách, o nichž se zmíníme v příští kapitole. Totéž třeba předpokládati o nenáhlém snižování zrna našich brakteátů v posledních dvou asi desetiletích 13. věku.

4.

Ve své práci o mincovní reformě Václava II. zmínil jsem se o tom,¹¹⁸⁾ že byl v Čechách za Přemysla II. a to asi v době, kdy menší brakteáty vystřídaly větší, kdy došlo i na novou úpravu horního regálu a na obnovení měr a vah, učiněn významný pokus o vytvoření skutečné peněžní soustavy, která ovšem předpokládá zavedení alespoň dvou druhů peněz, větších, těžších a menších, lehčích, pokus, jímž se připravovala velká reforma mince Václava II. Sestavení skupiny typů brakteátů v předchozí kapitole, které byly vydány za Přemysla II. po r. 1260, po brakteátech rázu míšeňského, umožňuje zcela přesný důkaz tohoto tvrzení. Neboť lze sotva pochybovati o tom, že **f** (0·27 g), **k** (0·28 g), **t** (0·39 g), **ž** (0·36 g), **b 1** (0·25 g), **d 1** (0·36 g) jsou polovinami brakteátů **e** (0·91 g), **j** (0·85 g), **s** (0·63 g), **z** (0·6 g), **a 1** (0·51 g), **c 1** (0·71 g), poněvadž lze nápadněji nízkou váhu **f** a **k** zcela dobře vysvětliti nepřesným justirováním, když mincovně záleželo tenkrát jen na tom, aby určitý počet kusů dosáhl určité vahové jednotky. Tyto i jiné poloviny vyskytly se zvláště hojně v nálezu, učiněném v Salesche, před tím, v nálezu, uloženém dříve ve státní sbírce drážďanské, a pak i v nálezu čelákovickém, obsahujícím pravděpodobně ražby, vyšlé z mincovny žitavské, založené asi Přemyslem II.,¹¹⁹⁾ kteréžto

¹¹⁸⁾ V Českém časopise historickém 1934, str. 23.

¹¹⁹⁾ Moje Studie II., na uv. m., str. 58. — Několikráté uvedených brakteátů s opisem +REX OTADKARVS nelze se zatím dovolávati pro nevysvětlitelný dosud nesouhlas rozdílných čtyř velikostí s vahou. Viz str. 16 tohoto článku. — Srv. dále pozn. ⁶⁹⁾, kde jest z článku Menadierova uvedena polovina našeho typu o.

okolnosti nás vedou rovněž do doby tohoto panovníka. Potřeba menších penízků projevila se již daleko dříve, když obíhaly dvoustranné denáry a potom i v době brakteátové prostým půlením mincí¹²⁰⁾ a jednoduchý prostředek byl opět užíván, jak ukazuje na př. půlka brakteátu typu 4. z nálezů v Německé Rybné, když pokus Přemyslův o zavedení pevné mincovní soustavy se nezdařil.¹²¹⁾ Důležité však jest, že právě v této době bylo nutno pomýšleti na to, aby peněžní poměry byly přizpůsobeny pokročilému vývoji hospodářského života přímo ražbou mince drobnější, a že se tak stalo v souvislosti s novou úpravou organizace českého mincovnictví vůbec.

V letech šedesátých 13. století byla totiž, podle mého soudu, provedena decentralisace ražby české mince¹²²⁾ založením několika nových mincoven mimo hlavní město země. Názor, někdy vyslovovaný, že se tak stalo již dříve, snad někdy na počátku doby brakteátové, vyvrací, nehledíme-li k mincovně plzeňské, jejíž doba vzniku není ještě určena nepochybně, pravidelný a zcela jednotvárný vývoj našich brakteátů míšeňského rázu po vnější stránce i to, že o jiných českých mincovnách, mimo pražskou, nenalezneme zmínky v našich pramenech, které neoznačují hřiven a jejich dílů ať již neraženého či raženého stříbra, jimiž se platilo, buď vůbec anebo je provázejí přídavkem ad pondus Bohemiae, in pondere Bohemico anebo ad pondus Pragense a podobně.¹²³⁾ Poprvé r. 1263 čteme zmínku o platu půl hřivny stříbra lutomericensis ponderis a pak r. 1265 o čtvrtině hřivny litomischlensis ponderis.¹²⁴⁾ Četné údaje našich listin o platech v hřivnách moravici, moraviensis, brunensis ponderis na rozdíl od mince české, ponderis Egrensis, ad pondus Coloniense, Pataviense a pod., uvedené již přídavky ad pondus Bohemiae, Pragense, zvláště pak okolnost, že se ještě v l. 1326, 1329 a 1334, tedy po zaražení mince grošové a po přenesení všech mincoven do Kutné Hory, vymínují v listinách platy „iuxta aestimationem ponderis Sittaviensis“ nebo „100 marcae grossorum Pragensium Sittaviensis ponderis“ k vůli zabezpečení majetkových práv na bývalé mincovně žitavské vázoucích,¹²⁵⁾ ukazují, že má těmito výrazy býti označena váha,

¹²⁰⁾ O jiných výkladech tohoto jevu nebudeme se zde šířiti. Vydávání malých denárků, které byly polovinami jiných větších, není dosud u nás zcela bezpečně prokázáno. V 11. a 12. stol. bylo jistě velmi řídké. Půlky denárů neobjevily se dosud, pokud vím, v našich nálezech. Známe však mnoho denárů nastříhnutých právě v polovině.

¹²¹⁾ Z důvodů, o nichž jsem jednal v uvedeném článku o mincovní reformě Václava II. na str. 23 násl.

¹²²⁾ O zvláštních poměrech moravských zde jednati nebudeme.

¹²³⁾ Na př. Reg. Boh. et Mor. I., č. 850 z r. 1234, č. 1090 z r. 1243, č. 1224 z r. 1248 a j.

¹²⁴⁾ Tamtéž II., č. 436 a 499.

¹²⁵⁾ Doklady viz v mém článku o marce pražské a moravské na rozhraní stol. 13,

obvyklá v určitých zemích a mincovnách. V téže zemi nemusí však jíti vždy o vahovou jednotku odlišnou. Víme-li, že mincmistři měli ve 12. a 13. stol. dozor nad vahami a mírami na př. v německých městech¹²⁶⁾ i u nás,¹²⁷⁾ a tedy o úzké souvislosti správy mincoven se správou vah a měr, vysvětlíme si uvedené zprávy o platech podle váhy litoměřické a litomyšlské tak, že obyvatelstvo v okruhu těchto měst musilo se při platech neraženým i raženým kovem řídit podle vzorné váhy, uložené v tamějších mincovnách.¹²⁸⁾ Proto nabývá pro nás v souvislosti s poznatky, vyvozenými v předchozí kapitole z mincí samých, zvláštního významu zpráva Letopisů českých, že Přemysl II. nařídil r. 1268, aby byly obnoveny váhy a míry a označeny jeho znamením.¹²⁹⁾ Snad bylo tenkrát také zlepšeno zrno mincí, jak se to projevuje u části skupiny, vydané po brakteátech ražených podle vzoru míšeňského, kterou jsme poznali v kapitole třetí.

V kterých místech a kolik bylo zřízeno mincoven právě v letech šedesátých, ovšem nevíme. Lze se jen dohadovati, že mincovny vznikaly, že počet jejich byl rozmnožován a že sídlo mincovny bylo někdy i položeno do jiného blízkého města podle potřeby. Na konci 13. století bylo jich v celé české říši 17, jak vyplývá z počtu šmiten, opatřených znaky dotyčných měst, v mincovně kutnohorské, kde Václav II. r. 1300 všechny mincovny soustředil. Z českých v užším slova smyslu zachovaly se jen znaky měst Mostu a Písku.¹³⁰⁾ Z listin a dílem i z mincí víme z doby předchozí o mincovnách v Chebu, Klatovech, Kadani, Německém Brodě, Plzni a ovšem v Praze. K nim přistupují podle zpráv listin po r. 1300, vztahujících se na jednotlivé šmitny před tím do Kutné Hory přenesené, Jablonná (Gabel) při pomezí žitavském, Vysoké Mýto a Žatec¹³¹⁾ a podle nahoře uvedených

a 14., NČČ. 1927, str. 39 násl. a u E. Lemingera, Královská mincovna v Kutné Hoře, Rozpr. České akademie, I. tř., 1912, str. 214.

¹²⁶⁾ K. Th. Heberg, Über das ältere deutsche Münzwesen und die Hausgenossenschaften, Leipzig 1879, str. 160 násl.

¹²⁷⁾ Reg. Boh. et Mor. II., č. 1119 z r. 1278: „Si quis aliquid pondus sive gravius sive levius habuerit quam in moneta, manu truncabitur, aut poenae X marcorum subiacebit“. Srv. i č. 2335: „ut nulli liceat habere pondera ad aurum et argentum ponderandum sine voluntate ipsius magistri monete“.

¹²⁸⁾ Totéž lze říci o mírách. V uvedené listině z r. 1263 čteme: „in censu dimidiam marcam argenti et sex modios siliginis et duos modios tritici lutomericensis ponderis et mensurae“.

¹²⁹⁾ Fontes rerum Bohemicarum II., str. 300.

¹³⁰⁾ Srv. Leminger, na uv. m., str. 212 a 213. Poněvadž se o písecké mincovně zachovala zpráva jen ve formuláři (Reg. II., č. 2327), lze souditi, že jména a čísla ve formulářích uvedená nejsou tak zcela nespolehlivá. Srv. J. Šusta, Dvě knihy českých dějin I.², str. 95, pozn.

¹³¹⁾ Viz můj článek Mincovní reforma Václava II., na uv. m., str. 24, pozn. 5), kterou zde doplňuji a opravuji, a Leminger, na uv. m., str. 208—210. — V Německém Brodě byla královská mincovna podle zprávy formulářové (Reg. II., č. 2331), neboť ferrum in Broda lze zde vztahovati jen na Brod Německý. Za Přemysla II.

listin z r. 1263 a 1265 Litoměřice a Litomyšl, vedle Prahy tedy nejstarší. Z příliš blízké polohy Litomyšle a Vysokého Mýta a snad i Kadaně, Žatce, Mostu a Litoměřic soudím, že se nerazilo ve všech těchto mincovnách současně a že byla někdy výroba mince přenesena do města sousedního, právě tak, jako na př. právo nuceného skládání kupeckého zboží. Třeba také mít na zřeteli, že moneta, mincovna, nemusí býti vždy mincéřskou dílnou, nýbrž může znamenat směnárnu, v níž se měnil starý nebo cizí peníz za nový a domácí. Ale ražba a směna se děla jistě většinou v témže místě, i když práce technická byla oddělena od stránky obchodní. Nápadné jest, zejména v době Přemysla II., jenž byl pánem alpských oblastí, že největší část mincoven ležela v severní polovině české země, tu zase nejvíce na severozápadních jejich hranicích, a že v jižních Čechách byly mincovny jen v Klatovech a Písku, s čímž je ve shodě i skutečnost, že nálezy našich brakteátů, a to větších i menších, byly učiněny blíže mincoven právě uvedených, tedy hlavně ve středních a severních krajích naší vlasti. Také nebudiž opomenuto pověděti, že se české brakteáty vyskytly za severními, někdy i západními hranicemi Čech, nikdy však za jejími hranicemi jižními. Lze to vedle známé okolnosti, že se právě na jihu rozprostíraly veliké, scelené plochy zboží panského, hlavně Vítkovců a Bavorů, tvořící hotové státy ve státě, vysvětliti zalidněním země, polohou měst, jichž bylo nejvíce založeno ve středu a na severu Čech,¹³²⁾ proto i směrem obchodních cest, aktivní či pasivní obchodní bilancí naší vlasti i zemí sousedních, konečně též zájmy politickými a kulturními. V souvislosti s těmito významnými faktory byla naše mince i po stránce vnitřní. Ponecháváme proto výklad o nich pro dobu, která dovolí jasněji osvětliti měnovou politiku našich posledních Přemyslovců.

bylo toto město střediskem rozsáhlého zboží pánů z Lichtemburka, kteří si zde vybudovali jakýsi státeček ve státě a osobovali si i regální práva na stříbrných horách (Š u s t a, na uv. m., str. 168). V listině z r. 1278 (Reg. II., č. 1119) zmiňují se několikrát o svém mincmistru a mincích (magister monetae, monetarii) i o své mincovně („Si quis aliquod pondus sive gravius sive levius habuerit, quam in moneta . . .“), takže by zde v té době ražba mincí vyplývala ze zcela jiných právních poměrů, nežli když král pronajímal nebo i dával či prodával své mincovny v dědictví nebo na doživotí bohatým měšťanům jakožto mincmistrům. Bohužel nevíme o této mincovně pánů z Lichtemburka a jejich výrobcích nic.

¹³²⁾ Srv. A. Z y c h a, Über den Ursprung der Städte in Böhmen, Praha 1914.

GUSTAV SKALSKÝ:

NEJSTARŠÍ ČESKÉ MINCE.

(Poznámky ke spisu Viktora Katze O chronologii denárů Boleslava I. a Boleslava II.)*

Ze všech údobí dějin českého mincovnictví bylo v naší literatuře věnováno nejvíce pozornosti jeho počátkům. Jest to pochopitelné, neboť poznávání východiska a základů vývoje patří jistě k otázkám nejdůležitějším a nejzajímavějším. Nadto pak láká tajemné šero doby, pro něž mají při nedostatku psaných pramenů památky hmotné význam mimořádný. Nelze se však zcela ubrániti pochybnosti, zjednáme-li jistotu novým a novým zpracováváním téhož v podstatě materiálu, byť viděného z rozličných hledisek, a nebudou-li se hromaděním dohadů některé otázky zdáti složitějšími, nežli ve skutečnosti jsou. Po pracích J. Menadiera, Ed. Fialy, Jos. Smolíka i mé překvapuje nyní Viktor Katz novým výkladem nejstarší doby našeho mincovnictví.

Abychom správně vymezili místo a význam jeho díla, třeba krátce naznačiti, jak uvedení badatelé určili časový sled hlavních typů českých denárů 10. stol.¹⁾ Menadier řadí je asi takto:²⁾ Mince s mečem či s mečí ať na jedné nebo obou stranách, typ byzantisující, s hlavou Kristovou zpředu, typ „řezenský“, totiž s křížem, v jehož jednotlivých koutech bývají obyčejně 3 bakulky, na jedné a s chrámem na druhé straně,³⁾ typ s rukou boží a chrámem či křížem, s křížem a chrámem, typ ethelredský, totiž s poprsím panovníkovým v profilu a s rukou boží s rozličnými písmeny a značkami po stranách. Také Fiala počíná denáry mečovými, po nichž klade zhruba bavorský typ II., pak I.⁴⁾, s rukou na jedné a s chrámem,

*) Knihovna Numismatického časopisu československého, sv. II., Praha 1935.

¹⁾ Nedostatek místa mne nutí všimati si věci jen základních a omeziti citace a vůbec poznámkový aparát na míru nevyhnutelnou, beztak až příliš rozsáhlou. Proto nemohu také později zaznamenati všechny bohaté postřehy a dohady Katzovy knihy ať se souhlasem nebo s pochybnostmi, ačkoliv jsem sledoval každou podrobnost, pokud mně bylo možno, přímo v pramenech. Přirozeně musím věnovati více pozornosti věcem, o nichž se naše názory rozcházejí. Doufám však, že se mně podaří načrtnouti hlavní rysy problémů, jak je vidí Katz a jak kritický čtenář jeho práce.

²⁾ Zeitschr. f. Num. XV., 119 násl. — Katz mně na str. 103, p. 426, právem vytýká nesprávné používání slova a pojmu „typ“. Výtka ta stihá ovšem celou numismatickou literaturu. Mělo by se, tuším, závazně stanoviti, že o změně typu lze mluvit jen, je-li obraz alespoň na jedné straně mince nový.

³⁾ Nazývám dále tento typ bavorským typem II. z důvodů vyplývajících z dalších našich výkladů. K. jej nazývá bavorsko-švábským I. Budeme-li pak mluvit o I. bavorském typu, musíme si ovšem uvědomiti, že jde jen o dvě závažné varianty téhož typu.

⁴⁾ Totiž s chrámem a křížem s rozličnými ozdobami v koutech (bakulkou, kroužkem, třemi hřeby atd.), odlišnými od právě uvedených ozdob kříže bavorského typu II.

rukou či křížem na druhé straně, typ ethelredský. Smolík první rozdělil denáry mečové na dvě skupiny. Zahajuje české mincovnictví pouze těmi, které mají na lici meč a na rubu chrám, za něž řadí bavorský typ I. a II. Další jeho pořadí určoval názor, že mince se jménem Boleslavovým na obou stranách vznikly v době „spoluvlády“ Boleslava II. a III. v l. 994—999. Proto kladl typ s rukou a křížem a typ byzantisující jednak před, jednak za typ ethelredský, kamž dává i denáry s meči na obou stranách. Kdežto Menadier a po něm jiní němečtí numismatikové⁵⁾ počítali s mincováním sv. Václava a proto předpokládali, že se razilo v celé době vlády Boleslava I. anebo v značné její části, spojovali Fiala a Smolík zaražení české mince se sjednocením kmenů pod panstvím Přemyslovců a s uzavřením míru Boleslava I. s říší r. 950 a kladli je do prvního asi desetiletí 2. polovice 10. stol. Fiala přidělil Boleslavovi I. denáry mečové (také ovšem s meči na obou stranách), s širokou rukou a chrámem a 2. bavorského typu, Smolík typ s mečem a chrámem, část 1. typu bavorského a typ s širokou rukou a chrámem.⁶⁾ Pro zodpovězení otázky, jíž mně bylo zabývat se r. 1929,razil-li první českou minci kníže Václav Svatý,⁷⁾ bylo velmi důležité zjistiti, kdy počal s ražbou Boleslav I., a tudíž sestaviti pořadí hlavních typů prvních dvou Boleslavů. Opíraje se vedle jiných důvodů, z nichž některé, svědčící pro mincování sv. Václava, měly ovšem váhu zvláštní, o typové analogie s mincemi anglickými a bavorskými z počátku a z první pol. 10. stol., rozhodl jsem se zařaditi české denáry s mečem a chrámem a dílem i 1. typu bavorského, jakož i ražby s širokou rukou a chrámem již do 1. pol. 10. věku, po nichž pak následovaly mince 2. typu bavorského, zaplňující konec vlády Boleslava I.⁸⁾ Do doby panování jeho syna zařadil jsem většinu denárů 1. typu bavorského s nápisem ONO v chrámu, typ byzantisující, ethelredský, do jehož blízkosti jsem položil se Smolíkem druhou skupinu mečových mincí s meči na obou stranách a typ s meči a ptákem, a konečně typ ruka-kříž, ruka-ruka, jak mne o tom poučil později zvláště nález staroboleslavský. Musím při tom podotknouti, že mně nešlo o přesné ohrazení všech typů, zvláště menšího rozsahu, které nemám ani dnes

⁵⁾ U nás i V. Katz ještě r. 1923, Věstník Num. Spol., str. 202 násl.

⁶⁾ E d. F i a l a, České denáry, Praha 1895, J. S m o l í k, Denáry Boleslava I., Boleslava II., Boleslava III. a Vladivoje, Rozpr. Č. Akad., 1899.

⁷⁾ G. S k a l s k ý, Denár knížete Václava Svatého a počátky českého mincovnictví, Praha, Č. Akad. 1929 a Kníže Václav Svatý a počátky české mince, Svato-václavský sborník I., str. 184 násl.

⁸⁾ Podle staršího díla Rudingova posunul jsem anglické mince s obrazem meče z poč. až z 1. pol. 10. stol. chybně až do stol. 9. a nepovšiml si, že přede mnou na tuto souvislost letmo upozornil F. F r i e d e n s b u r g, Die Symbolik der Mittel-altermünzen, Berlin 1922, str. 273. Katz mohl je nyní podle díla G. C. B r o o k e - h o, English coins, London 1932 a podle katalogů Britského musea, které mně nebyly ještě v Praze k dispozici, přesněji určit. Krátce před vydáním mé shora uvedené práce přihlásil se K. C h a u r a spiskem Pravda o denáru svatováclavském, Praha 1929, k odpůrcům denáru knížete Václava Svatého a počíná českou ražbu kol. r. 950 1. typem bav. (Fiala, tab. II., č. 8).

za možné, ani o vyčerpání všech otázek našich nejstarších ražeb se týkajících, nýbrž jen o vyznačení hlavní linie vývojové pod zorným úhlem určení denáru svatováclavského.

Katz klade nyní začátek české ražby celkem v souhlase s Fialou a Smolíkem až do 2. pol. 10. stol., přesněji řečeno po bitvě na Lechu r. 955 a zahajuje ji oproti mínění všech, kdož se otázkou tou dosud zabývali, 2. typem bavorským, poněvadž v té době denáry tohoto rázu byly vybíjeny v sousedním Bavorsku, zvláště v Řezně, a v Augsburgu. Teprve po těchto mincích, vydávaných přibližně v l. 956—965, následoval podle něho 1. typ bavorský (965—973) a mince s širokou rukou a chrámem, pak již za Boleslava II. typ karolinský, Katzem takřka objevený (973—975), mečový (975—982), byzantisující (983—987), frišský (totiž ruka-kříž, 987—992), některé typy bavorské s nápisem ONO v chrámu (974—992) a konečně typ ethelredský (992—999), jenž byl v posledních letech století provázen mincemi, na nichž se projevuje opět vliv bavorský. Je tudíž zřejmé, že jde hlavně o otázku, kdy počala u nás v 10. stol. ražba mincí a který byl první jejich typ. Katz řeší tuto otázku v nejširším rámci historickém, snaže se na podporu svých názorů vyčerpati všechny zdroje, z kterých se lze poučiti o nejstarší době našeho mincovnictví a o všech okolnostech, které ji provázely. Jest nám tedy přezkoušeti nosnost pilířů, na nichž vybudoval svou stavbu.

Metodické naše prostředky.

Při zařazení mincí podle času i místa sloužívá numismatickému badání několik prostředků, hlavně: zkoumání a srovnávání jejich vnějšího rázu, váhy i jakosti, rozbor nálezu a konečně hodnocení vlivů politických, hospodářských a kulturních, tedy v této době náboženských a církevních. Také K. všech těchto pomůcek vydatně používá. Budiž mně dovoleno, poukázati nejdříve na některé podmínky, jejichž splnění činí v daném případě práci s těmito metodickými pomůckami úspěšnou.⁹⁾

K. zjišťuje několik nápadných změn v zevním rázu našich denárů, který však přijímal obyčejně jen znenáhla, nejdříve na jedné, pak na druhé straně prvky a obrazy nové a to téměř vždy napodobováním cizích vzorů. Jako příčiny těchto změn uvádí soutěž s cizími penězi, kterých obchod rád používal, vlivy církevní, jejichž působení předpokládá hlavně tam, kde napodobování vzdálených vzorů nelze jinak vysvětliti, a konečně fiskální využitkování mincovního regálu pomocí obnovování mince. To je jistě správné, přidáme-li k tomu vlivy vztahů politických a dynastických, i když o nich pro kusost a jednostrannost našich zpráv málo víme, a připustíme-li, že hrála úlohu někdy prostě náhoda v době, v níž peněžní funkce nebyla ještě vyvinuta a kdy tato mince měla skutečně významný úkol

⁹⁾ K. o nich mluví na rozličných místech, souvisle v kap. II. (Zevní změny denárů a jejich příčiny) a IV. (Vývoj rytecké práce na českých denárech).

representační. S pokračujícím vývojem peněžním ve středověku zevních změn skutečně ubývalo.¹⁰⁾ Zbývá dosti mincí, jejichž vzorů odvozených z jiných ražeb neznáme anebo pro jejichž napodobení důvodů nevidíme. A bylo by podle mého názoru chybou vyvozovati z mála zpráv, které se nám náhodou zachovaly, příčiny pro zavádění nových obrazů na mincích, připínati je k určitým významným událostem, když o tolika jiných nic nevíme. Hlavním důvodem změn na našich denárech 10. stol. bylo napodobování mincí oblíbených na pobaltských trzích, jejichž obchodní ruch a potřeba mincí jakožto kusů drahého kovu daly významnou vzpruhu ražbě nejen v Čechách, nýbrž i rozličným mincovnám německým a v Anglii.¹¹⁾ Jistě působily i vlivy církevní, zvláště křesťanské symboliky. Ale právě tyto představy a náměty mohly býti někdy vzaty z jiných předmětů a vyskytnouti se na ražbách rozličných zemí bez přímého vlivu jejich mincí. Chybí nám přes všechnu záslužnost práce Friedensburgovy dílo, které by soustavně vyložilo vznik a vývoj těchto symbolických představ v rozličných oborech uměleckého a řemeslného tvoření. I když tedy většinou putoval obraz s mincí některé země, a to většinou země pokročilejší, na peníze země jiné, nelze vyloučiti samostatné znázornění obecně přijatých symbolů, třebas i na několika místech současně a nezávisle.

O vztazích střídání obrazů k soustavě obnovování mince nelze v 10. věku říci nic určitého. W. Hävernick tvrdí v práci *Der Kölner Pfennig im 12. u. 13. Jh.* (Beih. 18. der Vjschr. f. Soz.- u. Wirtschaftsgesch., Stuttgart 1930), že až hluboko do 11. stol. o fiskálním využítkování mince pomocí stahování ražeb starých a vydávání nových, o ražbě určitého typu mincí pro trh, ba o teritoriálním mincovním monopolu nelze mluvit. Myslí, že mince byly až do té doby stále brány jako kus kovu na váhu. Proti jeho názoru jsem ve zpracování staroboleslavského nálezu (str. 47) ukázal podle veliké metrologické pravidelnosti našich mincí zvláště typu ethelredského, že na konci 10. stol. byly u nás položeny již „základy, z nichž vyrostla složitá soustava fiskálního využítkování mince“. Ve své starší práci „K dějinám mincovnictví českého a moravského“ (Čas. Mat. Mor. 1924, str. 38) pravím výslovně, že Kosmas žalobou na časté měnění a zlehčování mince, vkládanou do úst umírajícího Boleslava II., míří na knížata doby své. O pravidelném stahování a vyměňování mincí nebude mluvit žádný jen poněkud zkušený numismatik, jenž zná obsah a rozsah našich nálezů, které jsou často výsledkem pozvolného hromadění stříbra, thesaurace, a K. se nemusí obávat, že jeho protest proti takovému názoru o způsobu obnovování mince v 10. stol. i později narazí na odpor. Vždyť ještě v době

¹⁰⁾ To se u nás projevilo již na konci 10. stol., jak jsem na to upozornil v úvahách o nálezu ve Staré Boleslavi. (Nález českých denárů z konce X. století ve Staré Boleslavi, zvl. ot. ze VII. Ročenky Okresní Jednoty musejní v Brandýse n. Lab.).

¹¹⁾ Vliv mincí, oblíbených na vzdálených trzích, mohl k nám proniknouti dosti záhy, jak K. sám předpokládá na př. o typu „fríském“, jehož napodobení by bylo musilo nastati během několika málo let.

na konci 13. stol., z níž známe již určité předpisy podepřené pevnou organizací, nejsou vzácné nálezy, obsahující ražby i tří desetiletí. Zisk panovníků v 10. stol. vyplýval především z výměny cizích mincí a neraženého kovu za peníze domácí, při čemž dával určitý počet mincí za vahovou jednotku, z níž razil ve skutečnosti denárů více. Až do doby ethelredského typu závisel i tento požadavek českého knížete asi často na náhodě a okolnostech. Jím přizpůsobuje se česká ražba v 10. stol. obchodu na velkých trzích pobaltských a těží z jeho potřeb. Ukázal jsem již (v Českém časopise histor. 1934), že změněné hospodářské poměry 11. a 12. stol. vedly teprve k pravidelné a důmyslné soustavě využítkování mincovního regálu.

Nelze pochybovati o tom, že technické provedení obrazů, avšak i tvar písmen, vnějších a vnitřních kruhů, obepínajících obrazy a legendy, tedy to, co K. nazývá „ryteckou“ práci, sdružuje mince a to i peníze rozličných typů, vzniklých v různých dobách, ve skupiny. Abychom však mohli těchto vnějších znaků použití pro stanovení chronologie našich denárů, bylo by vždy třeba znáti vliv a význam předloh, cizích i domácích, vyspělost řezáčů, cizích a domácích, často neuměle napodobujících, a uvědomiti si, že právě nejde o práci ryteckou, nýbrž že razidla vznikala vrážením punců,¹²⁾ tedy činností, která velmi omezovala individualitu řezáčovu a značně oslabovala vliv dobové podmíněnosti slohové, projevující se význačně v jiných oborech umělecké a řemeslné tvorby.¹³⁾ Proto bychom také nesměli naše pozorování omeziti jen na vnější znaky našich českých denárů, nýbrž všimati si po této stránce i jejich cizích vzorů a soudobých mincí vůbec. Viděli bychom, jak odlišný byl vývoj v Itálii, Francii, v Anglii a v rozličných německých mincovnách, jehož odraz lze dílem sledovati na penězích našich. K. ukazuje na př. na rozdíl „rytecké“ práce na našich denárech typu karolinského a mečového, ač je právem řadí k sobě, i na některé velmi hrubě provedené mince z konce 10. stol., podivně se vyjímající vedle poměrně jemných současných podle něho denárů ethelredských a zvláště některých ražeb, přidělovaných již Boleslavovi III. Snadno si představíme, jak byl porušen původní vnější ráz některého typu, jeho obrazů i písma, když neuměli řezáči zhotovovali nové kolky podle razidel opotřebovaných, všelijak vyspravených a pokažených.¹⁴⁾ Všechny tyto okolnosti velmi znesnadňují chronologické seskupování mincí podle vnějších znaků. I z Katzových tabulek vidíme, jak ty z nich, které autor má za zvláště důležité, kruhy perlové, sekané a hladké, tvar písma vůbec a některých písmen zvláště a konečně tři různé formy „lomenice“, se ve skutečnosti téměř vesměs neustále střídají, takže zbývá vlastně jen ne-

¹²⁾ Srv. na př. J. Šejnost, Příspěvek k mincovní technice českých denárů, NČČ. 1926, str. 35 násl.

¹³⁾ Zvláště, jde-li o dobu tak krátkou, jak ji K. vyměřuje naší ražbě v 10. stol. vůbec a jednotlivým typům našich mincí zvláště.

¹⁴⁾ Tot problém mincí „následních“ (Nachmünzen), jak jsem jej krátce rozvinul ve své práci o denáru svatováclavském na str. 18 a 19.

pochybná velká převaha hladkých kruhů a unciálního € na konci století.¹⁵⁾ Věc jde tak daleko, že K. podle těchto rozdílných znaků musí předpokládati vznik dvou mincí v rozličných dobách, ač jejich rubní znaky vyšly z téhož razidla (str. 87). Praví sám, že „výjimky jsou běžné“. Jenže, co je běžné, není výjimkou.¹⁶⁾ Ostatně by bylo třeba sestaviti české denáry podle těchto i jiných vnějších znaků, aniž by se činily východiskem a proto kritériem znaky typu, jenž jako nejstarší není dosvědčen nade vší pochybnost. Soudím, že při tom studium punců a způsob jejich užívání bude míti úlohu hlavní.

Data metrologická mohou býti významným ukazovatelem při stanovení časového sledu středověkých mincí, avšak opět jen za určitých podmínek. Především je třeba znáti nejen váhu, nýbrž i zrno, poněvadž alespoň v době pravidelného a již organisovaného mincování stupeň jakosti byl předepsán. Menší stříž mohla tedy býti vyvážena lepší jakostí a obráceně. Jakost však lze přesně zjistiti jen přepalováním, jak ukazuje značně její kolísání při zkouškách škrtem na kameni, zaznamenané Katzem, a to ještě na konci 10. stol. (0.750—0.880). Váha pak několika náhodně shrnutých mincí téhož typu, ba téže obměny málo prospěje, poněvadž jsou rozdíly jednotlivých kusů při ražbě „al marco“ příliš veliké a protože třeba počítati s účinky „ságrování“, t. j. vybírání kusů těžších, jak K. dobře ukazuje. Proto nám nejvíce pomohou průměrné váhy většího počtu nálezových mincí, jak pěkně svědčí nález starobosleslavský, ovšem pro dobu, v níž byl v mincovně pořádek až překvapující, jež pro doby starší jistě předpokládati nelze.¹⁷⁾ Největší opatrnosti je však třeba srovnáváme-li váhy našich denárů se stříží mincí cizích a soudíme-li podle toho na dobu ražby. Již proto, poněvadž zůstává nepovšimnuta jakost, tedy zrno, které bývalo, jak víme, na severních trzích odhadováno byt prostředky zcela primitivními. Sestavil jsem si všechny mně přístupné vahové údaje z 10. věku a vidím, jak rozličný byl vývoj po stránce metrologické v jednotlivých dobách a zemích, v Itálii, ve Francii, v Anglii a v Německu, a tu zase v jednotlivých mincovnách. Srovnávejmež na př. váhy dosti hojně se vyskytující feniků Oty III., královských i císařských, vzniklých v celé řadě německých mincoven, anebo na př. váhy italských mincoven v Pavii a Miláně, jichž se K. na str. 98-9 dovolává, s nižšími čísly papežské mincovny v Římě, jejíž vliv na české ražby tak vyzdvihuje. Pokud tedy nemáme přehledu metrologického v rozličných zemích a mincovnách, sestaveného na základě přesné statistiky vahové,¹⁸⁾ a neznámé dobové a místní podmínky rozlič-

¹⁵⁾ Nechápu však, proč se pak tímž způsobem nečiní rozdíl tvarů B na našich nejstarších denárech, totiž **E** a **D**, tedy kapitálního a unciálního.

¹⁶⁾ Výjimky, které uvádí, lze snadno pomocí mincovního materiálu rozmnožiti.

¹⁷⁾ Podle Katzových údajů (str. 43/4) pozorujeme značný rozdíl váhy mincí téhož typu i těchže variant, zastoupených větším množstvím v nálezu sítnickém a sestavených náhodně.

¹⁸⁾ Povšechné vahové údaje Lamprechtovy a u Inama-Sterneggá jsou nepřesné a dílem nesprávné.

ného metrologického vývoje, nemůžeme prováděti vahová srovnávání a činiti z nich závěry pro chronologii našich nejstarších denárů. Nejvíce se v tomto smyslu používá, také v knize Katzově, vah mincí bavorských, ba konstruuje se podle nich časová rovnoběžnost denárů českých a bavorských, které ve skutečnosti v tomto smyslu nebylo, a to i když se mince české řídily vzorem ražeb jiných, k jejichž váze se nepřihlíží vůbec. Ale toto srovnání selže právě na místě nejcitlivějším. Neboť řezenské denáry 2. typu bavorského Jindřicha II. z l. 955—976 váží podle vah uvedených u Dannenbergá průměrem 1.425 g, české téhož typu, vzniklé v téže přibližně době, podle Katze nejstarší české peníze, ražené prý zvláště pečlivě po vnějším i vnitřním způsobu těchto vzorů, podle mého vážení 1.083 g podle údajů Fialových a Smolíkových 1.15 a 1.12 g.¹⁹⁾ Řezenské denáry Jindřicha II. z l. 985—995 váží průměrně 1.6 g,²⁰⁾ kteréhož průměru žádný typ českých denárů zdaleka nedosahuje.²¹⁾ V té době vládl u nás typ ethelredský. Avšak anglické jeho vzory jsou zase značně lehčí českých napodobenin (asi 1.— proti 1.33 g). Zmíním se ještě o několika nápadných rozdílech průměrných vah českých mincí doby nejstarší, v níž zřejmě vládla často náhoda anebo působil vliv podmínek prozatím nezjistitelných. Ve shodě s předchozím našim výkladem o hlavním účelu české ražby průběhem 10. stol. a ziscích knížete z ní plynoucích podotkl bych ještě znovu, že panovník vydělával na výměně cizích mincí a stříbra za peníze domácí, když na severních trzích byly tyto mince brány beztak jen na váhu.

Nejdůležitějším metodickým prostředkem pro stanovení chronologie mincí je jistě rozbor nálezů. Ale právě v 10. stol. staví se nám při tom v cestu obtíže veliké, poněvadž značná část našich denárů a významných jejich typů byla objevena na cestách k Baltu a na jeho pobřežích, tedy na půdě cizí. K. správně rozlišuje rozdílný význam nálezů domácích i cizích,²²⁾ ale nevytýká, myslím, dostatečně rozdíl nálezů malého a velkého časového rozpětí, z nichž první mají daleko větší cenu pro chronologii, hlavně, jsou-li domácí (Mančice, Ostroměř, Stará Boleslav-Sítnice). Líčí také náhodné seskupení mincí v uvedených nálezech zahraničních²³⁾ podle nové práce

¹⁹⁾ K. uvádí (str. 33-4) průměrnou váhu těchto řezenských feniků 1.28 g, získanou podle sdělení Dr. H. Gebharta vážením 22 k. z mnichovské sbírky. I tu jest rozdíl pozoruhodný. Nemůžeme však ignorovati údaje Dannenbergovy, nýbrž nejvýše počítati s průměrem dat všech, tedy také kusů jím vážených, zvláště když se řídíme jeho čísly jindy. Stály by pak proti sobě váhy 1.33 a 1.1, dokazující, že české mince byly značně lehčí svých současných vzorů bavorských.

²⁰⁾ Jest to průměrná váha, vypočítaná z 26 k. podle Dannenbergá.

²¹⁾ Je zajímavé, že uherské mince (oboly) Štěpána Svatého, ražené podle vzoru bavorských obolů Jindřicha II. z l. 985—995, avšak až po r. 1000, kdy třeba počítati spíše s poklesem stříže, váží 0.7682 (podle údajů Hómanových), což je skutečně polovina váhy nahoře uvedených celých feniků bavorských.

²²⁾ Jak jsem učinil již v práci o denáru svatováclavském, str. 58, a o nálezu staroboleslavském, str. 6 a 46.

²³⁾ Také na to jsem stručně upozornil v uvedených pracích na str. 58 a 46.

W. Petzsche, Die vorgeschichtlichen Münzfunde Pommerns, jenž pěkně ukázal, jak poklady ty třeba několikrátě odpočívaly a byly po delší době opět obohacovány novými příspěvky. Náhodnost těchto nálezů tkví jednak v tom, že jsou hromadou stříbra, vytvořenou z mincí, lhostejno kterých zemí a dob, jednak v zmíněné okolnosti, že poklady takové byly občas po přestávkách rozmnožovány mincemi novými. Sledoval jsem ražby zaměstnanějších mincoven německých, porýnských a bavorských, v těchto pokladech a pozoroval, jak veliké mezery, 50 i mnohem více let, jsou v jejich řadách v jednotlivých nálezech s výjimkou bavorských ražeb v několika málo pokladech a jak dělí někdy dlouhá doba vlastní kmen nálezu od jeho mincí mladších a nejmladších. Není nic zvláštního, potkáme-li na př. v nálezech, zakopaných na poč. 11. stol., z téže mincovny ražby z počátku a pak až ze samého konce stol. 10. anebo právě jen mince nejstarší. Proto jsou tyto poklady za dnešních okolností málo vhodnou pomůckou pro časové zařazení našich denárů 10. stol., které se v nich převážnou většinou objevily jen sporadicky a proto docela náhodně²⁴⁾. Při používání nálezů těch zapomíná se dále obyčejně ještě na dvojí jejich nedostatek,²⁵⁾ že totiž málokterý z nich byl zachycen celý a popsán úplně a správně (často jde jen o menší jejich část, ba o jejich zlomek) a že známe vůbec pouze skrovný jejich počet. V r. 1892 bylo jen v kodaňské sbírce uloženo 234 skandinávských nálezů 10. a 11. stol., (z nich 26, zakopaných kol. r. 990, ostatní později).²⁶⁾ Mnohem ještě více jest jich ve Stockholmu. O veliké většině nemáme tedy zpráv vůbec. Až budou publikovány alespoň všechny důležitéjší z nich,²⁷⁾ ukáže se, kolik bylo v numismatické literatuře zbytečných diskusí a prudkých bojů. Hlavně tato okolnost nutí k největší zdrženlivosti při oblíbeném používání t. zv. argumenta ex silentio, podle něhož v našem případě svědčí proti stáří mincí a typů okolnost, že se v nálezech do určité doby nevyskytly. Nevímeť skutečně, které ražby, v jakém pořadí a počtu se v pokladech dosud neznámých mohou objeviti.²⁸⁾ Potřebujeme tedy řádnou a pokud možno úplnou statistiku těchto nálezů a z ní vyplývající jejich kritiku, jež by ukázala, které mince, kterých zemí a dob a v jakém sdružení obíhaly na území Slezska, Polska, Ruska, východního Německa a v okolí a na ostrovech Baltického moře, vysvětlila jejich seskupení,

²⁴⁾ K. však dobře upozorňuje na podobnou strukturu české složky některých z nich. Je to jistě jediná schůdná cestička k jejich využití, bude-li takových nálezů s větším ovšem počtem českých denárů více.

²⁵⁾ Výtku tu musím vztahovati také na některé své starší soudy.

²⁶⁾ Menadier, Deutsche Münzen III., str. 205.

²⁷⁾ Upozorňuji na to, že numismatická komise, zřízená při Comité international des sciences historiques, vytkla si prozkoumání a popis jejich za jeden ze svých prvních a předních úkolů.

²⁸⁾ Budiž mně při této příležitosti dovolena tato poznámka: Nebýti známé zprávy cestovatele a obchodníka Ibráhíma ibn Ja'qûba, soudili bychom jistě, že arabský obchod nezasáhl naši vlast, poněvadž se u nás neobjevily dosud mince arabské. Rovněž nevíme v Čechách o nálezech byzantských mincí, vydaných po století 6.

vyšetřila v souvislosti s událostmi politickými, zejména válečnými, se styky hospodářskými a obchodními, proč známe tak málo nálezů, zakopaných před r. 1000,²⁹⁾ a umožnila soud, jde-li o poklad člověka domácího, náhodně rozmnožovaný na jednom místě, anebo o majetek obchodníka, nasbíraný na cestách, jejichž směr jest mincemi v něm obsaženými naznačen.

Při této příležitosti musím se ještě zmíniti o tom, že bych pokládal za omyl, kdybychom s Katzem nálezy učiněné ve Slezsku (K. jmenuje Byřč, Karowane na Vratislavsku a dokonce Olobok na Prosmě již v Poznansku) označili za domácí proto, poněvadž tato oblast náležela již za Boleslava I. k české říši. Nechci klásti příliš důraz na to, že rozsah výbojů tohoto knížete na sever a východ je nejistý a že náleziště byřčské, daleko nejdůležitější, v době zakopání nálezu,³⁰⁾ jest od r. 990 již určitě v rukou polských. Slezsko bylo v době českého panství jen územím okrajovým, s vlastními Čechy správou jen volně souvisejícím, které proto také nebylo lze uhájiti.³¹⁾ Celým svým obsahem řadí se nálezy ty, z nichž v byřčském a olobockém se nacházelo tolik českých mincí, poněvadž obě náleziště nejsou příliš daleko od českých hranic a české denáry, majetek obchodníka, přicházejícího z naší vlasti, se ještě nerozběhly k pokladům severním,³²⁾ které Němci nazývají „Schatzfunde“ (se sekaným stříbrem, mincemi arabskými, feniky saskými, Oty a Adlety atd.) právě na rozdíl od soudobých nálezů českých, vyplněných převážnou většinou nebo úplně ražbami domácími s jedinou výjimkou čistěvesského, jehož některé složky jakoby se byly dostaly zpětným směrem ze severu k nám.

Politické, hospodářské a kulturní pozadí zaražení české mince.

Zmínil jsem se o tom, že také významné události politické, kulturní a ovšem zejména změny hospodářské měly vliv, politické a kulturní nepřímý, na vývoj mince. Jsou to ovšem jen události velikého dosahu a naše soudy o jejich vztahu k mincovnictví jsou vždy více méně hypotetické. Přirozeně musíme o jejich působení uvažovati zvláště při zavedení mince. Sám jsem tak činil, odůvodňuje zaražení české mince Václavem Svatým. K. jimi nyní dokazuje, že tato událost mohla nastati až po r. 955, při čemž zavrhuje úplně symbolický význam a funkci první mince jakožto znak

²⁹⁾ Dosavadní literatura pečlivě zaznamenaná Katzem, učinila k tomu jen náběhy. Katz upozornil (na str. 12) na to, že se české mince nevyskytly v nálezech mezi Odrou a Labem, což sice není zcela správné (byly v Ragowě a v Alexanderhofu v Braniborsku záp. od Odry), jest však vzhledem k mincím, tam častěji přicházejícím, na př. také bavorským, významným postřehem pro kritické hodnocení těchto nálezů.

³⁰⁾ Po r. 1000 nikoliv v l. 996—998, jak tvrdí K., poněvadž tam byly štrasburské mince z l. 991—1001 a bavorské až do r. 1002.

³¹⁾ V. Hrubý, Původní hranice biskupství pražského a hranice říše české v 10. stol. Zvl. ot. z Časopisu Matice moravské 1926, str. 51 a jinde.

³²⁾ O karowanském zmíníme se ještě později.

suverenity i kulturního pokroku a opírá se cele o vliv potřeb obchodních a událostí politických a církevně-politických.

Počíná renesancí evropského obchodu v 10. věku, aplikuje známé výklady Pirennovy, týkající se hospodářského vývoje hlavně na jihu, západě a severu kontinentu, směřujícího ke kultuře městské, na poměry české, i činností Vikingů na britských ostrovech, v Nizozemí, Skandinávii i v Pobaltí a zdůrazňuje zvláště význam obchodu arabského, při čemž věnuje ovšem pozornost známé zprávě Ibráhímově, z níž vyvozuje, že kol. r. 965³³⁾ nebylo v Čechách užívání mincí ještě obvyklé. Ostatně se rázilo tenkrát a zvláště v 1. pol. 10. stol. ještě velmi málo, vedle Bavorska, potom Švábska (v Breisachu a Curychu) a Dolního Lotrinska (v Bruselu) podle Katze jen v několika královských mincovnách až kol. r. 930. Peněz nebylo ještě potřebí a když tedy — rozumím-li dobře — pro vyrovnání nepoměru hodnoty dovozu a vývozu na cestách k obchodním střediskům pobaltským.³⁴⁾ Pro zařazení české mince jsou Katzovi nejdůležitější, ba rozhodující naše vztahy k velikému obchodnímu středisku Řeznu, sídlu biskupa, k jehož diecési patřily Čechy, a k Bavorsku vůbec, kde počal raziti Arnulf (907—937), ale prý až kol. r. 930, i k Švábsku, kde se v biskupské mincovně augsburské počalo mincovati kol. r. 950 (v Breisachu a Curychu ovšem dříve).³⁵⁾ Pro válku česko-bavorskou v l. 936—950 byly však živější styky obchodní obou zemí navázány až na poč. 2. pol. století, kdy bavorský vévoda zřizuje na cestách do Čech mincovny v Chamu, Nabburgu a Neunburgu po r. 955., v kterémžto roce porážka Maďarů na Lechu a tím konec maďarských vpádů do západní Evropy umožnily intensivnější vztahy obchodní, také Bavorska zemí českou se severem. Po r. 955 nastala tedy teprve vhodná chvíle pro zavedení mince v Čechách, která ovšem mohla napodobiti po stránce zevní i vahou jen současné denáry bavorské, tudíž 2. typu bavorského obyčejně s 3 bakulkami v jednotlivých koutech kříže.

K. zdůrazňuje právem vliv církve a náboženství na vývoj mince. Kdybychom však chtěli spojovati skutečně velikou církevní událost 10. stol. se zavedením mince v Čechách, musili bychom především mysliti na zřízení biskupství v Praze r. 973. Náboženské, církevní i politické vztahy Čech a Řezna (Bavorska) sahají až do první poloviny 9. stol. a pak nepřestávaly, jak svědčí na př. i zprávy legend o příchodu kněží ze západu na dvůr Václavův, a pravidelné styky obchodní jsou dosvědčeny na samém počátku 10. věku celním řádem raffelstättenským. Tyto styky byly sotva

³³⁾ Cesta tohoto arabského otrokáře datuje se však nyní do l. 972/3, nikoliv do r. 965. Podle nového čtení nemluví se v ní také o byzantských mincích, obíhавších v Čechách, jak ostatně i K. pak na konci své práce připomíná.

³⁴⁾ K. totiž jindy pochybuje o tomto účelu české ražby, který se mně zdá nejdůležitější.

³⁵⁾ Omylem se praví, že 2. typ bavorský, podle Katze nejstarší typ českých mincí, jest i typem řezenského biskupa, jehož první ražby jsou, pokud víme, až z doby kol. r. 1030.

přerušeny v 1. pol. 10. stol., protože bavorsko-česká válka v l. 936—950 jest pouhou fikcí. Víme jen o bojích českého knížete s říší v r. 936 někde na našich hranicích severních nebo severozápadních a pak o výpravě Oty I. do Čech r. 950, již se zúčastnil i bratr králův Jindřich, vévoda bavorský³⁶⁾, který byl pak pověřen dozorem nad českým knížectvím. Spadají-li do této doby, po r. 936, veliké výboje Boleslava I. na sever a východ, jak se přijímá téměř obecně, musíme předpokládati, že měl český kníže na západě krytá záda a nemohl válčiti také s Bavorsky, ba ani trvale s říší. Nepřátelství, které snad občas vzplanulo, nerušilo jistě styků obchodních, snad je spíše ještě podporovalo, jak tomu bylo v středověkých dějinách častěji. Bitvu na Lechu mezníkem nazvati nelze, poněvadž se v Bavorsku a ve Švábsku rázilo i v době maďarských vpádů, které se území českého dotkly nejvýše jen lehce, a cesta z Bavor na severní trhy českou oblastí musila býti vyhledávána tím více, když staré spojení po Dunaji a pak proti toku řeky Moravy bylo ohroženo. Připomínám však, že bavorské mince neproudily na sever jen cestami českými,³⁷⁾ jak ukazují jejich naleziště mezi Odrou a Labem, kamž se naše denáry dostaly alespoň podle dnešních našich vědomostí jen zcela výjimečně a to asi z východu..

Pokud se mincí samých týče, není prokázáno, že Arnulf Bavorský razil až od r. 930 — bavorští numismatikové přijímají datum mnohem starší —³⁸⁾ v německých mincovnách královských pak se rázilo již před r. 930, za Ludvíka Dítěte († 911) ve Würzburgu, za Konráda I. († 918) v Mohuči a v Řezně, za jeho nástupce Jindřicha I. v Mohuči, snad i v Řezně, a v několika dílnách porýnských. Ze zprávy Ibráhímovy, ostatně až z l. 972—973, nevyplývá, že zvyk platiti penězi nebyl v Čechách tenkrát ještě běžný, když šátečky, užívané podle svědectví Helmoldova u severních Slovanů ještě ve 12. stol., měly pevný peněžní kurs a denár byl, jak i K. praví, tenkrát penízem příliš cenným. Třeba také uvážiti, že naše mince byly ve starších dobách hlavně exportním zbožím pro trhy severní.³⁹⁾ Když cizí obchodníci více vyváželi, nejvíce otroky, než dováželi, tedy více kupovali než prodávali, dostaly se naše denáry s jejich karavanami dále na sever na prospěch knížecí pokladny.

Celková situace hospodářská, politická a církevní názor o vzniku české mince až po r. 955 tedy nikterak nepodporuje. Nemohu a nechci zde znovu vyložit důvody, z ní vyplývající, které nás vedou k datu staršímu, na konec vlády sv. Václava a počátek panování Boleslava I. Musím od-

³⁶⁾ Widukind vypravuje o rukojmích Boleslavových na dvoře Otově se zcela neurčitým vročením do l. 947—949.

³⁷⁾ V Chamu, Nabburgu a Neunburgu rázilo se, jak se zdá, jen velmi málo.

³⁸⁾ K. poukazuje na skrovný počet typů denárů Arnulfových. Podle B. H. Ó-m a n a, Magyar pénztörténet, str. 169 násl., razil Štěpán v Uhrách v l. 1000—1038, ač známe jen jeden či dva typy jeho mincí.

³⁹⁾ Jak jsem ukázal již v r. 1924 v práci o dějinách českého a moravského mincovnictví do 13. stol.

kázati na své práce starší. Prosím také čtenáře, aby si přečetli krásnou stať prof. Pekaře ve Svatováclavském sborníku o pokročilé vzdělanosti pražského dvora ve věku 10. a aby uvážili, jak mocnou a bohatou říší byl tehdy a v tehdejších poměrech český stát, jehož politický, kulturní a hospodářský význam tak vysoko hodnotil arabský historik Mas'udi vl. 934-4.⁴⁰⁾ Jsou to okolnosti, kterých při ocenění hospodářských, kulturních a politických vlivů na zaražení české mince opomenouti nelze.

Nejstarší nálezy zahraniční, v nichž se české mince ještě nevyskytly.

V této souvislosti chci hned zde zkoumati důvod, vyplývající z celkového rázu severních nálezů, který podle Katze svědčí způsobem zvláště pádným pro pozdní počátek české ražby. V nejstarších z nich prý české denáry nepřicházejí vůbec, jak ukazují nálezy v Turvii v Poznaňsku, v Paretzu a v Tempelhofu v Braniborech a u Paatzigu v Pomořanech (str. 31-8). Dotkl jsem se již malé ceny argumenta ex silentio pro dané otázky, argumentu, ostatně hojně⁴¹⁾ a někdy s prospěchem užívaného. Ale mimo to nutno podotknouti, že Paretz, zakopaný prý kol. 975 leží u Postupimě, tedy asi uprostřed Odry a Labe, kam podle Katzova zjištění české mince vůbec nepronikaly, že obsah a osudy turvijského, pocházejícího z téže asi doby, popsaného podle zápisku pověstného Cappeho, je úplně nejistý,⁴²⁾ tempelhofský, jehož nejmladší mince mohou sahati do r. 973, je nálezem zcela malým a proto neprůkazným,⁴³⁾ nejstarší pak z nich, zakopaný u Paatzigu prý kol. 950, obsahuje jen královské denáry řezenské Jindřicha I.,^{43a)} nemá tedy žádných řezenských mincí vévodských, z čehož by nám tedy bylo per analogiam souditi, že také bavorská knížata do té doby nerazila, ač jejich feniky určitě známe. Ostatně jsou nejstarší severní nálezy, v nichž se české mince již vyskytly podle dat Katzových s výjimkou paatzigského, z téže asi doby, totiž z l. 970—980, což je také doba, v níž poprvé přicházejí v tamnějších pokladech vévodské denáry bavorské, ražené přece již za Arnulfa (907—937),⁴⁴⁾ prostě proto, poněvadž se s nepatr-

⁴⁰⁾ Hrubý, na uv. m., str. 34.

⁴¹⁾ Také mnou, na př. v práci o vyšehradských denárech.

⁴²⁾ Menadier, na uv. m., I., str. 190. Fiala uvádí z něho i české mince.

⁴³⁾ „Die Macht des Zufalls steht bei der Zusammensetzung eines Münzschatzes im umgekehrten Verhältnis zur Größe,“ praví o něm případně Menadier na uv. m., str. 189.

^{43a)} Podle popisu tohoto nálezu v Baltische Studien 1902, str. 79, což opakuje i Dannenberg, str. 877 a Petzsch, str. 37, ač ražba krále Jindřicha I. v Řezně je nejistá. Mám za vyloučeno, že jde o fenik Jindřicha I., vévody bavorského (948—955), poněvadž mince byly určeny v státní sbírce berlínské, kde by byly ovšem snadno poznali původ zmíněného peníze.

⁴⁴⁾ Při tom se bavorské mince 10. stol. objevují v těchto severních nálezech hojněji a v souvislejších složkách nežli české. — Také v domácích nálezech vyskytují se, pokud vím, bavorské denáry teprve v téže asi době, ne-li později, jako naše v nálezech českých.

nými výjimkami teprve v těchto letech počínají tam objevovati ražby střední a západní Evropy, v tom i peníze anglické. Vidno tedy, jak jest nebezpečné posuzovati stáří mincí 10. stol. podle toho, od které doby se v těchto nálezech vyskytují.

Jednotlivé typy českých denárů 10. stol.

2. *typ bavorský.* Domníváje se tedy, že z důvodů hospodářských, kulturních a politických, které jsme právě zkoumali, mohla ražba českých mincí začíti až někdy po r. 955, snad až kol. r. 960, a oceňuje vysoko obchodní význam Řezna, novější literaturou, jak sám praví, oslabovaný, označuje K. přirozeně za nejstarší denáry ty, které napodobují mince bavorského vévody Jindřicha II. z l. 955—976 (Smolík tab. II., 47 násl.) a které jsem též já kladl přibližně do 60. let 10. věku. Z vnějších znaků tohoto podle jeho mínění nejstaršího českého typu (z tvaru lomenice, písma, kruhů) vyvozuje pak pravidla pro další jejich zevní vývoj a tím pro vrocení ostatních našich denárů. Proto zařazuje kapitolu o rytecké práci za výklad o tomto typu a před úvahy o typech ostatních. Správné závěry lze však činiti jen na základě nepochybné premisy. K. dovolává se též okolnosti, že tyto mince mají oproti denárům l. bavorského a mečového typu opisy na rubu nezkrácené, což jistě nelze přeceňovati, když i bavorské denáry, ražené před r. 955, zkracují slovo civitas, mečové naše denáry jmenují v opise prostě jen panovníka a mincovnu⁴⁵⁾ a naše ražby 2. typu bavorského nenapodobují přece svého vzoru do všech podrobností. O průměrné váze těchto českých mincí, nesouhlasící s vahou současných feniků řezenských, jsme se již zmínili. Jejich vysokou jakost 0.943 a 0.960, zjištěnou přepálením, má K. za zvláště významnou vlastnost mincí nejstarších. Avšak právě u mečových denárů byla rovněž přepálením⁴⁶⁾ dvakrát určena jakost úplně táž, protože při skrovnější míře technické dovednosti té doby musíme považovati jakost 0.950 za úplně stejnou, totiž za stříbro čisté. Již tím se mečové denáry nehodí do doby, jež se jim vyказuje. Hlavní důraz klade však K. na to, že v nejstarších nálezech zahraničních, v nichž se vyskytly české mince, byly právě naše denáry tohoto 2. typu bavorského. Přihlédněmež k nim tedy blíže.

Nález v Karowane v kraji vratislavském (s nejmladšími mincemi z l. 973—982) byl rozptýlen a popsán z něho jen výběr mincí.⁴⁷⁾ Menadier

⁴⁵⁾ Nejde tu tedy o opisy nezřetelné a znešvažené, jak by bylo lze souditi z Katzova citátu slov Smolíkových na str. 30, leda na kusech, vzniklých již z nesprávně zhotovených razidel.

⁴⁶⁾ Také zkouškou na kameni J. Šejnostem. Viz jeho článek na uv. m., str. 46.

⁴⁷⁾ Menadier, na uv. m. I., str. 189. „Nevíme-li, jaké mince (v takovém nálezu) ještě byly, nemůžeme z něho nic určitého vyvoditi“, praví K. pěkně na str. 93, vytýkáje mně přílišnou důvěru v neúplný nález munkegaardský. Tu se také dovolává pro stanovení data zakopání svědectví nejmladší mince, ohraničené celou dobou vlády

jej proto ze svých úvah o datování feniků Oty a Adlety vylučuje. O nález v Uszci v Poznaňsku (955—976) víme, že plnil jen něco více, než půl nádoby a byl tedy rovněž neúplný. Obsahoval ostatně vedle množství většinou rozlomených mincí arabských jen 9 ražeb (z toho 2 byzantské), z nichž jednu českou. Z nálezů v Obrzycku v Poznaňsku bylo popsáno 210 celých a 298 rozbitých mincí (celkem tedy 508 k.), kdežto více než 12 liber 15 lotů tedy asi 7800 g drobných zlomků, čili alespoň 6000 kusů mincí zůstalo nevyšetřeno vůbec.⁴⁸⁾ V popisu nálezů u Siroševice (976—982, Ztschr. f. Num. XXIII. 275) se praví, že tam byla mince Boleslava I., „vom bairischen Typus“, což může být také denár I., nikoliv jen 2. typu bavorského. Nález u Zalesie blíže Lodže (976—982), popsáný jen z části, neobsahoval, jak udává K., denár vyobrazený Smolíkem na tab. II., č. 47, tedy typu, považovaného jím za nejstarší, nýbrž minci Smolík, č. 47 (= tab. I., č. 23), tedy 1. typu bavorského s ONO. Nálezy pak u Nieder-Landin u Frankfurtu n. O. (965—991, 973—1011, malý neúplný) a v Minsku (zak. prý kol. r. 1050), obsahující již i jiné české mince, kladené Katzem dílem až za typ mečový, vymykají se dobou zakopání naší úvaze.

Za to se K. nezmiňuje o dvou starých nálezích, v nichž byly také naše denáry 2. typu bavorského, tedy podle jeho mínění nejstarší české, u Alexanderhofu v Braniborsku, zakopaném podle E. Bahrfeldta přibližně jako ostatní nejstarší zahraniční nálezy s českými mincemi v l. 978—982, který obsahoval 2 jejich zlomky, vedle toho však půlku denáru mečového (Fiala, tab. I., č. 15) a jednu minci a 2 půlky 1. typu bavorského (asi F. II., 18 a 12)⁴⁹⁾, a o nález v Gralowě v Braniborsku, jehož dobu zakopání určuje K. sám na jiném místě, asi podle Bahrfeldta r. 980.⁵⁰⁾ V nálezě bylo 29 celých a zlomků českých denárů a to denáry mečový, typu bavorského 1. a 2. (zvláště s ONO a pod. v chrámu), byzantisujícího a ruka — chrám (asi Katz. č. 136, kladené zde až před typ ethelredský na poč. let 90.). Při všech pochybnostech o spolehlivosti a průkaznosti těchto po-

panovníka, jehož jméno nese, zde tedy jediného denáru švédského krále Olafa (994—1026), ač terminus, ad quem ostatních mincí končí záhy po r. 1002. Pravidlo to by bylo právě tak opatrné jako často nesprávné a K. se jím v jiných případech sám neřídí.

⁴⁸⁾ Za podrobná data o něm vděčím p. Dr. Arth. Suhlemu v Berlíně. Nález ten jest ostatně podezřelý i jinak.

⁴⁹⁾ E. Bahrfeldt — A. Miecz, Der Hacksilberfund von Alexanderhof, Prenzlau 1902. Nejmladší zjištěnou mincí je zlomek denáru Ethelreda II. nejstaršího typu (978—1016). Mince Otů nebyly přiděleny s určitostí. Dannenberg, str. 879, přimlouvá se za rok zakopání 995 v důsledku svého názoru o době vzniku mincí Oty a Adlety až v posledním desetiletí 10. stol. Z předchozích našich výkladů plyne ostatně, že nelze tyto nálezy ohraničiti okrouhle ani desetiletím. Denár naší Emy jest u Bahrfeldta uveden omylem.

⁵⁰⁾ E. Bahrfeldt, Der Hacksilberfund von Gralow, Berlin 1896. Nejmladší mince jsou z l. 976—982 a 965—991 (1 půlka). Nález ten neobsahoval vůbec mince Ethelreda II. Také v něm však zůstaly feniky Otů nezařazené nade vši pochybnost a nález nebyl popsán úplně, 225 g drobných zlomků zůstalo nevyšetřeno.

kladů zasluhují oba posléze uvedené nálezy právě tolik důvěry, jako nálezy předchozí. Ze všech pak musí nestranný pozorovatel učiniti závěr, že mohou podle nich jak denáry typu mečového tak 1. i 2. bavorského býti našemi mincemi nejstaršími. Není tudíž důkazů, že 2. typ bavorský, Katzův typ bavorsko-švábský I., jest naším typem nejstarším.

1. *typ bavorský.* Rozhodneme-li se pro vzor sousedního Bavorska, s nímž bylo jistě styků nejvíce, musíme dáti přednost našim denárům jejich typu prvního, staršího, totiž s křížem s bakulkou, kroužkem, třemi hřeby, křížkem atd. v koutech a s chrámem, v němž jsou umístěny kroužky a rozličná písmena VV, JJJ, ONO a pod., které napodobují bavorské mince z l. 907—955.⁵¹⁾ Neboť lze sotva předpokládati, že jsme se vrátili po bavorských vzorech mladších k příkladům starším a to v době, kdy v Bavorsku vládl stále ještě tento vzor mladší, 2. typ bavorský. Poněvadž pak bavorské peníze tohoto staršího typu vznikly velkou většinou v první pol. 10. stol. (totiž do r. 955) a naše denáry 2. typu bavorského byly raženy takřka současně s jejich vzory, je jistě dovolen závěr, že české mince staršího typu bavorského, byly vybity rovněž asi současně s podobnými bavorskými před r. 950, zvláště když není, jak jsme viděli, důvodu proti posunutí zaražení české mince do doby starší. Typ anebo některá význačná jeho varianta mohly býti zajisté později opakovány. Ale vznik jejich třeba klásti přibližně do doby, v níž se razily mince, které napodobovaly, zvláště jde-li o příklad sousedního Bavorska. Obtížná jest ovšem otázka, které české ražby, mimo denáry, navazující cele na vzor bavorský, vznikly v l. pol. 10. stol., které v dobách pozdějších, protože obměny tohoto typu byly vydávány, jak K. ukazuje, několikrát. To se týká zvláště ražeb s nápisem ONO v chrámě, jejichž kmen jsem zařadil příliš paušálně na počátek vlády Boleslava II. K. tu vyslovuje řadu podnětných dohadů, vzniklých z podrobného pozorování, ne vždy přesvědčujících, poněvadž činí časový postup závislý na uvedených vnějších znacích, takže podle nich odděluje od sebe mince po stránce ražebné technické, zřejmě úzce související⁵²⁾. Také dosavadní naše nálezy nám mnoho nepomohou⁵³⁾ zvláště, když v tak velikých a souvislých domácích nálezích, jako byl ostroměřský a potom chráfský, chybí podle K. celé skupiny mincí. Nezbyvá nežli očekávati rozřešení otázky od objevů příštích, ovšem nejlépe domácích a menšího časového rozpětí.

⁵¹⁾ Feniky Oty Švábského (976—982) jsou již mimo úvahu, když i K. zařazuje naše denáry 1. typu bavorského již do l. 965—973. a Jindřich II. razil v l. 955—976 mince 2. typu bavorského obyčejně s 3 bakulkami v jednotlivých koutech kříže.

⁵²⁾ Nemohu na př. pochopiti, proč máme č. 73—75, i když mají kruhy hladké, oddělit od kusů, zařazených Katzem do doby starší, a neviděti, že jeho č. 22—24 a 76—82 patří asi k sobě.

⁵³⁾ Sítický jen potud, že K. č. 30 a 31 a 73 patrně souvisí, jak uvádím v předcházející poznámce. Trochu poučení by snad mohl v otázce té poskytnouti nález gralowský, kdybychom přesně věděli, které denáry s ONO tam byly.

Musím se však zmínit o vahových poměrech v této skupině, poněvadž osvětlují nepravdivost a, pokud dnes vidíme, náhodnost metrologického vývoje naší mince v 10. stol.⁵⁴⁾ Pro starší varianty máme k dispozici průměrné váhy (Katz str. 43) 1·325, 1·135, 1·01, 1·035 (s širší rukou a chrámem), 1·12 g (K. č. 73), z nálezů sítnického 1·214, 1·166, 1·163, 1·06 g.⁵⁵⁾ Pro druhou skupinu či snad lépe řečeno další skupinky nemůžeme pro nejistotu jejich zařazení sestavit vahová data vůbec. K. zjistil však (na str. 87-8) druh lehčích denárů s ONO ve chrámu průměrné váhy 0·64—0·95 g, z nichž některé souvisejí zřejmě se staršími mincemi bavorského typu⁵⁶⁾, vysvětluje jejich nízkou váhu ziskuchtivostí knížete, který vědomě snížil stříž této prý konkurenční mince, a dovolává se menší váhy denárů Oty Švábského (976—982, prům. 1·025 g), do jehož doby tedy mince ty zařazuje, ač jindy z vahové souběžnosti soudí na souběžnost časovou⁵⁷⁾ a ač je tu příliš veliký rozdíl mezi ražbami českými a bavorskými. Je to, myslím, prostě jeden ze zvláště nápadných příkladů, jak vývoj metrologický se bral všude svojí cestou podle svých podmínek domácích, o nichž, bohužel, nevíme. Fiskální prospěch byl při tom jistě věcí nejdůležitější.

Typ s širší rukou a chrámem. Do nejstarší skupiny I. typu bavorského vřazuje K. jako já a před námi Smolík typ s širokou (nebo širší) rukou a chrámem (K. 27—29). Rozcházejí se však v názoru, kdy tento typ vznikl. Kladu-li naše nejstarší ražby bavorského rázu z důvodů nahoře naznačených do 1. pol. 10. stol., musím ovšem do této doby vsunouti i typ právě uvedený. Soudil jsem se Smolíkem, že širší ruka dostala se na tyto naše denáry z anglosaských mincí Eduarda I. (901—925). Mé mínění podporuje vlastně i K., když pěkně upozorňuje na vliv ražeb Eduardových na mince švábské také ještě z 1. pol. 10. stol. Proti němu nesvědčí okolnost, že se jen malý počet anglosaských ražeb z této doby vyskytuje v nálezech kontinentálních, o nichž máme, jak jsem ukázal, zprávy tak nespolehlivé a neúplné. Vždyť se v nich také nenašly na př. anglické vzory našich denárů s mečem, s lukem a šípem a, pokud vím, většiny uvedených denárů švábských. Důležitější je, že se právě anglosaské mince nacházejí v nejstarších nálezech severních. Proto považuji za zcela oprávněný a pravdě-

⁵⁴⁾ Jakost mincí I. typu bavorského, které lze mít za skutečně starší, byla zkoušena jen na kameni.

⁵⁵⁾ K. klade tyto starší mince do l. 965—973, kdy bavorské peníze váží průměrem více než 1·3 g. Jak přichází (na str. 88) k prům. váze 1·275 g, zvláště když označuje první číslo nahoře 1·325 za příliš vysoké (str. 43), získané z kusů náhodou neobyčejně těžkých, nevím.

⁵⁶⁾ Právem je nepokládá za oboly. Vděčně přijímáme sestavení mincí (na str. 91), které jimi jsou s velikou pravděpodobností.

⁵⁷⁾ K. soudí, že tyto lehké denáry „byly raženy k potřebě zahraničního obchodu“. Proto se prý také nejvíce vyskytly v pokladech zahraničních. Největší počet kusů i typů těch byl však v nálezu byrčském, prohlašovaném Katzem za nález domáci.

podobný názor, že působily touto cestou na vnějšek denárů českých.⁵⁸⁾ V souvislosti s konstatováním ikonografických analogií mincí anglických, švábských a římských (papežsko-císařských) i s upozorněním na cesty anglických poutníků Švábskem do Říma a na význam svatopetrského poplatku, které jsou skutečně cenným obohacením našich vědomostí o peněžní oběh té doby, předpokládá K., že vzorem uvedených našich denárů jest ruka na společné minci papeže Jana XII. a Oty I.,⁵⁹⁾ vzniklé prý při císařské korunovaci v Římě r. 962, a spojuje vliv ten přímo s cestou dcery Boleslava I. Mlady do Říma v l. 965—967, když se tam vyjednávalo o zřízení biskupství v Praze. Cesta ta není zcela jistá, protože se nám zpráva o ní zachovala v padělané listině. Když však K. sám upozornil na význam římských poutí také ze střední Evropy, musí připustit, že papežské a případně snad i anglosaské peníze mohly se k nám z Říma dostat mnohem dříve a to i v rukou vznešených poutníků, o jejichž cestě zpráv náhodou nemáme, zvláště když ruka přichází již na společné minci papeže Benedikta IV. a císaře Ludvíka IV. z l. 901—903.⁶⁰⁾ Nic tudíž nebrání zařazení našich denárů s širokou rukou a chrámem do první pol. 10. věku. Velmi vzácný peníz s podobnou rukou a mečem (K. 71), jehož důležitost K. právem podtrhuje, ukazuje, že vznik jejich třeba hledati v blízkosti typu mečového, raženého rovněž podle vzorů anglických.

Typ mečový. Pověděl jsem již, že K. klade všechny mečové denáry,⁶¹⁾ tedy i ty s meči na obou stranách (i s ptákem na druhé straně) do l. 975—982, kdežto Smolík a já, jsme rozlišili a od sebe oddělili typ s mečem a chrámem od typu s meči na obou stranách, k nimž patří i denáry s meči

⁵⁸⁾ Upozorňuji, že české mince s tečkou na dlani ruky, tedy s probitou rukou Kristovou, mají podle dnešních našich vědomostí příklad jen v Anglii.

⁵⁹⁾ Také náš typ byzantisující odvozuje K., jak uvidíme, z ražeb papežských a myslí, že anglické vzory českého typu mečového a snad i ethelredského působily prostřednictvím Říma, ač praví, že tam cizí peníze zapadly do papežské pokladny. Soudím, že vliv těchto anglosaských ražeb na naše byl zprostředkován živými styky na trzích severních, kde se sbíhaly a na sebe působily peníze rozličných zemí a dob. Mohl však zasáhnouti do našeho mincovnictví i přímo ze Švábska, nikoliv jen oklikou přes Řím.

⁶⁰⁾ Bylo by zbytečné přiti se o větší či menší podobnost té či oné ruky. Tvar některých na českých denárech (Smolík, tab. II., 32—34) blíží se spíše tvaru na papežské minci z l. 901—903, jiný onomu z l. 955—964 (Srv. K., str. 46). Také ruka na mincích hrab. Adély z doby kol. r. 1000 (K., str. 53) podobá se jednou ruce na starších penězích papežských, jindy ruce ethelredské až z poslední čtvrti 10. stol. Tvar ruky na anglosaských mincích Regnaldových z l. asi 942—944 jest na př. velmi blízký tvaru na českém denáru K. 29 a tento tvar i onen z papežských mincí jak z poč. 10. stol., tak z l. kol. 960 vyskytuje se opět na našich penězích byzantisujícího typu. Podobnou ruku vidíme také na denárech K. 136, 137 s chrámem, v němž je nápis ONC. Myslím, že je K. posunuje příliš daleko ke konci stol. 10. Nelze také vyložit samostatnou tvořivost i vliv představ náboženských symbolů, působících nezávisle na různých místech.

⁶¹⁾ Alespoň v textu, na tabulkách dává mezi typy s mečem a chrámem a s meči na obou stranách některé obměny I. typu bavorského a typ byzantisující. O jeho č. 69 a 70 bude ještě řeč.

a ptákem. Prvním z nich jsme oba zahájili mincovnictví Boleslava, Smolík ovšem po r. 950, já kol. r. 930. Ukázal jsem také, že podle nálezů zahraničních, na něž K. klade hlavní důraz a jimiž svůj názor podepírá, mohou býti nejstaršími jak 1. i 2. typ bavorský, tak typ mečový s chrámem na rubu. Musím se však nyní zmíniti ještě o tom, že je třeba zařaditi obě skupiny mečových denárů do různých dob podle nálezů domácích a to typ s mečem a chrámem do doby starší, typ s meči na obou stranách (i s ptákem) až do blízkosti typu ethelredského. Nález novodvorský (blíže Oseku) nebyl ovšem popsán přesně. Nelze však pochybovati o tom, že se v něm nevyskytly mince typu ethelredského a s rukou a křížem, tedy hlavní typy mladší, a že obsahoval jen druhy starší, oba bavorské, karolinský, snad i s rukou a kaplicí a vedle nich 3 obměny denárů mečových s mečem a chrámem, tedy 1. jejich skupinu.⁶²⁾ Ve dvou nálezech poměrně úzkého časového rozpětí z konce 10. stol., mančickém a ostroměřském, nacházely se typy mladší, hlavně ethelredský a ruka - kříž (ruka — ruka), i byzantsující a typy s meči na líci i rubu (s ptákem), tedy 2. skupina denárů mečových. Jde jen o to, kdy každá z těchto skupin vznikla. Druhá někdy v sousedství typu ethelredského, více, tuším, nelze říci ani dnes. Kdy však skupina starší?

Uvedl jsem již, že jejich jakost, dvakrát zkoušená pálením, 0·950, úplně totožná s jakostí denárů 2. typu bavorského, podle níž K. právě tento typ má za první, svědčí pro dobu starou. Obtížnější je určení průměrné váhy, poněvadž se skupina ta po metrologické — i typologické — stránce rozpadává zcela zřetelně ve skupinky dvě.^{62a)} Denáry první z nich, které jsou menší a na nichž je tvar chrámu jednodušší (lomenice, Smolík, tab., I., 1—10) váží průměrem 0·9 g, druhé, většího střížku s úplnějším náznakem chrámu (kaplice, Smolík, tab. I., č. 11—20) 1·35 g.⁶³⁾ Upozorňuji již zde na vahovou příbuznost první skupinky s mincemi typu karolinského a připomínám i váhu některých menších denárů s nápisem ONO, o nichž jsme se již zmínili. Jde tu snad o určité číslo v mincovní soustavě, jehož smysl nám dosud uniká či o pouhou náhodu? Dále třeba uvést, že anglické peníze z 1. pol. 10. stol., hlavně starší a zejména také mince s mečem, podle nichž byly raženy mečové české, váží rovněž průměrem 0·9—1·0 g.⁶⁴⁾ Tato dosud nepovšimnutá vahová a současně typologická souvislost je jistě zajímavá.

⁶²⁾ Podle zápisků Em. Mikše byly tam vedle českých denáry bavorské, nejmladší z l. 955—976. Je-li tomu tak, mohli bychom sotva s Katzem zahájiti typ mečový až r. 975. — Budiž mně dovoleno zde říci, že považuji ohraničení jednotlivých typů určitými letopočty stol. 10. (K., str. 102, 973—975, 975—982, 983—987 atd.) i když je pokusné, za nebezpečné, protože vyvolává falešné představy o našich chronologických možnostech.

^{62a)} K. vypočítává prům. váhu všech mečových denárů.

⁶¹⁾ Denáry s meči na líci i rubu váží průměrně 1·2 g. a liší se také po této stránce od mincí obou skupinek prvních.

⁶⁴⁾ Průměr ten jsem vypočítal podle bohatých údajů Catalogue of english coins in the British Museum. Anglo-saxon series II.

Podstatně vyšší váha druhé skupinky staršího typu mečového, 1·35 g, mohla by vésti k mínění, že tyto denárky vznikly v době zcela jiné.⁶⁵⁾ Máme tu však před sebou další důležitý doklad nápadné nepravidelnosti metrologické. Neboť vývoj obrazu zejména na rubu, od jednoduchého tvaru chrámu k složitějšímu (lomenice — kaplice), i opisů na líci i rubu (Bolezlau — Bolezlau dux, Praga — Praga civitas) ukazuje, že jde o jeden celek. Dobrým postřehem seřadil takto Smolík mečové denáry na 1. tabulce svého díla a připojil podle tvaru chrámu a ozdob v něm umístěných k č. 19 a 20 (s mečem a chrámem) č. 21 s lukem a s šípem na líci a s chrámem na rubu a pak č. 22 jakožto první minci typu bavorského.⁶⁶⁾ Souvislost je tak nápadná, že bychom musili, počínajíc českou minci 1. typem bavorským, klásti po něm denár, vyobrazený Smolíkem na tab. I., č. 22, pak starší mečové denáry v obráceném pořadí, předpokládajíc ovšem, že byly po 1. typu bavorském raženy denáry mečové, po nichž bychom se byli opět vrátili k typu bavorskému, totiž druhému, který je jen variantou prvního, anebo že byly v téže mincovně, pražské, vydávány současně mince mečové i bavorské (2. typu), tedy ražby dvou význačných typů⁶⁷⁾. Není však za okolností právě naznačených přirozenější a podobnější pravdě, počítati s denáry s mečem a chrámem a klásti po nich 1. a 2. typ bavorský?

Jakožto vzory našich peněz mečových a s lukem a šípem máme nyní po přesném zjištění Katzové na vybranou jednak svatopetrské mince dánské oligarchie v Yorku, ražené od r. 903 v přestávkách po delší dobu, s křížkem a s kovadlinou či s kladivem jako české, anebo ražby dánských králů v Yorku z l. 923—926 a 947—954, jednak denáry yorské, vydávané od r. 918 anebo z l. 942—944 (?).⁶⁸⁾ Jestliže byly naše denáry s mečem a lukem s šípem raženy podle anglických mincí vydávaných od r. 903 a 918, což je zvláště pravděpodobné při prvních z nich, svatopetrských, protože

⁶⁵⁾ Okolnost, že v novodvorském nálezu byly jen denáry skupinky první, by takové mínění podporovala jistě jen nedostatečně.

⁶⁶⁾ Také K. připojuje na 4. tab. ke staršímu typu denárů mečových minci s lukem a šípem a tento denár bavorského rázu, odděluje jej však hlavně pro jeho hladký vnitřní kruh na líci právě mincemi s mečem od ostatních starších obměn tohoto bavorského typu, k nimž jistě náleží, které vyobrazuje již na tab. 2.

⁶⁷⁾ Na některých mincích mečových čteme na rubu slovo VRATSVO. Nejsem přítelem násilných výkladů nejasných a zkomolených opisů. Ale měl jsem za svou povinnost hledati vysvětlení popisu tak vzácně zřetelného, jež Friedensburg vztahoval na slezskou Vratislav, zvláště když mince ty se k sobě hlásí po stránce ražebně-technické. K. tvrdí nyní po Menadierovi na str. 76/7, že jde pouze o pokažené PRAGA, nikoliv o mincovnu ve Vraclavi u Litomyšle.

⁶⁸⁾ Není opravdu důvodu proč bychom se podle K. měli rozhodnouti pro tyto poslední. Neboť otázka, jde-li o ruku nebo rukavici na rubu, anebo o luk se šípem jakožto symbol pohanský, je tu zcela vedlejší (K., str. 74). Pokud se pak minci s mečem týče, měl by předpokládaný vliv anglosaských mincí na české oklikou přes Řím vésti nás spíše k tomu, abychom volili starší peníze svatopetrské jakožto vzor našich mečových denárů pro jejich účel jakožto dávky do Říma.

mají jako naše nad a pod mečem kříž a kovadlinu (kladivo), nebrání nic, abychom je kladli do první poloviny 10. stol. a do prvních let vlády Boleslava I., ať již vliv anglických na naše působil ze severu nebo z jihu, zvláště když daleko přirozenější místo českých peněz 1. typu bavorského. Jejichž obrazy na rubu souvisí, jak jsem právě pověděl, s naším starším typem mečovým, jest, jak jsem ukázal, před r. 950 nežli po r. 960.

Typ karolinský. Jest velikou zásluhou Katzovou, že uvedl do našeho mincovnictví 10. stol. typ karolinský (K., tab. III., 40—44). Správně jej také klade do samé blízkosti mečového typu, jak zejména ukazuje denár K. 45, i když není prokázáno, že písmeno E pod chrámem českých peněz mečových vzniklo ze složek obrazu a z písmen, umístěných v chrámě našich mincí karolinských.⁶⁹⁾ Nevidím však, proč máme zavedení tohoto typu spojovati se založením pražského biskupství r. 973, když prý v Mohuči tenkrát obíhaly mince tohoto rázu a pražský biskup byl podřízen arcibiskupu mohušskému. Vždyť karolinský typ mohl se k nám dostat z Benátek, jejichž obchodní styky se střední Evropou K. zdůrazňuje, ale též z Francie, Anglie, z feniků saských, kde všude obíhal dílem již v 9. a od počátku 10. stol. ba dokonce z řezenských denárů Konráda I. (911—918). V Mohuči samé se razilo podle tohoto typu za Ludvíka Dítěte (899—911), Konráda I. (911—918), Jindřicha I. (919—936) a Oty, ale jen, pokud byl králem, tedy do r. 962. Tamější feniky s opisem OTTO IMPERATOR mají jiný tvar kostela, podobný chrámu na starších mincích Oty a Adlety.⁷⁰⁾ Není podobno pravdě, že by byl pro české denáry v r. 973 a při takové příležitosti zvolen vzor královských mincí Oty I., které v samé Mohuči po císařské jeho korunovaci jistě byly vzaty z oběhu. Karolinský typ českých peněz byl ražen na počátku vlády Boleslava I., nechci rozhodnouti, zda vedle typu mečového či po něm a tudíž vedle 1. typu bavorského, ani vyloučiti možnost, že byl jeho předchůdcem. Známe dosud jen několik jeho variant a víme o něm příliš málo. Vyskytl se v nejstarším našem domácím nálezu novodvorském a nebyl v nálezech, obsahujících ražby mladší, mezi nimi i typ s meči na obou stranách. Jeho uvedení v řadu skupin našich denárů 10. věku spíše posílilo názor, že Boleslav I. mincoval od svého nastoupení na knížecí stolec, byť snad nikoliv od počátku pravidelně.⁷¹⁾ Také proto, poněvadž se jím rozmnožuje počet typů a ražeb,

⁶⁹⁾ Kdyby nové obměny českých denárů typu mečového nebo karolinského tento vývoj skutečně dokázaly, musili bychom ovšem zařaditi mince karolinské před mečové, tudíž na počátek ražby Boleslava I. a bylo by to potvrzení mého mínění, že nové objevy mohou vsunouti mezi denár svatováclavský a mince mečové typy dosud neznámé, i takové, které je spojí po stránce typologické.

⁷⁰⁾ Srv. H. D a n n e n b e r g, Die deutschen Münzen der sächs. u. fränk. Kaiserzeit, str. 300, č. 1909, 706 násl. a M e n a d i e r na uv. m. I., str. 152 násl.

⁷¹⁾ Z nálezu bavorského denáru Jindřicha I. (948—955) v hrobě na Budči (K. G u t h, Praha, Budeč a Boleslav, Svatováclavský sborník I., str. 767) mohl by snad někdo uzavírat, že v té době českých mincí ještě nebylo. Avšak jednak jsou na Budči dosvědčení latinští kněží, tedy ze západu, jednak bavorské mince tenkrát

vydaných za vlády Boleslava I. a to v první pol. 10. stol. Nepochybují, že nás nové nálezy seznámí ještě i s jinými. Tato okolnost má ovšem své závažné důsledky pro vročení svatováclavského denáru. Nežli se však k němu obrátíme, musíme ještě věnovati pozornost třem význačným typům českých denárů z poslední čtvrti 10. stol.

Typ byzantisující. O typu byzantisujícím, t. j. s hlavou Kristovou zpředu a s rukou nebo křížem, můžeme jednati krátce, poněvadž se Katzem i mnou klade celkem shodně před typ ethelredský a přesné vročení (Katz uvádí l. 983—987) bude sotva tak hned možné. Se Smolíkem jsem soudil, že typ ten vznikl u nás pod vlivem ražeb Konráda Burgundského (937—993), jehož dcerou asi byla Ema, manželka Boleslava II., vytýkaje ovšem, že na mincích Konrádových je znázorněna hlava panovníkova, na našich spasitelova. Také jsem již ukázal na nepřímý vliv mincí papežských.⁷²⁾ K. soudí na vzor uvedeného již papežského peníze až z l. 900—903, protože na něm přichází též ruka boží, která se však u nás vyskytla již na starších našich denárech s chrámem na rubu (Smolík, tab. II., č. 30—33), anebo spíše ještě na příklad mincí byzantských, které prý podle Ibráhima ibn Ja'qûba u nás obíhaly, což však podle nového čtení z jeho zprávy vyvozovati nelze. Uvádí zavedení typu toho opět v souvislost s významnou událostí církevně-politickou, totiž s ustanovením sv. Vojtěcha pražským biskupem r. 982. To bude však sotva možno jakkoliv potvrditi, zvláště když Vojtěch sám razil denáry typu jiného. Průměrné váhy těchto peněz, 1.312 a 1.365 g, hodí se dobře do blízkosti mincí typu ethelredského a s obrazy ruky a kříže, jejichž průměrnou váhu 1.33 a 1.32 g, získanou z tolika kusů staroboleslavského nálezu, lze považovati za spolehlivou.

Typy ethelredský a s rukou a křížem (rukou). Oba tyto posléze jmenované typy kladou se nyní celkem souhlasně do posledních dvou desetiletí 10. stol. Otázka dosti důležitá, poněvadž jde o typy bohaté na mince, z nichž zvláště ethelredský byl dlouho a velmi hojně užíván,⁷³⁾ zní, který je starší. Rozhodl jsem se po jistém váhání pro pořadí 1. typ ethelredský, 2. typ ruka — kříž, příp. ruka — ruka, jednak na základě nálezu čistěveského, ostroměřského a staroboleslavského, jednak proto, poněvadž se v posledních letech století — jak se zdá — ustálil u nás zvyk jmenovati panovníka na líci i rubu mince, k čemuž byl přechod dán jediným mně známým denárem ethelredského typu. Při tom jsem se však neopíral o Smolíkův názor o spoluvládě Boleslava II. a III. v l. 994—999 a vy-

skutečně u nás obíhaly. České denáry téhož rázu byly vydávány také proto, aby je nahradily a vytlačily. Lid písma neznalý, t. j. všechny vrstvy národa mimo kněží, kteří byly většinou cizinci, nevěděl, jde-li o mince bavorské nebo české, lišící se téměř jen opisy.

⁷²⁾ Denáry se jménem Biagoty a Emy, Novotného Sborník, str. 74 násl. Myslil jsem ovšem na papežské ražby z 2. pol. 10. stol. Srv. Corpus nummorum italicorum XV., tab. VI.

⁷³⁾ Proto je čas, vyměřený jemu Katzem, 992—999, asi příliš krátký.

loučil z té doby některé denáry, zvláště byzantisujícího typu, které nesou rovněž jméno knížete na obou stranách. Pravděpodobné pořadí pražských mincmistrů stanovil jsem takto:

Nacub	}	typ ethelredský,
Omeriz		
Mizleta		
Omeriz		typ ruka — kříž ⁷⁴⁾ ,

pořadí mincmistrů vyšehradských:

Zanta	}	typ ethelredský,
Noc		
Noc		
Noc		typ ruka — kříž,

při čemž jsem na počátek pražských mincí rázu ethelredského kladl denáry se jménem panovníkovým na lici a pražské mincovny na rubu, které takto zřejmě navazují na opisy ražeb starších.

K. dospěl naproti tomu k sestavě této:

V. Praze	Omeriz	typ ruka — kříž,
	Omeriz	}
	Nacub	
	Mizleta	
		typ ethelredský,
na Vyšehradě	Noc	typ ruka — kříž
	Noc	}
	Zanta	
		typ ethelredský,

protože klade typ s rukou a křížem před typ ethelredský a poněvadž jsou takto mince Omezirovy spojeny v jeden časový celek. Pořadí vyšehradské je tu konstruováno podle pražského. Nahoře uvedené ethelredské denáry beze jména mincmistrova zařazuje K. na samý konec ethelredského typu.

Předem bych podotkl, že se ethelredský typ alespoň podle uvedeného katalogu Britského musearazil již za Eduarda II. (975—978), předchůdce Ethelreda II. (978—1016), po němž jej nazýváme, poněvadž byly za jeho vlády mince takové vydávány velikým množstvím, a že písmena α a ω a jiná podobná vyskytují se již na starších fenikách Oty a Adlety, vybitých před r. 975, po stranách chrámu. Také není správný názor, jakoby typ v některém nálezů nejhojněji zastoupený byl vždy jeho typem nejmladším, protože často nálezy končí v době, kdy mince nově zavedeného typu počaly teprve obíhati. Nálež staroboleslavský nedokazuje tedy, že denáry typu ethelredského jsou mladší ražeb typu s rukou a křížem proto, poněvadž jich tam bylo mnohem více. Konečně si musíme uvědomiti, že

⁷⁴⁾ Některé z nich mají totiž ještě jméno tohoto mincmistra na té straně, která pak nese rovněž jméno panovníkovo, jako na lici.

ethelredských denárů mincmistra Omerize bylo vydáno daleko nejvíce a že se proto často vyskytuje v nálezech také zahraničních, v nichž snadno mohou chyběti peníze se jménem mincmistrů ostatních, kteří by tam podle časového rozsahu těch nálezů měly býti.

Přiznávám, že se mně pořadí Katzovo z počátku zamlouvalo a že jsem byl ochoten řídit se podle něho. Působil tu zejména obsah některých nálezů, hlavně olobockého⁷⁵⁾ a spojka písmen)÷(, která řadí k sobě jednu skupinu byzantisujícího typu a jednu typu ruka-kříž. Dostavily se však pochybnosti. K. vytýká, že při mém pořadí nutno mincování Omerizovo rozdělit na dvě údobí. Ale je to závadou, když i Nacub a Mizleta dali raziti ještě za Boleslava III. a Vladivoje, Nacub ještě za Jaromíra? Závaznější je, že známe také Mizletovy denáry s křížem a rukou, vedle níž je Λ a šíp (Smolík, tab. V., 99 a 100), jež má K. za velmi důležitý znak našich mincí ze samého konce století, kam proto tyto mince klade (na str. 59). Podle tohoto šípu dává tam i ethelredský typ beze jména mincmistrova, ba i ražby vyšehradské mincovny (Smolík, tab. VII. č. 157, 158., K. 169, 170), ač na předchozí stránce činnost této mincovny zakončuje v 10. stol. správně r. 995. Podle pořadí Katzova musili bychom pak objektivně sestaviti pořadí pražských mincmistrů takto:

Mizleta	}	typ ruka-kříž,
Omeriz		
Omeriz	}	typ ethelredský,
Nacub		
Mizleta		

při čemž se tedy Mizleta dostává na jeho začátek a konec, což je ještě povážlivější, nežli vsunu-li jen mezi obě fáse mincování Omerizova denáry Mizletovy, pravděpodobně typu ethelredského i s rukou a křížem.

Pokud se týče nálezů, chyběl by ve staroboleslavském, kdybychom se řídili mým pořadím, pouze Mizleta, jehož ethelredské mince, známé jen z nálezů byrčského, jsou však vzácné, v ostroměřském pak denáry Nacubovy a Mizletovy (ethelredské).⁷⁶⁾ Totéž lze říci o olobockém jenž by

⁷⁵⁾ Nálež ten jest totiž z těch zahraničních, z jejichž podobné struktury lze snad přece poněkud souditi na časové pořadí některých našich denárů, jichž tam byl větší počet. Srv. pozn. 24).

⁷⁶⁾ K. však zjišťuje, že v něm chyběly ještě i jiné skupiny mincí ražené v době, do níž spadají jeho ražby ostatní. Nálež ostroměřský byl Smolíkem ohraničen do předu denárem K. č. 21, jakožto ražbou Boleslava III., jehož přidělení jsem převzal. K. ji klade do nejstarších mincí Boleslava I. I. typu bavorského, kamž jsem ji zařadil již v r. 1932 při nové instalaci výstavní sbírky numismatické Nár. musea i já. Umístění toto nemám však za jisté, neboť jest pak mezi touto jedinou mincí a ostatními složkami nálezů ostroměřského, nálezů domácích, užšího rozpětí, popsaného téměř úplně, počínajícími typem byzantisující, podle Katze mečovým, mezera příliš veliká. Také nelze přehlédnouti podobnost tohoto denáru po stránce ražebně-technické s některými hrubě provedenými penězi, kladenými Smolíkem na konec 10.

ovšem plně potvrdil sestavu Katzovu, kdyby doba jeho zakopání kol. r. 990 byla jistá, ačkoliv bychom pak počátek našeho ethelredského typu nemohli klásti s ním až do 1. devadesátých. Ostatní nálezy, které uvádí K., zahraniční, malé, rozchvácené, nic nedokazují. Zůstává tedy ohledně pořadí typů ethelredského a ruka-kříž nejistota, kterou snad rozptýlí nález povahy staroboleslavského, a vrací se otázka, nebyl-li typ ruka-kříž ražen přece jenom ve dvou údobích, jak chtěl Smolík.

K. odvozuje náš typ z feniků s týmiž obrazy, vydaných hraběnkou Adélou v Deventru a hrabětem Jindřichem (976—1016) v Mundbergu, kteréžto poslední jsou však rázu jiného (K. str. 53). Proto nazývá náš typ „fríšský“. Ukazuje na obchodní důležitost Fríšska, jehož mince jsme prý mohli poznati přímým stykem anebo v obchodních střediscích na Baltu.⁷⁷⁾ Němečtí numismatikové soudí, že Adéla razila až po r. 1000. K. pokouší se tabulkou na str. 65. dokázati, že nálezy, v nichž se vyskytly její mince, jsou většinou ohraničeny právě Omerizovými denáry pražskými, byly tedy zakopány před r. 1000, a že ražby Adéliny vznikly již po r. 980.⁷⁸⁾ Nálezy, Katzem uvedené, však jsou ve skutečnosti mladší, většinou značně mladší nežli myslí K. a někdy i nežli vyplývá z jeho tabulky. Nejmladší mince olobockého jsou z l. 984—1005, v Klein-Roscharden II. z l. 978—1016, 973—1011—1059 (Bernhard I. a II. Saský), ve Vicmice z l. 991—999, 978—1016, v Meisterwalde z doby až 1002, v Kaldalu z l. 1002—1024. Nejsme tudíž oprávněni považovati mince Adéliny za tak staré a nazývati náš typ rukou a křížem „fríšským“. Podle dnešních našich vědomostí musíme jej míti za typ, vzniklý nejdříve v Čechách. Spojení obrazů ruky a kříže, již dříve u nás užívaných, v jeden typ, hemůže ostatně nijak překvapiti. Také typ ruka-ruka a ruka-pták⁷⁹⁾ je v tomto smyslu našim typem domácím. Připomněl jsem již, že feniky Oty a Adlety, ražené před dobou vlády Ethelreda II. a jeho předchůdce v Anglii, mají vedle chrámu podobná písmena a značky, které se vyskytují po stranách ruky na našich denárech právě uvedených.

Denár svatováclavský.

Poněvadž tedy, jak jsme viděli, nelze říci, že „padá jeden z hlavních důvodů, proč jsme věřili dosud, že denár, přidělovaný Václavu Svatému,

a na poč. 11. stol., Katzem za typ mečový (Smolík, tab. VI., č. 135, VII., 161, VIII. 169 K., č. 109—111, srv. i líc č. 117 a 119). Upozorňuji také na zvláštní ozdobu ve střeše chrámu a na písmena v něm, přicházející skutečně na mincích Boleslava III.

⁷⁷⁾ Proč tedy nikoliv mince anglosaské, které byly skutečně vzorem našich denárů?

⁷⁸⁾ Že byly raženy „nejspíše v době jejího prvního vdovství“, nelze tuším dokázati. Překvapuje poněkud, jak krátká doba by tu podle Katze, který klade náš typ ruka-kříž do l. 987—992, stačila k napodobení typu země tak vzdálené, sotva 5 let.

⁷⁹⁾ Obraz ptáka vyskytuje se též na anglosaských mincích (K., str. 79, p. 317), ale v zcela jiném provedení. Podobný je jedině tvar jeho na mincích Eduarda I. (901—

je nejstarší českou ražbou“ (K. str. 93), totiž ten, že Boleslav I. nepočal vybíjeti své mince až po r. 950, nýbrž od počátku své vlády, nemám příčiny, abych změnil svůj názor o něm, jak jsem jej vyslovil na konci svého článku ve Svatováclavském sborníku. Tím více, protože K. opakuje v podstatě některé mé důvody, svědčící pro jeho zařazení na počátek českého mincovnictví, anebo hlavně pro jeho původ polský po r. 1000, přidávaje se ovšem nyní k těmto. Nové jest jen upozornění na další polský nález, v Kujawách, v němž se vyskytl, zakopaný prý po r. 1040, nález neúplný a se všemi znaky náhodného seskupení mincí⁸⁰⁾ a pokus o čtení a vysvětlení zkomoleného opisu na jedné straně mince, totiž BOLIZLAVVS, tedy Boleslav Chrabrý. Výklad ten byl mně znám, když jsem se začal svatováclavským denárem zabývati podrobněji. Zdál se mi však násilný, takže jsem se o něm nezmínil. Poukaz na monogramy starších anglo-saských peněz, které byly tolikrát českým mincím vzorem, podporuje ovšem spíše přidělení sporné mince knížeti Václavovi,⁸¹⁾ nehledíme-li ani k tomu, že karolinský typ s monogramem přichází v té době ještě i v řadě jiných mincoven, zejména západních. Znovu klade K. důraz na poměry metrologické, ukazuje, že průměrná váha dosud známých václavských denárů, 1.148 g, nesouhlasí s vahou současných mincí, ražených v Pavii a Miláně (ovšem i v Řezně), a s kolínskými, franskými a švábskými feniky Oty I., které však kolísají mezi 1.25—1.61 g. Kdybychom však, jak jsem již naznačil, sestavili průměrné váhy peněz rozličných zemí, ba mincoven téže země z první i druhé pol. 10. stol., došli bychom k rozdílům tak značným, že bychom se toho srovnávacího prostředku alespoň za dnešního stavu našich vědomostí jistě vzdali. Na nepravidelnost metrologického vývoje domácího a na nesouhlas vah českých denárů a jejich přímých vzorů jsem rovněž již upozornil.

925, viz uv. katalog Britského musea, str. 86). Poněvadž však naše mince s ptákem jsou až z konce 10. stol. a o jiných vzorech pro ně před r. 1000 nevíme, soudím, že se tento oblíbený symbolický motiv na ně dostal z předmětů jiných.

⁸⁰⁾ Upozorňuji znovu na svůj výklad o tom, že velmi důležité typy českých mincí známe, nebo jsme do nedávna znali, jen nebo téměř jen z nálezů na cestách vedoucích k Baltickému moři a na jeho pobřeží. Denáry sv. Vojtěcha na př. se vyskytly dosud pouze v těchto nálezech zahraničních. (Srv. Denár knížete Václava Sv. atd., str. 14 násl.) Zmiňuji se také o denárech Emy, kterých bylo až do r. 1931 objeveno jen několik kusů, až na jeden, všechny v cizině. V nálezu staroboleslavském bylo jich více než 80 k., množství netušené, jehož objevení v jednom nálezu by byl před tím sotva kdo považoval za možné. Ing. B. Augst, O první českou minci, Numismatické zprávy, 1936, str. 135 násl., opravuje, že v nálezu rummelsburském byly dvě mince svatováclavské. Jeho článek, hromadící zcela nekriticky na jednu stranu všechnu hanu, na druhou všechnu chválu, je psán způsobem a tónem, jehož lze jen litovati. Na kritiku tohoto druhu odpovídati netřeba.

⁸¹⁾ Vážnější je upozornění na stopy monogramu na polských prý denárech Měška II., (K., str. 98, p. 406). Bohužel není nikterak jisto, jde-li o mince Měška II., ba vůbec o mince polské. O původu těchto „křížovek“ rozpředla se polemika mezi M. Gumowským a badateli německými, hlavně J. Menadierem.

Velmi mne překvapilo Katzovo příkré odmítnutí názoru, že mince nevznikla v Čechách, později v Polsku, v Uhrách, ve Švédsku, Norsku a v Rusku z příčin hospodářských, nýbrž jako symbol křesťanského knížete, hlásícího se k západní vzdělanosti a k římskému imperiu, a znak jeho suverenity, v době, kdy světovládne nároky říše ohrožovaly větší či menší míru samostatnosti států na jejich severních a východních hranicích.⁸²⁾ Nic tu nezáleží na tom, razil-li v Polsku již Měšek I. nebo teprve Boleslav Chrabrý⁸³⁾ — také sv. Václav nebyl prvním křesťanským knížetem českým —, ani na tom, že panovníci uvedených států napodobovali, zavádějíce ražbu, většinou peníze v obchodních stycích oblíbené, s nimiž se právě seznámili nejsnadněji. Významné však je, že se řídili nejvíce vzory západními i tam, kde bylo více vztahů k východu a kde východní mince také více obíhaly, na př. v Uhrách, a že se počalo raziti v zemích, jejichž primitivně hospodářské poměry placení mincí ještě nevyžadovaly anebo které byly zaplaveny penězi cizími a sekaným stříbrem, braným na váhu. Víme-li dále, že některá slovanská knížata polabská vydávala své první mince až ve 12. stol., když přijala křesťanství a vstoupila v politický svazek říše, budeme svrchu uvedený názor hájiti s dobrým svědomím. Je, tuším, málo tak spolehlivých odpovědí na otázky kulturního vývoje národa na úsvitě jeho dějin, které musí historik řešiti, jako odpověď tato. I státní zřízení a zařízení, sloužící pak účelům zcela praktickým, měly a mají svůj duchovní obsah a mince plnila rozmanité úkoly, zejména na počátku, ale i v dobách pozdějších, z nichž ten, aby sloužila politickým a kulturním záměrům, aby byla ozdobou a symbolem, měl místo významné. S tohoto hlediska musí býti posuzovány vnější její stránka a vnitřní její obsah, chceme-li sledovati cesty, kterými se bral peněžní vývoj hlavně ve středověku. V 10. stol. zápasil východ a západ o duši i tělo českého člověka. Do hmotné jeho kultury zasahovaly i vlivy severní. Odraz tohoto zápolení vidíme také na našich mincích. Průkopníkem západní orientace byl sv. Václav. Dnes, kdy se stále více zdůrazňuje západní vliv na duchovní a hmotný vývoj český v jeho době a přímo i vliv karolinského umění na umělecké a řemeslné tvoření v Čechách, nemůže vedle karolinského chrámu sv. Víta, jenž neměl v celé střední Evropě sobě rovného, a vedle karolinské zbroje sv. Václava⁸⁴⁾

⁸²⁾ Zjistil jsem nyní, jak veliký důraz klade také B. Hóman ve své známé, maďarsky psané knize o uherském mincovnictví v l. 1000—1325 (str. 169 násl.) na tuto věc. Praví, že Evropa 10. a 11. stol. nedovedla si představit suverenního křesťanského panovníka, který by byl nevydával vlastní mince. Ražby Štěpána Svatého napodobují, jak jsem již podotkl, peníze jeho tchána, bavorského vévody Jindřicha II.

⁸³⁾ K. totiž tvrdí proti mínění polských numismatiků, kterým jsem se řídil, že mince, přidělené jimi Měškovi I. patří Měškovi II. a že první polské mince jsou až z doby Boleslava Chrabrého po r. 1000. Nemohu otázku tu zde rozvinouti. Podotkl bych jen, že nálezy, které K. uvádí, jeho názor potvrditi nemohou. — Pokud se denárů Boleslavových týče, je důležité, že měnil stále vnějšek svých mincí, ač razil málo, a že tedy vydával své penízky jen občas, po přestávkách, což je příznačné pro dobu, v níž mince nemá funkci peníze, nýbrž jest spíše prostředkem reprezentačním.

⁸⁴⁾ K starší literatuře přibyla nyní obsáhlá práce J. o. s. C i b u l k y, Václa-

překvapiti karolinský typ jeho mincí, které měly rovněž dokumentovat jeho příslušnost ke vzdělanosti západní.

Snažil jsem se objektivně probrati na základě spisu Katzova hlavní otázky vývoje českého mincovnictví v 10. stol., především jeho počátků, a zkoumati námitky, vyslovené proti jejich vrození na rozhraní vlády knížete Václava Svatého a Boleslava I. Nové studium pramenů, z nichž jsem mohl použiti ovšem jen výběr, ukázalo nejistotu metodických prostředků, které máme dnes pro časové vřazení našich denárů 10. věku, a naučilo proto opatrnější formulaci závěrů. Sebe větší zdrženlivost nemůže mně však brániti, abych setrval při hlavních svých thesích; poněvadž nebyla otřesena, tím méně vyvrácena žádná z nich. Jsem přesvědčen, že nové poznání, potvrzující, doplňující a opravující, vyplyne jen z nového materiálu, tedy především z nových nálezů.

vova rotunda sv. Víta, Svatováclavský sborník I., str. 230 násl. V přednášce, konané v Kruhu pro pěstování dějin umění 12. prosince 1935, vyvozoval prof. Cibulka ornament na pásce přílby sv. Václava z karolinského vzoru rukopisu korvejského. O přílbe a zvláště o brnění sv. Václava srov. článek J. o. s. S c h r á n i l a, O zbroji svatého Václava, Svatováclavský sborník I., str. 159 násl.

VIKTOR KATZ:

NEJSTARŠÍ ČESKÉ MINCE.

(Odpověď Gustavu Skalskému.)

Moji práci „O chronologii denárů Boleslava I. a Boleslava II.“¹⁾ podrobuje Gustav Skalský ve zvláštní studii „Nejstarší české mince“²⁾ podrobné kritice, poněvadž v zásadě i v detailech nesouhlasí s mými názory. Tato kritika je charakterisována velmi pěkně větou: „Jest nám přezkoušeti nosnost pilířů, na nichž vybudoval Katz svoji stavbu“ a uzavřena odmítnutím mých thesů³⁾ a zdůrazněním jeho vlastních, starších, z nichž podle jeho soudu nebyla žádná mou prací ani otřesena, tím méně vyvrácena.

Přece však setrvávám na svých názorech. Poněvadž i v době, kdy S. psal kritiku mé knihy, jsem pokračoval ve svých studiích o českém mincovnictví 10. století, dovoluji si připojit ke svým poznámkám o kritických postřezích S. i některé další svoje poznatky.

Souhlasím naprosto se S. v základních věcech: Ani mně nejde o víc, než o naznačení hlavní vývojové linie pro českou minci v 10. století. I já považuji za nejdůležitější otázku, kdy bylo počato s ražbou české mince. Nové budoucí poznání dá i nové možnosti. Ale setrvávám na svém přesvědčení, že to, co víme o našich mincích 10. století, stačí, abychom je seskupili jinak, než jak bylo učiněno před vydáním mé knihy. Zdůrazňuji znovu, že svou knihou polemisuji v první řadě sám se sebou.⁴⁾

Dříve než uvádí S. námitky proti mé chronologii českých denárů 10. století, probírá šíře metodické prostředky, které máme pro její stanovení. Podržím ve své odpovědi v celku též postup, pokud mně dovoluje vyměřené místo.

Hned v prvním odstavci o metodických prostředcích varuje S. před vyvozováním závěrů pro mincovnictví z mála zpráv, které se nám náhodou zachovaly o událostech církevních, politických a hospodářských z 10. století. I zde hájím práva výkladu známých událostí, jak jsem se o něj pokusil ve své knize. Nepochybné je pro mne, že na vnější ráz mince působil v první řadě, tedy před jinými výrobky řemeslného a uměleckého

¹⁾ Knihovna N. Č. Čsl., sv. II., Praha 1935. Poněvadž předpokládám u čtenářů znalost své práce, upouštím zde od opětného přesného citování některých tam častěji uvedených spisů.

²⁾ Rukopis Skalského byl odevzdán 15. února 1936.

³⁾ Jest samozřejmo, že musel S. věnovati více pozornosti věcem, v nichž se naše mínění rozcházejí. Vděčně mu kvituji, že uznal, třeba s výhradou souhlasu, že jsem přinesl nové postřehy.

⁴⁾ Viz můj článek „Denár knížete Václava Svatého“, Věstník Num. spol. Čsl., str. 202 n.

tvoření, vzor jiné mince. Vysvětlil jsem dosti jasně již ve své knize možné závislosti a znázorňování dříve jinde užitých symbolů na našich denárech 10. století. Dílo, které by soustavně vyložilo vznik a vývoj symbolických představ v rozličných oborech uměleckého a řemeslného tvoření, bylo by jistě velmi vítáno. Nemůžeme však na ně čekat. Každý národ musí se pokusiti i bez tohoto souborného díla o vysvětlení svých mincovních obrazů. Ostatně Friedensburgova „Symbolik der Mittelaltermünzen“ je jedinečnou prací tohoto oboru. S. opomenul do ní nahlédnouti, hledaje vysvětlení pro symbol meče na našich denárech.

V části, jednající o vztazích střídání obrazů k soustavě obnovování mince 10. věku, doplnil S. moje citace upozorněním na svůj posudek Kosmovy žaloby na časté měnění mince. Přehlédl jsem ho. S. vyslovil však na uvedeném místě pouze domněnku, že Kosmas stížností na časté měnění a zlehčování mince chtěl kárati svou vlastní dobu. Já pak — myslím, že po prvé — pokusil jsem se, abych doložil takový názor nálezovým materiálem. Tento svůj výklad nemohl jsem považovati za zbytečný, poněvadž nikdo z badatelů jej dosud nálezovým materiálem nepodložil.⁵⁾ Nemohl jsem ho ani přejíti pro jeho samozřejmost, protože právě opačný výklad připouštějí ještě Luschin⁶⁾ a Born⁷⁾.

Jemně vytýká mi S., že užívám pojmu „rytecká“ práce, ačkoli razidla vznikala vrážením punců. S. jistě nepochybuje, že vím, jak vznikala razidla mincí v 10. století. Věřím však, že i on ví, že při pořizování kolků puncováním můžeme hovořiti o rytecké či řezačské práci, které bylo potřeba, aby se puncované části kolku zcelily. Stejně poukazuje S., že jsem sestavil české denáry podle vnějších znaků (podle tvaru vnitřních obvodků, písma atd.), vycházejí z typu, který není dosvědčen jako nejstarší. V ostřejší formě opakuje touže myšlenku později slovy: „Správné závěry lze činiti jen na základě nepochybné premise.“ S. si jistě nepředstavuje, že jsem shledával odůvodnění pro předem stanovenou chronologii denárů 10. století. Pokoušel jsem se sestaviti naše mince prostě podle vnějších znaků podle chronologie typů, jak byla dříve uváděna, a zkoušel jsem všemožné obměny, ale bez úspěchu. Pravidelnosti a zajištěného určitého řádu dosáhl jsem jen v oné chronologické sestavě, kterou jsem uvedl ve své knize. Vnější znaky podporovaly tam stanovení nejstarších denárů podle všech četných jiných pomůcek, které jsem uvedl. O rytecké práci na českých mincích 10. století nebudu debatovati, poněvadž S. zásadně neuznává důležitost tvaru vnitřních obvodků (perličkovitých, sekaných, nebo hladkých), tvaru lomenice a písmen. Ve svých námitkách se dovolává i kreslených obrázků mincí na tabulkách mé knihy. V předmluvě k ní jsem

⁵⁾ Zároveň a neodvisle ode mne upozornil na to i F. Dworschak (viz pozn. 69 mé práce „O chronologii“), N. Z., Wien 1935, str. 64. Srovnej: W. Hävernich, Der Kölner Pfennig, str. 2 n. a G. Skalský, Nález ve Staré Boleslavi, str. 51 n.

⁶⁾ Luschin, Allgemeine Münzkunde, München 1926, str. 261 n.

⁷⁾ Erich Born, Das Zeitalter des Denars, Leipzig 1924, str. 198 n.

však výslovně napsal, že tabulky jsou tentokrát jen pomůckou pro rychlou orientaci, ale naprosto ne prostředkem detailního studia. Nechtěl jsem vydavatele své práce, Numismatickou společnost československou, zatížit velkými výdaji, s nimiž by bylo spojeno přiložení světlotiskových tabulek k mé knize. Ostatně ani takové tabulky, jak vidíme z práce S. o denáru sv. Václava, nemají pro studium pravé ceny.⁸⁾ Tvar písmeny B stejně i M má na našich mincích svůj vlastní vývoj a nelze jím seslabovati pevnou charakteristiku dobového vývoje písmeny E. Studium punců z celého 10. století může být velmi zajímavé a leckde by patrně prospělo. Jak však dopadl prozatím pokus o to, víme. I numismatikové jiných zemí se museli obejít bez této pomůcky.

Doba, kterou jsem vyměřil naší ražbě v 10. století vůbec a jednotlivých typů zvláště, zdá se S. krátká. Stačí snad, když znovu upozorním na ražební údobí a četné ražby Boleslava III., Vladivoje a hlavně Jaromíra, které jsou S. dobře známy.⁹⁾ Vytýká-li mi S., že moje rozdělení zevních znaků vede mne tak daleko, že musím předpokládati vznik dvou mincí v rozličných dobách, ač jejich rubní strany jsou raženy týž razidlem, zdá se, že nepochopil můj problém dvojího mincovnictví. V cizině se potkal tento námět již se zájmem. Tak mi píše Dr. F. Dworschak z Vídně dne 18. října 1935: „Ihre Theorie der Parallelprägung zweier Serien, wovon die eine für den Auslandsverkehr bestimmt war, hat Schule gemacht. Nach eingehendem Studium der byzantinischen Goldprägung des V. und VI. Jahrhunderts, konnte ich Fragen lösen, die bisher von der internationalen Forschung offen gelassen oder unzutreffend behandelt worden sind. Mein Kollege Pink bestätigt mir die Lösung auf Grund der vorausgehenden römischen Verhältnisse. Ihre Ausführungen bilden eine spätere Parallele.“

S. se vrací k této věci ještě jednou a pochybuje o přípustnosti mého námětu, že jde o souběžné mince, poněvadž některé prý souvisejí zřejmě se staršími denáry našeho bavorského typu. Hledí věci použití i jako důkazu o tom, že metrologický vývoj naší mince v 10. století je náhodný. Je škoda, že prostě zásadně neuznává časový rozdíl pro obvodky perličkovité, sekané a hladké. Myslím, že jsem věc sám dostatečně osvětlil a že není třeba, abych znova opakoval své vývody. Metrologický vývoj byl všude týž v jedné snaze, kterou nám hezky líčí Friedensburg ve své „Münzkunde“ (str. 19), že totiž od pradávna nejen v menších, ale i ve velikých mincovnách se snažili ošidit toho, kdo lehkověrně věřil v podobu mince. Ostatně to uznává i Skalský. Ono stejné razidlo, užitě v rozličných dobách, musilo v mincovně ležeti asi 3—4 roky. Poukazují tu na Skalského slova v jeho práci o staroboleslavském nálezu (str. 39): „Týchž razidel bylo použito několikrát při vybití rozličných variant a železa byla všelijak kombino-

⁸⁾ G. S k a l s k ý, Denár knížete Václava Svatého, tab. I. č. 6 a 7.

⁹⁾ Nešťastnou náhodou byl přehozen můj odkaz na Skalského mínění o „následních“ mincích o půl věty zpět (str. 39) a tak vzbuzen dojem, že necitují v plném rozsahu a znění jeho krátké úvahy o těchto mincích.

vána. Zřejmě sloužilo v mincovně současně několik razidel, uschovaných snad po několik let, která byla často jen náhodou vybírána k ražbě.“ „Žádný jen poněkud zkušený numismatik“ — abych promluvil slovy Skalského — nebude očekávat, že stanovil-li jsem jakousi normu pro podobu lomenice, najde ji přesně vždycky na našich denárech. Je samozřejmo, že jde zde pouze o stanovení principu, který i přes výjimky rozmožnené Skalským, zůstává principem.

II.

Při pročítání řádek, které věnuje S. v kritice mé knihy úvahám o metrologických datech a jejich šetření, nemohu se ubrániti pocitu překvapení, jakou rezervu si dnes S. ukládá při posuzování těchto dat. Vahové údaje Lamprechtovy a Inama-Sternegga jsou mu nepřesné a dímlem nesprávné (pozn. 18.). Pokud jsem se dovolával těchto dat, rád jsem je kontroloval. Uznávám, že by bylo ideální pro naši práci, kdybychom z váhy a jakosti každé mince znali její zrna. Poněvadž však jakost mince lze zkoušeti spolehlivě jen přepalováním (zkouška na kameni je téměř bezcenná, nemůže-li býti přesně stanovena na 100/1000), nemůžeme se zbaviti svědectví metrologických dat, vyzkoušených podle našich možností nejspolehlivěji. Kdyby výsledky těchto zkoušek byly jediným důvodem pro naše názory, nerozpakoval bych se upozorniti na jejich nedostatečnou průkaznost. Pro úplnost je však potřeba, aby byly vždy uvedeny. Je zajímavé, jak podporují moje sestavení chronologie typů českých mincí 10. století, třeba že jsem nekladl zvláštní váhu na jakost našich nejstarších denárů.¹⁰⁾ O čistotě mince říká S. (Sv. Václav, str. 50): „Ryzost denárů byla při nedokonalém způsobu čištění závislá na jakosti kovu mincovně dodaného“. Je tedy zbytečno, abychom ji zdůrazňovali. Nebylo-li však na počátku našeho mincovnictví prostředků k čištění mincovního stříbra a zkoumání jakosti mince, byly přece vždy po ruce váhy. S. odmítá dnes prováděti vahová srovnání a činiti z nich závěry pro chronologii našich nejstarších denárů, poněvadž prý „nemáme přehledu metrologického v rozličných zemích a mincovnách, sestaveného na základě přesné statistiky vahové, a neznáme dobové a místní podmínky rozličného metrologického vývoje, bez něhož nelze činiti vahových srovnání a závěry pro chronologii našich nejstarších denárů.“

Bavorským denárům věnoval však S. ve své práci o metrologii¹¹⁾ několik slov, která připomínám: „Je třeba se zmíniti o zvláštních poměrech mincovnictví bavorského, jehož vliv na mincovnictví české byl největší. Bavorští vévodové byli prvními světskými knížaty franské říše, kteří

¹⁰⁾ Tím opravuji mínění S., že mám vysokou jakost nejstarších denárů za zvláště významnou jejich vlastnost.

¹¹⁾ G. S k a l s k ý, K dějinám mincovnictví českého a moravského, Č. M. M. 1924, zvl. ot., str. 6, 8 a 15.

razili vlastní minci. Řezenský denár stal se v celém Německu platidlem zvláště oblíbeným, všude ochotně přijímaným. Je více než pravděpodobné, že bavorské mince doby té byly raženy z libry Karla Vel. o 408 g. Můžeme tedy souditi, že zvláště tyto denáry české rázu bavorského jsou raženy na základě stejné jednice mincovní.“

V době počátku našeho mincovnictví ohrožovala nás bavorská mince hospodářsky daleko více, než jsem ve své práci předpokládal. S. mne totiž poučil, že jsme neválčili do r. 950 s Bavorsy, nýbrž že jsme se s nimi v letech 936—950 jen tu a tam nepřátelsky utkali. Měla tedy bavorská mince volný přístup do Čech již dříve, než jsem soudil. Když jsme jí však chtěli konkurovati, musili jsme jí přizpůsobiti své ražby nejen zevnějškem, nýbrž i vahou.

Dříve však, než se dotknu vlastních vahových otázek našich nejstarších denárů, chci zvláště upozorniti na chybný předpoklad, jako bychom se vzorem ražby měli nebo chtěli přijmouti vahovou soustavu země, jejíž vzor jsme užili pro ráz své mince. Myslím na naše starší mince — ne tedy na ethelredský typ — ražené podle vzdálených vzorů. Neboť, nalezli-li jsme vzory pro své některé denáry v Anglii, nebo pro t. zv. byzantisující typ v Římě, jistě jsme nechtěli tyto anglické nebo papežské mince odněkud vytlačovati, nebo se jim brániti.¹²⁾ V době, kdy jsme je napodobili, nebyly snad tyto typy v původní vlasti již většinou běžnou, lépe řečeno časovou mincí.

Zato význam sousedních Bavor nesporně ovlivňoval vahovou stránku našeho nejstaršího mincovnictví. V kritice mé knihy varuje S. před srovnáváním vah našich mincí s cizími. Budeme přece však vážit, a při tom zkontrolujeme, jak selhalo moje vahové srovnání na místě nejcitlivějším, jak říká Skalský. Jistě nikdo nepochybujeme, že váhy 22 denárů Jindřicha II. Bavorského (955—976), které mně poslal Dr. Gebhart z Mnichova, jsou správné. V Dannenbergovi není tolik kusů ani uvedeno. Zůstanu proto při údajích Dr. Gebharta. Váží tedy průměrem:

1. bavorské denáry Jindřicha II.	1.28 g
naše mince s nimi související, mnou označené za první naše ražby 1.12 g	
Rozdíl současných našich a bavorských mincí činí tedy v mém	
vážení	0.16 g
2. bavorská mince Jindřicha II.	1.28 g
naše mince podle Skalského	1.083 g
Činí rozdíl v téže skupině podle Skalského	0.197 g
Rozcházejí se tedy se S. při téměř typu o	0.037 g

Jak by vypadalo takové srovnání, kdybychom pro ně užili t. zv.

¹²⁾ To je i starší názor Skalského. Viz „K dějinám mincovnictví“, str. 15, pozn. 3.

svatováclavského denáru a denárů mečových, byly-li tyto raženy v prvních letech vlády Boleslava I., nebo do r. 950? Váží tu průměrem:

bavorské mince v letech 907—950	1.71 g
t. zv. svatováclavský denár	1.148 g
rozdíl činí	0.562 g

Nebo při mečových denárech:

bavorské mince v letech 907—950	1.71 g
české mečové denáry	1.194 g
rozdíl činí	0.516 g

Neběreme-li vůbec v úvahu vahový rozdíl českých denárů, konkurujících s bavorskými mincemi z doby Jindřicha II., jak jsme ho uvedli výše, dostaneme pro dobu před r. 950 ještě rozdíl půl gramu, o který váží naše, Skalským za nejstarší označené české denáry, méně, než bavorské denáry ražené před r. 950. O tomto rozdílu se S. nezmiňuje. Staví se na zásadní stanovisko: „Dokud nemáme onen metrologický přehled z celé Evropy, nemůžeme prováděti vahové srovnání a činiti z nich závěry pro chronologii našich nejstarších denárů, vždyť v těchto dobách vládne často náhoda a působil vliv podmínek prozatím nezjistitelných.“ A přece říká ve své práci o metrologii správně: „Libra Karla Vel. o 408 g byla pak mincovní jednotkou všech národů západní a střední Evropy až po století XI.“¹³⁾

III.

Jako nejdůležitější metodický prostředek pro stanovení chronologie mincí uvádí S. rozbor nálezů. Máme určitá pravidla, kterých při tom používáme. Z prvních je zvyklost, že užíváme k tvoření svých soudů i výsledků rozboru nálezů, které nebyly úplně popsány. Myslím, že neexistuje nález mincí z 10. století, o němž bychom mohli tvrditi s určitostí, že byl zachráněn nebo popsán celý. Za celý, úplný bych mohl považovati pouze takový nález, který bych sám našel a popsal. Nečiním také rozdílu mezi označením nálezu za neúplný a za téměř úplně popsáný. Ani chrástanský, ostroměřský nebo staroboleslavský nález nebyly úplné. Často činí nález neúplným zlomky denárů, které není možno určit. Počet pravděpodobnosti se ovšem zvýší, chybí-li z nálezu 10 nebo 100 g. Přece však jsou nálezy velmi důležitou a vydatnou podporou jiných důkazů, když se v celé řadě, nebo alespoň v několika z nich vyskytuje nebo nevyskytuje určitý zjev,

¹³⁾ Skalský, I. c., str. 6. S. se ptá v poznámce 55, jak přicházím na str. 88 k průměrné váze 1.275 g. Prosím, by si to laskavě přečetl na str. 43 mé knihy: Průměr 1.275 g je padesátýšestý díl váhy 68.005 g, kolik vážilo 56 kusů mého čísla 34 ze sítnického nálezu +5%. Průměr 1.325 g jsem zjistil u svého čísla 19—21, jichž jsem měl 6 kusů k dispozici. S. se pozastavuje nad tím, že vysokou váhu vysvětlují nahodilým seskupením denárů větší váhy. Bylo právě po ruce 6 kusů mincí, málo odlišné vysoké váhy.

třeba jistý druh mincí. To pak nemůžeme vysvětliti náhodou, nýbrž musíme v tom viděti určitý systém. Seskupení denárů v nálezech není zcela nahodilé. Denárová složka se doplňuje v nálezech hlavně vpřed, nikoliv vzad. Zřídka kdy se tedy přidávají do nálezu starší denáry, které nebyly již v oběhu v době, kdy se počal poklad tvořiti. Chybí-li tedy v řadě nálezů, v nichž se vyskytují denáry mečové a jim příbuzné, systematicky naše denáry, které jsem z jiných závažných důvodů označil jako nejstarší, musíme z toho usuzovati, že denáry mečové jsou mladší. Nemůžeme předpokládati, že tak velká skupina denárová jako je skupina našich denárů, označených mnou za nejstarší, mohla z celé řady nálezů beze stopy vypadnouti.

Tento úkaz vysvětluje S. ve své práci o svatováclavském denáru (str. 57, pozn. 212): „České denáry toho typu — rozuměj mnou označeného za nejstarší — jsou uzavřeným celkem, který vznikl a zanikl, jak se zdá, náhle, aniž bylo použito některých jeho příznačných prvků při ražbě mincí pozdějších. Známe nálezy na př. obocký a rummelsburský, poskytující takřka jakýsi přehled všech hlavních typů boleslavských, v nichž nebylo jediné mince této veliké a význačné skupiny.“ Tím, že S. nechává vzniknouti a zaniknouti velikou a význačnou skupinu českých denárů 10. století o 18 variantách bez zařazení do pořadu českých mincí podle nálezů, dokazuje vlastně správnost mojí teorie o nejstarších českých denárech. Poukazuje-li však jen na nálezy obolocký a rummelsburský, musím připomenouti, že týž zjev nalézáme i v jiných nálezech. Nevysvětlíme jej jinak než tím, že právě skupina českých mincí v každém z těchto pokladů počala se tvořiti až v době, kdy nebylo v oběhu již českých denárů, které jsem označil za nejstarší.

Užívám-li, stejně jako jiní numismatikové, řady více nebo méně neúplně popsanych nálezů, abych z ní činil, nebo jí podpíral své vývody, považuji za chybné, aby byl veden jediný, neúplně popsáný nález jako důkaz nějakého mínění. Proto jsem odmítl důkaz munkegaardského nálezu o tom, že jméno Václavovo na t. zv. svatováclavském denáru nemůže značiti světce. Dovolím si hned při uvedení tohoto nálezu poukázat na omyl v jeho datování. S. uvádí ve své práci o t. zv. svatováclavském denáru, že munkegaardský je jediný z nálezů, v nichž se tato mince našla, který byl zakopán těsně po r. 1000. Odvolává se při tom na autoritu Dannenbergovu, jenž uvedl jako dobu zakopání munkegaardského nálezu přímo r. 1002. S. nepovažuje toto datum („r. 1002 nebo krátce po něm“) sice za bezpečné, ale připomíná je v téže práci ještě jednou (str. 40), kdy dokazuje, že t. zv. svatováclavský denár nemůže býti z doby knížete Jaromíra. I dnes cituje ještě tuto dobu („záhy po r. 1002“). Ale v témže oddílu práce o svatováclavském denáru, kde připouští možnost zakopání munkegaardského nálezu v r. 1002, určuje S., které denáry Boleslava Chrabrého byly raženy v Praze v letech 1003 a 1004. Při tom (str. 47) tvrdí, že druhý typ mince, který se vyskytl v nálezu munkegaardském, byl ražen r. 1003 v Praze,

když Boleslav Chrabrý dosadil Boleslava III. opět na český trůn.¹⁴⁾ Buďto tedy nález munkegaardský byl zakopán v r. 1002, anebo brzy po něm, ale pak padá celá sestava S. o denárech Boleslava Chrabrého, nebo byl tento denár skutečně ražen v Praze r. 1003, pak ale nemůže býti munkegaardský nález zakopán ani v r. 1002 nebo těsně po r. 1002, poněvadž si nelze představit, že denár, ražený v Praze, třeba na počátku r. 1003, byl by se mohl tak rychle dostat na ostrov Bornholm. Snad je proto vhodnější přijmouti opatrnější úsudek Thomsenův, že munkegaardský nález ohraničují asi rokem 1014 denáry Jindřicha II. s titulem REX. S. přehlédl tuto nesrovnalost v datování zakopání munkegaardského nálezu a pražské ražby Boleslava Chrabrého, a sám možnost zakopání nálezu v r. 1002 nebo krátce po něm svými vývody vyloučil. Ostatně mohu dnes konstatovati laskavostí pana ředitele Galster z kodaňského kabinetu, že v munkegaardském nálezu nebylo osm, nýbrž devět Boleslavů, a to Fiala I/11, II/9 (2 kusy), III/7, 13 (2 kusy), č. 343 (2 kusy) a V/12. Vidíme tedy, že v tomto nálezu chybí starší mince Boleslava I. vůbec. Nález munkegaardský není tedy nálezem, který by dokazoval, že jméno Václavovo na t. zv. svatováclavském denáru nemůže značiti světce.

Pokud se týká druhého zásadního nedostatku při rozboření nálezů, totiž skrovného počtu těch, které známe a, což s tím souvisí, mínění, že v severských sbírkách je hodně nezpracovaného materiálu, přiznávám, že jsem až do vydání své „Chronologie“ byl také přesvědčen podle tradovaných zpráv, že severský nálezový materiál neznáme. Nyní se mně o tom dostalo zajímavých zpráv ze severu. Ředitel mincovního kabinetu university v Oslo pan Dr. Hans Holst, mně píše na můj dotaz, že ani v tamějším mincovním kabinetě, ani v jiných tamějších museích, není nálezů mincí nebo sekaného stříbra z 10. nebo 11. století, které by nebyly popsány. Ředitel mincovního kabinetu ve Stockholmu pan B. Thordeman mně sděluje, že ve stockholmském kabinetu leží několik set mincovních nálezů z doby Vikingů, z nichž několik nebylo dosud publikováno. Pan ředitel Georg Galster z mincovního kabinetu kodaňského mě upozorňuje, že po vydání Haubergovy knihy z r. 1900, v níž byly všechny nálezy sepsány, došly, ačkoliv všechny nálezy je nutno ihned odváděti, jen tři nálezy, které však byly již publikovány. Nález Terslev z r. 1911 je prý poslední nález sekaného stříbra.¹⁵⁾ Konečně mně sděluje paní Helma Salmo, ředitelka mincovního kabinetu v Helsinkách, že tam mají pouze jediný nepublikovaný nález mincí z r. 1934.¹⁶⁾ Uvítáme všichni s povděkem, bude-li plán Mezinárodní numisma-

¹⁴⁾ S. odvozuje tam líc svého denáru (tabulka IV. — 60) z vysehradského denáru Boleslava III. z chráštanského nálezu (S m o l í k, Chrástany I.—8) a patrně přehlédl, že předcházející denár z chráštanského nálezu (tamže I.—7) má líc z téhož kolků, jako má jeho denár tab. IV—60.

¹⁵⁾ P. H a u b e r g a J. S t r u p, Les monnaies de la trouvaille de Terslev, Kodaň, 1913.

¹⁶⁾ Děkuji jmenovaným ředitelům za jejich laskavé zprávy.

tické komise o soupisu a jednotném popisování nálezů proveden. Podle citovaných sdělení ředitelů severských sbírek nezmění však patrně mnoho na našich vědomostech. Vidíme-li pak, že Hauberg mezi 179 nálezy skandinávských mincí do r. 1146¹⁷⁾ uvádí jen ve 33 případech ojedinělé české ražby, myslím, že bude snad lépe, nebudeme-li spoléhat na nějaké zvláště význačné přínosy tohoto dalšího badání.

Dříve než si dovolím připojit své poznámky ke S. kritice jednotlivých nálezů, dotknu se některých jeho všeobecných postřehů o mém způsobu užívání nálezů. S. mne opravuje v mém dohadu, že nálezy v Byřči, Karowane a Oloboku mohly by býti nálezy na domácí půdě, tedy české, která v době jejich uložení patřila českým knížatům. Má pravdu stejně jako v tom, že opravil moje chybné datování nálezu byrčského. Uvedl jsem pro něj léta 996—998, která S. správně přepisuje na dobu po r. 1000 (pozn. 30). Zajímavé a přijatelné je také jeho vysvětlení, proč bylo v byrčském nálezu tolik českých mincí. Dále poukazuje S. správně, že uvádím mezi nálezy, v nichž chybí české mince vůbec, i nález v Paretzu u Postupimi, ačkoliv na jiném místě říkám, že české mince nenalézáme v zahraničních nálezech mezi Labem a Odrou. Měl jsem tedy předpokládati, že v Paretzu české mince ani nemohly býti. Máme-li však označiti časovou hranici, do které se nevyskytly české mince vůbec v nálezech, musíme uvést všechny nálezy, které vůbec mohou přijíti pro ně v úvahu. V nich je i Paretz. K názoru, že se české mince vyskytují velmi řídce v nálezech sekaného stříbra mezi Labem a Odrou, můžeme dojít jen rozbořením nálezů z té doby, kdy české mince v nálezech jsou již zastoupeny. Proto přihlížíme k různým nálezům na různých místech.

S. klade důraz na to, že nejstarší severní nálezy, ve kterých se již vyskytly české mince, jsou podle mých dat (970—980) asi z téže doby, jako nálezy, v nichž se po prvé objevují vévodské denáry bavorské, ražené již za Arnulfa (907—937). Tato má data jsou S. i hranicí, před níž, s nepatrnými výjimkami, se nevyskytují ražby střední a západní Evropy v severských nálezech vůbec. Dovoluji si však hned zde upozorniti na časový rozdíl mezi daty nálezů s nejstaršími českými mincemi a bavorskými vévodskými denáry. Je možno pochybovat o ceně argumenta ex silentio.¹⁸⁾ Je-li však tento argument podepřen s více stran, stává se závažným důkazem. Dovolávám se ve své úvaze o nejstarších nálezech, ve kterých ještě nebyly české mince, čtyř nálezů. Znáám velmi dobře, co o nich bylo psáno v polemice Dannenbergově s Menadierem. Paretz leží u Postupimi, turvijský nález je Skalskému podle Menadiera nejistý, tempelhofský zcela malý a neprůkazný, nález u Paatzigu nemá řezenských vévodských denárů. Doby zakopání těchto nálezů nejsou však tytéž jako ono časové určení

¹⁷⁾ P. Hauberg, Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146, Kodaň 1900, str. 162n.

¹⁸⁾ Srovnej pozn. 23. v tomto článku.

prvých českých mincí v nálezech (970—980). Pozornosti S. patrně ušlo, že pod jménem tempelhofského skrývají se tři nálezy, objevené v různých dobách, které vesměs končí, počítáme-li opatrně, r. 965. Jejich rozsah odpovídá tehdejšímu nepatrnému peněžnímu oběhu. Přece však nalézáme v nich 18 kusů řezenských mincí, ražených před r. 955, tedy počet jistě pozoruhodný. Řezenské mince v turvijském nálezu končí nejpozději r. 955. Bylo tam 17 kusů vévodských a jeden denár Konrádův. Sám Menadier soudí, že tento nález byl zakopán v padesátých letech 10. století. Také v paretzkém nálezu končí řezenské mince (celkem 10 kusů), které byly až na zlomky popsány úplně, před r. 955. S. se mylí, myslí-li, že v nejstarším z těchto nálezů, v nálezu u Paatzigu, chyběly vévodské denáry bavorské, a tvrdí-li, že tam byl jen řezenský denár krále Jindřicha I. Jen Schumann v popisu tohoto nálezu v „Baltische Studien“ (1902), patrně sveden záměnou jmen, uvádí tuto minci. Buchenau neznal žádného řezenského denáru krále Jindřicha I. ani ještě v roce 1926. Také Dr. Gebhart z Mnichova mně píše,¹⁹⁾ že nejen není taková mince v mnichovské státní sbírce, ale že o žádném takovém denáru mu není nic známo. Nejnovější badání souhlasí tu se starším, neboť sám Dannenberg ve IV. sv. svého velikého díla uvádí tento denár jako řezenskou ražbu Jindřicha I. Kdyby to byl dosud neznámý denár krále Jindřicha I. z řezenské mincovny, byl by to Dannenberg jistě uvedl a byl by tento denár popsal a vyobrazil. Ani v přehledu mincovních pánů neuvádí Dannenberg (str. 1009) krále Jindřicha I. jako vydavatele mincí v Řezně. Odmítám tedy, že by nebylo v nálezu v Paatzigu (zakopaném po r. 950) vévodských bavorských mincí.

Řešíme-li už některé souhrnnější otázky, týkající se nálezů, budiž mi dovolena jiná o bavorských denárech v severních nálezech. Jak se dá vysvětliti, že ve všech nálezech, v nichž byl t. zv. svatováclavský denár (známe jich zatím 7), a v nichž, jak uvidíme dále, v pěti ze sedmi byly i četné naše mečové denáry (tedy vesměs mince, ražené podle S. před r. 947), nebyla ani v jediném z nich žádná bavorská mince, ražená před r. 947, ačkoliv na př. v nálezu u Leisovského Mlýna bylo 133 bavorských denárů?

Ve své úvaze o nálezech jako metodickém prostředku i na některých dalších místech své kritiky uvádí S. některé nálezy jednotlivě. V první řadě jsem velmi vděčen, že mne upozornil na nálezy u Alexanderhofu a v Gralowě v Braniborsku. Oběma získal jsem velmi cenný doklad pro svoji chronologii. Nález u Alexanderhofu obsahoval totiž české denáry skupiny I.—IV. a je, jak je patrné z dále připojeného přehledu A, velmi cenným stupínkem v organickém obrazu vývoje našich denárů 10. století. Nález u Gralowa jsem zařadil mezi ony nálezy, které dokazují, že mnou označené denáry č. 1—14 jsou nejstarší. Neboť jde o přehlédnutí, domnívá-li se S., že tento nález, v němž byl i český denár mečový, obsahoval také náš denár bavorsko-švábského typu, který označuji za nejstarší. Bahrfeldt

¹⁹⁾ Děkuji p. Dru H. Gebhartovi za jeho ochotné informace.

uvádí totiž v popisu tohoto nálezu (jako č. 20) denár s křížem, na němž je ve *všech* koutech mezi rameny kříže po třech tečkách a charakterizuje tento denár slovy: „Wilde Schrift, undeutlich, Nachmünze etwa von Fiala I.-28.“ Neznám žádný český denár Boleslava I., který má ve všech koutech kříže po třech tečkách, ale znám takový denár augsburského biskupa Ulricha (Dbg. č. 1021), kterému je třeba věnovati pozornost.

Výtka, že jsem použil neúplného popisu nálezu, stihá jednotlivě nález v Karowane, v Uszci a Obrzycku. Vyložil jsem již své stanovisko k popisu neúplných nálezu. V Uszci byla nádobka zaplněna jen něco přes polovinu. Snad byly mince rozebrány. Ale můžeme s jistotou tvrditi, jak mnoho jich skutečně původně bylo? A není možné, že novějším poukazem S. na neúplnost těchto nálezu byly dotčeny také starší soudy jeho studií, postavených právě na těchto jmenovaných neúplných nálezech a přece nijak neotřesených?

Všimněme si blíže způsobu, jakým jsou citovány české ražby v popisech nálezu u Sirošewice a Zalesie. Je-li v prvním uvedena mince Boleslava I. pouhým „vom bayerischen Typus“, vyhrazuji si totéž právo pro svůj výklad, byl-li to první nebo druhý náš bavorsko-švábský typ, jako na výklad kritiky, že to mohl býti druhý bavorsko-švábský typ. Měl jsem citaci nálezu u Sirošewice uvésti hned ve své knize s touto patrnou výhradou. V tomto nálezu však nebyl mečový denár, který S. považuje za nejstarší ražbu, tedy za starší obou typů bavorsko-švábských.

Polský popisovatel nálezu Zalesie uvádí čtyři kusy českého denáru Smolík 47. Smolíkova vyobrazení jsou označena běžně čísly 1—192. Skalský si toho patrně neuvědomil a chybně předpokládá, že polský autor označením „Smolík 47“ myslí na textové číslo Smolíkovo, které se v číslování s vyobrazeními neshoduje. Je úplně vyloučeno, aby se našly v cizozemském nálezu jen čtyři denáry téhož typu, se stejně zkomoleným opisem. Textové číslo 47 u Smolíka představuje totiž sedmou obměnu Smolíkova denáru č. 40 (v textu), která není na tabulkách vůbec vyobrazena. Kdyby byl chtěl autor popisu citovati denár tohoto rázu, byl by uvedl základní denár této obměny. Ten je vyobrazen u Smolíka na tabulce I. č. 23 a má textové číslo 40. Mohu tedy s dobrým přesvědčením tvrditi, že v nálezu Zalesie byly čtyři kusy nejstaršího našeho denárového typu s PER pod lomenicí. Tento nález zůstává neochvějnou podporou mého tvrzení o nejstarších českých mincích.

Nález v Klein-Roscharden ohraničil jsem r. 996. Jemně ukrytá výtka v kritice S. by tu byla pro mne velmi tíživá, kdyby se opět nejednalo o přehlédnutí Skalského. V Dannenbergově popisu tohoto nálezu jsou uvedeny totiž nejen tři denáry Bernharda I. Saského (Dbg. 585), ale i čtyři denáry Bernharda II. (1011—1059, Dbg. 587). Ale již v prvním svazku svého díla Dannenberg přiděluje č. 587 Bernhardu I., a na str. 617 v II. svazku svého díla se výslovně znovu opravuje: „Čís. 587 bylo zastoupeno i v druhém nálezu u Klein-Roscharden čtyřmi kusy, což přece mluví s ve-

likou jistotou pro to, že tuto minci nutno přiděliti Bernhardu Staršímu.“ Ostatně celá moje tabulka přehledu několika nálezu byla vzata přesně z díla Menadierova, jak je v mé knize uvedeno.

Používám této příležitosti, abych mezi kritické poznámky o své knize zařadil jednu svou vlastní opravu. Ve své knize uvedl jsem totiž chybně, že v sítnickém nálezu byl jediný denár Boleslava I. s PER pod lomenicí, tedy mince patřící do skupiny, kterou jsem označil za nejstarší. Tento údaj není správný.²⁰⁾ V sítnickém nálezu nebyl nalezen vůbec žádný denár z naší nejstarší skupiny (moje č. 1-14). Mince, kterou jsem považoval za takový denár, je bavorský denár Jindřicha II. (955—976).²¹⁾ Tím se však stává sítnický nález, jehož velikou cenu pro chronologii Skalský podtrhuje, zvláště důležitým průkazným nálezem pro určení našich nejstarších denárů. Poněvadž se vyskytují ojedinele v tomto nálezu všechny skupiny dalších mincí Boleslava I. a Boleslava II., je to po prvé, kdy máme před sebou dlouhodobý domácí nález, obsahující staré ražby v hojném počtu, v němž však chybí nejstarší naše mince. Je to domácí poklad, omezený na zad, který se počíná tvořiti, když již nebylo denárové skupiny, kterou označuji za nejstarší, v oběhu a která se patrně proto již do něho nedostala. Pro nález sítnický jsou tedy léta po r. 965 terminem a quo, jak nám to jasně ukazují bavorské denáry, které jsou v něm přimíšeny. Ačkoliv je sítnický nález „téměř úplně popsán“, netroufal bych si činit z něho závěry, kdyby denárová skupina, označená mnou za nejstarší českou, nechyběla i v jiných nálezech, kde se vyskytují jen pozdější české denáry 10. století.

Pochybuji, že by nálezy velikého časového rozpětí správně popsané a dobře použité, nebyly potřebnou složkou pro stanovení chronologie. Ukazují svou platnost v připojených přehledech nálezu. Časté citování nálezu a uvádění jejich obsahu však unavuje a nepřispívá k přehlednosti. Abych věc usnadnil, sestavil jsem 39 nálezu, zakopaných v letech asi 950—1040, v nichž byly četněji zastoupeny české denáry 10. století, ve dva přehledy. Vyznačil jsem v nich graficky, které skupiny českých denárů se v nálezech našly a které v nich chyběly. V přehledu A jsou zastoupeny české denárové skupiny podle chronologie mnou stanovené, přehled B je upraven tak, jak by vypadalo seskupení českých mincí 10. století v nálezech podle denárové chronologie Skalského.

²⁰⁾ Byl jsem k němu sveden nesprávným Fialovým popisem citovaného nálezu a nejasnou fotografií denárů z nálezu, kterou jsem měl po ruce.

²¹⁾ V sítnickém nálezu bylo jak jsem nyní zjistil z jasných otisků, které mi dal laskavě k dispozici p. Karel Chaura v Praze, pět bavorských denárů: čtyři denáry Jindřicha II. s třemi tečkami ve třech koutech mezi rameny kříže (tři z mincovny řezenské s EHC, WOL a WO pod lomenicí, jeden z mincovny naaburské s PER) a jeden denár Oty Švábského, z mincovny augsburské s EHC pod lomenicí, (Dbg. 1040).

A.

Nález	zakopán asi po roce	Obsahoval tyto české mince											Po- známka			
		Bole- slav I.	Boleslav II.							Boleslav III.	Vladivoj	Jaromír		Oldřich	Břetislav	
			Skupina													
			I	II	III ^{a)}	IV	V	VI	VII							
Paatzig	950															
Turvie	960 ¹⁾															
Tempelhof I.	965															
Tempelhof II.	965															
Tempelhof III.	965															
Paretz	975															
Uscz	970	■														
Obrzycko	974	■														
Karovane	976	■														
Siroševice	980	■														
Zalesie	980	■														
Nieder Landin II. ...	990	■			■											
Alexanderhof	985	■	■	■	■											
Nový Dvůr	985?	■	■	■	■											
Stolpe	990	■	■	■	■	■										
Čistěves	1005	■	■	■	■	■	■									
Byrč	1005	■	■	■	■	■	■	■								
Jaročin	1005	■	■	■	■	■	■	■								
Leisovský Mlýn ...	1016	■	■	■	■	■	■	■								
Kavalli	1002			■	■	■	■									
Föhlagen ^{a)}	1000			■	■	■	■	■								
Gralow ⁴⁾	990?			■	■	■	■	■								
Olobok	1000			■	■	■	■	■								
Sítnice	1010			■	■	■	■	■								
Rummelsburg	1016			■	■	■	■	■								
Polsko ⁵⁾	?			■	■	■	■	■								
Rusko (Hess 1891) ..	?			■	■	■	■	■								
Poznaň	1026			■	■	■	■	■								
Althöfchen	1026			■	■	■	■	■								
Meisterwalde	1000			■	■	■	■	■								
Schöningen	1016			■	■	■	■	■								
Munkegaard	1014			■	■	■	■	■								
Mančice	?			■	■	■	■	■								
Sochaczew	1026				■	■										
Schwaan	1030				■	■										
Kujawy	1040				■	■										
Ostřoměř	995					■	■									
St. Boleslav	995					■	■									
Birglau	1014					■	■									

1) Viz Menadier, D. M. I., str. 189. — 2) Karolinský denárový typ a typ s lukem a šípem jsou zahrnuty ve skupině III. (mečový typ): Karolinský typ byl pouze v novodvorském, jaročinském, sítnickém a v mém polském nálezu. — 3) V tomto nálezu byly tři denáry mečového typu Sm 1-5, 7 a č. 12 var., které v mé práci (str. 83, pozn. 129) onyilem nebyly uvedeny. — 4) O tomto nálezu jsem v pozn. 346 uvedl, že byl zakopán asi r. 980. Nebyly tam denáry naší nejstarší skupiny Boleslava II. Byl tam však denár moje č. 136. Je tedy pozdější doba zakopání pravděpodobnější. Denár uvedený Fialou jako č. 2892 (č. 20 pátv. popisu) je zkomolená napodobenina augsburského denáru Dbg. 1021. — 5) Nález popsaný v mé chronologii na str. 5.

¹⁾ Viz Menadier, D. M. I., str. 189. — ²⁾ Karolinský denárový typ a typ s lukem a šípem jsou zahrnuty ve skupině III. (mečový typ): Karolinský typ byl pouze v novodvorském, jaročinském, sítnickém a v mém polském nálezu. — ³⁾ V tomto nálezu byly tři denáry mečového typu Sm 1-5, 7 a 8, 12 var., které v mé práci (str. 33, pozn. 129) omylem nebyly uvedeny. — ⁴⁾ O tomto nálezu jsem v pozn. 346 uvedl, že byl zakopán asi r. 980. Nebyly tam denáry naší nejstarší skupiny Boleslava II. Byl tam však denár moje č. 136. Je tedy pozdější doba zakopání pravděpodobnější. Denár uvedený Fialou jako č. 2592 (č. 20 pův. popisu) je zkomolená napodobenina augsburského denáru Drg. 1021. — ⁵⁾ Nález popsáný v mé chronologii na str. 5.

B.

Nález	zakopán asi po roce	Václav	Obsahoval tyto české mince														Boleslav III.	Vladivoj	Jaromír	Oldřich	Břetislav	Poznámka
			Bole- slav I.		Boleslav II.						Skupina											
			III	II	I	IV	V	VII	VI													
Paatzig	950 ₄																					
Turvie	960																					
Tempelhof I.	965																					
Tempelhof II.	965																					
Tempelhof III.	965																					
Paretz	975																					
Uscz	970				■																	
Obrzycko ₄	974				■																	
Karovane	976				■																	
Siroševíce	980				■																	
Zalesie	980				■																	
Nieder Landin II. ¹⁾	990				■	■																
Alexanderhof	985		■	■	■	■	■															
Nový Dvůr	985 ²⁾		■	■	■	■	■	■														
Stolpe	990		■	■	■	■	■	■	■													
Čistěves	1005		■	■	■	■	■	■	■	■												
Byrč	1005		■	■	■	■	■	■	■	■	■											
Jaročín	1005		■	■	■	■	■	■	■	■	■											
Kavalli	1002		■	■			■															
Föhlagen	1000		■	■			■		■	■												
Gralow	990 ²⁾		■	■				■	■	■		■										
Sítnice	1010		■	■			■		■	■	■	■										
Polsko	?		■	■			■		■	■	■	■										
Rusko (Hess 1891) .	?		■	■			■		■	■	■	■										
Olobok	1000		■	■			■		■	■	■	■										
Meisterwalde	1000		■				■		■	■	■	■										
Schöningen	1016		■				■		■	■	■	■										
Leisovský Mlýn ...	1016	■	■	■		■			■	■	■	■										
Rummelsburg	1016	■	■	■					■	■	■	■										
Poznaň	1026	■	■	■	■				■	■	■	■										
Munkegaard	1014	■	■						■	■	■	■										
Althöfchen	1026	■	■						■	■	■	■										
Sochaczew	1026	■							■	■												
Kujawy	1040	■							■			■										
Schwaan	1030								■			■										
Mančice ²⁾									■	■	■	■										
Ostřoměř	995									■	■	■	■									
St. Boleslav	995										■	■	■									
Birglau ³⁾	1014										■	■	■									

¹⁾ Denár uvedený ve skupině II. je denár F. II-20.

²⁾ V Mančicích nebyly denáry s mečem na jedné straně.

³⁾ V tomto nálezu byl ještě denár F. V-8.

¹⁾ Denár uvedený ve skupině II. je denár F. II-20. ²⁾ V Mančicích nebyly denáry s mečem na jedné straně.

³⁾ V tomto nálezu byl ještě denár F. V-8.

Jednotlivé skupiny, uvedené v tabulkách, jsou tyto:

- I. Skupina bavorsko-švábského typu, označená mnou za nejstarší.
- II. Druhý typ bavorsko-švábského rázu, spojený také s obrazem široké ruky.
- III. Skupina mečových denárů společně se skupinou typu karolinského a typu s lukem a šípem.
- IV. Souběžné denáry (bavorsko-švábského rázu s ONO pod lomenicí a pod. var.). Tyto denáry nelze podle nálezových popisů přesně zařaditi. Podle rytecké práce můžeme je rozložit do skupiny II. až po skupinu V.
- V. Byzantisující typ.
- VI. Frišský typ, i s denáry typu F. II-24 (moje č. 136).
- VII. Ethelr dský typ.

Z přehledů vidíme, že v nejstarších nálezech až do let sedmdesátých nebylo vůbec českých mincí 10. století. Teprve po roce sedmdesátém až do roku osmdesátého, se vyskytují ojedinělé mince první skupiny, které jsem proto označil za naše nejstarší denáry. Přehled A nás zajímavě poučuje o tom, jak nejstarší mince mizí z nálezů, jak mizí i druhá skupina našich nejstarších mincí, a jak pozvolně ubývá starších mincí v nálezech pozdějších. Vidíme, že nahodilost zastoupených mincí neruší organický vývoj grafického obrazu, použijeme-li většího množství nálezů. Rozbor 39 nálezů v tabulce A poskytuje nám tedy obraz počátku vývoje českého mincovnictví v 10. století.

Věřím i dnes, jak jsem již uvedl ve své práci, že bude nutno hlavně na podkladě místních domácích nálezů provést určité korektury v postupu a sledu jednotlivých menších denárových skupin, o jejichž umístění dnes nemůžeme definitivně rozhodnouti. Ale sotva kdy bude změněn názor, které naše mince jsou nejstarší. Poněvadž pak musíme spoléhati na bezpečné určení jejich vzorů, bavorských mincí Jindřicha II., jež vznikly po r. 955, docházíme k přesvědčení, že naše mincovnictví začíná až po tomto roce, někdy koncem padesátých let nebo počátkem šedesátých let 10. století.

Že tomu tak jest, potvrzuje nám velmi jasně tabulka B, sestavená podle chronologie Skalského. Tam počíná české mincovnictví mincí nalezenou v nálezech zakopaných v letech 1014—1040. Postup denárových skupin jest nepřirozený, vyvrcholuje náhle bez jakéhokoliv odůvodnění první skupinou, která stejně náhle mizí. Skupiny mincí se hromadí v dutý kužel, u něhož nelze logicky vysvětliti, jak je možno, že tak velká mincovní skupina, jako jsou denáry skupiny I., se vyskytuje tolikrát samotna, povstane náhle a náhle se ztrácí. Všimneme-li si nálezů, v nichž se našla t. zv. svatováclavská mince, vidíme zcela zřetelně, že tato ztrácí organickou souvislost s pozdějšími mincemi, že povstává vacuum, které se ničím nedá vysvětliti a odůvodniti, nechceme-li věriti přespříliš v náhodné se-

skupování. Z přehledu B vidíme jasně, že není možno považovati český mečový denárový typ (skupina III.) za nejstarší již proto, že se vyskytuje až v nálezech po r. 980. Mečový typ je zastoupen v 20 nálezech, kdežto nejstarší mince skupiny I. je jen ve 12 nálezech a skupiny II. v 16 nálezech.

Pro toho, komu by nestačily tyto grafické přehledy zastoupení jednotlivých skupin českých mincí 10. století v nálezech, sestavil jsem ještě jiný menší přehled, z něhož je patrné, v jakém asi počtu jsou zastoupeny v nálezech české mince jednotlivých skupin:²²⁾

N á l e z	S k u p i n a							P o z n á m k a
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
Byřč	2	7	18a)	21	6	18	91	
Jaročín	1	5	19b)	32	10	12	5	
Olobok	—	5	14	10	2	16	11	
Leisovský Mlýn ..	3	1	6c)	12	—	5	7	
Vicmice	—	1	4	—	3	—	1	
Föhlhagen	—	2	4d)	3	3	—	—	
Gralow	—	1	1	23	3	3e)	—	
	6	22	66f)	91	27	54	115	

- a) V tom 1 kus karolinského typu, 1 kus s lukem a šípem a 4 kusy meč-pták.
- b) 2 kusy karolinského typu, 2 kusy s lukem a šípem a 5 kusů meč-pták.
- c) 1 kus s lukem a šípem, 1 kus meč-pták.
- d) 1 kus s lukem a šípem.
- e) Do doby frišského typu zařazují i typ F. II.-24.
- f) E. Fiala odhaduje počet známých mečových denárů v roce 1896 na 139 kusů; z toho připadá na nejstarší typ (meč-kaplice) 128 kusů (České denáry, str. 471).

Z tohoto druhého přehledu vidíme, že se našlo v sedmi nálezech celkem 6 kusů našich nejstarších mincí, 66 kusů mincí skupiny mečového typu a 115 kusů mincí ethelredského typu. Je to velmi poučné i pro posouzení otázky intensity ražby jednotlivých skupin českých mincí v 10. století vůbec. Vyčteme z tohoto přehledu, že se poměrně velmi vzácně vyskytuje byzantisující typ na českých denárech a že vlastně až do ethelredského jsou t. zv. souběžné denáry řezenského typu nejčastější mince.²³⁾

²²⁾ Mimo oboly.

²³⁾ S. se mýlí, tvrdí-li, že jich bylo v byřském nálezu nejvíce. Podle výše uvedené statistiky bylo jich vzhledem k celkovému počtu českých ražeb nepoměrně více v nálezu gralowském a jaročinském. Nevím však, nepočítá-li S. v byřském nálezu i oboly.

Budou-li tyto denáry v příštích nálezech řádně tříděny podle práce a obvodků, budeme je moci také snad někdy správně umístiti časově.

Že před r. 955 nebylo českých denárů, potvrzuje nám i Guthovo datování kostela na Budči nálezem mince Jindřicha I. Bavorského (948—955) v hrobě u kostela. Tato cizí mince byla do hrobu vložena jen proto, že v této době nebylo u nás vlastních mincí a že obíhaly u nás právě jen bavorské denáry, které pak sloužily za vzor našim prvním ražbám. Jistě by byli pozůstalí mrtvému nevložili do hrobu cizí denár, aby jej snad ošidili, nebo proto, že u nás nedovedli rozeznati domácí minci od bavorské. S. píše, že domácí obyvatelstvo nedovedlo rozeznati bavorskou minci od české. Připomínám však, že podle jeho názoru byl již tenkrát vydán nejen t. zv. svatováclavský denár, který se od bavorských mincí dokonale lišil svým zevnějškem a v 10 kusech ještě v 11. století byl zakopán v Polsku, ale že podle S. byly přece v oběhu již tenkrát naše mečové denáry, o nichž přece nemůžeme říci, že by je byl někdo nerozeznal od bavorských proto, poněvadž neuměl čísti.

IV.

V odstavci o politickém, hospodářském a kulturním pozadí ražení české mince přináší S. velmi zajímavé a pravděpodobné vysvětlení našich přátelských nebo nepřátelských styků s Bavorsky v třicátých a čtyřicátých letech 10. století. Pro nás plyne z toho, že jsme byli hospodářsky bavorskou mincí ohroženi více, než jsem předpokládal. Myslím však, že přece jen doba bitvy na Lechu má pro nás jako časové rozhraní větší význam, než jí přikládá Skalský. Setrvávám také při mém mínění, že máme právo hledati spojitosti mezi událostmi, o nichž z 10. století víme, a změnami v rázu našich mincí. Pravděpodobnost těchto spojitostí nemůže dnes býti jistotou, ale považoval bych za chybu, kdybychom se pokusů vysvětliti je, vzdali. Stejně bychom se pak museli vzdáti pokusů, odvozovati reprezentativní povahu svatováclavského denáru z toho, že aplikujeme podle Gumowského ražby polských mincí na zařízení biskupského stolce v Poznani, slavný sjezd a založení arcibiskupství v Hnězdně, na vznik biskupství ve Vratislavi atd.

Při zmínce o cestě Ibráhimově použil jsem ve své knize staršího datování do r. 965. S. mne správně opravuje a upozorňuje, že se nověji užívá datování do let 972-3. Snad vinou stylisace v mé knize, že řezenský denárový typ v polovici 10. století byl typem řezenského biskupa, neporozuměl S. tomuto místu. Jistě nepředpokládá, že nevím, kdy začala vlastní ražba řezenských biskupů. Chtěl jsem citovaným místem říci, že neměl-li řezenský biskup v době zaražení české mince vlastního peněžního typu, byl bavorský řezenský denár i jeho platidlem.

Pro počátky bavorského mincovnictví není sice prokázáno, že razil Arnulf Bavorský až po r. 930. Ale není také prokázáno, že razil již dříve. Ze známých jeho pěti denárových variant nelze souditi na dlouhé a inten-

sivní mincování. Buchenau výslovně upozorňuje na velikou vzácnost denárů Arnulfových, mincí jeho syna Eberharda a jeho bratra Berchtholda. Stojí jistě za zmínku, že ve velkých soukromých speciálních sbírkách středověkých německých mincí Friedensburga, Bahrfeldta, Buchenaua a Höfkena nebyly zastoupeny řezenské denáry ražené před r. 947. Je vůbec pozoruhodné, jak zřídka se objevují mince jmenovaných vévodů v nálezech. Ze 39 nálezů, které jsem uvedl v přehledu A a B, byl — pokud jsem mohl zjistiti — jen v turvijském nálezu jediný denár Arnulfův a v nálezu obrzyckém jeden denár Eberhardův a jeden denár Berchtholdův. Ve všech ostatních nálezech byly jen bavorské mince ražené po r. 947. V sedmi nálezech, uvedených výše v přehledu C, v nichž jsme zjistili 66 kusů mincí zařazených do skupiny mečových denárů, bylo 41 kusů mečových denárů s mečem a kaplicí, tedy mincí ražených podle Skalského v Čechách určitě před r. 947. Nebyla tam však ani jediná mince ražená právě jmenovanými bavorskými vévody. Je z toho patrné, že až do r. 947 bylo mincování bavorských vévodů téměř v samých začátcích a že rozmach bavorského mincovnictví počíná teprve ražbami vévody Jindřicha I. po r. 947. Snad tato skutečnost, dosud úplně u nás přezíraná, ujasní trochu, za jakých středoevropských mincovních poměrů byl by razil u nás sv. Václav a Boleslav I., kdyby tento byl razil od počátku své vlády, a pomůže osvětliti i ražební možnosti v Čechách před r. 950. Tím je také i jasně odůvodněno, proč teprve po této době mohlo se u nás uvažovati o ražbě vlastní mince.

Nemohou nám zde býti oporou mincovní poměry v Uhrách po r. 1000, které nejsou vůbec směrodatné pro poměry za vlády sv. Václava. Uherské mince se objevují v nálezech hodně pozdě a bude tedy patrně nutno, počítati s počátkem ražby v Uhrách daleko po r. 1000. Zdůrazňuji-li ve své knize církevní vliv na vnější ráz našich mincí, nepopírám nikde, že by hospodářské poměry doby neměly hlavní zásluhu o zavedení a opětné vydávání českých denárů. Jsem rád, že i S. považuje hospodářské důvody nyní za nejdůležitější. Reprezentativní symbolické funkci denáru přiznávám v počátku české ražby stejně jako v dobách jiných váhu a význam, jaký vždy měla. Tedy podružný.

V.

Opíraje se o své úvahy mnou nahoře zodpověděné, setrvává S. při svém původním rozdělení českých denárových typů 10. století. Dovolil jsem si krátce reagovati na jeho úvahy o bavorsko-švábském typu I. i II., které považuji za naše nejstarší mince, hned při svých poznámkách o otázkách vahových. Upozornil jsem při té příležitosti hlavně na nálezy, ve kterých se vyskytly (Karowane, Uszcz, Obrzycko, Sirošewice, Zalesie, i Skalským uvedené Alexanderhof a Gralow). Zde se dotknu pouze dvou věcí: Výslovně jsem podotkl, že časové omezení jednotlivých typů českých denárů je vyjádřeno v letopočtech pouze přibližných a pokusných. Nepřečnuji význam formy zkráceného nebo nezkráceného opisu na dená-

rech I. a II. bavorsko-švábského typu. Užívám ho prostě, neboť derivat opisu nemůže předcházeti úplný opis. Zkratky opisu na bavorských mincích jsou zcela jiného rázu, než na našich. Nikde není v době, o kterou jde, vynechána poslední slabika ve slově civitas s oním charakteristickým položeným na konci. Toto je tak důležitou součástí typu, že náš řezač želez pro denár Biagoty (F. I-24) udělal je vedle kříže lomenice, ačkoliv tam vzhledem k obvyklému psaní jména Boleslav vůbec nepatřilo. To budiž dokladem, jak úzkostlivě se držel rytec předlohy a jejích charakteristických známek. Jistě se nepostupovalo od zkrácených opisů k nezkráceným a pak opět ke zkráceným. Ostatně vyvrátím námitku, že je můj bavorsko-švábský typ II. starší než I., později zcela jednoduše a doufám, že i definitivně.

Mezi denáry druhého bavorského typu (ne tedy prvního, jak uvádí S.) zařazují i typ českých denárů se širokou rukou. Na ten navazuje vývoj dalších českých mincí, souvisejících mezi sebou úzce ryteckou prací. O těsné souvislosti denáru se širokou rukou s ostatními českými denáry bavorsko-švábského typu II., jak jsem jejich vývoj sestavil na svých tabulkách ve vyobrazení č. 25—39, poučuje nás i nález sítnický. Podle denáru, na kterém je tato široká ruka spojena s mečem, nutno mít za to, jak správně soudí i S., že denár se širokou rukou souvisí nejtěsněji s mečovými denáry. To potvrzuje jasně i rytecká práce. Jsou-li mečové denáry naši mincí nejstarší, pak je samozřejmě potřeba sestavit pořadí typů denárů tak, jak ho určil přibližně Smolík a později i Skalský. Dokážeme-li však, že mečové denáry jsou mladší, jak po prvé tvrdil Karel Chaura, a jak jsem se pokusil nyní dokázat já, pak musíme zařadit denár se širokou rukou před mečové denáry. Časově jej předchází jen ostatní typy bavorsko-švábského rázu II. a konečně bavorsko-švábský typ I. Stanovení doby, kdy se razily naše první mečové denáry, určuje tedy vůbec celou chronologii našich nejstarších mincí a rozhoduje i otázku t. zv. svatováclavského denáru. I ta je z části závislá na tom, byly-li nebo nebyly-li mečové denáry nejstaršími mincemi Boleslava I., raženými od počátku jeho vlády.

Máme-li tedy debatovat o tom, kdy vznikl denár se širokou rukou, a denár bavorsko-švábského typu II., bude dobře, zahrneme-li do debaty hned i otázku mečových denárů. Tyto tři typy spojuje i S. soudem, že podle rozboru zahraničních nálezů mohou být našimi nejstaršími denáry jak oba typy bavorské, tak i mečový. Myslí tu patrně na důkaz nálezy u Alexanderhofu a Gralowa, na které upozornil. Tyto nálezy však pro jeho teorii selhaly, jak jsem ukázal v odstavci o nálezech.

Z domácích nálezů uvádí S. pro oporu svého mínění o dvou navzájem oddělených skupinách mečových denárů v první řadě nález novodvorský, který nebyl vůbec nikdy popsán — vše, co o něm víme, dozvěděli jsme se jen ze starých zápisků Emanuela Mikše —, pak rekonstruovaný nález mančický a nález ostroměřský. Neprobírám blíže neúplnost novodvor-

ského nálezu,²⁴⁾ neboť otázka dvou skupin mečových denárů je jasná. I já jsem napsal, že mečové denáry s dvěma meči jsou mladší. Ještě mladší jsou mečové denáry s ptákem. Výslovně jsem však upozornil, že na základě nynějších znalostí nemůžeme říci, jdou-li tyto skupiny bezprostředně za sebou, nebo zda je nutno vložit mezi ně některou jinou skupinu. Proto také bylo by bývalo zbytečné, abych je od sebe oddělil na svých tabulkách, když jsem nemohl přesně stanovit, které denáry mám mezi ně vložit.

Pro celou debatu není však tak důležitou otázkou, jak šly mečové denáry za sebou, jako otázka, kdy mohly u nás vzniknouti nejstarší mečové denáry. Zodpovím tuto nejdůležitější otázku, třeba že se jí řeší zároveň otázka nejstarší české mince vůbec, tentokrát velmi krátce. Uznávám totiž za vlastní chybu, že jsem ji ve své práci rozvedl až příliš zevrubně, takže nebyla pochopena.

Není pochybnosti o tom, že jsme napodobili širokou ruku, meč s kladivem nebo kovadlinou a luk se šípem podle anglických mincí.²⁵⁾ S tím souhlasí i Skalský. Není pochybnosti o tom, že jsme přijali symbol meče a kladiva nebo kovadliny z anglických mincí svatopetrských. Souhlasím také naprosto se S. (poznámka 68), že jsme užili jako vzoru starší peníz svatopetrský.

Když r. 1929 psal S. svou práci o svatováclavském denáru, užil pro citaci o anglických mincích Rudingova díla z r. 1840. Neboť nebylo v Praze tehdy katalogu Britského musea, který jsem si musel předešlý rok opatřit z vlastních prostředků, třeba byl vydán již r. 1887. Od r. 1932 byla však již v Praze v numismatickém oddělení Národního musea k dispozici nejnovější literatura o anglických mincích. Je to dílo G. C. Brookea, náměstka ředitele mincovního kabinetu Britského musea „English coins“, London 1932. Tam uvádí autor (str. 37) o svatopetrských mincích toto: „*Pamětní svatopetrská mince je spojena s mincemi pozdějších Regnald a Erika; kladivem a karlovským monogramem s Regnaldovými, mečem s Erikovými. Pravděpodobně se počala raziti kolem polovice 10. století. Z úbytku na váze můžeme usuzovati, že se v ražbě pokračovalo dlouho. Vzácné pamětní svatomartinské mince z Lincolnu jsou svým mečem také spojeny s ražbami z doby Erika v polovici 10. století. Není však stop, že by jejich ražba byla potvrzována zvláště dlouho.*“ Toto jediné místo, které jedná o svatopetrských anglických mincích, ušlo patrně pozornosti Skalského. Nemůžeme předpokládati, že mince s mečem a kovadlinou, s jejichž ražbou se počalo asi v polovici 10.

²⁴⁾ S. užívá těchto nálezů jako argumenta ex silentio. Nemohu zde neupozorniti na Skalského slova: „Nález novodvorský (blíže Oseku) nebyl ovšem popsán přesně. Nelze však pochybovati o tom, že se v něm nevyskytly mince typu ethelredského a s rukou a křížem, tedy hlavní typy mladší, a že obsahoval jen druhy starší, oba bavorské, karolinský, snad i s rukou a kaplicí a vedle nich 3 obměny denárů mečových, s mečem a chrámem, tedy první jejich skupinu.“

²⁵⁾ S. správně poukazuje na souvislost probité ruky na našich denárech s mincemi anglickými.

století v Anglii, mohly se u nás napodobiti a raziti od počátku vlády Boleslava I., t. j. od r. 929. Je tedy rok 975, kterým jsem stanovil datum počátku ražby těchto mincí u nás, datem velmi pravděpodobným.

Pro odmítnutí tohoto názoru bylo by třeba důkazu, že se Brooke mylí ve svém datování, nebo tvrzení, že my jsme byli prvním národem, který razil mečové denáry. To je ostatně starší názor, ne vždy ještě veškerým badáním opuštěný. Já zůstanu přesvědčen o tom, že jsme přijali vzor pro své mečové denáry z Anglie. I další anglické vzory, ruka a luk se šípem následovaly za sebou bezprostředně. Tyto denáry nemohly u nás vzniknouti před r. 950, tedy v době kdy v Anglii teprve začali s jejich ražbou. Snad jsem spoluzavinil tuto část debaty tím, že jsem se neodvolal prostě hned na Brookeovo dílo a odvozoval věc sám z kombinace anglických vzorů. Nejsem přítelem autoritativního principu a věřím, že po tom, co jsem předeslal, nebylo by třeba se odvolávat na žádnou autoritu. Ale musím se dnes, když jsem nebyl pochopen, snad vinou vlastního způsobu citace, snad proto, že jsem nepovažoval za nutné rozváděti některé třeba i málo známé problémy středověké numismatiky, opřít o nejnovější numismatické anglické badání, abych ukázal, že názor Skalského, že před r. 950 se mohly u nás raziti mečové denáry, je mylný.

Z toho, že byly raženy mečové denáry v Anglii až asi od polovice 10. století, můžeme s jistotou odvozovati, že u nás mohlo k ražbě takových mečových denárů dojíti nejdříve, jak jsem dříve poukázal, asi v letech 975. Proto se mohl k nám dostat i obraz široké ruky, který souvisí s mým bavorsko-švábským typem II. až dlouho po r. 950. Je tedy také úplně správné, pakli tento bavorsko-švábský typ II., jenž svým vývojem těsně souvisí jako starší s naším mečovým typem, považujeme za mladší, než náš bavorsko-švábský typ I. Považuji tím datování mečového typu u nás za prokázané a nereaguji na Skalského metrologické údaje o mečovém typu anglickém, a na všechny jiné údaje, týkající se těchto mincí.²⁶⁾

Před mečový typ českých denárů na počátek ražby Boleslava I. byl by S. ochoten zařaditi karolinský typ, který jsem uvedl do soustavy našich mincí 10. století. Ale tato česká mince karolinského typu není novým objevem. Není také neznámým typem. Smolík vyobrazil varianty karolinského typu jako č. 163, 164 a 44. Dosavadní badatelé o naší numismatice 10. století nepostřehli rozdíly rytecké práce, nechali nepovšimnuty význam perličkovitých, sekaných a hladkých vnitřních obvodků a tak nenalezli klíč k zařazení těchto mincí.

²⁶⁾ Není mi známo, že by Menadier (pozn. 67) byl po úvaze Skalského o vrac-lavské mincovně popíral možnost této české mincovny. Na starší literaturu jsem poukázal.

Musím se ještě zabývati výtkou S., že vzor pro karolinský typ jsme nemohli vzíti z Mohuče, poněvadž tam Oto I. razil tento typ jen pokud byl králem. Po jeho císařské korunovaci r. 962, byly tyto denáry jistě prý vzaty z oběhu. Dotknou se této zajímavé otázky trochu šířeji. Je pravda, že známe karolinské denáry Oty I. ražené v Mohuči jen s titulem OTTO REX. Oto I. byl již od r. 962 císařem. Mohučského denáru s karolinským kostelem, na němž by Oto I. měl titul císaře, neznáme. Ale my vůbec neznáme s jistotou mohučských denárů Oty I. z doby jeho císařství. Dannenberg sice uvádí jako č. 776 denáry Oty I. jako císaře, ale sám říká, že císařské mince Oty I. nelze zatím vůbec bezpečně stanoviti. Popírám, že je toto Dannenbergovo číslo mincí Oty I. Tento denár má opis OTTO IMP AVG, tedy též opis, jaký mají denáry císaře Oty II. (Dbg. 777). Velmi zajímavá jsou zde srovnání: V sousedním Špýru mají denáry přidělované Otovi I. jako císaři opis OTTO REX IMP a denáry Oty II. mají opis OTTO IMP AVG. Stejně je tomu ve Wormsu. Pro Mohuč musíme hledati analogii ještě v mincovně kolínské. Dannenberg (str. 150) uvádí, že v kolínské mincovně nelze zjistiti mince Oty I. jako císaře a že je pravděpodobno, že se i po císařské korunovaci razily v kolínské mincovně mince s pouhým titulem REX. Ostatně podporuje tuto myšlenku jistě i ražba mincí Oto-Adelheidských, na nichž Oto zůstává stále označen titulem REX, třebaže byly Oto-Adelheidské feniky raženy již brzy po r. 950 a odtud až do počátku XI. století. O spojeném titulu REX IMP nalézáme poučení v II. svazku Dannenbergova díla (str. 517). I Gebhart ve své poslední práci²⁷⁾ odděluje otonské mince od sebe tím, že mince s OTTO REX označuje za jediné mince Oty I. z kolínské mincovny. Ale i kdyby tomu tak nebylo, musíme věřiti, byl-li karolinský denár s kostelem typickou ražbou mohučské mincovny od nejstarší doby až do doby Oty I., že zůstal běžným typem mohučským jistě pro všechny, kdo se mincemi zabývali, ještě dlouho potom, kdy byl změněn v typ s t. zv. dřevěným kostelíkem. Zavedení karolinského typu na našich denárech mohlo i vědomě navazovati na mohučskou tradici. Tuto domněnku nelze odbýti poukazem na císařskou korunovaci, když neznáme bezpečně mincí, které byly raženy Otou I. po této korunovaci v Mohuči. Oto II. vystřídává v Mohuči r. 973 starý typ novým typem denáru. Snad právě tato okolnost způsobila, že i u nás denár s obrazem karolinského kostela, byl za tak krátkou dobu vystřídán jiným typem.

Budiž mi dovoleno, abych k poznámkám o byzantisujícím typu českého denáru podotkl, že jsem nemohl postřehnouti ve všeobecné poznámce S. o pronikání byzantských vlivů do území a na mince Konráda Burgundského prostřednictvím ražeb papežských a jihoitalských myšlenku, kterou jsem ve své knize po prvé s určitostí vyslovil, poukazuje na spojení boží ruky s byzantisujícím poprsím na určitých papežských mincích.

²⁷⁾ H. Gebhart, Die deutschen Münzen, Berlin 1930, str. 21.

Ve své knize navrhuji časové spojení našich byzantisujících mincí s ustanovením sv. Vojtěcha pražským biskupem r. 982. S. popírá možnost toho hlavně tím, že sv. Vojtěch razil sám denáry jiného typu. Lituji, že tu nemohu souhlasiti, poněvadž hladké obvodky svatovojtěšského denáru a štíhlá ruka datují tento denár do doby pozdější.

V pořadí ethelredského²⁸⁾ a fríšského typu českých denárů se Skalským vzájemně nesouhlasíme. Pořadí obou typů rozhodují z domácích nálezů ostroměřský a staroboleslavský. Záleží tedy velmi na jejich datování. Není pochyb ani sporu o krásně popsaném staroboleslavském nálezu, v jehož rozboru se rozcházíme se S. jen ve výkladu, jak po sobě následovali mincmistři v Praze a na Vyšehradě. U ostroměřského, který popsal profesor Smolík, se zdržím déle, poněvadž jeho datování není zcela jasno a poněvadž je i oporou při stanovení posloupnosti denárů ve staroboleslavském nálezu.

V ostroměřském nálezu, který se považuje za úplný, bylo 415 mincí 10. století. Ačkoliv chyběly v nálezu mince z konce století, ethelredské typy mincmistra Nacuba, Mizlety z pražské mincovny a mincmistra Zanty a Noce z mincovny vyšehradské, uznal prof. Smolík jediný denár (č. 32) pro jeho zvláštní ráz — má totiž vnitřní stříšku kaplice čtverhrannou a pod lomenicí — za denár Boleslava III. Tím posunul Smolík dobu zakopání celého tohoto nálezu do počátku vlády Boleslava III. (do r. 999), a vyplnil prázdné údobí od r. 994 až do vlády Boleslava III. řadou denárů t. zv. fríšského typu.

Nález ostroměřský byl velmi důležitým východiskem všech prací Skalského. Po prvé ho užil ve svém pojednání o denárech vyšehradských r. 1927. Napsal tam: „Nález ten je nesmírně zajímavým proto, že v něm nebylo mincí Boleslava I., ba ani denárů, jež bychom mohli důvodně klásti do první doby vlády Boleslava II., za to však že se v něm vyskytl jediný zcela nepochybný denár Boleslava III., čímž získáváme pevný terminus ad quem, totiž samý počátek vlády Boleslava III. v r. 999.“ Po druhé použil tohoto nálezu ve článku „Denáry se jménem Biagoty a Emmy“ ve Sborníku Novotného (r. 1929), kde (str. 73) praví: „Náš nálezový materiál dokazuje nezvratně, že v Čechách nebyly denáry čistého typu anglosaského s poprsím vévodovým a rukou boží po r. 995 více raženy. Toho spolehlivými svědky jsou z nálezů českých zejména poklady čistěveský a ostroměřský, zakopané v letech 995 a 999“ atd. S. se vrací k tomuto denáru opět ve své práci o denáru sv. Václava (r. 1929). Tvrdí, že tenkrát podrobil ostroměřský nález novému badání, poněvadž říká zde (str. 38), „nové studium tohoto nálezu potvrdilo mi názor, že nález obsahuje mince

²⁸⁾ Pro nás je ethelredským typem mince ražená podle anglického denáru s poprsím a rukou mezi α a ω . Tento typ nerazil již Eduard II. Kdyby ho byl Eduard II. vydával, nejmenoval by se ethelredským, nýbrž patrně eduardským.

nejvýše jednoho desetiletí nebo o málo více“, a na str. 59 říká „můj důkaz se opírá o strukturu nálezu čistěveského a ostroměřského, z níž plyne nade vší pochybnost, že poslední léta Boleslava II. a to určitě rokem 995 počínajíc, jsou zaplněna ražbami typů kříž-ruka a ruka-ruka“. Nedlouho potom zabýval se S. opět tímto nálezem pro svou práci do Svatováclavského sborníku, která však vyšla až v r. 1934. R. 1930 dovolává se S. ostroměřského nálezu v popisu chodovlického nálezu poukazem, že nás tento nález poučil pěkně o denárech ražených v posledních letech Boleslava II. Odvolává se tam na svůj článek „O denárech vyšehradských“, kde označuje denár Boleslava III. z ostroměřského nálezu za zcela nepochybný. Denár Boleslava III. z ostroměřského nálezu se stal však jedinou oporou při zpracování posloupnosti denárů nálezu staroboleslavského v letech 1931—1933 a proto tenkrát S., jak sám říká, pozorně zkoumal nález ostroměřský (str. 32 a 35) a přišel k názoru, že typ „ruka-kříž“ následoval bezprostředně po anglosaských mincích Boleslava II., a že denáry tohoto rázu vyplňují posledních několik let jeho panování.

Neměl jsem možnosti studovati ostroměřský nález tolikrát a tak bedlivě, jako Skalský. Nález je uložen v Národním museu. Ale obrázek uvedeného „rozhodného a nepochybného“ denáru Boleslava III. ve Smolíkově popisu mne přivedl k poznání, že se Smolík mýlil, že denár není denárem Boleslava III. — svědčí proto i jeho vnitřní obvod — nýbrž starší ražbou, těsně se přimykající k mým denárům č. 19 a 20. Proto jsem jej ve svém díle vyobrazil jako č. 21.

Ve výloze denárů, vystavených v Národním museu, byl tento denár, rozeznatelný od jiných na první pohled svou vnitřní čtyřhrannou stříškou, zcela správně zařazen vedle denárů mého typu 19 a 20 jako první typ Boleslava II.²⁹⁾ Ačkoliv tedy S. od r. 1927 tvrdil o tomto denáru opětně a opětně, že je bezpečně denárem Boleslava III., při rovnání výlohy denárů poznal, že nejde o denár Boleslava III., nýbrž o minci Boleslava II., ve výloze správně ji zařadil a nechal tam ležeti až do polovice ledna letošního roku, kdy upozorněn byl mojí prací na svůj omyl. V poznámce 76 říká dnes S. mimo jiné, že tuto minci zařadil již v r. 1932 při nové instalaci výstavní sbírky numismatické Národního musea, jako denár Boleslava II. (omylem říká Boleslava I.), že však toto umístění nemá za jisté. Nevím, kde byl tento pozoruhodný denár uložen v Národním museu před r. 1932, nebyl-li částí i staré expozice, a lituji, že S., který svým dvojím datováním důležitost této mince jen podtrhuje, neuznal za vhodné již v dřívějších svých pracích, zvláště však v popisu staroboleslavského nálezu, který pracoval po r. 1932, upozorniti i na eventuální své pochybnosti o ní.

Je tedy Smolíkovo datování nálezu ostroměřského pochybené. Ale pak nezapomeňme, že důležitý denár svědčí i pro jinou posloupnost denárů v nálezu staroboleslavském. Prosím čtenáře, aby pod tímto zorným úhlem

²⁹⁾ Čtvrtá varianta v řadě mincí Boleslava II.

znovu prošel v mé knize sled pražských mincmistrů Omerize, Nacuba a Mizlety, i mincmistrů vyšehradských. K tomu připomínám, že nechápu, proč bychom potřebovali dělit Omerizovy denáry ve dvě časově oddělená období proto, že se později v době bojů a nepořádků za Boleslava III. a jeho nástupců střídali Nacub s Mizletou v úřadě mincmistra. Sám S. doznává, že v Omerizově době úřadování byl v mincovně pořádek až překvapující, a nebylo ani zřejmých důvodů, aby tak nebylo.

Myslím, že jsem jasně spojil všechny typy denárů s rukou mezi šípem a písmenou ve svých vyobrazeních č. 152—159 a 169 a 170 ve své knize. Nenapsal jsem nikdy, že by rokem 995 byla skončila vyšehradská mincovna svou činností. Napsal jsem jen, že r. 995 přestává tato mincovna uvádět jména mincmistrů na svých ražbách (str. 58) a že Zantovo jméno je poslední jméno mincmistra, uvedené na vyšehradských mincích. Říkám tam, že za Boleslava III., Vladivoje a Jaromíra není na Vyšehradě již zvláštního mincmistra. Připomínám-li, že pádem Libice se stává vyšehradská mincovna zbytečnou, chci tím jen říci, že řídké další mince vyšehradské dosvědčují, že mincovna pomalu ustávala ve své činnosti. Více nelze z mých slov vyčísti.

Jako předlohu pro náš frišský typ uvedl jsem denáry t. zv. hraběnky Adély. S. ve své kritice nevystihl a nepochopil smysl mých slov, kterými jsem tak učinil. Větou: „jsou-li vskutku mincemi pověstné Adély“, vyjádřil jsem zároveň o tom své pochybnosti. Nechtěl jsem o nich psát, poněvadž tato otázka je spíše otázkou německých numismatiků a nechtěl jsem ji předčasně řešit. Dnes musím svůj názor formulovat jasněji. Nevěřím vůbec, že jde o denáry „pověstné“ hraběnky Adély. Mínění německých numismatiků v tomto ohledu — ostatně dosti nejisté — nepovažuji za správné. Nahlédne-li někdo do II. svazku Dannenbergova díla, vidí, že si Dannenberg s umístěním těchto denárů neví rady. Soudím, že je nesprávné, když denáry, ražené v královské mincovně v Deventru, nesoucí obraz boží ruky a opisy, které se čtou: DEVENTER OTTO REX a ADELA COMITESSA, jsou považovány za mince nějaké hraběnky Adély, když přece víme, že Oto I.³⁰⁾ měl manželku toho jména. Německým numismatikům nepodařilo se dosud vysvětlit, proč tyto frišské královské mince dávají královi manželce titul „Comitessa“. Je jejich úkolem, aby si svoje mince uspořádali správně sami. Toto mínění bylo důvodem, proč jsem považoval mince Adéliny za starší, takže mohly být vzorem pro naše mince s rukou a křížem, jejichž počátek datuji přibližně as 987, i kdyby byly ražbami Oty III. Je nemyslitelné, aby se denáry nějaké hraběnky Adély vyskytovaly tak často v nálezech³¹⁾ a aby byly v německé říši a v pobaltských

³⁰⁾ Upozorňuji výslovně, že tím nechci označit „Adéliny“ denáry za mince Oty I.

³¹⁾ V nálezu Klein-Roscharden bylo jich 33 kusů.

končinách tak důležitým činitelem, že se napodobily i u nás. Kdyby si byl Dannenberg uvědomil souvislost těchto mincí s českými mincemi, byl by jistě o nich dospěl k jinému názoru. Proto je mi jasno, že naše napodobeniny jejich typu musely předcházet ethelredský typ. Myšlenku, že se razily v královské mincovně v Deventru mince podle našich typů, nelze pro 10. století připustit. S našimi domácími kombinacemi jednotlivých typů, jako je typ ruka s ptákem, nebo ruka s kaplicí, nemůžeme tuto okolnost srovnávat. Také nemůžeme užítí poměrů v 10. stol. pro srovnání s poměry ve století 11. v tomto směru. O tom, je-li pták u nás původním obrazem na minci, když před tím byl již na mincích v Anglii, nebudu debatovat.

VI.

V úvahách o příčinách vzniku české mince posunuje S. do popředí opět její reprezentační význam.³²⁾ O reprezentační funkci mince a o jejím účelu jako politické demonstrace promluvil — pokud vím — po prvé prof. Zakrzewski na sjezdu numismatiků v Poznani r. 1929. Je samozřejmo, že polský numismatik, věřil-li, že razil již Měšek I. (jediný typ denárů), nemohl si vysvětlit malý počet typů ražeb, který připadal na celou vládu Boleslava Chrabrého, jinak, než že tento panovník oslavoval po různu důležité polské politické a církevní události ražbou příležitostné, reprezentační a politické demonstraci a kulturní propagaci sloužící mince. Tato hypotéza, o kterou opřel i S. reprezentační funkci denáru sv. Václava, je více než pochybná. Poukázal jsem na to, že počátky polského mincovnictví neposkytují nám důvodů, abychom v nich hledali něco zvláštního. Polsko, ohroženo Oto-Adelheidskými feniky od západu a anglickými mincemi od severu, počíná svou ražbu stejně jako vladaři jiných zemí napodobováním mincí, které zemi hospodářsky oslabovaly. Razí denáry typu Oto-Adelheidského a anglického. Denáry Boleslava Chrabrého Oto-Adelheidského typu nemůžeme totiž považovat na základě zkomoleného pisu PRAPAAHTIX za mince ražené Boleslavem Chrabrým v Praze. Pro jejich ražbu nebylo zde důvodů. Liší se již svým vzhledem od všech ražeb, které byly v této době v Praze vydány. I okolnost, že polské Oto-Adelheidské mince uvádí jméno Boleslava Chrabrého formou BOLISLAVVS, kdežto všechny mince, ražené v této době v Praze a na Vyšehradě mají v opisu BOLESLAVS DVX, svědčí o tom, že Boleslav Chrabrý razil Oto-Adelheidské mince v Polsku. Doufám, že se mi naskytne ještě příležitost, abych o této otázce pojednal zevrubněji, až budu publikovat své poznatky o českém mincovnictví v prvních deseti letech 11. století a o mincovnictví Boleslava Chrabrého.

³²⁾ Ve zmínce o nálezech denárů sv. Vojtěcha a kněžny Emy (pozn. 80), upozorňuji na nedopatření, ve kterém autor popisu staroboleslavského nálezů uvádí, že se do r. 1931 nalezl jen jeden denár Emy na české půdě. Jen v Čistevsi byly čtyři a S. to také v práci o staroboleslavském nálezu správně uvedl.

Pro Skalského „nic nezáleží na počátku 11. století na tom, že panovníci uvedených států (t. j. v Polsku, Uhrách, Švédsku, Norsku a Rusku) napodobovali, zavádějící vlastní ražbu, většinou peníze v obchodních stycích oblíbené, s nimiž se právě seznámili nejsnadněji“. Severští národové, i Polsko tedy na počátku 11. století ve svých prvních ražbách prostě napodobili do nejmenších detailů mince obchodně je ohrožujících Anglosasů a národů západních, sousedících bezprostředně s nimi. O 70 let dříve, kdy byla mince ve střední Evropě — jak jsem viděli — vzácností, nestarali jsme se však podle toho výkladu my o minci našich západních sousedů, kteří jediní razili minci a mohli nás tedy hospodářsky ohrozit a napodobili jsme prostě vzdálený vzor franský a anglický.

S. při tom poukazuje na velmi zajímavé objevy prof. Cibulky, který odvodil ornament na pásce přílby sv. Václava z karolinského vzoru rukopisu korveiského, na zajímavé poznatky prof. Schránila o přílbe a zvláště o brnění sv. Václava, i na karolinský chrám sv. Víta, který neměl v celé střední Evropě sobě rovného, a krásně hodnotí dobu Václavovu jako vysoce kulturní. To vše je správné. Ale pro otázku české mince by mohly být uplatňovány všechny tyto úvahy teprve tenkrát, kdyby mincovní materiál a jeho objektivní studium připustily aspoň hypotézu, že sv. Václav razil vlastní minci, a kdyby se nám jednalo o to, abychom dokázali, že tato mince může být franského typu. Nemůžeme-li však připustit numismaticky, že sv. Václav razil vlastní minci, není pro nás otázka, jakého typu tato mince mohla být, nijak důležitou a závažnou. A otázku t. zv. svatováclavského denáru považuji za záporně zodpovědnou datováním mečového typu českých denárů.

Friedrich Albert Lange zakončil své dílo³³⁾ těmito slovy: „Pravda, třeba vyslovena pozdě, přece přijde včas; lidstvo ještě nevymírá. Šťastné povahy stihnou správný okamžik. Nikdy však nemá myslet pozorovatel práva, aby mlčel jen proto, že ví, že ho v přítomné době poslechne jenom málo lidí.“ Snad jsem nestihl pravý okamžik. Ale ani já jsem neměl práva mlčet.

V Praze dne 7. března 1936.

³³⁾ „Geschichte des Materialismus“, 1866.

GUSTAV SKALSKÝ:

DOSLOVEM

k odpovědi Katzově dotknu se zcela krátce jen skutečně významných bodů diskuse a míst, kde moje názory nejsou vyloženy správně. Nechávám tedy opět stranou vše vedlejší a po mém mínění zbytečné, jako by byl na př. spor o tom, může-li být v nález, datovaném mnou „záhy po r. 1002“ mince z r. 1003, která se mohla dostat zcela snadno ještě v téže roce na Bornholm, anebo otázka, proč byl do hrobu na Budči vložen denár bavorský (pozn. 71 mého článku) a j. pod. Čtenáře, který chce soudit objektivně, prosím, aby si pozorně přečetl naše výklady předchozí, z mých zejména také ty, o nichž se K. nezmiňuje.

I já tvrdím, že na vnější ráz našich mincí působil nejvíce vzor mincí jiných. — Velmi záslužná práce Friedensburgova nevykládá geneticky a soustavně vývoj symbolických představ na všech předmětech umělecké a řemeslné tvorby. To by mohl učiniti jen školený dějepisec umění. — Neřekl jsem, že „zásadně neuznávám důležitost vnějších znaků, o něž se K. opírá“. Ukázal jsem jen, že pravidla, která z nich vyvozuje pro datování, mají příliš četné výjimky. Na tabulky Katzovy odkázal jsem pro rychlou orientaci, ale podotkl jsem hned, že výjimky lze snadno rozmnožit pomocí mincí. — Klade-li K. na str. 87 dva denáry s ruby ze stejného razidla do různých dob, nejde tu o „problém dvojího mincovnictví“, nýbrž o rozdílné datování podle tvaru vnitřního kruhu na lici. Je-li časový rozdíl, jak K. nyní tvrdí, jen malý, je zřejmé, že se rozličných tvarů užívalo vedle sebe. Srovnávaní vysoce vyvinuté peněžní poměry byzantské 5.—6. stol. a předchozí římské s českými 10. věku, je nepřijatelné. — Jistě byla karlovská libra mincovní jednotkou všech států záp. a střední Evropy. Otázka však je, kolik denárů razil ten který z nich nad původně stanovený počet 240 k. Neseslabuji nyní nikterak význam vážení. Tvrdím však, že srovnávání vah mincí různých zemí je závislé na předpokladech, o nichž jsem obšírněji jednal. Trvám na tom, že je nutno užití všech známých čísel. Stojí pak prům. váha přibl. 1.3 g bavorských feniků Jindřicha II. z l. 955—976 proti přibl. 1.1 g Katzových nejstarších denárů českých. Nelze však srovnávaní vah peněz různých typů. Raziloť se hlavně pro potřeby severních trhů. Doma musili brát, co vyšlo z mincovny. — Moje tvrzení, že neznáme velikou část severních nálezů, týkalo se pokladů, uložených v Kodani a ve Stockholmu. Zprávy o nich, které si vyžádal K., jsou v rozporu s okolnostmi, že v numismat. komisi právě švédští kolegové naléhavě žádali jejich publikování. Přiznávám, že z „několika set“ nálezů stockholmských znám z literatury sotva sto. Ostatně je popis a popis. — Vím dobře, jak vzácnou věcí jsou nálezy úplné a že si musíme někdy vypomáhati neúplnými. Třeba se však zřici menších a malých zlomků, zvláště při

řešení závažných otázek, jakou je na př. určení nejstaršího typu českých mincí. — Mé zjištění, že doba zakopání nejstarších nálezů, v nichž byly mince české a bavorské, je přibližně táž (opatrně odhadnuto 970—980), nemůže býti otřeseno poukazem na stáří bavorských denárů v nich, když se přece o stáří českých přeme. Řezenský denár krále Jindřicha I. z nálezů paatzigského je ovšem nejistý, jak jsem uvedl. Nevěřím, že by byly v berlínské numismat. sbírce nepoznali minci bavorskou. Nemůžeme s ní tudíž počítati. Nález turvijský nutno vyloučiti naprosto. Že byly u Tempelhofu nálezy tři, vím dobře. Jsou popsány v témže článku. Ale jde asi o poklad jeden, poněvadž byly všechny tři učiněny na stejném místě. Datum zakopání 965 by mohlo platiti nejvýše jen pro první, mince ostatních dvou sáhají nejméně až do r. 973. V díle Haubergově je p. č. 9 uveden nález s 1 českým denárem, ohraničený do předu r. 965, mimo nedatované mince arabské, v těchto pokladech téměř vždy starší. Uváděti však pro zakopání těchto pokladů určitá data (na př. 965, 974, 976, atd. a ovšem pak i později), pokládám za nemožné a nesprávné. Učiníme jistě nejlépe, stanovíme-li terminus ad quem prvních nálezů s českými mincemi l. 970—980. Velmi důležitý fakt, že se i bavorské mince v sev. nálezech objevují poprvé v téže přibližně době, by neměl býti přezírán a popírán. Č. 20 nálezů v Gralowě, označený Bahrfeldtem jako česká „Nachmünze“ (o nich jsme s K. přece téhož názoru), může býti zcela dobře českým denárem. Augsburský fenik by byl B. jistě poznal. Nález v Zalesie a Siroševici třeba při nejmenším pominouti, poněvadž nevíme, kterého bav. typu mince tam byly. — Sítnickému nálezu nepřipisuji jakožto časově příliš rozlehlému zvláštního významu pro chronologii našich denárů 10. st. — Jak obtížné je souditi podle nálezů, kolik se v nejstarší době razilo v Bavorsku, vidíme z toho, že z 30leté vlády Arnulfovy známe obměny 4, z ne zcela 2leté Eberhardovy 2, z 9leté Bertholdovy 3. Nové nálezy mohou nás snadno překvapiti (viz denáry kněžny Emy). — První mince uherské nevznikly jistě „daleko po r. 1000“, když napodobují na líci i rubu líc obolů Jindřicha II. z l. 985—995. — Nelze skutečně pochybovati o tom, že v novodvorském nálezu nebyl zastoupen význačný a známý typ ethelredský, tak bohatý na mince, který by byl jistě nešel pozornosti Mikšově. Není jistě náhoda, že byly z něho zaznamenány právě jen typy starší, právě tak jako z mančického jen mladší. — Není-li jistoty o mincích ražených v Mohuči po r. 962, nelze se jich dovolávati a zejména nelze podle nich datovati mince české. Dannenbergovo zařazení č. 177 do císařské doby Oty I. v Mohuči K. ovšem nevyvrátil. — Nejde v tomto případě o to, komu náleží mince s opisem Adela comitessa. Důležité je, že nálezy, v nichž se vyskytly, byly zakopány vesměs po r. 1000. Neprokazují tudíž, že naše denáry s rukou a křížem byly raženy podle nich. Proto nemůžeme mluvit o typu fríském. Neřekl jsem, že pták je původním obrazem českých ražeb, nýbrž, že se spojení obrazů ptáka a mečů a ruky a kříže na nich vyskytuje, pokud dnes víme, poprvé. — V mé zmínce o nálezech denárů kněžny Emy má ovšem býti

až na jediný (nález), nikoliv jeden (kus). — O kulturním a politickém významu zaražení mince nemluvil první prof. Z. Zakrzewski v Poznani r. 1929, nýbrž již Friedensburg ve své známé knize *Die Münze in der Kulturgeschichte*, 1. vyd., 1909, str. 77. Názor jeho byl pak potvrzován badáním německým, uherským, polským a českým. Datuje vlastně již z dob Tomáše Aquinského.

Poněkud déle musím se zdržeti předně u Katzových diagramů *A* a *B*. Zásadně bych nejdříve podotkl, že je třeba zpracování dvojího: nálezů domácích a zahraničních. Důvodů pro to jsem snesl celou řadu. Diagramy Katzovy nemohou poskytnouti spolehlivého obrazu, poněvadž 1. jsou zhotoveny na základě chatrného materiálu, jehož často malou cenu, místy bezcennost jsem prokázal, 2. datování nálezů je nejisté, někdy chybné (Karrowane, Alexanderhof, Nový Dvůr, Mančice, Gralow, nahoře ovšem Tempelhof a Turvia. Paatzig nelze uváděti, otazníků by bylo mnohem více), 3. nejsou úplné (chybí na př. Dlouhý Goslin, Vicmice, Ciechanow) důležitější než leckteré z uvedených; při zhotovení diagramů nutno, pokud možno, vyloučiti subjektivní prvek, čehož se dosáhne zpracováním všeho materiálu, 4. nejsou vždy správné (snad Kavalli, pak Siroševice, Zalesie, viz můj článek str. 44, Gralow, Ostroměř), 5. diagram *B*, zhotovený podle mého zařazení, by musil zpracovati obě hlavní skupiny mečových denárů ve zvláštních rubrikách, protože je kladu do dob zcela rozličných, a konečně 6. poněvadž jsou vůbec pod III., IV. a VI. shrnuty typy, které k sobě nepatří, anebo souvisí jen podle názoru autora. Přihlédneme-li přes tyto námitky k oběma diagramům blíže, vidíme, že *B*, zhotovené podle mé chronologie, liší se zdánlivě nevýhodně od *A* na dvou místech: nahoře, kde typ podle mého III. (I.) počíná vysoko nad typy staršími, a asi uprostřed, kde vzniká dlouhý prázdný prostor pod I. mezi nálezy Jaročin a Leiss. Mlýn. Ale obé je snadno vysvětlitelné. Kdybychom nahoře podle práva škrtli Siroševici, Zalesie a alespoň i Uscz, výše posunuli Gralow a Alexanderhof a stanovili opatrněji a správněji datum zakopání nejstarších pokladů s českými denáry l. 970—980, potvrdilo by se mé mínění, že nálezy dovolují počítati českou ražbu typem I., II., i III. Zmíněné prázdné místo vzniká pak vlastně zcela logicky. Neboť po nutné korektuře právě uvedené, vidíme, že se K. typ I. (s výjimkou Leiss. mlýna) vyskytuje v nálezech v čas. rozpětí asi 25 let, typ II. a III. téměř dvakrát tak velikém. Proto přesahuje výplň řady III. a II. daleko výplň I. Nález v Leiss. Mlýně pak ukazuje, že budoucí nálezy mohou věc snadno změnit. Pokud se týče denárů svatováclavských, upozorňuji na to, že se v 5 ze 7 případů vyskytují vedle typu mečového a staršího bavorského. Nevím, proč bylo vybráno na násl. tab. právě těch 7 nálezů, když víme o významnějších pro dějiny české mince z té doby, co do počtu, nežli jsou Vicmice a Föhlagen (Stolpe, Dl. Goslin, Rummelsburg). Z tabulky je však zjevno, že nemůžeme z množství mincí dotyčných typů souditi na jejich stáří.

Zcela mimořádný důraz klade K. na to, že naše mečové denáry star-

šího typu nemohly vzniknouti v 1. pol. 10. st. a zvláště ne na poč. vlády Boleslava I., poněvadž jejich anglické vzory byly podle Brooke-ovy práce raženy pravděpodobně až kol. pol. tohoto věku. Tuto daleko nejdůležitější otázku naší diskuse musím vysvětliti blíže. Jde o mince dánského panství v Yorku (876—954), z nichž některé beze jména panovníka, t. zv. svatopetrské, které mívají jako naše nejstarší mečové nad a pod mečem kříž a kladivo (kovadlinu), jiné se jménem knížete, na nichž těchto přídavek není. Ražby ty kladlo staré dílo Rudingovo z r. 1840 dílem již do 2. pol. 9. a pak do 1. pol. 10. st. To mně bylo r. 1929 oporou při zařazení našich starších mečových denárů, které typologicky tak podivuhodně zřetelně vyúsťují do našeho staršího typu bavorského (viz 1. tab. díla Smolíkova a str. 49 mého článku), raženého, jak jsem ukázal, v 1. pol. 10. věku. Anglické mince svatopetrské vřadil pak Katalog angl. mincí Brit. musea z r. 1887 pravděpodobně do pol. 10. st., aniž by uváděl důvody, a toto mínění prostě slovně převzal Brooke r. 1932. Brooke-ova výročení jsem si ovšem všiml velmi dobře, vždyť jsem o jeho knize referoval r. 1933 a věnoval přirozeně pozornost právě těmto partiím. Neušla mně však také nejistota tohoto vřazení (viz i úvod ke zmíněnému katalogu), jevíci se také v přidělení mečových ražeb se jménem panovníkovým. Připomínám, že jeho kniha je příručkou, která chce bez hlubšího a samostatného proniknutí látky na 277 str. a 64 tab. poskytnouti přehled anglického mincovnictví od stol. 7.—20. Na poč. r. 1935 vyšla pak práce Omanova o dánském panství v Yorku (876—954), Katzem uvedená, která se snaží poprvé pomocí všeho materiálu numismatického, archeologického a pramenů psaných vysvětliti politický, kulturní vývoj této temné doby. O., který má za sebou i práci numismatickou, položil tak teprve základ pro určitější chronologii mincí do této doby neurčitě kladených. Zařazuje ražby svatopetrské s mečem, křížkem a kladivem do l. 903—918 a přiděluje pak poprvé mečové ražby se jménem vladařovým pevně určitým panovníkům v l. 923—926 a 947—948. Podle pravidel vědecké práce bylo by tedy dnes nutno vyvracet nikoliv, jak myslí K., povšechný údaj příručky Brooke-ovy z r. 1932, nýbrž podrobné vývody speciální práce Omanovy z r. 1935. Otázka jistě není vyřízena ve smyslu Katzově. Naopak je posíleno moje datování nejstarších mečových ražeb českých, poněvadž není podobno pravdě, že bychom byli v poslední čtvrti 10. stol. přijali vzor mincí, ražených na jeho počátku, když jsme podle Katze před tím napodobili anglické mince mladší. Zdůrazňuji znovu: Typ mohl býti později opakován. Ale jeho vznik třeba klásti přibližně do doby, v níž se razily mince, které napodobuje. To platí plnou měrou také o starším typu bavorském (viz str. 45 mého pojednání).

K. mně vytýká rozličné zařazení denáru ostroměřského nálezu, jež Smolík (č. 32 jeho popisu) dává Boleslavovi III., K. (č. 21) Boleslavovi I. (Že mně nebyl jedinou oporou při zpracování posloupnosti denárů nálezu staroboleslavského, zjistí si čtenář snadno sám). Přiznávám, že nedovedu

pevně vročiti jak tuto minci 10. st. (ve výst. sále numismat. odděl. Nár. musea leží od r. 1932 na stejném místě), tak i několik jiných, které K. přiděluje s podivuhodnou snadností, a že jsem někdy tápal a snad i chyboval, raze si cestu k správnému zařazení hlavních skupin našich nejstarších denárů. Jsem však přesvědčen, že posloužíme poznání pravdy, čím méně budeme pokládati a vydávati za jistotu, co jí ve skutečnosti není. Nejsme na tom ostatně hůře, nežli země s numismatickou tradicí starší a solidnější, na př. i Bavorsko.

VIKTOR KATZ:

V ZÁVĚRU POLEMIKY,

který mi přísluší jako autoru kritizované knihy, chci se jen krátce dotknouti vývodů Skalského doslovu. Ani já nemám úmyslu zabývat se otázkami, které nejsou rázu zásadního, a i já prosím čtenáře, aby si bedlivě přečetli nejen moji knihu, ale i celou polemiku, místy tak obratně Skalským stylisovanou. V mých částech polemiky je — doufám — i jasný důkaz toho, jakým způsobem jsem přiděloval mince, stalo-li se tak — jak S. soudí — s obdivuhodnou snadností, nebo s dobrým důvodem.

Můj názor o dvojím mincovnictví není odůvodněn tím, že dva denáry mají rub ze stejného razidla, nýbrž tím, že, ačkoli mají týž rub, mají na líci zřejmou stopu práce různých dob, kdy, soudíme-li podle podoby „rytecké“ práce, byly v oběhu i mince jiných typů. Mám za to, že tento můj námět je příliš vážný, a že ho nelze odbýti několika slovy. Bude třeba pod tímto zorným úhlem jistě po dlouhá léta studovati a srovnávati „ryteckou“ práci těchto našich denárů, hlavně v nových nálezech, poněvadž ve starých ji nelze již sledovati. Pak teprve bude možno vysloviti úsudek, zda je moje myšlenka, že jde o souběžné mince, které dosud nebyly nikým správně umístěny, dobrá nebo chybná, a stanoviti, kdy toto souběžné mincování počalo a jak dlouho potrvало. Neodvozoval jsem tento názor z peněžních poměrů byzantských. Moje myšlenka vysvětlila Dworschakovi záhadu ve vysoce vyvinutých byzantských peněžních poměrech v 5. a 6. století.

Váhy mincí sousedních zemí, závislých na sobě (Bavory a Čechy), nemohou, byla-li karlovská libra mincovní jednotkou všech států západní a střední Evropy, v téže době diferovati průměrem o půl gramu na kuse. Musíme srovnávati váhu sousedních mincí i tenkrát, jsou-li různého typu, poněvadž stejné typy ve dvou zemích v téže době nejsou pravidlem. — Měly-li podle Skalského denáry téhož typu (naše mečové) konkurovati s mečovými denáry anglickými na severních trzích, musil by S. nálezy prokázati, že se s nimi tam střetly, tak jako s bavorskými. S. však sám praví, že nezná anglické mečové denáry, nalezené na severních trzích, o nichž se zde jedná.

Před r. 950 bylo, jak teď víme, v našem okolí tak málo mincováno, že mohly býti mince v nálezech zastoupeny jen skrovně. Proto jsou i menší nálezy důležité. Řezenský denár krále Jindřicha I. z paatzigského nálezu není nejistý, nýbrž neexistuje vůbec. — Není důvodu k vyloučení turvinského nálezu, který byl Menadierovi důležitou oporou. — Odvolává-li se S. na to, že v nálezu z r. 1858, uvedeném v Haubergově díle jako č. 9 a ohraničeném rokem 965 dopředu, byla jen jediná česká mince, a neví-li která, nic tím nedokazuje. Laskavosti ředitele kodaňského kabinetu, p. Georga Galstera, vděčím, že mohu již dnes i o tomto nálezu podati přesnější zprávu.

Tato zpráva zní: „Odpovídaje na Váš dotaz ze dne 22. t. m., lituji, že Haubergova zpráva, že v nálezu Sejerø byla česká mince, je nesprávná. V náleзовém zápise 191 je sice zapsáno: „několik zlomků mincí, které — zdá se — pocházejí z Čech(?)“. Prohlédl jsem tyto zlomky; jsou ještě zde uloženy. Jsou to však vesměs více nebo méně otřelé kousky sekaného stříbra z kufických dirhem.“ — Nerozhoduje, dovedl-li Bahrfeldt při popisu nálezu v Gralowě rozeznati českou „Nachmünze“ od augsburské. Rozhoduje přesný popis, podle něhož je to vskutku napodobek mince augsburské. — Podle mého skromného názoru nemá vůbec ceny, přití se o přesná data zakopání jednotlivých nálezu. Důležité je — jak jsem ukázal ve své knize — jaké mince jsou v nálezech zastoupeny a kdy se uzavřela ta či ona místní skupina. Máme-li řadu nejstarších nálezu, v nichž se vyskytují z Čech jen mince určitého typu a žádné jiné a tento zjev se neopakuje u žádného jiného typu, musíme bez ohledu na nemožnost přesného datování nálezu usuzovati, že tyto mince byly dříve v oběhu než ostatní a jsou tedy nejstarší. Neznám nálezu, v nichž by se takto byly objevily české denáry mečové. — Neuznávám, proč bychom přesně popsany nález u Zalesie měli pominouti. Citace: „Smolík 47“ jasně stanoví, kterého bavorského typu byly české mince tam nalezené. — Důležitost nálezu sítnického pro chronologii našich denárů 10. století je zcela neobyčejná. — Není obtížné souditi z nálezu na intensitu bavorských ražeb Arnulfových, Eberhardových a Bertholdových, kteří panovali celkem, jak vypočítává S., 41 let. Výsledek těchto úvah poráží však Skalského teorii o našem mincovnictví před r. 950. Nelze pro to hledati analogii v mincích české kněžny Emy, ražených o padesát let později, a čekati překvapení z nových nálezu. — Nevyrátil-li jsem Dannenbergovo zařazení čísla 177 do císařské doby Oty I. v Mohuči, musím proti tomu tvrditi, že S. je nedokázal. I Dr. Diepenbach z Mohuče vysvětluje mně toto přidělení jen tím, že neznáme jiných mincí, jimiž by mohla býti vyplněna zdánlivá mezera. — Odmítám Skalského tvrzení, že je prokázáno, že nálezy, v nichž se našly Adéliny denáry, byly zakopány určitě vesměs po r. 1000. Důkaz o tom, o který se S. pokusil, jsem jasně vyvrátil. — Nenašel jsem, že Friedensburg (str. 77) byl by odůvodňoval zavedení mince slovy „politická demonstrace“, jak to učinil profesor Zakrzewski v Poznani r. 1929 a po něm Skalský.

Rozdělení domácích nálezu od zahraničních v mých diagramech A, B a C nezměnilo by nic na jejich obrazu. Prosím čtenáře, aby věc laskavě v přehledech sám sledoval. K ostatnímu podotýkám: 1. Odmítám výtku chatrného materiálu. Nemohl jsem čekati na budoucí nálezy. Dnešnímu materiálu nelze upřít ceny. I S. buduje jen na něm. Nesprávnost mých tvrzení neprokázal S. ani jediným nálezem. 2. Každé datování zakopání nálezu — jak jsem již uvedl — je nejisté. V mém grafickém obrazu slouží pouze podřadně pro udržení systému, v němž rozhoduje zastoupení nebo chybění nejstarších mincí a postupně dalších. Na věci se nic nezmění, připojíme-li otazníky ku všem datům zakopání. 3. Netvrdil jsem nikde, že

jsem uvedl všechny nálezy. Nemohl jsem totiž použití těch, z jejichž popisu se nedá přesně zjistiti, které typy tam byly. To platí o nálezu vicimickém, z něhož Fiala ve dvou svých dílech uvádí denár Boleslava III., ač jím jistě není. Nálezu „Dlouhý Goslin“ neužil jsem proto, poněvadž nebyl vůbec popsán. Ve dvou Fialových záznamech jsou o něm hrubé nesrovnalosti. Ani Skalský se právem ve svém článku o denáru sv. Vojtěcha na tento nález neodvolal. Nález ciechanowský, zakopaný po r. 1047, je pro náš přehled příliš pozdní. Nález na Kujawách z r. 1040 byl tam uveden jen proto, že v něm byl t. zv. svatováclavský denár. Ostatně rozepsání všech těchto nálezu, pokud by se ho dalo užiti, nic nezmění na grafickém obrazu. 4. Na výtku Skalského, že nejsou vždy správné, upozorňuji, že jsem původně rozepsal nálezy podle Fialových záznamů v „Českých denárech“. Při revisi jsem zjistil, že tyto záznamy se neshodují vždy s původními popisy a revidoval jsem nálezy podle těchto popisů. U ostroměřského nálezu nutno připsati v přehledu A skupinu III. a IV. a posunouti tam proto tento nález před nález Althöfchen. Ostatní nálezy, S. označené jako nesprávné, jsou v přehledech znázorněny správně. 5. V diagramu B jsem mečové denáry rozdělil (viz Mančice). Mečové denáry s dvěma meči jsou tam zařazeny ve skupině VI. 6. Ve skupině III., IV. a VI. jsou spojeny typy tak, jak je časově spojuje i Skalský. — Neuznávám, proč bychom měli škrtnouti Siroševice, Zalezie a Uszcz, když jsem jasnost citace v Zalesie dokázal a Uszcze se S. sám několikrát ve svých pracích dovolává. — Vacuum v přehledu B vzniká zcela logicky. Není prostě souvislosti mezi skupinami mincí, jak je seřazuje Skalský. Řeč diagramů a číslic je zde jasná. — V tabulce C bylo vybráno právě těchto sedm nálezu, poněvadž je možno v nich zjistiti jednotlivé kusy zvláště přesně. Chce-li S. připojiti k nim i rozbor jiných nálezu, na věci tím ničeho nezmění. — Upozorňuji, že je to podle mého vědomí po prvé, kdy bylo užito grafických rozborů nálezu k průkazu o počátku mincovnictví. Nepochybuji, že stejně jako bude v tom pokračováno, bude i grafické znázornění snad i lépe upraveno.

Na Omanovo pojednání o vikingských mincích upozornil jsem v české literatuře po prvé ve své knize, kde jsem se na str. 74 vypořádal s jeho názorem o pohanských symbolech na Regnaldových mincích. Ukázal jsem tam, že je chybné jeho mínění, že obrazy na Regnaldových mincích: luk se šípem, kladivo a hlavně ruka — podle Omana železná rukavice boha Thora — jsou pohanské symboly. Tyto mince nepatří proto Regnaldovi I., který byl pohan, nýbrž Regnaldovi II., jak uvádí Brooke. Ostatně S. ve své kritice v poznámce 58 podepřel tento můj názor — aspoň v otázce ruky — když právem upozornil zvláště na to, že anglická mince Regnaldova s tečkou na dlani ruky (Ruding, tab. 30, č. 1) znázorňuje probitou ruku Kristovu a je podle dnešních našich vědomostí jedinou předlohou českých denárů s obrazem probité ruky Kristovy (moje č. 37—39). Naše denáry s probitou rukou Kristovou souvisí totiž s mečovými a s ražbami s lukem a šípem, které byly u nás vydány bezprostředně za sebou i podle názoru

S., třebaš podle úsudku tohoto v obráceném pořadí, než podle mne. To podporuje i Brookeova teorie, že i v Anglii tento trojí druh mincí patří časově k sobě.

S. mne poučuje o pravidlech vědecké práce. Poněvadž jsem Omanovu teorii vyvrátil již ve své knize, setrvávám na svém požadavku, aby byla dokázána nesprávnost Brookeova datování anglických mečových denárů. Desetiřádková zpráva Skalského o Brookeově díle (N. Č. Č. 1933, str. 117) ovšem nedovolila, aby si byl S. otázky ražby mečových denárů anglických povšiml zvláště. Přece však je škoda, že ji tam, jako i v kritice mé knihy, vůbec ignoroval, ač odporovala jeho základním heslům o našich mečových denárech a jeho hlavnímu důvodu, kterým podpíral t. zv. denár svatováclavský.

Zdá se, že S. nepostihl také v mé odpovědi hlavní důvod, proč je nepřipustno věřiti, že mohla česká mince vzniknouti před r. 950. Víme-li dnes, co bylo dosud všemi českými numismatiky přezíráno, že bavorské mincovnictví do r. 947 bylo v úplných začátcích a že bavorská mince před tímto rokem ražená je největší vzácností, je nemyslitelné, že jsme už před rokem 947 razili my intensivně vlastní mince. Je všeobecně známo, jakou důležitost mají pro stanovení časového vymezení mincí, zvláště stejnojmenných panovníků — u nás Boleslavů — v nálezech obsažené mince blízkých sousedů, v našem případě bavorské. Nepopírám, že se bavorské mince objevily v severních nálezech po prvé přibližně v téže době jako naše, ale jsou to vesměs (až na tři kusy ve dvou nálezech zakopaných do r. 974) bavorské mince ražené *po r. 947*. Při tom poukazuji na to, že se naše četné mečové denáry nikdy nenašly s bavorskými mincemi, raženými *před r. 947*. Nemohou býti tedy z téže doby.

To jsou podle mého mínění dostačující důvody, abychom odmítali teorii o počátcích našeho mincovnictví před r. 950.

V Praze dne 28. března 1936.

NEZNÁMÉ DOSUD DENÁRY ZE DVOU MORAVSKÝCH NÁLEZŮ.

1. Nález v Bzenci.

(Tab. IV., č. 1—6.)

Při úpravě břehů regulovaného již potoka Syrovínky asi 100 m od panského dvora objevili dělníci při vysekávání starého pařezu v naplavenině staré několik set let mince, uložené pravděpodobně ve shnilém sáčku, které mohly býti zakročením bývalého mého žáka téměř všechny zachráněny. Celkem bylo v nálezů 8 druhů denáříků, s výjimkou 8. typu jen o jednotlivých kusech anebo jen v málo exemplářích, z nichž pouze 2 byly dosud popsány. Podle dnešních našich vědomostí lze je seřaditi asi takto:

Morava. Úděl olomoucký.

1. Svatopluk (1095—1107).

Líc: Poprsí zpredu mezi dvěma bakulkami.

Rub: Průčelí kostela s třemi křížky.

2 k., 15 mm, 0,355 g. Fiala, České denáry, tab. XI., č. 27, Smolík, Denáry úředních knížat na Moravě, tab. I., č. 36.

2. Týž panovník.

Líc: Poprsí zpredu. Opis + SVVOATO...

Rub: Poprsí zpredu. Opis VVENCEZI...

1 kg, 15,5 mm, 0,310 g. Vyobr. na tab. IV., č. 1.

3. Vladislav I. (1110—1113)?

Líc: Obrněná postava zpredu s oštěpem v pr. ruce. Opis XLAVLODSA.

Rub: Sedící postava s vyznačenými koleny zpredu (?), v l. křížek. Opis. **ΛΕΝΟΝΙ.**

1 k., 15 mm, 0,318 g. Vyobr. na tab. IV., č. 2.

Typy písmen jsou dvojí, silnější a jemnější. Přidělení Vladislavovi mohlo by vyplývat z opisu na líci. Fabrikou i obrazy blíží se tento denár spíše ražbám Svatoplukovým a Oty II. Není však vyloučeno, že jde o minci údělu brněnského. Srv. u Smolíka tab. III. a IV. a k tomu i rub denáru z rakvíckého nálezů u Fialy tab. XIII., č. 25.

4. Ota II. (1107—1110, 1113—1125).

Líc: Kříž na dlouhé žerdi mezi dvěma věžemi. Opis dovnitř postavený + OTTOCVX.

Rub: Sedící postava zpredu s mečem na kolenou, v l. vedle ní stojící menší postava k ní hledící. Opis CMENCNE...

2 k., 15,5 mm, 0,470 g. Vyobr. na tab. IV., č. 3. Týž líc na mincích Konráda Brněnského (1061—1092) u Fialy, tab. IX., č. 20 a 21, a u Smolíka, tab. III., č. 8—10. Pod. náměty jako na rubu vidíme na českých mincích Svatoplukových a Vladislava I.

Vzhledem k tomu, že obraz na líci přichází na brněnských denárech z 2. pol. 11. stol., je možné, že náš denár náleží do doby, kdy Ota II. byl správcem údělu brněnského, snad v l. 1123—1125.

5. Týž panovník.

Líc: Hlava zpredu na trůně. Opis dovnitř postavený + OTTO DVX.

Rub: Obrněná postava s oštěpem v pr. a se štítem v l. ruce. Opis + SCS MENSLVI.

5 k., 16,5 mm, 0,585 g. Vyobr. na tab. IV., č. 4.

Líc j. Smolík, tab. II., č. 52 (Ota II.).

6. Václav Olomoucký (či Brněnský?), mezi l. 1125—1130.

Líc: Poprsí do l.

Rub: Okrouhlý chrám s třemi věžemi.

1 k., 16 mm, 0,370 g. Fiala, tab. XIV., č. 2, Smolík, tab. IV., č. 23.

Neurčitě:

7. Líc: Postava do pr., držící v pr. meč. Opis SVEC...S.

Rub: Hlava s krkem do pr., j. u Fialy, tab. IX., č. 24.

Opis SCSIOHANES.

1 k., 16 mm, 0,350 g. Vyobr. na tab. IV., č. 5.

8. Líc: Kříž, v jehož koutech po kuličce. Bez opisu.

Rub: Hlava s krkem do l. Pod. j. u Fialy, tab. XII., č. 1 a 2 a u Smolíka, tab. I., č. 25—27 (Svatopluk Olomoucký). Opis + 2C2MECNΣΓVI

36 k., oproti ostatním otřelým a porušeným velmi dobře zachovaných, tedy nejmladších z nálezů. 13 mm, 0,376 g. Vyobr. na tab. IV., č. 6.

Podle obrazu na rubu a jeho opisu, znějícího podobně jako na některých denárech Oty II. lze snad souditi, že jde o ražbu údělu olomouckého.

Nález byl zakopán kolem r. 1130. Většina jeho zůstala v mém majetku. Několik kusů získalo Zemské museum v Brně, Obecní archiv města Bzence a numismatické oddělení Národního musea v Praze. Ctibor Štastný.

2. Nález v Pustiměři.

(Tab. IV., č. 7 a 8.)

Dne 27. srpna 1930 byl při prokopávání půdorysu základu rotundy v Pustiměři u Vyškova nalezen uvnitř kostela na zdivu apsidy tento denár:¹⁾

Líc: V perlovém kruhu sedící prostovlasá postava zpredu mezi dvěma křížky na delších žerdích.

Ve vroubkovaném kruhu opis dovnitř postavený z pr. do l. + OTTOCVX.

Rub: V perlovém kruhu prostovlasá hlava zpredu s plnovousem. Ve vroubkovaném kruhu opis dovnitř postavený z l. do pr. + SCS VVENCEZLAVS.

15,5 mm, 0,532 g. Vyobr. na tab. IV., č. 7.

Líc tohoto denáru podobá se velmi rubu mince Vratislava, syna Břetislava I., jakožto knížete v údělu olomouckém, 1058—1061 (J. Smolík, Denáry úředních knížat na Moravě, tab. I., č. 3), rub líci ražby Oty II. Olomouckého, 1107—1110, 1113—1125

¹⁾ Viz o tom spis Vojtěcha Procházky, Románská rotunda v Pustiměři, Vyškov 1933, hlavně obr. č. 4 a 3, kde jsou mince vyobrazeny. Panu Dru Jos. Skutilovi v Brně děkuji za upozornění na tento spis, pánům prof. V. Procházce a Dru Václ. Richterovi v Brně za cenné informace o této rotundě a o nálezů.

(Smolík, tab. II., č. 59). Vzniká tudíž otázka, významná též pro datování pustiměřské rotundy, náleží-li tento denár olomouckému knížeti Otu I. Sličnému, 1061–1086, či Otovi II., když lícem navazuje na starší minci Vratislavovu, předchůdce Oty I., rubem pak na líc peníze, přidělovaného dnes obecně právě tomuto Otovi II.

Nutno napřed upozorniti na to, že přidělení moravských denárů údělům olomouckému, brněnskému a znojenskému a v nich určitým knížatům, jak je známe zejména z prací Fialových a Smolíkových, není nikterak konečné a že bude jistě třeba mnoho na něm měniti. C. Štastného popis denárů, objevených v Bzenci, potvrzuje znovu, kolik nového lze očekávati od nových nálezů moravských, jejichž zachování a důkladnému prozkoumání třeba proto věnovati velikou péči. Ale i kritická revise poznatků, z nichž vycházeli oba uvedení badatelé, vynese jistě korektury velmi důležité.²⁾ Přece však máme měřítko pro pověsečné časové zařazení moravských ražeb a pro odlišení ražeb starších přibližně do r. 1100, od novějších.³⁾ Starší mají totiž obrazy a písmena opisů plastičtější, vyšší, mladší jemnější, plošší. Souvisí to s technickým způsobem zhotovování razidel, při němž se v starší době používalo punců, v mladší spíše práce rytecké. Náš denár nese nepochybně tento ráz mladší. Proto bych jej přidělil spíše Otovi II., i když používá pro líc předlohy až z 3. čtvrti 11. stol., ostatně přece pozmeněné, a ačkoliv se vyskytují na některých penězích, zařazených dnes do 2. pol. 11. věku, obrazy podobné hlavě zřepu na jeho rubu.

V jámě pod základy rotundy blíže místa, kde byl nalezen právě popsáný denárek moravský, byl pak 28. srpna v hloubce 1 m 70 cm objeven peníz jiný, velmi otřelý.

Na jeho líci vidíme v perlovém kruhu nezřetelné poprsí zpřímá s liliovitým žezlem v pravici a s pozdvíženou levicí. Opis dovnitř postavený zní z l. do pr. · VX VLDV...S.

Na rubu jest v perlovém kruhu korunované (?) poprsí s křížkem na dlouhé žerdí v pr. ruce a s pozdvíženou levicí. Z opisu lze čísti jen konec... AVS

14,5 mm, 0,34 g (nalomený), téměř úplně měděný. *Vyobr. na tab. IV., č. 8.*

Podle obrazu, opisu a zrna není pochyby, že máme před sebou neznámý dosud český denár Vladislava II. (I.)

G. Skalský.

NÁLEZ PRAŽSKÝCH GROŠŮ VÁCLAVA II. A KUSŮ STŘÍBRA V ZRNĚTÍNĚ.

V osadě Zrnětině (místní obec Poříčí, okr. Litomyšl) byl v říjnu 1931 při kopání jamek na výsadku ovocných stromků na zahradě rolníka pana J. Bartoše učiněn nález 206 pražských grošů Václava II. a 8 kusů stříbra. Grošů byly 3 druhy.

1. Smolík, Pražské groše a jejich díly, Václav II., č. 2, 181 k. Prům. váha 1 k. 3,752 g, s 5% přídavkem 3,9396 g.
2. Smolík, č. 1, 24 k. Prům. váha 1 k. 3,77 g, s 5% přídavkem 3,9585 g.
3. Smolík, č. 3, 1 k. Prům. váha 3,758 g.

Na všech groších jest mezi hlavou a konci ocasu lva znaménko, o kterém se zmiňuje St. Hlobil v popise nálezů morkovického.⁴⁾

²⁾ Tak mne upozorňuje p. Dr. L. Richter, že přidělení některých denárů podle jmen patronů na nich uvedených je pochybné, poněvadž patronům těm v době, kdy penízky ty byly raženy, v sídlech údělů ještě kostely zasvěceny nebyly.

³⁾ Srv. Smolík, na uv. m., str. 16.

⁴⁾ NČC. VI., str. 131, násl., str. 136 nahoře.

Mince nálezu zrnětínského jsou dobře zachované, jak bývají vždy pěkně ražené groše Václava II., nikoliv však tak, jako skvělé kusy nálezu, učiněného u Vysokého n. Jiz., kde jsem se mohl spokojiti pouze s 2½% přídavkem na chyby, vyplývající z opotřebení a z ražby »al marco«,²⁾ dopočítal tak průměrné váhy groše Václava II. 3,9752 g a dospěl k názoru, že bylo z pražské 15lotové hřivny o 253,14 g původně vybito 64 grošů. Tento názor potvrzují groše zrnětínské, k jejichž průměrné váze bylo ovšem třeba přidati plných 5%, neboť malý rozdíl váhy 254,42 g—252,80 g, 251,16 g nemůže na celkovém výsledku nic měniti, poněvadž jde vždy jen o čísla přibližná.

Při stanovení chronologie pražských grošů Václava II., třeba si všimnouti dat, poskytnutých nálezy v Běstovicích, Čáslavi,³⁾ u Vysokého n. J., kde se vyskytly groše tohoto panovníka a Jana Lucemburského, a nálezem v Morkovicích, obsahujícím groše obou těchto králů a ještě Karla IV. Běstovický nález, z jehož asi 150 kusů byly popsány 104 Václava II. a 22 Jana Luc., měl Václavových

Smolíka č. 2 — 41 k., č. 4 — 63 k.

Ve velkém pokladě čáslavském, z něhož byla Smolíkem prozkoumána sotva polovina, t. j. 61 grošů Václava II. a 2771 Jana Luc., bylo grošů Václava II.

Smolíka č. 2 — 41 k., č. 4 — 20 k.

V nálezu ve Vysokém, popsaném téměř celém, zjistil jsem z 380 grošů Václavových a 175 Janových Václavových

Smolíka č. 1 — 23 k., č. 2 — 308 k., č. 3 — 4 k., č. 4 — 35 k.⁴⁾

Nález morkovický, z něhož se zachovalo 20 grošů Václava II., 651 Jana Luc. a 484 Karla IV., obsahoval Václavových

Smolíka č. 2 — 12 k., č. 4 — 8 k.

Z tohoto ovšem neúplného a chatrného materiálu vyplývá, že Smolíková č. 2 a 4 patří k mladším ražbám Václava II. To potvrzuje náš nález zrnětínský, obsahující jen 3 druhy jeho grošů (a žádné jeho nástupce), z nichž 181 k. Smolíková č. 2. oproti 24 k. č. 1 a 1 k. č. 3. V době jeho zakopání groše druhu, zaznamenaného u Smolíka p. č. 4, ještě asi vydány nebyly.

Zajímavým a, pokud vím, po prvé v nálezech zjištěným přídavkem k pražským grošům jest 8 kusů naraženého stříbra. Jsou tvarů zcela nepravidelných, 2 k. formy spíše okrouhlé, 6 k. useknutých ostrým předmětem z většího kusu stříbra. Váží 3,675, 6,584, 8,696, 11,703, 13,4, 14,874, 16,35, 17,64 g, u 2 z nich byla zkouškou na kameni zjištěna jakost přibližně 0,900,⁵⁾ rovnající se tedy asi jakosti grošů Václava II., přesně ověřené 0,930—0,933. Poněvadž z váhy jednotlivých kusů nelze vyvoditi díly pražské hřivny, placení naraženým kovem v této době je nemyslitelné, Zrnětin pak leží zcela blízko u známé cesty trstenické, vedoucí z Brna podle Svitavy do Poličky, Litomyšle, Mýta, Chrudimě, Čáslavě a Českým Brodem do Prahy, soudím, že zrnětínský poklad, zakopaný asi v l. 1303—1305, souvisí způsobem dnes již nevyzpytatelným s činností mincovny v Kutné Hoře, kde byl r. 1300 Václavem II. zaražen slavný pražský groš.

G. Skalský.

²⁾ Tamtéž III., str. 208 násl. Srv. též můj článek O marce pražské a moravské na rozhraní stol. 13. a 14., tamtéž, str. 49.

³⁾ J. Smolík, Pam. Arch. XII., str. 257 a 337 násl.

⁴⁾ O zbývajících 10 k. viz na uv. m., str. 210.

⁵⁾ Státním puncovním úřadem v Praze, jehož správě děkuji za opětovnou pomoc.

NÁLEZ GROŠŮ JANA LUCEMBURSKÉHO V KUTNÉ HOŘE 1934.

V prosinci roku 1934 při rozkopání ohradní zdi u pole Fr. Kotrby v »Mišpulkách« v Kutné Hoře vypadl svitek asi 8 cm dlouhý. Uderem motyky se rozloup. Teprve pak poznal dělník J. Hurt, že jsou to slepené mince. Rozloupal je a napočítal 72 kusů. Hned druhý den podařilo se mně zakoupiti 70 kusů pro museum arch. sboru »Wocel«. Byly to groše krále Jana Lucemburského. Mince jsou vesměs velmi zachované. Mám dojem, že nebyly vůbec v oběhu, neboť ostří krajové je neotřeno. Ražba je přesná a znatelná. Při nejbedlivější prohlídce zjistil jsem pouze dvě varianty v ražbě. První, 43 kusů, jsou vesměs typu Smolík, Pražské groše, č. 1. Písmeno S je na všech ležaté, což u Smolíka vyznačeno není. Lev je korunovaný s otevřenou tlamou o třech zubech. Na těle jsou znatelná tři žebra. Tlapky mají po třech drápech. Hřívu tvoří nejprve vlevo posunutá tři malé měsíčky, pak čtyři větší vpravo a čtyři větší vlevo otočené. Větší měsíčky jsou opatřeny rýhou. Pravá přední noha má čtyři chlupy, ostatní nohy mají po pěti chlupcích. Nejlehčí váží 2.400 g, nejtěžší 3.200 g. Průměrná váha očištěného groše je 2.863 g.

Druhý typ je velmi málo odchýlný od Smolíkovy typu prvního. Vše je stejné, jediné křížek na lici před Dei má uprostřed tečku. Těchto grošů je 27. Nejmenší váha je 2.700 g, největší 3.600 g, tedy průměrná váha 2.974 g.

Při zkoušení jakosti jednoho z těchto grošů bylo shledáno, že je z mědi a pouze postříbřen. Pokládám ho za současný výrobek, pocházející patrně přímo z mincovny, neboť bylo užito pro něj mincovních razidel.

Při popisu nálezu prohlédl jsem ještě 15 grošů krále Jana Lucemburského ve staré musejní sbírce. Mezi nimi našel jsem dva groše, jejichž popis nebyl dosud uveřejněn. Líc mají týž jako u Smolíkovy prvního typu, ale s malou odchylkou:

a) Johannes ☉ Primus.

b) Mezi Gratia a Rex je malá růžice jako ze čtyř teček . Na spodní pásce koruny schází pět perli.

Na rubu před Pragenses je trojlist se stopkou otočenou vlevo. Váží průměrem 3.52 g.

Frant. Grimm.

NÁLEZ GROŠŮ V NECHANICÍCH.

Na jaře r. 1933 upravovali v Nechanicích stoku a tu při práci narazili dělníci na nádobu, kterou rozbili. Při tom vyvalily se z nádoby bělavé plíšky — groše Jana Lucemburského, o které se dělníci rozdělili. Brzy nato přinesl mi jeden z dělníků 51 grošů, které jsem pro musejní sbírku koupil. Z těch jest jeden groš Václava II., 40 grošů Jana Lucemburského (Smolík č. 1) a 10 grošů Jana Lucemburského (Smolík č. 10). Druhou část nálezu získalo město Nechanice. V té jsem shledal 4 groše Václava II., 258 grošů Jana Lucemburského (č. 1), 29 grošů Jana Lucemburského (č. 10) a nečitelné 24 groše Jana Lucemburského. Obsahoval tudíž zdejší poklad, pokud bylo možno zjistiti, celkem 366 kusů. Z nádoby, v níž byl poklad uložen, obdržel jsem dva střepy z horního okraje. Byla to nádoba z šedé nepolované hlíny, na kruhu pracovaná. Podle velikosti střepů soudím na její velikost, a myslím, že tu byl poklad větší, z něhož část se asi ztratila v kalu stoky. Průměr groše Václava II. jest 2.65 cm, stříž jest 3.5 g. Průměr grošů Jana Lucemburského jest 2.65—2.8 cm, váha kolísá od 2.9 až 3.7 g.

J. Koudelka.

DVA NÁLEZY PRAŽSKÝCH GROŠŮ.

I. Hraběšín, okres Čáslav.

II. Staré Jesenčany u Pardubic.

I. Dne 11. ledna 1934 našli dělníci v kamenném lomu u bývalého mlýna Doudova na pozemku, který náleží velkostatku v Hraběšíně, hromádku stříbrných mincí. Velkostatek jest majetek rodu Schwarzenbergů. Nalezené mince byly volně uloženy v zemi, srovnány do válečků mezi kamením, a byly přikryté větším kamenem. Na nalezišti byla pak zasazena tabulka. Nález obsahoval celkem 305 pražských grošů, mezi nimi dva zlomené. Byly zastoupeny tyto typy:

Jan (1310—1346).

Typ A¹⁾: * + * GROSSI : PRAGENSIS
+ DEI : GRATIA : REX : BOEMIA
+ IOHANNES : PRIMVS

1 kus, dobře zachovaný, ryzost 908/1000.

Typ B: * + * GROSSI + PRAGENSIS
+ DEI : GRATIA : REX : BOEMIA
+ IOHANNES : PRIMVS

12 kusů, dobře zachovaných, průměrná váha 3.53 g, ryzost 868/1000.

Typ C: * + * GROSSI (lilie) PRAGENSIS
+ DEI : GRATIA : REX : BOEMIA
+ IOHANNES : PRIMVS

3 kusy, velmi dobře zach., průměrná váha 3.50 g, ryzost 904/1000. — Viz Smolík, Pr. gr. tab. 1, č. 3.

Karel IV. (1346—1378).

Typ D: * + * GROSSI + PRAGENSIS
+ DEI : GRATIA (lilie) REX : BOEMIA
+ KAROLVS : PRIMVS

5 kusů, velmi dobře zach., průměrná váha 3.60 g, ryzost 860/1000. — Viz Smolík, tab. 1, č. 11.

Typ E: * + * GROSSI + PRAGENSIS
+ DEI : GRATIA (lilie) REX : BOEMIA
+ KAROLVS + PRIMVS

284 kusů, ražební lesk, průměrná váha 3.43 g, ryzost 847/1000.

Celkem tudíž obsahoval nález 16 grošů Janových a 289 grošů Karlových. Groše Jana byly, jako starší skupina nálezu, většinou pouze dobře zachované; též jejich průměrné váhy jsou nízké. Oproti tomu měly groše Karla IV. skoro vesměs ražební lesk. Ježto byly zastoupeny pouze ve dvou variantech, dlužno mít za to, že nález byl zakopán na začátku vlády Karlovy a to brzy po vydání obou variant. Zvláště nízká jest průměrná váha typu E; jedno st. kus tohoto typu váží 3.43 g čili váha jednoho kusu jest průměrně 3.43 g. Tato váha jest dosti přesná, neboť jednak byl zvažovaný počet dosti veliký, jednak byly mince výborně zachované. Typ D měl poněkud vyšší váhu a ryzost; pravděpodobně jest i starší. K určení relativního stáří přispívá

¹⁾ Poněvadž pro chronologické zařazení jednotlivých typů je pro mně důležitější rubní strana, uvádím napřed rubní, pak oba lící opisy.

vedle zachovalosti i ryzost kovu: zrno mincí bývá zhoršeno a nutno tudíž mít mince horšího zrna za ražby mladší. Podle zrna seřadili bychom typy nálezu Hraběšín asi takto:

Jan: Typ A: 908/1000
C: 904/1000
B: 868/1000
Karel: Typ D: 860/1000
E: 847/1000

Jakosti typu E nemůžeme si prozatím všimati, jest nápadně nízká a očekávali bychom i zde as 860/1000.

Toto sestavení nepoví nám nic nového, neboť můžeme a priori mít za to, že pražský groš za Karla IV. navazoval svým zrnem na poslední groše Janovy, které měly horší stříbro a že pak i ražby Karla IV. byly postupně zhoršovány. Že tomu však přece tak nebylo, o tom nás poučuje druhý nálezný, jehož analýzy jsou zčásti ve velice zajímavém rozporu s nálezem prvním.

II. Tento druhý nálezný, učiněný r. 1935, pochází z obce Staré Jesenčany u Pardubic. Tam bylo nalezeno celkem 312 mincí, z nichž se nachází v museu pardubickém 298 kusů a to 9 pražských grošů Jana a 289 grošů Karla IV. Groše byly objeveny u usedlosti p. Fr. Valenty č. p. 19, při srovnávání malého pahorku pro stavení asi 1 m hluboko pod zemí. Nalezaly se v cínovém korbíku, který byl úplně rozrušen a při vyzdvížení se rozdrobil. Z něho se zachovalo pouze vypouklé masivnější víčko s kloubkem. Nálezný obsahoval tyto typy:

Jan (1310—1346).

Typ A: * + * GROSSI PRAGENSIS
DEI : GRATIA REX : BOEMIA
IOHANNES + PRIMVS

1 kus dobře zachovaný, ryzost 940/1000.

Typ B: * + * GROSSI PRAGENSIS
+ DEI : GRATIA + REX : BOEMIA
+ IOHANNES : PRIMVS

2 kusy špatně zachované, ryzost 870/1000.

Typ C: = nálezný Hraběšín typ B.

6 kusů špatně zachovaných, průměrná váha 3.55 g, ryzost 870/1000.

Karel IV. (1346—1378).

Typ D: * + * GROSSI PRAGENSIS
+ DEI : GRATIA REX : BOEMIA
+ KAROLVS PRIMVS

4 kusy, ražební lesk, průměrná váha 3.30 g, ryzost 900/1000.

Typ E: * + * GROSSI PRAGENSIS
+ DEI : GRATIA REX : BOEMIA
+ KAROLVS PRIMVS

240 kusů, ražební lesk, průměrná váha 3.586 g, ryzost 940/1000. Viz Smolík tab. I, č. 12.

Typ F: * + * GROSSI + PRAGENSIS
+ DEI : GRATIA (lie) REX : BOEMIA
+ KAROLVS PRIMVS

8 kusů dobře zachovaných, průměrná váha 3.41 g, ryzost 870/1000.

Typ G: = nálezný Hraběšín, typ E

33 kusů, ražební lesk, průměrná váha 3.436 g, ryzost 870/1000.

Typ H: 4 kusy neurčitelné.

I v tomto druhém nálezě máme tedy groše Janovy a Karlovy. Starší, Janovy, jsou přirozeně méně dobře zachované; mladší, Karlovy, mají i zde převážně ražební lesk. Kdežto nálezný hraběšinský přinesl pouze dva varianty grošů Karlových, obsahuje jesenčanský nálezný již čtyři. Jeho zakopání stalo se tudíž pravděpodobně později; nálezný v Jesenčanech jest o něco mladší nálezě v Hraběšíně.

Známe již různé varianty pražských grošů Janových a Karlových, přesto však jest jich dnes stále ještě málo a popisy jsou příliš řídké, než abychom podle nich mohli určit vývoj českého groše v tomto údobí. Musíme se tudíž prozatím zabývat méně vnější stránkou grošů a více vnitřní hodnotou, t. j. ryzostí kovu, abychom se dostali zase o krok kupředu.

Seřadil jsem již groše nálezě v Hraběšíně podle tohoto kriteria; u nálezě jesenčanského vypadalo by toto sestavení takto:

Jan: Typ A: 940/1000
" B: 870/1000
" C: 870/1000
Karel: Typ E: 940/1000
" D: 900/1000
" F: 870/1000
" G: 870/1000

Zde přináší nám výsledky analýs jisté překvapení: určité druhy grošů Karla IV. mají podstatně lepší zrno, než některé groše Jana! Nálezný hraběšinský tyto lepší groše Karla IV. již neobsahuje, neboť byl zakopán dříve. Potvrdí-li i jiné nálezty toto naše zjištění, pak máme zde jasný důkaz pro nás dosud neznámé snahy Karla IV. o zlepšení českého mincovnictví. Byla by to druhá, dosud neznámá reforma českého mincovnictví, kterou jsme mohli zjistiti v poměrně krátké době za sebou pomocí analýs (viz můj článek »Heller u. Pfennig« atd., Č. Budějovice 1934, str. 22).

Podívejme se, co ještě možno vyvoditi z našeho poměrně malého nálezě o této nové mincovní reformě. Nutno si všimati vedle ryzosti též zachovalosti a váhy jednotlivých typů. Typy E, D a G nálezě v Jesenčanech mají ražební lesk, jsou tudíž jistě nejmladšími mincemi toho nálezě vůbec. Z grošů Karlových zbývá typ F, osm kusů grošů pouze dobře zachovaných, jež možno považovati za nejstarší groše Karlovy tohoto nálezě. Svou jakostí navazují tyto jednak na Karlovy groše typu G, jednak na předešlé groše Jana. Výše uvedené sestavení podle ryzosti změní se pak následovně, seřadíme-li typy jesenčanského nálezě podle zachovalosti:

A—B—C—F—G—E—D.

A nyní si sestavíme oba nálezty společně podle zachovalosti a ryzosti (viz sestavení). Z tohoto přehledu seznáváme čtyři hlavní skupiny:

I. skupina:	průměrná váha 3.50 g,	ryzost 940—904/1000.
II. "	" " " 3.53—3.55 g,	" 870—868/1000.
III. "	" " " 3.41—3.60 g,	" 870—847/1000.
IV. "	" " " 3.30—3.58 g,	" 940—900/1000.

Není pochyby, že další nálezty přinesou nám nové varianty a skupiny jiné, obzvláště u grošů Karla IV., kde jistě existuje přechodní typ ke grošům Václava IV. Nesmíme však zapomenouti ani na to, že s grošem souvisela též drobná mince. Byla-li v první polovině vlády Karlovy skutečně provedena reforma pražského groše, pak se buď

změnil současně i poměr grošů k drobné minci aneb nutno počítati též se současnou reformou drobné mince. Naše dva nálezy mají tudíž význam jak pro minci grošovou, tak i pro drobnou českou minci, pro haléře čtrnáctého století.

Sestavení Pražských grošů z nálezů v Hraběšíně a Starých Jesenčanech.

	Počet kusů	Zachovalost	Průměrná váha	ryzost (vohnů)
J a n:				
Jesenčany, typ A	1	dobře	—	940/1000
Hraběšín, typ A	1	dobře	—	908/1000
Hraběšín, typ C	3	velmi dobře	3·50 g	904/1000
Jesenčany, typ B	2	špatně	—	870/1000
Jesenčany, typ C }	6	špatně	3·55 g	870/1000
Hraběšín, „ B }	12	dobře	3·53 g	868/1000
K a r e l IV.:				
Jesenčany, typ F	8	dobře	3·41 g	870/1000
Hraběšín, typ D	5	velmi dobře	3·60 g	860/1000
Hraběšín, typ E }	284	ražební lesk	3·43 g	847/1000
Jesenčany, „ G }	33	ražební lesk	3·43 g	870/1000
Jesenčany, typ E	240	ražební lesk	3·58 g	940/1000
Jesenčany, typ D	4	ražební lesk	3·30 g	900/1000

C. O. Castelin.

NÁLEZ PRAŽSKÝCH GROŠŮ A MALÝCH PENĚZ JANA LUCEMBURSKÉHO A KARLA I. Z OKOLÍ LOUN.

Asi před 40 lety byl v okolí města Loun učiněn nález, z něhož získal zesnulý viceprezident Státního pozemkového úřadu Dr. Milan Radlinský, jehož památce budiž tento popis věnován, od pana Dr. Siebra, advokáta v Lounech, 55 grošů a 3 malé peníze Jana Lucemburského a 7 grošů a 40 malých peněz Karla I. Bohužel nelze dnes říci, jde-li o nález celý anebo jen o jeho větší či menší zlomek. Shledány v něm byly tyto mince:

J a n Lucemburský (1310—1346). *Pražské groše.*

1. Smolík, *Pražské groše a jejich díly*, č. 9.¹⁾

24 k., průměrná váha 3·537 g.

Na 21 k. lze viděti mezi konci ocasu lva v perl. vnitřním kruhu bakulku.

2. Smolík, č. 8.

6 k., průměrná váha 3·638 g.

Na všech mezi konci ocasu lva v perl. vnitřním kruhu kroužek.

¹⁾ Na rubu je však mezi slovy Grossi a pragenses lilie. St. Hlobil, *Nález grošů v Morkovicích*, NCC. VI., str. 132 poznamenává správně, že č. 8 a 9 Smolíkova popisu grošů Jana Luc. jsou úplně shodná a že tu jde asi o přehození řádku. Rub u č. 10 má být u č. 9, u rubu č. 10 pak poznámka: jako u č. 9.

1 neb 2) 3 k. s oddělovacími znaménky místy nezřetelnými, prům. váha 3·514 g.

3. Smolík, č. 1.

6 k., prům. váha 3·662 g.

2 nebo 3) 6 k. s oddělov. znaménky místy nezřetelnými, prům. váha 3·65 g.

Na 4 k. je mezi konci ocasu lva téměř ve vnitřním kruhu bakulka nebo kroužek.

4. Smolík, č. 18.

4 k., prům. váha 3·736 g.

3 k. z nich mají mezi konci ocasu lva bakulku nebo kroužek.

5. L. a) Smolík, č. 1.

b) J. Smolík, č. 1, avšak znam. mezi slovy gratia a rex nezřetelné.

R. Hlobil, č. 9.²⁾

6. Smolík, č. 6.

1 k., 3·876 g.

7. Smolík, č. 7.

1 k., 3·49 g.

8. Smolík, č. 17.

1 k., 3·48 g.

Mezi konci ocasu lva bakulka.

9. L. a) J. Smolík, č. 17.

b) J. Smolík, č. 17, avšak mezi slovy gratia a rex 2 křížky.

R. J. Smolík, č. 1.

1 k., 3·482 g.

10. 1 k., jehož znaménka jsou vesměs nezřetelná. 3·468 g.

Malé peníze (parvi).

1. Smolík, č. 1 nebo 2, tab. I., č. 7.

2 k., lepší váží 0·452 g, jakost 0·300.

2. Smolík, č. 3, tab. I., č. 8.

1 k., 0·41 g, 0·300.

Karel I. (1346—1378). Pražské groše.

1. L. a) J. Smolík, č. 2.

b) J. Smolík, č. 3, ale mezi slovy gratia a rex lilie.

R. J. Smolík, č. 5.

2 k., 3·405 g.

2. Smolík, č. 1.

1 k., 2·964 g.

3. L. a) J. Smolík, č. 1.

b) Oddělov. znam. nezřetelná.

R. Oddělov. znaménko nezřetelné.

2 k., 3·213 g.

²⁾ Viz pozn. ¹⁾.

4. L. J. Smolík, č. 3.
R. Oddělov. znam. nezřetelné.
1 k., 3,582 g.

5. L. a) J. Smolík, č. 6.
b) Oddělov. znam. nezřetelné.
R. J. Hlobil, č. 2.
1 k., 3,48 g.

Malé peníze (parvi).

Všecky jako Smolík, č. 1, tab. I., č. 13.
40 k., prům. váha 7 nejlepších 0,532 g, jakost 0,300.

Jeden z nich má obrazy zcela hrubě provedené, lineárně naznačené. Váží jen 0,4 g a má jakost pouze 0,200. Je to asi soudobé falsum.

Téměř každý větší nález pražských grošů seznamuje nás s novými jejich druhy, lišícími se od starších, dosud známých, novými anebo nově kombinovanými oddělovacími znaménky, jak to zejména pěkně ukázal uvedený již Hlobilův popis nálezu grošů Václava II., Jana a Karla I. v Morkovicích. Překážkou poznání a popsání těchto nových druhů jest chvatná ražba a proto i špatná zachovanost již grošů Janových, zvláště pak Karlových a ovšem i pozdějších. V našem nálezu jest z doby Jana Luc. nový druh grošů č. 9 (snad i č. 5), grošů Karlových č. 1, snad i 5. Pro časový sled rozličných druhů grošů Janových a Karlových nelze bohužel použití poznatků z něho vyplývajících, poněvadž nevíme, máme-li před sebou nález celý anebo jen jeho, snad malou část.

Všechny mince lounského nálezu jsou zachovány špatně, velmi otřené a na okraji ořezávané. Proto je průměrná váha grošů Jana Luc., získaná z 20 k. č. 1 s 5% přídavkem na ražbu al marco a opotřebením oběhem, 3,7138 g, o něco nižší nežli stříž skvěle zachovaných grošů téhož panovníka z nálezu u Vysokého n. Jiz., která činila pouze s 2½% přídavkem 3,8369 g, nikoliv však o tolik, aby tím byly ohroženy důsledky, vyvoděné mnou z váhy těchto mincí,³⁾ zvláště všimneme-li si stříže ostatních druhů grošů lounských. Jakost, zkoušená na kameni,⁴⁾ pohybuje se mezi 0,900—0,930, což je celkem ve shodě s údaji Smolíkovými. Grošů Karlových je příliš málo, abychom mohli z jejich váhy činiti jakékoliv závěry.

Nález lounský je zajímavý a významný poměrem počtu mincí větších a peněz malých, jichž bylo dosud ve společnosti grošů z doby Václava II., Jana Luc. a Karla I. objeveno vždy, pokud víme, jen několik málo kusů. Obyčejně však se parvi v nálezech grošů z té doby nevyskytly vůbec. Tato skutečnost sváděla k ukvapenému soudu, že malých penízků bylo raženo málo a že jich málo také obíhalo, s čímž se neshodují zprávy našich psaných pramenů, uvádějících platy v těchto drobných penězích zhusta. Vysvětlení takového rozporu bude nám hledati v tom, že parvi byly od doby vlády Jana Lucemburského občas vzaty z oběhu a nahrazovány jinými typy, jak svědčí některé zprávy písemné, zvláště pak okolnost, že vnější ráz jejich podléhal tolika změnám, kdežto ráz pražského groše, peníze »věčného«, zůstal po téměř 250 let celkem týž. O důsledcích tohoto důležitého faktu pro náš peněžní vývoj a pro peněžní hospodářství 14. a 15. stol. bude pojednáno na jiném místě.

Váha a jakost malých penízků Janových a Karlových shoduje se přibližně s dosavadními našimi vědomostmi, uvážíme-li, že byly získány obyčejně jen z několika málo kusů a zkouškou na kameni. Pro stanovení chronologie malých penězů Jana Luc., jichž známe tři typy, z nichž byly v našem nálezu jen dva po 2 a 1 kuse,

³⁾ NCC., III., str. 208 násl.

⁴⁾ Státním puncovním úřadem v Praze, jehož správě vyslovuji upřímný dík.

nemáme v nálezech dosud opory žádné. Za to možno, myslím, dnes určitě souditi, že typ malých penízků Karla I. s obrazem českého lva na lici jest starší typu s obrazem královské koruny. Byloť by příliš nápadné, aby se z nálezu lounského, byť asi neúplného a snad známého jen z menší části, zachovalo 40 kusů typu prvního a žádný typu druhého, kdyby časový jejich sled byl opačný, zvláště víme-li, jak málo těchto drobných mincí se v nálezech vyskytlo vůbec.

G. Skalský.

NÁLEZ DUKÁTŮ V HORAŽDOVICÍCH.

V Horaždovicích byly na počátku září 1934 při výkopu základů pro novostavbu věže při klášterním kostele pod štítovou zdí v hloubce 1 m 75 cm nalezeny 2 české a 2 francouzské florény 14. stol. České, Jana Lucemburského, mají obrazy a opisy, jak jsou zaznamenány ve Fialově popisu Donebauerovy sbírky p. č. 812 a 816. Z francouzských náleží jeden Raimundovi III. (1335—1340) nebo IV. (1349—1393) Oranžskému (Dannenberg, Die Goldgulden von Florentiner Gepräge, Num. Zeitschr. XII., str. 163, č. 38 c, ale opis na lici počíná + + R, opis na rubu končí B.), druhý Humbertu II., vévodovi v Dauphiné (1333—1349) (na uv. m., str. 162, č. 32).

Kostel pochází z r. 1330 a býval majetkem řádu Minoritů. Kolem něho rozprostíralo se dříve pohřebiště, jehož stopy však při vzniku nové části města zanikly. Nyní náleží Školským sestrám de Notre Dame, jejichž superior P. Jan Komrška odevzdal shora uvedené florény numismatickému oddělení Národního musea, které je zakoupilo, a poskytl zprávy o dějinách kostela.

Skalský.

NÁLEZ PRAŽSKÝCH GROŠŮ Z DOBY HUSITSKÉ V MRAVIŠTI U BENEŠOVA.

V roce 1933 byl objeven nález stříbrných mincí ve vesnici Mraviště blízko Benešova u Prahy. Blíže okolnosti nejsou známy; bylo pouze zjištěno, že nález byl ukryt v hliněném hrnci a obsahoval celkem 992 pražských grošů se jmény Karla IV. a Václava IV. Dobu zakopání dnes nelze přesněji stanoviti, neboť víme ještě příliš málo o mincovnictví za vlády Václava IV. a doby husitské. Domnívejme se tudíž prozatím, že náš nález byl zakopán pravděpodobně v době husitské, aniž by tím však byla vyloučena možnost, že pochází snad ještě z posledních let vlády Václavovy.

Komu jsou známy nálezy pražských grošů, ten zná také obtíže, spojené s určením a popisováním grošů Václava IV. — U grošů se jménem tohoto krále bývá ražba nedbalá a mělká, takže skoro každý nález obsahuje větší procento grošů nečitelných a tudíž neurčitelných. Tomu bylo tak i u našeho nálezu, kde celá třetina grošů nebyla upotřebitelná pro účely numismatické. Ostatní groše popisujeme následovně:¹⁾

Karel IV. (1346—1378).

Typ č. 1. * + * GROSSI * PRAGENSIS
+ DEI * GRATIA * REX * BOHEMIE
+ KAROLVS * PRIMVS

6 kusů, špatně zach., průměrná váha 2,98 g, ryzost (na kameni) asi 750/1000.

¹⁾ Postupuji v uvádění opisů na groších stejně jako v popisu nálezu v Hraběšíně a St. Jesenčanech.

Typ č. 2: * + * GROSSI * PRAGENSIS

+ DEI * GRATIA * REX * BOEMIA

+ KAROLVS * PRIMVS

9 kusů, špatně zach., prům. váha 2·82 g, ryzost (na kameni) asi 750/1000;
Smolík, Pr. gr., tab. I. č. 10.

„ č. 3: Neurčitelné groše Karlovy, 2 kusy.

Václav IV. (1378—1419).

„ č. 4: * + * GROSSI * PRAGENSIS

+ DEI * GRATIA * REX * BOEMIA

+ WANCZLAVS : TERCIVS

2 kusy špatně zachované.

„ č. 5: * + * GROSSI * PRAGENSIS

+ DEI * GRATIA * REX * BOEMIA

+ WANCZLAVS : TERCIVS

18 kusů, špatně zach., průměrná váha 2·77 g, ryzost (na kameni) asi 750/1000.

„ č. 6: jako č. 5, avšak WANCZLAVS : atd.

57 kusů, špatně zach., průměrná váha 2·76 g, ryzost (na kameni) asi 750/1000.

„ č. 7: * + * ??

+ ??

+ WANCZLAVS : TERCIVS (velká písmena)

8 kusů, výborně zach. (ovšem špatně ražené); prům. váha 2·86 g, ryzost (na kameni) asi 750/1000. K tomu nutno připočítati 1 kus téhož typu, na menším tlustším střížku, váha 2·75 g (celkem tudíž 9 k.).

„ č. 8: neurčitelné groše starší skupiny Václava IV., 86 kusů.

„ č. 9: * + * GROSSI * PRAGENSIS

+ DEI * GRATIA * REX * BOEMIA

+ WANCZLAVS : TERCIVS

222 kusů, výborně zach. (částečně ražební lesk), průměrná váha 2·75 g, ryzost (na kameni) asi 750/1000.

„ č. 10: * + * GROSSI * PRAGENSIS

+ DEI * GRATIA * REX * BOEMIA

+ WANCZLAVS : TERCIVS

301 kusů, ražební lesk, průměrná váha 2·79 g, ryzost (na kameni) asi 750/1000.

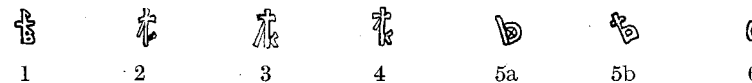
„ č. 11: neurčitelné groše mladší skupiny Václava IV., 280 kusů.

Jak vidno byly zastoupeny groše Karlovy pouze v nepatrném počtu a špatně zachovány. Stejně špatně zachované jsou groše Václava IV. č. 4, 5 a 6, které proto nutno považovati za starší ražby Václavovy. Mladší skupinu našeho nálezu tvoří groše č. 7, 9 a 10. Tyto varianty mají jednak vyšší průměrné váhy, jednak jsou vý-

borně zachované. O bližší datování grošů Václavových nemůžeme se dnes ani pokusiti; záznamy Smolíkovy jsou příliš chudé. Jest a bude proto i nadále naším hlavním úkolem, veškeré nálezy přesně registrovati a popisovati. *Castelin.*

NÁLEZ DUKÁTŮ V TOPOLČANECH.

16. května 1930 při kopání základů pro stavbu Americko-Slovenské banky v Topolčanech (okres Topolčany, Slovensko) našli dělníci J. Mokran, M. Kločanský, A. Hromkovič a J. Tybitando velký poklad zlatých mincí. Nález tento byl zaslán v r. 1931 na generální finanční ředitelství v Bratislavě. Poklad obsahuje celkem 217 zlatých mincí, z nichž 216 jsou dukáty císaře Zikmunda. Jedna mince je papežská.

Uherské dukáty Zikmundovy (1387—1437) jsou zastoupeny několika typy, určenými podle »Corpus Nummorum Hungariae« od Réthyho 2. díl.

1. avers — štít se znaky uherským a rakouským ve čtyřech polích, nápis: »sigismundi d. g. rex ungariae« Revers — stojící král, nápis: »s. ladislaus rex« Réthy 118, značka na reversu I—V (gotické) (1 kus).
2. Réthy 118, vpravo značka č. 1 (1 kus).
3. » 119 A, avers — štít se znaky uherským a českým ve čtyřech polích, revers a nápisy jako 118 var., značka C—R (gotické) (2 kusy).
4. Réthy 119 A, značka I—C (104 kusy).
5. » 119 A, značka K—K (10 kusů).
6. » 119 A, značka K—h (1 kus).
7. » 119 A, značka M—N (2 kusy).
8. » 119 A, značka M—O (1 kus).
9. » 119 A, značka V — č. 2 (3 kusy), V — č. 3 (2 kusy).
10. » 119 A, značka č. 3 nebo č. 4 (74 kusy).
11. » 119 A, značka č. 5 (1 kus).
12. » 119 B, značky č. 6 — N, dole 7 (1 kus).
13. » 119 B, značky M—K, 7 (13 kusů).

Papežský stát, dukát. Avers — stojící sv. Petr podává vlajku senátorovi, který klečí před ním, nápis »s. petrus - sen - ator - urbis«. Revers — stojící Kristus, dole devět hvězdiček, kolem je elipsovité gloriola, nápis »roma caput mundi — s. p. q. r.«. Tato mince pochází pravděpodobně z doby t. zv. anonymních senátorů 1285—1347.

Mince jsou většinou velmi dobře zachované, jen několik kusů je poškozeno rzí. Průměrná váha dukátů je 3·52—3·56 g, ačkoliv se vyskytují značné odchylky 3·47 až 3·58 g.

Poněvadž nález obsahuje z uherských mincí výhradně dukáty Zikmundovy (papežská mince je pravděpodobně starší), jež vesměs jsou málo odřeny, můžeme usuzovati, že nález byl ukryt ještě za doby panování císaře Zikmunda asi v 30. letech 15. století. *L. Kraskovská.*

NÁLEZ DUKÁTŮ U CHOTĚBOŘE.

V lese Vobolci na majetku p. velkostatkáře Jana Dobřenského a na katastru obce Chotěboře byl 13. dubna 1933 nalezen zlatý prsten a devět uherských dukátů Zikmunda I. (1386—1437) a sice tyto kusy:

1. Réthy, č. 119 A, značka č. 3 v popisu nálezů v Topolčanech od Dr. Kraskovské v tomto čísle NČ. Váha čtyř kusů 14,21 g (4 k.).
2. » č. 119 A, značky: gotické V — č. 3 v Topolčanech. Váha dvou kusů 7,154 g (2 k.).
3. » č. 119 A, značky: gotické O — č. 3 v Topolčanech. Váha 3,535 g (1 k.).
4. » č. 119 B. Váha 3,536 g (1 k.).
5. » č. 119 A. Vlevo od postavy světce značka: lipový list špičkou nahoru. Váha 3,573 g (1 k.).

Několik dukátů získalo numismatické oddělení Národního musea v Praze.

Skalský.

NÁLEZ V LETNIČIE (Slovensko).

(Tab. IV. č. 15.)

Vlastivědnému museu v Bratislavě byl zaslán k prozkoumání nálezy mincí z Letničie (okres Skalica). Bližší nálezové okolnosti, bohužel, nemohly být zjištěny. Nálež obsahuje 186 stříbrných uherských mincí a 8 zlomků. 179 kusů jsou denáry krále Zikmunda, určené podle Réthyho C. N. H., 2. díl.

Uhry, Zikmund (1386—1437), denár:

1. Réthy II. 129, avers: dvojitý kříž s písmeny po stranách, revers — koruna, zdobená řadou perliček (150 kusů).
2. » 129 dvouráz (7 kusů).
3. » 129 variant: koruna je vyzdobena dole hvězdičkou (2 kusy).
4. » 129 variant: koruna zdobená 2 řadami perliček. (4 kusy).
5. » 128 (1 kus).
6. poškozené denáry (15 kusů).

Chorvátsko, Mikuláš Redvitz, bán ze Szerinu (1430—1432), [?], denár (7 kusů; viz *vyobr. tab. IV. č. 15*). (Srovn. katalog Helbing, 12. X. 1926, č. 1424). Tyto mince jsou značně poškozeny, avšak můžeme rozlišit v kresbě dva varianty, třeba téhož typu: avers: stojící panovník drží v l. jablko a v pr. s křížem žezlo, po stranách jsou písmena K—R; revers: korunovaný štít s rovnoramenným křížem.

Mince jsou dost špatně zachované; větší část je odřena neb poškozena rzí. Poněvadž nálež obsahuje mince výhradně z doby krále Zikmunda, můžeme předpokládat, že byl ukryt ještě za vlády tohoto panovníka, pravděpodobně v třicátých letech 15. století.

Kraskovská.

NÁLEZ VE STARÉM ALBENREUTHU (okres Cheb).

Při kopání základů pro novou stodolu v zahradě rolníka Eduarda Sandnera ve Starém Albenreuthu čp. 9, rozbil kočí téhož motykou nádobku ze světle hnědé hlíny, z níž vypadly staré mince. Byly sebrány a při popisu byly v nich shledány tyto ražby:

Cechy, Karel I. (1346—1378), pražský groš (Smolík, Pražské groše a jejich díly, 1894, tab. I. č. 12 a tab. I. č. 10, ale s nečitelným rubem; celkem 2 k.).

Václav IV. (1378—1419), pražský groš. Ražby jsou velmi ořelé (6 k.).

Sasko-Míšeň, Fridrich III., Osterland (1349—1380), míšeňský groš (Saurma, Die Saurmasche Münzsammlung, 1892, č. 4361; 2 k.).

Baltazar, Duryňsko (1349—1406), míšeňský groš (Saurma, č. 4362; 3 k.); knížecí groš (Saurma, č. 4368 v 11 var. v kresbě, hlavně ocasu lva, postavení kroužku v ohybu ocasu, před nebo za hlavou lva; celkem 58 k.).

Vilém Jednoooký (1349—1407), t. zv. Wilhelmer (Saurma, č. 4365 v 9 var.; celkem 60 k.).

Fridrich I. (1382—1428), knížecí groš (Saurma č. 4366 v 6 var.; celkem 30 k.); současné falsum téhož (?; 2 k.).

Sasko-Míšeň, groše kolem r. 1400 s nečitelným jménem panovníka a s nečitelnou značkou (7 k.).

Mohuč, arcib., Jan II. Nasovský (1397—1419), široký groš hesenského (míšeňského) typu (Hamburger, 898, katalog sbírky Saurma-Jeltsche, č. 1686, 1 k.).

Byl-li nálež sebrán celý, jsou nejmladšími ražbami v něm groše kurfiřta Fridricha I. Saského a doba ukrytí nálezů spadá pak krátce před rok 1430.

Nohejlová.

NÁLEZ V BORKU (okres Jáchymov).

Dělník Arnošt Siegl nalezl v dubnu 1934 v osadě Borku (obec Dolní Brand) při kopání základů sklepa rolníka Rudolfa Siegla čp. 1 v hloubce 1 m 20 cm zakopané české (pražské) groše s nádobkou, která byla silně poškozena. Mezi groši, které jsou vesměs velmi špatně zachované, jest jeden Karla I. (1346—1378), ostatní (178 kusů) patří vládě Václava IV. (1378—1419). Také úlomky (11 kusů větších i menších) jsou vesměs z ražeb tohoto panovníka. Zajímavostí nálezů je jednostranný groš Václava IV., na němž nebyl vyražen líc.

Nohejlová.

NÁLEZ V HORNÍ BUKOVINĚ (okres Mnichovo Hradiště).

Museum v Mnichově Hradišti získalo 34 grošů a 27 feníků, nalezených v srpnu 1935 při stavbě vodojemu na pozemku obce Horní Bukovina spolu se střepey nádobky, hrnečku ze světle hnědé hlíny. Obraz nalezených mincí jest tento:

A. Groše:

Cechy, Václav IV. (1378—1419), pražský groš (22 k.). Všechny jsou velmi mělce raženy, zhruba dvou typů písma.

Sasko-Míšeň, Fridrich I. (1382—1428), duryňský groš (2 k., Saurma č. 4367); knížecí groš (1 k.), Saurma č. 4368).

Fridrich (1382—1428), Vilém II. (1380—1425) a Fridrich Duryňský (1406 a 1440), knížecí groš (9 k., Saurma č. 4369).

B. Feníky:

Cechy, t. zv. husitský haléř (3 k., Castelin č. 8, 9 a 11 [?]).

Rakousy, Albrecht V. (1404—1439), *poručenství Vilémovo* (1404—1406), feník (8 k.); *poručenství Leopoldovo* (1407—1411), feník (2 k.); feník patrně z doby mincmistra *Angefeldera* (1413—1419) Luschin č. 9 (1 k.); feník kolem r. 1420 (7 k.).

Bavory-Mnichov, Štěpán II. (1347—1375), feník (2 k.).

Jan II. (1375—1397), oettingský feník (1 k., Wittelsbach č. 155).

Bavory—Landshut, Jindřich IV. (1393—1450), oettingský feník (2 k., Wittelsbach č. 3425 a 3427, ale hvězdy mají šest paprsků).

Bavory—Ingolstadt, Štěpán III. s Ludvíkem VII. (1402—1413), wasserburgský feník (1 k., Wittelsbach 3395).

Považuji tento nálež za zlomek, ze kterého nelze dělat žádné uzávěry.

Nohejlová.

GROŠOVÝ NÁLEZ V PLAČKOVĚ U HUMPOLCE.

Při kopání základů k nové české škole v osadě Plačkově (katastrální obec Dubí, polit. okres Humpolec) našli dělníci 9. září 1933 přes 500 pražských grošů a střepy nádobky. Cetnickou stanicí v Herálci byly mince i střepy zaslány k popisu do Národního musea v Praze.

Nádobka je hrnek pracovaný na kruhu ze šedohnědé hlíny, vně i uvnitř silně začernalý, pod hrdlem ozdobený hlubokou rýhou, s ouškem na vrchu promáčklým. Je 12 cm vysoká, má světlost 10 cm, $6\frac{1}{2}$ cm široké dno. Poklička nádoby je ze šedohnědé hlíny, silně začernalá; je 12 cm široká $14\frac{1}{2}$ cm vysoká.

Minci, poslaných do Národního musea, bylo celkem 521 kusů a jeden zlomek. Všechny ražby byly pražské groše, velmi otřené nebo mělce ražené, osm bylo kontra-markováno.

Karel I. (1346—1378), pražský groš (2 k.).

Václav IV. (1378—1419), pražský groš (511 kusů a jeden zlomek).

Václav IV., pražský groš s kontramarkou (8 k.):

1. města Jihlavy (Katz 50, 3 k.),
2. města Augsburgu (Katz 131, 1 k.),
3. města Řezna (Katz 71, 1 k.),
4. města Ulmu (Katz 107), Švábského svazu (Katz 43), města Isny (Katz 67).
5. neurčenou (Katz č. 134 nebo 135, 2 k.).

Pro mělkost ražby je téměř nemožné sestavit přehled typů jednotlivých grošů. Je tedy největším ziskem plačkovského nálezu nový objev kontramarky města Jihlavy (jezka) na třech groších v okolí Humpolce, kde byl už dvakrát nalezen.

Velmi zajímavé je i místo nálezu, který je, podle sdělení humpoleckého konservátora p. řed. J. Kopáče, čtvrtý na téměř plačkovském gruntě. První nález byl učiněn r. 1896 a byl celý rozebrán. Podle zachovaných zbytků byly v něm ražby Václava II. a IV. Druhý, učiněný o několik let později, byl téhož druhu. Humpolecké museum získalo z něho jen několik kusů. Třetí nález byl odkryt 5. března 1924 a obsahoval groše Karla I. Z něho získalo humpolecké museum část nádoby a část nálezu. I s nálezem nahore popsaným byly všechny čtyři nálezy odkryty při různých krajích téhož pole. V tom spatřuje p. řed. Kopáč svědectví o Zikmundově tažení od Jihlavy přes Humpolec k Ledči. Plačkov leží na této cestě.

Nohejlová.

NÁLEZ GROŠŮ V JIČÍNĚ.

Dne 5. října 1935 bylo v Jičíně na novostavbě u měšťanské školy nalezeno asi půl metru pod povrchem 462 kusů a jeden zlomek pražských grošů Václava IV. (1378—1419). Byly ukryty ve dvou nádobkách ze žluté hlíny. Z jedné zůstalo jen dno. Nález není celý, menší jeho část byla rozebrána. Byl podle místních soudů učiněn v místě, kam tradice staví valdštejskou mincovnu, která ovšem s tímto nálezem nemá nic společného.

Groše Václavovy jsou v nálezu zastoupeny většinou kusy zčásti velmi ostře a jasně raženými, zčásti, třeba měly ražební lesk, úplně zhlazenými. Zřejmě byla to razidla, která rozhodla o jejich zevnějšku, nikoli opotřebenost z oběhu. Přece nelze ani tyto kusy přesně popsat. Je vidět menší a větší střížek, menší a větší písmo, i rozličnou kresbu koruny (hlavní rozdíl je i u ní ve velikosti: menší je uzavřena ve vnitřním kruhu a nedotýká se ho svou střední velkou lilií). Na jednom kusu, velmi dobře zachovaném, právě v části koruny je výborně znát její kresba: šest perel na dolejší pásce, perly v ohybech lilií i štihlé malé lilie v podobě křížků mezi velikými.

Na jiných kusech jsou jasně znát celé nebo části dřiků jednotlivých písmen, místy zakončené pěkným prohnutím. Na dvou kusech je písmo velmi nízké. Kusy s větším střížkem mají průměrnou váhu 2'67 g, s menším 2'64 g.

Nohejlová.

NÁLEZ GROŠŮ U KÁCOVA.

Dne 16. března 1935 našel dělník Ant. Malkovský z Koblaska při lesních pracích na pozemku stát. správy v Kácově (parc. 311, katastr Zderadiny) v kořenech stromu v malé, kamenné skryšce, kryté větším plochým kamenem, nádobku z šedohnědé hlíny s pražskými groši Václava IV. Z těch bylo 69 prohlédnuto v Národním museu (20 z majetku Okres. musejního sboru v Uhlířských Janovicích, pět z majetku obecné školy ve Zdizubech, čtyři z obecné školy ve Zdaradinách, ostatní s lask. svolením správy stát. lesů a statků v Kácově). Groše jsou špatně ražené, ale části některých jsou velmi ostře, lze říci přímo s ražebním leskem. Celek nelze však dobře popsat, neboť i na těchto neotřelých ražbách ony části, v nichž bylo razidlo již poškozeno, jsou úplně setřené. Přece však můžeme stanovit, že nález obsahoval dvě hlavní skupiny s větším a menším písmem, s velmi nedbale sestavenými opisy.

Nádobka, pracovaná na kruhu, je $8\frac{1}{2}$ cm vysoká, s okrajem po súžení mírně vyhrnutým, průměr dna měří $4\frac{1}{2}$ cm, průměr otvoru hrdla 7 cm. Na hrdle je ozdobena vodorovnými rýhami.

Nohejlová.

NÁLEZ V KRALOVICÍCH.

Koncem srpna našel zedník J. Vašnucius při prohlubování základů domu č. 36 v Kralovicích tři hliněné nádobky a střepy jiných ze žluté a červené hlíny. Tři byly poslány k popisu do Národního musea. V materiálu, který byl vyvážen z přestavby, byly porůznu nalezeny nějaké mince, z nichž se podařilo zachytit tři pražské groše Václava IV. Jsou velmi špatně zachované.

Prvá nádobka je hrneček z nažloutle šedé hlíny s nevelkým dnem (průměr 4'5 cm) s jednou rýhou nad břískem, se silně vyhrnutým, poněkud zesíleným okrajem a s malým ouškem, na vnější straně proláklým. Nádobka je poškozena, horní průměr je 7'5 cm, výška 8'3 cm.

Druhá nádobka jest bez ouška ze šedé, místy nažloutlé hlíny, se dnem 5 cm v průměru, s mírně vypouklým břískem, profilovaným několika širokými, klínovitě zaříznutými rýhami, s okrajem mírně vyhrnutým. Horní průměr je 6'9 cm, výška je 7'1 cm.

Třetí nádobka jest bez ouška z šedé, hrubozrné hlíny s malým dnem průměru 2'9 cm, s pláštěm horizontálně profilovaným několika velmi mělkými rýhami, s úzkým, poněkud zdviženým okrajem, ostře podříznutým. Horní průměr je 5'3 cm, výška 7'3 cm.

Střepy jsou okrajové, kousky dna i několik zlomků pláště.

Nohejlová.

NÁLEZ GROŠŮ V LUŽANECH U HOŘIC.

V lese »Zámka« na katastru obce Lužany u Hořic v Podkrkonoší našel dělník při kopání jamky v lesních kulturách asi 15 cm pod povrchem v květnu 1935 232 grošů, dva Karla I. (Smolík, Pražské groše, t. I. č. 12) a 230 Václava IV. Tyto byly všechny hodně mělce raženy, místy úplně hladké plochy, takže bližší určení nebylo možné.

Z nádobky, ve které byly mince ukryty, zůstalo jen několik střepů. Ty jsou ze světle hnědé, nepolévané hlíny. Je k nim přimíšen jeden střep jiné nádobky.

Nohejlová.

NÁLEZ V POVLČINĚ.

Při zřizování vodovodu ve fürstenberském dvoře Povlčině (okres Rakovník) naráželi dělníci 30. listopadu 1934 v hloubce asi 1 m 30 cm na část zdíva, při němž našli nádobku s 48 pražskými groši Václava IV., mezi něž byl přimíchán míšeňský groš Fridericha I. (1382—1428, Saurma č. 4367), několik rakouských (Albrechta V.) a bavorských feniků vévody Štěpána III. v Ingolstadt a Jindřicha IV. v Oettingách. České groše jsou zachovány velmi špatně, z úlomků feniků rakouských a bavorských mohu stanovit tyto ražby:

Rakousy, Albrecht V., fenik L—A, okolo 1408.

Albrecht V., fenik AL—B—T', okolo 1420.

Bavory-Ingolstadt, Štěpán III. se synem Ludvíkem VII. (1402—1413), fenik.

Bavory-Oetting, Jindřich IV. (1393—1450), nepatrný zlomek feniku z mincovny v Landshutě.

Mezi úlomky jest též nepatrný zlomek českého feniku (Castelin č. 11).

Nádoba jest hrneček bez ouška, na kruhu dělaný, ze světle hnědé hlíny s vyhrnutým okrajem, na bříšku zdobena čtyřmi tmavě hnědými čarami. Je vysoká 6½ cm, světlost otvoru je 7 cm, šíře dna 3½ cm.

Poněvadž z drobných úlomků těchto asi deseti feniků nelze víc vyčísti, není možno také stanovit, kdy byl nález ukryt, ačkoli by právě tento nález svým datem mohl být velmi zajímavý.

Nohejlová.

NÁLEZ V ŠÁPU.

V únoru 1933 našel rolník Jan Csiba v Šápu (okres Galanta), při prokopávání pole spodek nádoby s mincemi. Celkem bylo nalezeno 37 mincí a 3 úlomky, z nichž 35 mincí bylo zasláno k prozkoumání Vlastivědnému museu v Bratislavě. Jsou to uherské denáry XV. st. velmi špatně zachované. Hrubý seznam jejich jest tento:

Uhry, Albert (1437—1439, 2 kusy).

Vladislav Varnenčík (1440—1444, 2 kusy).

Ladislav Pohrobek (1453—1457, 31 kus a 1 zlomek).

Kraskovská.

NÁLEZ V KVĚTUŠI.

V hlíněné nádobce, která byla rozbita, byly koncem května r. 1934 nalezeny mince domkářem Jos. Vačlenou v Květuši čp. 39, obec Nosetín, okres Sedlčany. Byly na bývalé zahradě v hloubce asi 40 cm.

Cechy, Karel I. (1346—1378), pražský groš (Smolík, Pražské groše, č. 12, 1 k.). Václav IV. (1378—1419), pražský groš dvou typů (Smolík, č. 16 a 17) s vysokou i nízkou korunou, vysokým i nízkým písmem, v němž je N několikerého tvaru (П, И, N, H). Jeden kus je dvakrát ražený, tři jsou naprosto nečitelné (35 k.).

Rakousy, neurčený rakouský fenik ze 14. stol. (1 k.).

Albrecht II. (1330—1358), fenik (Luschin, Wiener Münzwesen im Mittelalter č. 147; 1 k.).

Albrecht V. (1404—1439), *poručnictví Vilémovo* (1404—1406), *Videň*, fenik, některé s gotickými listky, některé s trojlístkem (Luschin, Das Münzwesen im ausgehenden Mittelalter, str. 268); 41 k. (jeden měděný padělek).

Poručnictví Leopoldovo (1406—1411), *Videň*, fenik (Luschin, str. 207; 20 k.); fenik (Luschin, str. 271; 2 k.).

Albrecht V., *Videň*, Angerfelder (?), fenik (Luschin, str. 273; 2 k.); Gundlach (?), fenik (Luschin, str. 273; 56 k.); půlfenik (Luschin, str. 273; 1 k.); Niclas unterm Himmel, fenik (Luschin, str. 275; 1 k.).

Vév. Arnošt (1404—1410), fenik (Luschin, str. 370; 3 k.); půlfenik (Luschin, str. 370; 2 k.).

Bavory-Mnichov, Štěpán II. (1347—1375), *Mnichov*, fenik (Beierlein, Die Münzen derer von Wittelsbach, č. 145; 10 k.); fenik (Wittelsbach, č. 146; 1 k.). Albrecht III. (1438—1460), *Mnichov*, fenik (Wittelsbach, č. 178; 11 k.).

Bavory-Ingolstadt, Štěpán III. (1375—1413), *Ingolstadt*, fenik (Wittelsbach, č. 3381; 1 k.).

Štěpán III. a Ludvík VII. (1402—1413), *Ingolstadt*, fenik (Wittelsbach, č. 3385; 1 k.); fenik (Wittelsbach, č. 3387; 1 k.); fenik (Wittelsbach, č. 3392; 1 k.); *Wasserburg*, fenik (Wittelsbach, č. 3395 1 k.); fenik (N. Z. 1920, str. 89 č. 49; 1 k.); feniky s nezřetelnou značkou pod písmenami a s nezřetelnými písmenami (3 k.).

Bavory-Ingolstadt a Bavory-Mnichov, Štěpán III. a Jan II. (1395—1397), fenik (N. Z. 1920, str. 88; 4 k.).

Bavory-Landshut, Jindřich IV. (1393—1450), *Landshut*, fenik (Wittelsbach, č. 3430; 2 k.); fenik (Wittelsbach č. 3429; 1 k.). Jindřich IV. (?), fenik (N. Z. 1920, str. 90; 1 k.).

Bavory-Oetingen, Jan II. (1375—1397), *Oetingen*, fenik (Wittelsbach 3 k.); fenik s nejasnými písmeny (okolo r. 1400; 2 k.).

Augsburg, fenik z let 1402—1423 (Noss, Bl. f. Mzfr. 1921, 121 sl.; 1 k.).

Salzburg, fenik z 1. poloviny 15. stol. (1 k.).

Koburg, Friderich (1353—1381) nebo Friderich (1381—1428) fenik (M. B. G. 1894, str. 92 sl.; 1 k.).

Nohejlová.

NÁLEZ DUKÁTŮ VE VIMPERKU.

Za blíže neznámých okolností bylo v létě 1934 nalezeno ve Vimperku na pozemku továrníka Ruperta Steinbrennera 17 uherských a čtyři benátské dukáty, které nálezcce zatajil. Přece však bylo později možno všech 21 kusů popsati.

Uhry, Zikmund (1386—1437), dukát (10 kusů);

1. Rethy, Corpus nummorum Hungariae II., č. 118, ale značka jako č. 1 v popisu nálezu v Topolčanech od dr. Kraskovské v tomto čísle N. Č. Č.

2. a 3. Rethy, č. 119 A, ale značka č. 3 v Topolčanech.

4. Rethy, č. 119 A, ale značky gotické V — č. 3. v Topolčanech.

5. Rethy, č. 119 A, ale značky gotické K—L.

6. Rethy, č. 119 A, ale značky gotické K—K.

7. Rethy, č. 119 A, ale značky gotické K—H.

8. Rethy, č. 119 A, ale značky gotické K—F.

9. Rethy, č. 119 A, ale značky gotické K — gotické S, nad nímž je dvojité kříž.

10. Rethy, č. 119 A, ale značky gotické I—C.

Vladislav Varnenčík (1440—1444), dukát (1 kus). Rethy, č. 140.

Jan Hunyady (1446—1453), dukát (1 kus). Rethy, av. č. 154, rev. č. 154 A.

Ladislav Pohrobek (1453—1457), dukát (5 kusů).

1. a 2. Rethy, č. 170, ale značky gotické K — gotické P, z něhož nahoře vyrůstá křížek.
3. a 4. Rethy, č. 170, ale značky gotické K — gotické C, z něhož nahoře vyrůstá křížek.
5. Rethy, č. 171, ale značky gotické K—K (Svoboda, N. Č. Č. 1926, str. 133, č. 6.).

Benátky, Francesco Foscari (1423—1457), dukát (4 kusy s nepatrnými variantami).
Nohejlová.

NÁLEZ V JUNGMANNOVĚ ULICI V PRAZE.

Koncem července r. 1934 nalezl na staveništi fy Bellada pro Moldavia-Generali čp. 11 a 13 p. Václav Zunt v zemi pod cihlami a rohem starého domu hliněnou pokladničku s 4972 mincemi. Pokladnička je ze šedohnědé, pálené hlíny, tvaru hruškového, napodobujícího nádobu, širokou nádobu, s kterou je spojena poklička, zakončená plochým knoflíkem. Spojení pokličky s nádobkou je naznačeno širokou a mělkou vodorovnou rýhou, přes kterou je kolmo vyryto šest mělkých rýh tvaru dvojitého kříže. Tyto kolmé rýhy mají naznačovat svázání pokličky s nádobou. Pod vodorovnou rýhou je proříznut otvor 42 mm dlouhý a 3 mm široký. Pokladnička je 16 cm vysoká, 16 cm široká, průměr dna je 11,5 cm.¹⁾

*Soupis nálezů:*²⁾

Cechy, feniky I. poloviny 15. stol.: Castelin, Heller u. Pfennig in Böhmen in den Jahren 1378—1471, Budějovice 1934, č. 7 (1 k.); Cast. č. 9 (5 k.); var. Cast. č. 10 (2 k.); var. Cast. č. 10 (2 k.); var. Cast. č. 10 (5 k.); var. Cast. č. 10 (5 k.); patrně Cast. č. 9 var. (2 k.); patrně Cast. č. 10 (2 k.); patrně Cast. č. 10 (2 k.); Cast. č. 19 (2 k.); nejasné zčásti nebo úplně (10 k.).

Morava, feniky a půlfenik konce 14. a I. poloviny 15. stol.: fenik Luschin, N. Z. 1889, č. 35 (Nohejlová, N. Č. Čsl. 1933, č. 7, 8 k.); půlfenik, Luschin, N. Z. 1889, č. 35 (Nohejlová, N. Č. Čsl. 1933, č. 7, 2 k.); fenik, Luschin, N. Z. 1889, č. 33 (Nohejlová, N. Č. Čsl. 1933, č. 9, 2 k.); fenik, Luschin, N. Z. 1889, č. 38 (Nohejlová, N. Č. Čsl. 1933, č. 10, 4 k.).

Rakousy, Přemysl II. jako král (1261—1276) nebo král Rudolf (1276—1281), fenik Luschin, Wiener Münzwesen im Mittelalter, 1913, tab. V., 71 (1 k.).

Před r. 1335, fenik, Luschin, l. c., t. VIII. č. 130 (náš rev. nečitelný, 1 k.).

Albrecht III. (1365—1395), fenik před r. 1390, Luschin, N. Z. 1874—1875 t. VI., č. 104 (1 k.); Luschin, l. c., č. 154 (1 k.).

Albrecht IV. (1395—1404), fenik Luschin, l. c. č. 164 (4 k.).

Albrecht V. (1404—39), *poručnictví Vilémovo* (1404—1406), feniky s gotickými lístky (kolem r. 1405), Luschin, Das Münzwesen in Oesterreich im ausgehenden Mittelalter, 1914—1917, str. 267—268 (120 k.); půlfeniky Luschin, l. c., str. 267—268 (4 k.); feniky s jetelovými lístky (z let 1405—1406), Luschin, l. c., str. 267—268 (71 k.); půlfeniky, Luschin, l. c., str. 267—268 (11 k.); feniky na nichž nelze rozeznat lístky ve výřezích laloků (35 k.); půlfeniky, na nichž není znát formu lístků ve výřezích laloků (19 k.);

¹⁾ Děkuji p. doc. dru K. Guthovi za popis pokladničky i za laskavou pomoc při popisu nádobek z jiných nálezů.

²⁾ Za laskavou pomoc při určení tří feniků p. dru F. Dworschakovi z Vídně.

poručnictví Leopoldovo (1406—1411), feniky z r. 1407, Luschin, l. c., str. 267—268 (82 k.); půlfeniky téhož typu (8 k.); feniky s **L P—D** (1408—1409), Luschin, l. c., č. 7 (4 k.); půlfenik téhož typu (1 k.); fenik s **L—9—D** (1 k.); *samostatná vláda Albrechta V.* (1402—1439), feniky patrně z doby Rud. Angerfeldera (mincm. 1413—1419), Luschin, l. c., č. 9 (3 k.); fenik se štítem z let 1416—1427, Luschin, l. c., č. 10 (Dworschak, N. Z. 1920, tab. XIII., č. 19 1 k.); fenik kolem r. 1420 Oldř. Gundlach (1420—1423, 1425), Luschin, l. c., str. 273, č. 11 (213 k.); půlfenik (15 k.); fenik téhož typu, kresba lístků není však znát; přiděluji Gundlachovi jen podle tvaru štítu (11 k.); půlfenik (8 k.); fenik mincm. *Niclas unterm Himmel* (1427—1430 a 1433—1436), Luschin, l. c., str. 275, č. 13 (1088 k.); týž fenik, ale nad B není oblouček (1 k.); fenik po r. 1427 (t. zv. Grosskorn), Luschin, l. c., č. 37; Dworschak, N. Z. 1920, 1926 a 1932 (121 k.); fenik mincm. Niclas (38 k.; přiděluji jen podle tvaru štítu, protože znaménka v koutech mezi laloky nejsou znát); půlfenik mincm. Niclas unterm Himmel (152 k.); tentýž půlfenik (127 k.; přiděluji jen podle tvaru štítu, protože znaménka v koutech mezi laloky nejsou znát); půlfenik neurčený (ražba buď Gundlachova nebo Niclasova, 5 k., z nichž jeden je zlomek); fenik »královský« z l. 1438—1439, Luschin, l. c., č. 14 (čtyři varianty, 53 k.); půlfenik »královský« z l. 1438—1439 (k Luschinově č. 14 l. c., 14 k.); *Hausgenossen, Johann Steger* (1437, 1446—1452), fenik, Luschin, N. Z. 1889, t. XI. č. 2; Sirový, Věstník N. Sp. Čsl. tab. X. č. 32 (62 k.: 21 má kroužky, 25 má tečky, 2 mají křížky, na 14 nelze přečíst znaménka v koutech mezi laloky).

Ladislav Pohrěbek, *poručenství Fridrichovo* (1440—1452), *mincovna Vídeň*, fenik, Luschin, l. c., č. 19a (39 k.); půlfenik, k Luschinovu č. 19a, l. c. (12 k.); mincovna Štýrský Hradec, fenik, Luschin, l. c., č. 19b (31 k.); půlfenik k Luschinovu č. 19b, l. c. (15 k.).

Neurčené feniky rakouské, které jistě bylo možno rozřadit mezi určené ražby v tomto nálezu (110 k.); půlfeniky (109 k.).

Štýrsko, Arnošt Železný (1406—1424), fenik **A—R—R** Luschin, l. c., č. 17 (50 k.); půlfenik **A—R—R** k Luschinovu č. 17, l. c. (14 k.); fenik **Θ—R—R** Luschin, l. c., str. 370 (19 k.); půlfenik **Θ—R—R** Luschin, l. c., str. 370 (11 k.).

Fridrich V. (1424—1493), *Št. Hradec*, fenik z let 1436—1440, Luschin, l. c., č. 18 (33 k.); půlfenik z let 1436—1440, Luschin, l. c., č. 18 (10 k.).

Leuchtenberg, Jan I. (1379—1407), Hals, fenik, Sirový, Věstník Num. Spol. Čsl. str. 168, č. 83 (tab. X. č. 50, 1 k.).

Jan III. a Jiří I. (1410—1425), *Hals* půlfenik: s dvěma tečkami nad štítem (1 k.); s kroužkem (7 k.); se čtverečkem (9 k.); s větším čtverečkem, děleným na čtyři, z nichž je znát jen část (9 k.); s křížkem (1 k.); s hvězdičkou (2 k.); s neznatelným znaménkem (12 k.). (Srovn. Dworschak, N. Z. 1920, str. 74 sl.)

Ražby podle vzorů rakouských (t. zv. Beischlag):

1. fenik Luschin, l. c., č. 46 (Andreas Pemkircher, Schlaning); Dworschak, N. Z. 1920, str. 73 a Münzensammler 1935, str. 12 a 13, kde soudí na napodobeninu, raženou ok. 1420 v Bratislavě nebo Rožmberky po r. 1422 (1 k.).
2. fenik obdobný k Luschinovu č. 47, l. c. Dworschak, N. Z. 1920, str. 73, uvádí tento fenik jako napodobeninu z poloviny Albrechtovy vlády (1 k.).
3. půlfenik před r. 1430. Dworschak, Münzensammler 1935, tab. II. č. 27 (1 k.).

4. půlfenik před r. 1430. Dworschak, Münzensammler 1935, tab. II. č. 27, ale jiná forma štítu (1 k.).

Dolní Bavorsy, Oto III. (1920—1312), fenik, Wittelsbach, č. 3114 (1 k.).

Bavory-Mnichov, Štěpán II. (1347—1375), fenik W. č. 145 (42 k.); W. č. 146 (12 k.; podle Nosse, N. Z. 1920 č. 79 Jan, 1375—1397); W. č. 147 (1 k.); W. č. 148 (4 k.; podle Nosse, N. Z. 1920, č. 80 až 82 Jan, 1375—1397); jako W. č. 147, ale na rameni mnicha štítek se dvěma klenci (1 k., podle Nosse, N. Z. 1920, Jan, 1375—1397).

Jan (1375—1397), fenik, Noss, N. Z. 1920, str. 91, č. 84 (2 k.); Noss, tamže, č. 85 (2 k.); Noss, tamže, č. 86 (10 k.); fenik ražený pro Horní Falc (?), Sirový, Věstník Num. Spol. Čsl. str. 167 č. 54, tab. X. č. 47 (6 k.); ötingenský fenik W. č. 155 (36 k.; podle Nosse, N. Z. 1920, str. 87, č. 16 až 19 patří tyto ražby Štěpánu II. (1363—1375) pro Horní Bavorsy).

Arnošt I. (1397—1438) se Štěpánem III. (1397—1413), mnichovský fenik, W. č. 159 (1 k.); s bratrem Vilémem (1402—1435), mnich. fenik, W. č. 166 bez kroužku nad hlavou (Noss, N. Z. 1920, str. 91, č. 89; 1 k.); Noss, N. Z. 1920, str. 91 č. 91 (1 k.); Noss, N. Z. 1920 str. 91, č. 93 (2 k.); mnichovský fenik: písmena H—W nejsou znát, také ne počet obloučků kolem hlavy mnicha; rázem patří k předchozím (4 k.); mnichovský fenik W. č. 160 (18 k.); W. č. 161 (1 k.); W. č. 162 (3 k.); mnichovský fenik, W. č. 164, kruhy jsou hladké (345 k.); W. č. 164, kruhy jsou provazovité (11 k.); W. č. 164, kruhy jsou provazovité a písmena jsou obrácená: W D (5 k.); W. č. 165, druhý typ, s tečkou: tečka je uprostřed písmen (3 k.); tečka je za W (2 k.); se synovcem Adolfem (1435—1438), mnichovský fenik, W. č. 168 (malá písmena, 6 k.); W. č. 169 (menší písmena, 7 k.); W. č. 169 (velká písmena, 98 k.); W. č. 169 (velká písmena a provazovité kruhy, 12 k.).

Albrecht III. (1438—1460), mnichovský fenik, W. č. 172 (33 k.); W. č. 173, ale růžice je čtyřlístá (37 k.).

Arnošt I. (1397—1438) nebo Albert III. (1438—1460), mnichovský fenik na němž není jasně znát revers (49 k.).

Albert IV. (1465—1508), půlfenik (halér), W. č. 209—211 (Beierlein č. 180—184, 6 k.). Tyto kusy byly raženy dřív, než po r. 1465, jak dokazuje i nález v Kainreithu, Fundberichte aus Oesterreich, I. str. 209, zakopaný kolem 1460.

Bavory-Landshut, Fridrich I. (1375—1392—1393), Sulzbach, fenik, Beierlein, tab. VI., č. 106 (1 k.).

Jindřich IV. (1393—1450), Landshut, fenik, před r. 1404, jednostranný, Noss, N. Z. 1920, str. 90, č. 61 (1 k.); tentýž půlfenik ráz Noss, l. c., str. 90, č. 60 (2 k.); fenik po r. 1404, Noss, l. c., str. 90, č. 68 (2 k.); W. č. 3424 (5 k.); W. č. 3426, písmena H mezi dvěma čtyřlístými růžicemi, velikost, hlavně šířka písmene H i růžic je rozličná (238 k.); W. č. 3426, ale písmeno H je velmi úzké (31 k.); W. č. 3427 (1 k.); W. č. 3428 (60 k.); W. č. 3428, ale písmeno H je velmi úzké (1 k.); W. č. 3430 (2 k.); W. č. 3431 (1 k.); fenik s nečitelným reversem, aversy odpovídají typům s čitelnými značkami na reversu (22 k.); Oettingen, fenik W. č. 3433 (38 k.); W. č. 3434 (1 k.); W. č. 3435, velikost písmene H a forma provazovitého kruhu je rozličná (129 k.); W. č. 3436 (1 k.); W. č. 3437 (2 k.); W. č. 3438 (1 k.); jednostranný fenik (1 k.); feniky, na nichž nelze dobře přecíst značky vedle písmene H (9 k.).

Bavory-Ingolstadt, Štěpán III. (1375—1395—1413), Ingolstadt, jednostranný fenik, W. č. 3381 (6 k.); W. č. 3382 (4 k.); W. č. 3383 (1 k.); Noss, l. c. str. 88, č. 28 (1 k.); W. č. 3384 (3 k.).

Štěpán III. se synem Ludvíkem VII. (1402—1413), Ingolstadt, fenik, W. č. 3385 (3 k.); W. č. 3387 (11 k.); W. č. 3392 (5 k.); W. č. 3393, ale není znát žádné kruhové orámování (12 k.); W. č. 3394 (2 k.); feniky s neznatelným reversem (7 k.); Wasserburg, fenik od r. 1406, W. č. 3395. Je tu šest variant v kresbě lva. Jen na jediném kusu lze vidět zbytek kroužku pod písmeny (W. č. 3396; celkem 18 k.).

Neurčené bavorské feniky (63 k.); půlfeniky (2 k.).

Horní Falc, Ruprecht II. (1390—1398), Sulzbach, fenik, Noss, N. Z. 1920, str. 93, č. 116 (1 k.).³⁾

Ruprecht II. (1390—1398) s Ruprechtem III. (1395—1398), fenik, M. B. G. 1886, Mailach, str. 77, č. 9 (1 k.); tamže č. 10 (? , 1 k.).

Neunburg-Horní Falc, Jan (1404—1410—1443) se synovcem kurfiřtem Ludvíkem IV., Amberg, fenik, Kull, Repert., str. 169, 437 a 507 (76 k.);

s bratrem Otou I. z Neumarkt-Mosbachu, Amberg, fenik, Kull, Repert., str. 169, 437 a 507 (53 k., na 16 kusech nejsou znát písmena I O nad štítem).

Salzburg, Pilgram II. z Puchheimu (1365—1396), fenik, Zeller, Des Erzstiftes Salzburg Münzrecht u. Münzwesen, 1883 neuvádí; av.: znak, rev. do kosočtverce postavená písmena P—I—L—G (1 k.).

Fenik 15. stol. Zeller, str. 54, č. 3 (4 k.); č. 7 (7 k.); č. 8 (6 k.); č. 9, ale kruhy jsou provazovité (26 k.); č. 10, ale revers je označen spíše růžicí než hvězdou (20 k.); č. 10, ale na av. nad štítem je hvězda (1 k.); č. 15 (1 k.); fenik bez popisu a značek, jednostranný, Zeller č. 13 (79 k.).

Augsburg, Burkart z Ellerbachu (1393—1404) nebo Eberhard II. z Kirchbachu (1404—1413) nebo Fridrich II. z Grafenecku (1414 až 1423), fenik z let 1402—1423 (1 k.; značka H, na němž je šipka).

Petr ze Schaumburka (1424—1469), fenik z l. 1424—1440 (1 k., značka šipka); fenik mincm. Peutingera kolem r. 1425, Noss, N. Z. 1920, str. 95, č. 181 (1 k.); fenik z téže doby (1 k., značka P s hvězdou v pr. od písmene); fenik z téže doby (2 k., značka lilie); fenik mincm. Basingera 1441 (15 k.; feniky s neznatelnými značkami na rev. (7 k.).

Bamberg, Antonín z Rotenhanu (1432—1459), fenik patrně z r. 1441 (1 k.) a var. téhož (1 k.), M. B. G. 1886, Remling, str. 421, tab. III., č. 21; fenik patrně téhož biskupa před r. 1443, nebo 1454, M. B. G. 1926, tab. 4 č. 101 (1 k.).

Purkrabství norimberské a bisk. bavorské, podle francké konvence: Fridrich V. (do 1397) nebo Fridrich VI. (1397—1440) nebo Jan III. (1397—1420) a Lambert z Brunn (1374—1395), fenik, M. B. G. 1886, Remling, str. 39, t. III. č. 8 (2 k.).

Purkrabství norimberské a biskupství würzburgské, Fridrich VI. 1397—1440 a Jan II. z Brunn (1411—1440), fenik, patrně M. B. G. 1886, Remling, str. 38, tab. III. č. 5 (1 k.).

Würzburg, Jan z Egloffsteinu (1400—1411), fenik, M. B. G. 1886, Mailach, tab. IV., av. č. 37, rev. č. 33 (1 k.); fenik, tamže, av. č. 38, rev. č. 39 (1 k.);

³⁾ Určil p. dr. Dworschak.

fenik, tamže, č. 45 (2 k.); fenik, tamže, č. 46 (2 k.); nejasný fenik, patrně téhož biskupa, M. B. G. 1886, Mailach, t. IV. č. 44—46 (1 k.).

Albrecht z Wertheimu, správce za Jana z Brunn (1432—1440), fenik, M. B. G. 1886, Remling, str. 41, tab. III. č. 15 (1 k.).

Purkrabství norimberské, Jan III. (1397—1420) a Fridrich VI. (1397—1440), fenik, M. B. G. 1886, Mailach, tab. III. č. 12—15 (je nejasný, 1 k.).

Město Norimberk, feniky po r. 1424 až 1457, M. B. G. 1926, str. 23 č. 26 (10 k.).

Henneberg-Schleusingen, Jindřich XI. (1359—1375—1405), fenik Noss, N. Z. 1920, str. 94 č. 150 (1 k.).⁴⁾

Hildburghausen, lantkrabí Baltazar Míšeňský (1349—1406), fenik, Fikentscher, M. B. G. 1894, str. 99, č. 40 (? , 1 k.).

Sasko-Míšeň, Vilém Jednooký (1349—1407), groš, var. Saurma, Die Saurmasche Münzsammlung, 1892, č. 4365 (1 k.).

Fridrich I. (1382—1428), duryňský groš, Saurma, č. 4367, podle Schwinkowského, Das Geld- u. Münzwesen Sachsens, od r. 1393 (1 k.); knížecí groš, Saurma, č. 4368, podle Schw. raženy 1400—1411 (3 k.).

Fridrich I. (1382—1428), Vilém II. (1380—1425) a Fridrich IV. (1406—1440), knížecí groš, Saurma č. 4369, podle Schw. do r. 1425 (5 k.).

Fridrich II., Fridrich IV. a Zikmund (do r. 1436), štítový groš, Saurma č. 4374, podle Schw. raženy 1431—1446 (14 k.); křížový groš, Saurma č. 4373 (12 k.).

Fridrich II., Fridrich IV. a Vilém III. (1436—1440), štítový groš, Saurma č. 4375, podle Schw. raženy r. 1440 (3 k.).

Fridrich II. a Vilém III. (1442—1445), štítový groš, Saurma č. 4376 (3 mají místo rážice na začátku opisu křížek), podle Schw. raženy 1444 (29 k.).

Fridrich II. (1428—1464), štítový groš: odpovídá rázem grošům, které Fridrich razil podle Schw. s Ludvíkem Hesenským r. 1447 (32 k.).

Vilém III. (1428—1482), štítový groš, typ Saurma, č. 4385; jsou to patrně ty, které byly podle Schw. raženy r. 1457 (2 k.).

Štítové groše I. poloviny 15. stol. blíže neurčené (7 k.).

Hessensko-Kassel, Ludvík II. (1413—1458), groš (»kronichter«), Saurma č. 2232 ve 4 var. (28 k.); knížecí groš, var. Saurma č. 2233 (1 k.).

Neurčené: feniky (143 k.); půlfeniky (82 k.).

Doba ukrytí nálezu je stanovena saskými a bavorskými ražbami. Poněvadž mezi saskými groši jsou ražby Fridricha III. (1428—1482), které byly vydány patrně r. 1457, můžeme nálež datovati nejbližšími lety po tomto roce. Bavorské halčře, které byly dosud přidělovány Albertu IV. (1465—1508) a které by datování nálezu posunuly do šedesátých let 15. stol., byly, jak ukázal již citovaný nálež v Kainreithu, raženy také před r. 1460. Před tímto rokem nalézáme hojně možností pro potřebu ukrytí peněz do pokladničky. Sám pohřeb krále Ladislava Pohrobka (1457), volba a korunovace Jiřího z Poděbrad (1458), jeho upevňování královské moci uvnitř i za hranicemi země, vyplacení náhrady za peníze, vydané z českých důchodů na přípravu svatby Ladislavovy (16.000 zlatých r. 1458), s nímž přišlo do země mnoho drobné

⁴⁾ Určení kontroloval p. dr. Dworschak.

černé mince cizí, to vše jsou události, mezi nimiž můžeme hledat původ nashromáždění i ukrytí našeho nálezu. Nálež byl velmi špatně zachovaný, proto zůstalo tolik kusů neurčených.

Em. Nohejlová.

NÁLEZ GROŠŮ VE SBĚŘI (okres novobydžovský).

Na jaře r. 1932 vykopal pan Berný na zahradě ve Sběři č. 14 hrneček se stříbrnými plíšky. O nálezu jsem se dověděl a požádal jsem majitele za předložení pokladu. Peníze byly v hrnečku na kruhu robeném, do červena vypáleném, nepolévaném; výšky 11 cm bez horního okraje, který byl při obdělávání půdy otlučen. V nádobce bylo podle sdělení 119 kusů grošů Jiřího z Poděbrad. Z těch koupil jsem 111 kusů, zbývajících 8 ponechali si nálezci na památku. Později podařilo se nám získati výměnou ještě 2 groše z téhož nálezu. Mince jsou pěkně zachované a jsou uloženy v městském museu v Novém Bydžově; z nich jest 112 grošů Jiřího z Poděbrad a jeden groš Václava IV.

Groš Václava IV. má průměr 2,5 cm, stříž 3 g, groše Jiřího mají v průměru 2,6—2,7 cm a váha kolísá od 2,55 do 2,95 g.

J. Koudelka.

NÁLEZ V ONŠOVCI (okres Dol. Královice).

Začátkem prosince r. 1933 byly v Onšovci odkryty při odkopávce půdy na dvoře usedlosti čp. 13 v hloubce asi 50 cm dole popsané mince. Byly uloženy ve ztrouchnivělém váčku v hrnečku, páleném z popelavé hlíny, prý na místě sporáku starého domku, který byl krátkou dobu před nálezem zbořen. Nádobka je pracovaná na kruhu, s vyhrnutým okrajem a jedním uchem. Na bříšku má deset rýh, jedna je asi 1 cm ode dna. Je 9½ cm vysoká, světlost otvoru je 9 cm, průměr dna 5 cm. S hrnečkem je zachována i poklička 6 cm vysoká a 10 cm široká u otvoru. Je poškozena. Mince byly takto složeny:

Cechy, Václav IV. (1378—1419), pražský groš. Kusy nelze přesně určit, poněvadž jsou silně otřené (5 k.).

Jiří Poděbradský (1458—1471), pražský groš. (Vesměs Don. 936, 27 k.).

Vladislav II. (1471—1516), pražský groš, Teisinger, Der Münzensammler 1928, tab. 2 č. 1 (10 k.); tab. 2 č. 3 (1 k.); tab. 2 č. 4 (1 k.); tab. 2 č. 5 (4 k.); tab. 2 č. 7 (1 k.); tab. 2 č. 8 (4 k.); tab. 2 č. 10 (33 k.). 28 kusů nelze určit, poněvadž jsou silně otřené. Mezi nimi jsou dva okrájené.

Sasko-Míšeň, Fridrich III. (1349—1381), míšeňský groš (3 k.).

Fridrich II. (1445—1464), mečový groš (7 k.); »Judenkopf« (1 k.).

Vilém III. (1445—1482); míšeňský groš (2 k.).

Ludvík II. (1458—1471), míšeňský groš (1 k.).

Nečitelný míšeňský groš (1 k.).

Rakousy, Albrecht V. (1404—1439): s Vilémem (1404—1406), fenik (Sirový, Nálež strážovský, Věstník N. Sp. Čsl. tab. X. č. 15, 4 k.); s Leopoldem (1406—1411), fenik (tamže, č. 17); sám (1411—1439), fenik (tamže, č. 20, 8 k.). Hausgenossen, fenik (tamže, č. 32, 2 k.).

Bavory, Štěpán II. (1347—1375), fenik (tamže, tab. XI. č. 55, 1 k.).

Jindřich IV. (1393—1450), fenik (tamže, č. 68, 2 k.).

Arnošt I. (1397—1438), fenik (tamže, č. 75, 1 k.).

Arnošt I. se synem Adolfem I. (1435—1438), fenik (tamže č. 78, 1 k.).

Nečitelné feniky (5 k.).

Karel Klapka.

NÁLEZ MINCÍ VE SKOČOVĚ VE SLEZSKU.

V roce 1911 neb 1912 (podle sdělení p. Weinbergera v Čes. Těšíně) byly při bourání jedné budovy vykopány různé stříbrné mince, z nichž několik se mu podařilo získati. Tyto postoupil pisateli. Jsou to:

Slezsko, Ferdinand I. (1526—1564), jednostr. halěr 1532 (1.).

Rakousy Hor., Ferdinand I. (1519—1564), jednostr. fenik 1537 (1.).

Solnohrady, Matyáš Lang z Wellenburgu (1519—1540), 2fenik bez letopočtu (1).

Sasko, Jan a Jiří (1525—1530), groš bez letop. (1).

Město Augsburg, pacněř 1532 (1).

Jos. Nakládal.

NÁLEZ V TÁBOŘE PŘI STAVBĚ NOVÉHO MOSTU PŘES LUŽNICI R. 1934.

Hned při zahájení výkopů pro pilíř nového mostu přes Lužnici v Táboře byl 18. července 1934 nalezen na jižní straně svahu, který jde od tábořské vilové čtvrti k řece Lužnici na jejím pravém břehu asi 60 cm pod povrchem malý hliněný hrneček s hnědou polevou. Museu se dostal jen zbytek, neboť hrneček byl silně poškozen. Byl asi 6 cm vysoký, se dnem asi 5 cm v průměru. V hrnečku byly tyto halěře: Vladislava II. (2 k.), Ludvíka (11 k.), Ferdinanda I. (9 k.), kladský (1 k.), zhořelecké (7) a jeden cizí, neurčený.

Cechy, Vladislav II. (1471—1516), černý peníz:

1. Smolík, Pražské groše č. 47. a Castelin, N. Č. Čsl. 1932, str. 65 č. 1 (1 kus);
2. Smolík, č. 46 a Castelin, l. c., č. 3 (1 kus).

Ludvík (1516—1526), černý peníz: 1. Smolík, č. 56 (1 kus); 2. Smolík, č. 56, ale R—P (1 kus);

2. Smolík, č. 54 a Castelin, l. c., str. 68 č. 4 (1 kus);
3. Smolík, č. 60 a Castelin, l. c., str. 68 č. 9 (8 kusů).

Ferdinand I. (1526—1564), černý peníz:

1. Castelin, l. c., str. 71 č. 1 (1 kus);
2. Smolík, l. c., č. 77 a Castelin, l. c. str. 71 č. 2 (1 kus);
3. Smolík, l. c., č. 4 (7 kusů).

Kladsko, halěr poloviny 15. stol., Friedensburg, Die schlesischen Münzen des M. A., č. 467.

Zhořelec, halěr poloviny 15. stol.:

1. Castelin, N. Č. Čsl., 1932, str. 71 č. 2 (1 kus).
2. Castelin, l. c., č. 3 (1 kus)
3. Castelin, l. c., č. 4 (5 kusů).

Neurčený cizí halěr nejasný a přelámaný.

Nohejlová.

NÁLEZ V LUŽANECH.

(Tab. IV. č. 9—14.)

V prosinci r. 1932 byl při kopání písku v lužanském lese státního polesí vřeškovského na parc. č. 166 (kat. ú. obce Lužany) odkryt nálezcí mincí ze 16. stol. Byl zaslán správou Stát. lesů v Hořiněvsi do Národního musea, spolu s kouskem nalezeného sáčku a jedním střepem z hliněné, žlutohnědé nádoby.

Část I.

Starší část tohoto nálezů obsahuje 320 mincí českých, čtyři zhořelecké a po jedné minci slezské a míšeňské, všechny ražené před rokem 1526. Z českých bylo 9 pražských grošů, ostatní pak byly vesměs peníze a halěře oněch typů, s nimiž se setkáváme skoro ve všech nálezech drobné mince ze začátku XVI. století.

Cechy, t. zv. husitské halěře (viz můj článek »Heller u. Pfennig in Böhmen in den Jahren 1378—1471«, České Budějovice 1934, str. 28, č. 18). V kroužku český lev, hřívá ze dvou řad půlměsíček (1 k.).

Vladislav II. (1471—1516), pražské groše (viz můj článek »Die Prager Groschen Wladislaus II. von Böhmen«, Č. Budějovice, 1934). Vyobrazení č. 1., typ č. 1 (str. 4, 2 k.);
typ č. 1, s tečkou nad pr. půlkou koruny (1 k.);
typ č. 1, po jedné tečce vlevo a pod korunou (1 k.);
vyobrazení č. 2, typ č. 1 (1 k.);
typ č. 4 (4 k.).

Bílé peníze (viz můj článek »Ke chronologii bílých peněz Vladislava II.«

N. Č. Čsl. 1930, str. 75 sl.; cituji jako »Chron.«).

Dvoustranné:

1. Chron. tab. 1 (str. 79), opis A, typ a (12 k.),
2. tentýž, opis končí — R. B. (1 k.),
3. tentýž, opis A, typ b (3 k.).
4. tentýž, opis B, typ a (5 k.),
5. tentýž, typ e (1 k.),
6. tentýž, typ c (1 k.),
7. tentýž, typ d (1 k.),
8. tentýž, opis C, typ e (1 k.),
9. neurčitelné dvoustranné (6 k.).

Jednostranné:

1. Chron. tab. 1, opis A, č. 1 (38 k.),
2. tentýž, č. 2, opis končí — R. B. (28 k.),
3. tentýž, opis B, č. 2 (3 k.),
4. tentýž, opis A, č. 3 (5 k.),
5. tentýž, opis A, č. 3 s tečkou pod lvem (7 k.),
6. tentýž, opis A, č. 7 (14 k.),
7. tentýž, opis B, č. 8 (6 k.),
8. tentýž, opis C, č. 8 (20 k.);
9. tentýž, opis A, č. 8 (2 k.),
10. tentýž, opis C, č. 10 (13 k.),
11. tentýž, opis C, č. 11 (55 k.),
12. tentýž, s tečkou pod lvíčkem (2 k.),
13. tentýž, opis C, č. 19 (2 k.),
14. neurčené jednostranné (10 k.).

Černé halěře (viz můj článek »Příspěvky k chronologii halěrů Vladislavových a Ludvíkových«, N. Č. Čsl. VIII., 1932, str. 63 sl.) vyobr. č. 1, typ č. 1 (2 k.); typ č. 2 (2 k.); typ č. 4 (2 k.), typ č. 6 (1 k.).

Ludvík I. (1516—1526).

Bílé peníze:

1. Chron. tab. 2 (str. 84), lvíček A, č. 1 (2 k.),
2. tentýž, č. 7, : ——— (1 k.),
3. tentýž, č. 1, : ——— (1 k.),
4. tentýž, č. 7 (1 k.),
5. tentýž, č. 7, o ——— o ——— (3 k.),
6. tentýž, č. 9, * ——— * ——— (1 k.),
7. tentýž, č. 10 (6 k.),
8. tentýž, č. 13, * ——— * ——— (27 k.),
9. tentýž, č. 13, * ——— (9 k.),
10. tentýž, avšak lvíček B, č. 10 (8 k.),
11. tentýž, č. 13, * ——— (7 k.),
12. tentýž, č. 13, * ——— * ——— (2 k.),

Černé haléře. Vyobr. 2, č. 4 (1 k.); č. 5 (2 k.); č. 10 (2 k.); č. 14 (2 k.).

Slezsko, město Vratislav, halér: lvíček — W (1 k.).

Zhořelec, halér 15. stol.; dva jako Saurma č. 207, dva neznat. reversu (4 k.).

Míšeň (?), neurčitelný feník (1 k.).

Mezi bílými (a též mezi černými) penězi našeho nálezu nacházíme několik dosud nepopsaných variant, které ovšem nemají valné numismatické, resp. historické ceny. Zajímavější jest však ta okolnost, že se vyskytují i v tomto nálezu bílé peníze Ludvíkovy s dvojitým typem lvíčka. U lvíčka typu »A« jest pravá zadní tlapa (od pozorovatele levá) zahnutá jako S a podobá se velmi lvu, jež vidíme na nejnuladších bílých penězích Vladislava II. Lev »B« podobá se zase tomu, který přichází ve starší a střední skupině bílých peněz Vladislavských tím, že jeho pravá zadní tlapa jest rovná, nebo málo prohnutá. Dokázal jsem při popisu nálezu neustupovského, že lev typu A jest normálním typem, který razila mincovna kutnohorská již za Vladislava II. a pak i za Ludvíka. Ražby s lvíčkem B považoval jsem svého času za ražby jáchymovské; proti tomuto určení však máme, jak mě laskavě upozornila sl. dr. Nohejlová (Národní museum, Praha) několik vážných námitek. Jest nutno, abychom se prozatím spokojili pouhým konstatováním souběžnosti obou lvíčků A a B, aniž bychom mohli s určitostí tvrdit, zda vznikly oba typy lvíčků ve dvou dílnách jedné a téže mincovny. Vyskytne-li se však jednou nálezu, sestávající pouze z bílých peněz Ludvíkových typu B, jehož náleziště by leželo poblíže některé tehdejší mincovny (mimo Kutnou Horu), pak bychom znovu musili uvažovati i o místním rozdělení obou typů.

C. O. Castelin.

Část II.

Čechy, Ferdinand I. (1526—1564), H. Hora, pražský groš 1540 (?), ráz Smolík, Pražské groše, 1894, t. IV. č. 68, ale lev štihlejší a v opisech: a) tečka mezi slovy (1 k.); b) místo ležatých křížků, které jsou u Sm., kroužky. Na rev. v opisu i mezi slovy ležatý květinový kříž, kterým se u Sm. začíná opis (1 k.). Pražský groš 1547, ráz Smolík, l. c., t. IV. č. 68, ale na av. v opisu: a) jako u předch.; na rev. opis: * GROSSI * PRAGENSES * A * 1547 (1 k.).

Bílé peníze:

A. Lev typu Castelin, N. Č. Čsl. 1930, str. 84.

- Opis: a) * FERDINANDVS PRIMVS (1 k.; viz vyobr. tab. IV. č. 9).
 b) * F ——— S · P ——— S (1 k.).
 c) * F ——— S · PRIM (1 k.).

d) * F ——— S PRIM (1 k.).

e) * FERDINANDVS · PRIM (písmo je vyšší a jiných typů než u předch.; 1 k.).

Všechny kusy jsou bez letopočtu.

B. Typy s »přepadávajícím« lvíčkem. Korunovaný lev, se splývající hřívou, jasně kresleným uchem, dost dlouhým jazykem, ocasem uzavřeným ve formě číslice 8.

- Opis: a) * FERDINAND : PRIMVS (1 k.).
 b) * F ——— D : PRIMV (2 k.; viz vyobr. tab. IV. č. 10).
 c) * F ——— D · PRIMV (19 k.).
 d) * FERDINAND · PRIMV (1 k., dvojráz).
 e) * FERDINAND : PRIM (7 k.).
 f) * FERDINAND · PRIM (4 k.).
 g) * FERDINAND : PRIM (11 k.).
 h) * FERDINAND : PRIM : (1 k.).
 ch) * FERDINAND : PRIM : (1 k.).
 i) * FERDINAND : PRI (2 k.).
 j) nejasný (zlomený na okraji; 1 k.).

Všechny kusy jsou bez letopočtu.

C. Typy se stojícím lvíčkem. Lev má nízkou korunku, splývající hřívou, pěkně stojí, ocas je velký (u kusů s letopočtem menší) v podobě nahore otevřené číslice 8; uvnitř kruhu a polokruhu, vytvořených z jeho pramenů, jsou tenčí pramenky, jakoby stínování kresby ocasu.

1. Bez letopočtu; opis:

- a) * FERDINANDVS · PRIMVS (8 k.).
 b) * FERDI · D · G · EL · RO · IMP (30 k.; viz vyobr. tab. IV. č. 11).
 c) * * FERDI · D · G · EL · RO · IMP (1 k.).

2. S letopočtem 1562. Opis:

Korunka, FER · D · G · RO · IM · 156Z (41 k.).

3. S letopočtem 1563. Opis:

Korunka, FER · D · G · RO · IM · 1563 (47 k.).

4. S letopočtem 1564. Opis:

Korunka, FER · D · G · RO · IM · 1564 (14 k.).

5. Kusy, na některých místech nečitelné (3 k.).

D. Typ se zvláštním lvíčkem.

Lvíček je jako sražený; jeho kresba připomíná kresbu lva na bílých penězích Ludvíkových, s málo otevřenou tlamou, krátkým jazykem, splývající hřívou, tělem dosti širokým. Zadní tlapy jsou slabé a kresleny spíše jako nohy ptáka s drápy. Ocas je v podobě číslice 8 a krátce přisedlý. Opis:

* FERDINANDVS · PRIMV (1 k.).

E. Typy s »lezoucím« lvíčkem.

Lev má vyšší korunku, splývající hřívou, jasně kreslené ucho, otevřenou tlamu s daleko vyplazeným jazykem, na konci tlapy tečky jako drápy, které jsou vystrčené, ocas otevřený a na konci obou pramenů na vnější straně jasně vyznačené chomáčky chlupů.

I. Bez letopočtu, s titulem Ferdinandus Primus. Opis:

- a) * FERDINANDVS · PRIMVS (2 k.),
- b) * F ————— S : P — S (11 k.),
- c) * F ————— S : P — S (2 k.),
- d) * F ————— S · PRIM (1 k.),
- e) * F ————— S : PRIM (1 k.),
- f) * FERDINAND · PRIMVS (2 k.),
- g) * FERDINAND · PRIMVS (24 k.; viz vyobr. tab. IV. č. 13),
- h) * FERDINAND : PRIMV (5 k.),
- ch) * F ————— D : PRIMV (2 k.),
- i) * FERDINAND : PRIM (39 k.; viz vyobr. tab. IV. č. 12),
- j) * FERDINAND : PRIM (32 k.),
- k) * FERDINAND : D : PRIM (1 k.),
- l) * FERDINAND : PRIM (1 k.; obě N jsou velmi široká, nahoře a dole seříznutá, postranní svislá břevna jsou ukončena vodorovnými čárkami dovnitř; druhé N je uprostřed své šikmé čárky ještě přetrženo krátkou příčnou čárkou).
- m) * FERDINAND : PRI (8 k.),
- n) * FERDINAND : PRI (13 k.),
- o) * FERDINAND : PRI (1 k.),
- p) * FERDINAND : PRI (6 k.),
- r) * FERDINAND : PRI (2 k.),
- s) * FERDINAND : PRI (5 k.).

2. Bez letopočtu, s titulem Ferdinandus I. D. G. El. Ro. Imp. Opis:

* FERD · I · D · G · EL · RO · IMP (9 k.).

3. S letopočtem 1562. Opis:

* FERD · I · D · G · EL · RO · IM · 6Z (4 k.; viz vyobr. tab. IV. č. 14).

4. S letopočtem 1563. Opis:

* FERD · I · D · G · EL · RO · IMP · 6Z (3 k.).

5. Nejasné ražby, místy zcela odřené. Opis:

- a) * FERDINANDVS PRIMVS (12 k. v rozličných var., které nelze přesně stanovit).
- b) * FERD · I · D · G · EL · R (1 k.).

Černé peníze bez letopočtu (1 k.):

- a) typ Smolík, č. 75 (1 k.);
- b) typ Smolík, č. 77, ale nad R a P tečka (1 k.);
- c) typ Smolík, č. 80 (2 k.).

Maximilián I. (1564–1576), Praha, Harder, bílý groš 1573 (1 k., značka dole, obrácená v l., bez závorek); 1574 (2 k., jeden bez značky, druhý značku dole, obrácenou v l., bez závorek); 1575 (3 k., značka nahoře, v oválu, obrácená v l.); krejcar 1571 (5 k., značka dole ve štítě); Kutná Hora, Šatný, bílý groš 1573 (1 k., značka nahoře v oválu); 1574 (2 k., značka dole bez oválu); 1576 (3 k., značka dole v oválu); Jáchymov, Geitzköfler, bílý groš: a) značka Φ 1574 (1 k., značka nahoře mezi dvěma tečkami); b) značka kamzičí hlava nahoře v závorkách nepatrně ozdobených: 1574 (1 k.); 1575 (4 k.) a 1576 (3 k.); Kádner, bílý groš 1576 (1 k., značka nahoře v oválu); Čes. Budějovice, Gebhart, bílý groš bez letop. (2 k. ve dvou var.); 2krejcar 1571 (1 k., značka dole ve štítě).

Bílé peníze:

A. nepřidělený: v perl. vnitř. kruhu lezoucí lviček v pr., s vyšší korunkou, s otevřeným ocasem téhož typu jako typ E u bílých peněz Ferdinanda I. v našem popisu. Opis:

* MAXI · D · G · EL · RO · IMP · 64 (1 k. dvakrát ražený).

B. Kutná Hora, bez značky (Šatný, práce Řásného, rozdělovací znaménka v opisu jsou kosočtverečky). Typ se stojícím lvičkem (tento typ je týž jako typ C u bílých peněz Ferdinanda I. v našem popisu): 1564 (6 k.), 1565 (16 k.); 1566 (19 k.); 1567 (22 k.); 1568 (13 k.); 1569 (16 k.); 1570 (21 k.); 1571 (26 k.); 1572 (21 k.); 1573 (19 k.); 1574 (22 k.); 1575 (27 k.); 1576 (47 k.); 1577 (10 k.); nečit. letop. (19 k.).

C. Jáchymov, Geitzköfler, 1573:

1. se značkou Φ; opis: korunka MAXI | II o BO o REX o 7Z Φ (jeden: — 7Z o Φ).

- a) lviček s kuličkami na koncích ocasu (1 k.);
- b) lviček se střapečky na koncích ocasu (2 k.).

2. se značkou kamzičí hlava dole v ozdobeném oválu; opis: korunka MAXI · II · BO (značka) REX · 74.

- a) 1574 (2 k.), lviček s kuličkami na koncích ocasu;
- b) 1575 (1 k.), lviček se střapečky na koncích ocasu.

D. Čes. Budějovice, Gebhart:

1. 1573:

- a) lezoucí lviček s ocasem nahoře otevřeným; značka velká lví hlava dole ve štítě, opis: korunka MAXI · S štít se znač. ECVN 7Z (1 k.);
- b) jiný, naprosto zvláštní typ lvička, s nízkou korunkou, tlamou otevřenou, jazykem daleko vyplazeným, splývající hřívou, malými prackami; ocas má pr. pramen dlouhý a zatočený, z levého zbývá malý výběžek. Opis: korunka MAX · SE značka CVN · 7 Z (1 k.). Kresba značky není znát.

2. 1574; kresba lva je podobná předešlé, ale zadní pracky mají chlupy sčesané nazad, jsou štíhlejší, v ocasu vyběhají z hlavního pramene dva menší, takže má ocas celkem tři menší prameny, všechny obrácené do l.; opis: korunka MAXI · SE velká lví hlava ve štítě CVN · 74 (3 k.).

3. 1575; opět jiná kresba lva, obdobná předešlé: Ocas má dva prameny, téměř rovnoběž. otočené do l. Opis: korunka · MAX · SE velká lví hlava ve štítě CVN · 75 (4 k.); jeden v opisu SE | CVND · 75, dva mají čís. 5 v letopočtu širokou, tence řezanou s vrchní čárkou téměř přisazenou dva silnější, ale užší, s vrchní čárkou krátkou a rovnou).

4. 1576; opět jiná kresba lva, spíše kutnohorská; ocas má oba prameny do sebe zapletené v podobě číslice 8, nahoře otevřené; opis: korunka MAX · SE malá lví hlava v kruhu CVN · 76 (3 k., jeden v opisu: — S · E | CVN · 76.).

5. 1577; lev se svou kresbou ještě víc blíží kutnohorskému rázu; opis jako předch., jen letopočet — · 77 · (1 k.).

Rudolf II. (1576–1612), Praha, Gebhart, malý groš 1579: a) Katz, O malých groších, Věst. Num. Spol. Čsl. str. 136 sl., č. 77 (3 k.); b) Katz, l. c., č. 78 (1 k.); 1580: Katz, l. c., č. 80 (1 k.); 1581: Katz, l. c., č. 80 (1 k.); 1582: Katz, l. c., č. 80 (2 k.). Kut. Hora, Šatný, tolar 1580 (1 k.); bílý groš

1580 (značka dole v oválu, 2 k.; jeden dvakrát ražený); 1581 (1 k.) malý groš 1578: Katz, l. c., č. 42 (1 k.); 1579: a) Katz, l. c. č. 44 (3 k.); b) Katz, l. c., č. 42 (4 k.); 1580: Katz, l. c. č. 44 (4 k.); 1581: Katz, l. c., č. 44 (2 k.); černý peníz r. 1578 (? , 1 k.). *Jáchymov*, Kádner, bílý groš 1579 (značka dole v kruhu, 1 k.); malý groš 1580: Katz, l. c., č. 66 (značka nahoře v kruhu, 1 k.). *Čes. Budějovice*, Gebhart, bílý groš 1578 (značka dole ve štítku, 1 k.); malý groš 1578: Katz, l. c., č. 76 (značka v závorkách dole, 1 k.); Schönfeld, malý groš 1580: Katz, l. c., č. 3 (1 k., značka hvězda); 1581: Katz, l. c. č. 5 (1 k., značka hvězda).

Bílé peníze: Kutná Hora, bez značky (Šatný, práce Řásného); opis: korunka RVDOL ♦ SECYN ♦ letopočet: 1578 (2 k.); 1579 (23 k.); 1580 (23 k.); 1581 (14 k.); nečit. letop. (1 k.).

Čes. Budějovice, Schönfeld, 1579: značka hvězda dole v kruhu; opis: korunka RVDO · SE značka CVN · 79 (1 k.).

Slezsko, Ferdinand I. (1526—1564), groš, typ Friedensburg, č. 22: 1546, 1547 (3 k.) 1548; haléř 1531 (2 k., Saurma č. 29), 1548 (1 k., č. 353; krejcar 1561 (1 k., typ č. 23), 1562 (1 k., typ č. 24), 1562 (1 k., typ č. 26), 1563 (4 k., typ č. 25), 1564 (1 k., tamže);

Maxmilián I. (1564—1576), bílý peníz 1569 (1 k., typ Friedensburg č. 48), 1571 (? , 1 k., tamže).

Krnovsko, Ferdinand I., bílý peníz bez letop. (1 k., F. č. 3223).

Ferdinand I. a Jiří Fridrich (1543—1603), krejcar 1563 (1 k., F. č. 3220).

Nissko, Jan V. Turzo (1506—1520), groš 1508 (1 k., S. č. 47).

Město Vratislav, groš bez letop. (za Vladislava II., 1 k., typ F. č. 123); haléř stavů za Vladislava II. bez letop. (1 k., F. č. 127); haléř stavů za Ludvíka I. (1 k., F. č. 128).

Město Svídnice, ½groš 1519 (1 k., S. č. 215), 1525 (1 k., S. č. 221), 1526 (3 k., S. č. 222).

Kladsko, český feník bez letop. (1 k., F. č. 465).

Polsko, Jan Albert (1492—1501), půlgroš bez letop. (4 k., S. č. 5281).

Alexandr (1501—1506), půlgroš bez letop. (1 k., S. č. 5283).

Zikmund I. (1506—1548), půlgroš 1509 (1 k., S. č. 5298).

Dol. Rakousy, Ferdinand I., *Videň*, Hartman, groš 1552 (1 k.).

Hor. Rakousy, Ferdinand I., *Linec*, R. Puellacher, groš 1535 (1 k.); R. a W. Puellacher, groš 1550 (1 k.).

Tyroly, arcikníže Ferdinand (1564—1595), krejcar bez letop. (5 k.), 1569 (1 k.); krejcar neurč. (1 k.).

Salzburg, Leonard Keutschach (1495—1519), půlkrejcar 1519 (1 k.); nečit. letop. (1 k., S. typ č. 871).

Matouš Lang z Wellenburku (1519—1540), půlkrejcar typ S. č. 893: 1522 (1 k.), 1523 (1 k.), 1524 (1 k.), 1525 (1 k.), 1535 (1 k.), 1537 (1 k.) a nečit. letop. (5 k.); týž typ s dvojitým křížem pod kloboukem: 1532 (1 k.), 1536 (1 k.), 1537 (1 k.), 1540 (1 k.), nečit. letop. (4 k.).

Arnošt Bavorský (1540—1554), půlkrejcar typ S. č. 904: 1540 (1 k.), 1547 (1 k.), 1552 (1 k.), 1553 (1 k.) a nečit. letop. (7 k.).

Michal z Künburgu (1554—1560), půlkrejcar typ S. č. 912, ale s letopočtem: 1555 (2 k.).

Jan Jakub Khuen z Belase (1560—1586), půlkrejcar 1504 (2 k.), 1566 (2 k.), 1569 (2 k.), 1571 (1 k.), 1574, 1575, 1577 a nečit. letop. (3 k.); půlkrejcar typ S. č. 923, ale dva dolní znaky přehozeny: 1561 (2 k.).

Bavory, Vilém a Ludvík (1508—1545), ½batzen 1520 (1 k., S. č. 987).

Albrecht V. (1550—1579), 3krejcar 1557 (1 k., typ S. č. 992).

Branibory, Jáchym a Albrecht (1499—1513), *Krosno*, groš 1511 (1 k., S. č. 4709).

Henneberg, Vilém V. (1480—1559), feník bez letop. (1 k., S. č. 1292) a 1548 (1 k., S. č. 1305).

Leuchtenberg, Jan VI. (1487—1531), feník 1526 (? , 1 k., S. č. 1092).

Sasko-Míšeň, Arnošt a Albrecht, feník typ S. č. 4493, ale čtyři varianty v mincovních znameních (8 k.); S. č. 4403, ale mincovní znam. nečitelné (12 k.); S. č. 4404 (1 k.); S. č. 4408 (7 k.); S. č. 4408, ale křížek hodně tlustý (1 k.). Fridrich III. (1468—1525), feník. S. č. 4410 (2 k.).

August (1553—1586), *Drážďany*, Biener, groš 1572, S. č. 4519 (1 k.).

Pasov, Arnošt Bavorský (1517—1540), feník 1529, typ S. 1015 (1 k.).

Strasburk, Jan z Manderscheidu (1569—1592), 3krejcar 1577, typ S. č. 1934 (1 k.).

Opatství Corvey s městem Höxter, Kašpar (1547—1555), mar. groš 1549 (1 k., S. č. 3098).

Reiner (1555—1585), trojník 1562 (1 k., S. č. 3106).

Opatství a město Hervorden, Anna (1520—1565), mar. groš 1550 (1 k., S. č. 3236).

Město Göttingen, mar. groš 1555 (1 k., typ S. č. 3925).

Město Hannover, mar. groš 1552 (1 k., S. č. 3832).

Město Kostnice, krejcar za Ferdinanda I. (1 k.).

Město Worms, feník 16. stol. (1 k.).

Nizozemí, Filip II. (1556—1598), *Antverpy*, ¼écu 1570, (1 k.)

Itálie, Messerano, Bessus Ferrerus (ok. 1582), krejcar bez letopočtu (1 k.).

Neurčený feník (1 k.).

Druhá část lužanského nálezu obsahovala tedy 982 mince, z toho 844 českých.¹⁾ Doba uschování nálezu je počátek osmdesátých let 16. stol., do kterých zasahují letopočtem 1582 české ražby. Zajímavostí a důležitostí nálezu jsou řady bílých peněz, které obsahuje. Poněvadž jsou v nich zastoupeny ražby Ferdinanda I., Maxmiliána I., a Rudolfa II., lze k jejich popisu připojit několik poznámek o jejich určení.²⁾

Na bílých penězích z doby vlády krále Maxmiliána I. objevují se první mincmistrovské značky na kusech z mincoven: pražské (z r. 1574), jáchymovské (z r. 1573)

¹⁾ Tedy celkový počet kusů v nálezu v Lužanech činil 1308 mincí, v tom 1164 českých. Slezské ražby nejsou v českých počítány.

²⁾ Děkuji pp. K. Chaurovi a dru V. Katzovi, že mně laskavě dali k dispozici bílé peníze Ferdinanda I. a Maxmiliána I. ze svých sbírek. Mohla jsem tak kontrolovati údaje nálezu a sbírky Národního musea.

a budějovické (z r. 1570). Kutnohorské bílé peníze Maxmiliánovy stejně jako Rudolfovy nemají značek, mají však díky mincovnímu kolků řezače Jiříka z Rásné tak charakteristický ráz, že je lze na první pohled poznat.³⁾ Nečiní tedy zařazení bílých peněz Maxmiliána I. mezi výrobky jednotlivých mincoven a mincmistrů žádných obtíží, pokud nejsou tyto ražby ze samého počátku jeho vlády (z r. 1564), kde se vedle bílých peněz v popisu našeho nálezu typu B vyskytuje jiný typ bílých peněz bez mincmistrovské značky, označený v popisu našeho nálezu u mincí Maxmiliánových jako typ A s t. zv. lezoucím lvičkem. Tento typ, stejně jako typ se stojícím lvičkem, je čteně zastoupen v bílých penězích Ferdinanda I. bez letopočtu i s letopočtem (lezoucí lviček s letopočtem 1562—1564, stojící lviček s letop. 1561—1564.⁴⁾ V popisu našeho nálezu jsou to mezi Ferdinandovými bílými penězi ražby typu C (stojící) a E (lezoucí lviček). Poněvadž tyto dva od sebe značně odchylné typy bílých peněz Ferdinanda I. jdou souběžně a poněvadž vedle nich známe ještě jiné typy bílých peněz Ferdinanda I. (v našem nálezu, který obsahuje všechny mně dosud známé, typ A s t. zv. Ludvíkovským, typ B s t. zv. přepadávajícím a zvláštní typ lvička D), je konečné rozlišení bílých peněz Ferdinanda I. silně ztíženo. O jejich přidělení lze se pokusit jen navázáním dozadu (na ražby Ludvíka I.) a dopředu (na mince Maxmiliána I.).

V rozboru nálezu neustupovského v N. Č. Čsl. 1930, str. 75 sl. a v popisu první části našeho nálezu ukázal C. O. Castelin dva souběžné typy bílých peněz Ludvíka Jag.⁵⁾ Připouští možnost, že oba typy vznikly v jedné mincovně, tedy v Kutné Hoře. Za přímé pokračování Ludvíkových bílých peněz za Ferdinanda I., tedy za nejstarší bílé peníze tohoto panovníka považují, stejně jako C. O. Castelin,⁶⁾ onen typ, který v popisu našeho nálezu označují písmenem A a v textu častěji jako »ludvíkovský«. Soudím, že byl ražen v Kutné Hoře. Má (podle pěti kusů) průměrnou váhu 0,376 g a jakost okolo 300/1000 (bohužel, mohl být zkoušen jen na kameni). K němu přiřaduji jako výrobek kutnohorské mincovny zvláštní typ bílého peníze se sraženým lvičkem (typ D), zastoupený jediným kusem v našem nálezu. Váží 0,385 g a má (opět jen podle zkoušky na kameni) jakost také okolo 300/1000. Nesporně kutnohorské jsou ražby z kolků Jiříka z Rásné. Pro jejich datování můžeme nalézt oporu ve změně titulu panovníka na nich a v počátku práce Rásného. Bílé peníze se stojícím lvičkem a opisem Ferdinandus Primus patří před r. 1556. S opisem, v němž je uveden ve zkratkách titul Ferdinanda I. jako voleného krále římského (D. G. El. Ro. IMP), lze klásti do let 1556—1558, tedy do doby, kdy ještě žil Karel V., třeba v ústraní. Zkratka titulu Ferdinanda I. jako císaře německého (D. G. RO. IMP) byla užívána jistě po roce 1558, po roce smrti Karla V.

Jiřík z Rásné začal pracovat podle Lemingra⁷⁾ r. 1557. Podle kolků kutnohorských tolarů z r. 1556 soudím však, že se tak stalo jistě již r. 1556, spíše r. 1555 po jmenování Jana z Liboslavě oficiálním kutnohorské mincovny.⁸⁾ Soudím tak

³⁾ Nejprůzračnější je pro bílé peníze kutnohorské z kolků řezače Rásného obraz českého lva, vzpřímeně kráčejícího, jemuž jsme uvykli říkati »stojící« lviček. Ale stejně charakteristické jsou i detaily kresby, hlavně oddělovací znaménka opisu v podobě kosočtverečků.

⁴⁾ Ve sbírce Národního musea v Praze má jeden bílý peníz se stojícím lvičkem letopočet 1562 předělávaný; nejasně lze poznati číslice 1560 pod novým letopočtem.

⁵⁾ V popisu neustupovského nálezu přidělil druhý typ do Jáchymova, což není možno historicky: mincovna v Jáchymově byla do r. 1526, tedy do smrti Ludvíka Jag., v majetku hrabat Šliků. Nemohly v ní tedy být raženy vládní mince. Po r. 1526 nemohly tam být raženy peníze Ludvíkovy.

⁶⁾ L. c., str. 86.

⁷⁾ Královská mincovna v Kutné Hoře, Praha 1912, str. 372.

⁸⁾ Leminger, l. c., str. 371.

z toho, že před r. 1556 nutno zařadit bílé peníze bez letopočtu s opisem Ferdinandus Primus, jejichž kolký jsou jistě prací Rásného. Těchto bílých peněz není, třebaže nejsou vzácné, přespříliš, takže je můžeme počítati za dílo jednoho roku (1555—1556). Tím vzniká ovšem mezi dříve uvedeným ludvíkovským, tedy nejstarším typem kutnohorských bílých peněz Ferdinanda I. a typem Rásného časová mezera, kterou je potřeba vyplnit. Myslím, že do této mezery patří všechny bílé peníze se lvem, t. zv. přepadávajícím (naš typ B), které jsou všechny bez letopočtu a s opisem Ferdinandus Primus a patří tedy určitě před r. 1556.

Tím je v bílých penězích Ferdinanda I. osamocena větší skupina ražeb s t. zv. lezoucím lvičkem, jejíž kusy jsou bez letopočtu s opisem Ferdinandus Primus a D. G. El. RO. IMP. i s letopočtem (1562—1564) s titulaturou opět jen D. G. EL. RO. IMP, kterou nalezneme i na bílých penězích tohoto typu z prvního roku vlády Maxmiliána I. Súžuje se nám tedy problém přidělení bílých peněz Ferdinanda I. na otázku, kam máme zařaditi tuto skupinu s lezoucím lvičkem. Typ tento byl ražen již před r. 1556 a jeho vydávání bylo ukončeno r. 1564 za vlády Maxmiliánovy. Poněvadž je značné množství variant ve zkratkách a začátcích opisu na kusech s titulem Ferdinandus Primus, soudím, že tento typ byl ražen několik let před r. 1556. Na otázku, kde byl ražen, není však dnes možná určitá odpověď. Tento typ s lezoucím lvičkem je buď kutnohorského původu (kolký pro něj řezal v tom případě jiný z řezačů želez než Jiřík z Rásné) nebo patří do jiné mincovny, tedy Prahy nebo Jáchymova. Proti první možnosti svědčí typ sám svou naprostou odlišností od Kutnohorského, zejména i v titulatuře panovníka, která nebyla po r. 1558 upravena, ač na typu Rásného se tak stalo. Zvláště kusy s letopočty ukazují tak velké odchylky v kresbě celku i detailů, že považují za pravděpodobnější, že skupina bílých peněz s lezoucím lvičkem patří do jiné mincovny, než kutnohorské. Pražská mincovna zahájila práci za Ferdinanda I. r. 1539, skončila ji 1542 a obnovila ji opět, tehdy již trvale, r. 1556. Jáchymovská mincovna pracovala bez ustání. Buď bychom tedy museli rozdělit bílé peníze s lezoucím lvičkem do údobí, v nichž se razilo v pražské mincovně, nebo je stěsnati do jejich výrobků po obnovení činnosti r. 1556 nebo je zařaditi do Jáchymova. Proti obojímu přidělení lze uvést námitky. Z pražské mincovny nemáme, třebaže máme zachované účty z let, která by přicházela v úvahu, žádné zprávy o tom, že by byly v některém kvartále raženy bílé peníze.⁹⁾ Jáchymovské mincmistrovské účty neznáme, nemáme tedy ověřeno, byly-li tam bílé peníze raženy nebo ne. Jen tolik víme, že si kolem r. 1538 stěžoval Kryštof z Jandorfu ve svém dobrém zdání o českých dolech,¹⁰⁾ že v Jáchymově nerazili ani pražské groše, protože měli větší zisk na tolařech.

Řezačská práce celé skupiny bílých peněz s lezoucím lvičkem není tak výrazná, aby přidělení rozhodla. Můžeme sice jasně vidět mezi kusy bez letopočtu a s opisem Ferdinandus Primus hrubší i větší a tenčí i menší písmo, ale jeho jednotlivá písmena i celkový charakter neodpovídá úplně písmu žádné skupiny jiných ražeb. Některé podobnosti má s písmem jáchymovských mincí. Těm se typ ražby blíží i tím, že na datovaných bílých penězích (zejména z r. 1563) ocas lva je stejně ukončen, jako na dvoukrejcarech z jáchymovské mincovny. I pro označení počátku opisu nalézáme analogii v jáchymovských tolařech. Hrubá růžice na počátku opisu některých bílých peněz je příbuzna mincmistrovskému znamení Weizelmannově (růžici) z let 1535—1543 (písmo na těchto bílých penězích je velké, kresba lva hrubá), trojlístek na jiných připomíná trojlíst Kempfův z let 1542—1543. Jiných svědectví však nenalézáme. Za to provazovité vnitřní kruhy, které jsou na některých kusech s obojím opisem i na ražbách z r. 1562 a 1563 připomínají vnitřní provazovité kruhy kutnohorských mincí z kolků, které v letech 1544—1555 řezal Jan z Liboslavě. Stejně

⁹⁾ Srovn. k tomu Nohejlová, Z příběhů pražské mincovny, 1929.

¹⁰⁾ Nohejlová, Počátky pražské mincovny, N. Č. Čsl. 1929, str. 85.

v hrubém písmu bílých peněz s lezoucím lvíčkem písmeno N, M, někdy i R připomíná kolky Jana z Liboslavě.

Zkoušky jakosti,⁴¹⁾ pokud byly vůbec provedeny, nedostačují také na rozhodnutí, kam přidělit naši skupinu. Typy námi popsane mají tyto váhy a jakosti:

typ A (ludvíkovský):	0.376 g, ca 300/1000 (na kameni),
typ D	0.385 g, ca 300/1000 (na kameni),
typ B (přepadávající lev):	0.385 g, 310/1000.
typ C (stojící lev): bez letop.:	0.332 g, 316/1000,
	1562: 0.357 g, 338/1000.
typ E (lezoucí lev), bez letop.:	0.351 g, 318/1000,
	1562: 0.335 g, 314/1000.

V Kutné Hoře měly být (podle usnesení sněmovního r. 1547⁴²⁾) raženy bílé peníze jakosti pěti lotů 3 kvintlíků do r. 1547, od r. 1547 pouze pětilotové, jak nakazoval i mincovní řád r. 1561 i pozdější r. 1576. Měla být tedy jakost bílého peníze do r. 1547 359/1000 při váze 0.408 g (po odečtení 5%), po r. 1547 312/1000 při váze 0.3648 g (bez odečtení 5%: 0.384 g). Odpovídá-li jakost i váha typů B, C a E zhruba předpisům platným po r. 1547, nemůžeme z velmi malého počtu kusů typu A a D a při zkouškách jakosti čtem řici, jak bylo dbáno dřívějšího nařízení. Pro otázku přidělení bílých peněz typu E nejsou tedy ani metrologické údaje rozhodující. Neboť jejich výsledky se při jednotlivých skupinách výrazně neodlišují.

Pro úplnost je třeba upozornit ještě na dvě okolnosti, dosti závažné. Kdyby budoucí badání přidělilo skupinu bílých peněz Ferdinanda I. s lezoucím lvíčkem (a tím také tento typ bílých peněz z r. 1564 s titulem Maximiliána I.) do Jáchymova nebo snad do Prahy, musil by náš typ B s přepadávajícím lvíčkem vyplnit asi dvacet let ražby bílých peněz v Kut. Hoře. Není to vyloučeno, ale, pokud dnes znám počet jeho kusů, je to přece poněkud málo pro Kutnou Horu jako mincovnu, o které se tvrdí, že je ústavem dobře zařízeným na ražbu drobné mince. V Kutné Hoře nebyly pak v době zlatníkové (1561—1573) raženy dvoukrejcare ani krejcare, ačkoli je mincovali v Praze a zvláště v Jáchymově. Po návratu k tolarové ražbě razili bílé peníze ve všech (tehdy čtyřech) českých mincovnách.

Po uvážení všech okolností nedocházíme tedy k závěru, nýbrž k položení otázky pro badání příští. Skupina bílých peněz Ferdinanda I., označená v našem popisu jako typ E a význačná kresbou lezoucího lvíčka patří buď do Kutné Hory, jako ražba z kolků Jana z Liboslavě, navazující na typ B s přepadávajícím lvíčkem a vydávaná později současně s typem časově mladším (naším C), k němuž razidla dělal mladší řezáč kutnohorské mincovny Jiřík z Řásné, nebo do Jáchymova, kde pro ni ryl kolky řezáč Milič.

Em. Nohejlová.

NÁLEZ VE VRBOVČÍCH.

Na generální finanční ředitelství v Bratislavě byly zaslány mince, nalezené ve Vrbovcích (okres Senica, Slovensko) dne 4. května 1932 při opravě staré budovy bývalé školy. Nález obsahuje 121 kusů stříbrných mincí vesměs špatně zachovaných a poškozených měděnkou, takže některé ražby jsou úplně zničeny. Seznam mincí jest tento:

Čechy, Vladislav II. (1471—1516), pražský groš (2).

Ferdinand I. (1526—1564), pražský groš (1).

⁴¹⁾ Děkuji za provedení analys ředitelství Stát. puncovního úřadu v Praze, které s obvyklou jemu ochotou podporovalo i nyní naši práci.

⁴²⁾ Sněmy české, II., 517 sl.

Maximilián II. (1564—1576), dvoukrejcar 1560 (1), 1570 (1), bez let. (1); bílý groš (1).

Rudolf II. (1576—1612), bílý groš 1584 (1), 1591 (1); malý groš 1578 (1), 1580 (1), 1582 (1), let. ? (1).

Uhry, Ludvík II. (1516—1526), Kremnica, denáry 1520 (1), 1525 (1).

Ferdinand I. (1526—1564), Kremnica, denár 1536 (1), 1541 (1), 1546 (1), 1552 (2), 1553 (1), 1554 (2), 1560 (2), let. ? (5).

Maximilián II. (1564—1576), Kremnica, denár 1569 (1), 1570 (2), 1571 (1), 1573 (1).

Rudolf II. (1576—1612), Kremnica denár 1580 (3), 1585 (1), 1586 (1), 1587 (1), 1588 (1), 1590 (1), 1591 (1), 1592 (1), 1597 (1), let. ? (3).

Neurčené poškozené denáry (6).

Polsko, Zikmund I. (1506—1548), šesták 1528 (2), groš 1509 (1), groš bez let. (4).

Štěpán Bathory (1575—1586), trojak 1586 (1).

Zikmund III. (1587—1632), trojak 1593 (1).

Poškozené neurčené groše (6).

Litva, Zikmund August (1548—1572), čtyrák 1557 (1).

Rakousy, Ferdinand I. (1526—1564), dvoukrejcar 1561 (1).

Maximilián II. (1564—1576), dvoukrejcar 1572 (1).

Rakousy (?) groš (1).

Salzburg, Jiří z Kuenburgu (1586—1587), dvoukrejcar za Rudolfa II (1).

Badensko, půlpacněř za Rudolfa II. 1591 (1).

Bavory, Jan II. (1550—1604), půlpacněř za Rudolfa II (1).

Nezjištěný panovník, půlpacněř za Rudolfa II. (1); krejcar jednostranný (1).

Falc-Simmern, Richard (1569—1589), půlpacněř za Rudolfa II. 1585 (1), 1589 (1).

Prusko, Albrecht (1525—1569), groš 1539 (1), 1541 (1), 1542 (1), 1546 (1).

Branibory, Jan z Küstrinu (1535—1571), groš 1545 (1).

Brunšvik, groš 1550 (1).

Hrad Friedberg (Wetterau), Jan Eberhard (1577—1617), dvoukrejcar za vlády Rudolfa II. 1590 (1), 1590 (?) (2).

Hrad Friedberg, (?) dvoukrejcar za Maximiliána II. (1).

Město Colmar, dvoukrejcar (1).

Rozličné neurčené dvoukrejcare za Rudolfa II. (13).

Mince úplně zničené měděnkou (16).

Datování nálezů je znemožněno tím, že část poškozených mincí nemohla být určena. Určené mince pocházejí vesměs z XVI. stol., hlavně z druhé polovice tohoto století.

L. Kraskovská.

NÁLEZ V SENČI (okres Vrable na Slovensku).

Na počátku listopadu odkryli rolníci D. Hrbatý a E. Levák z obce Senče při překopávání vinohradu D. Hrbatého v hloubce asi 30 cm v nádobce, kterou rýčem úplně rozbili, malý poklad 59 grošů (trojaků), hlavně polských, uschovaný na samém počátku 17. stol. Nádobka, pokud můžeme soudit podle střepů, byla hrneček

ze světlé hlíny, dělaný na kruhu, nahoře zčásti žlutohnědě polévaná. Poklad se skládal z těchto ražeb:

Těšínsko: Adam Václav (1579—1617), groš 1596 bez minc. znam. Friedensburg-Seger, č. 2985 (1 k.); 1597 se znam. mincm. Kašp. Rietkera, F. — S. č. 2988 (1 k.).

Polsko: Zikmund III. (1587—1632), *Poznaň*, trojak 1592 (Saurma č. 5347), 1593 (S. č. 5348), 1594 (S. č. 5349), 1595 (S. č. 5350), 1597 (2 k., S. č. 5354 a 1 k., S. č. 5347), 1599 (S. č. 5358), 1601 (6 k., S. č. 5360); *Poznaň* (?), H. Rüdiger a varď. J. Thackl, trojak 1598 (1 k.); trojak 1598 bez minc. znam. (2 k.) a se znamením lva (1 k.); 1601 se znamením hvězdy (1 k.); *Wschova*, trojak 1597 (2 k.) s nečit. letop. (1597, 1 k.); 1599 (č. 5365), 1601 (S. č. 5367); *Olkusz*, trojak 1593 (S. č. 5384), 1596 (S. č. 5387), 1597 (3 k., S. č. 5388), 1598 (3 k., S. č. 5389), 1600 (typ S. č. 5392); *Lublin*, trojak 1596 (S. č. 5395), 1600 (S. č. 5400); *Bydgoszcz*, trojak 1595 (značka: I štít F list S štít C), 1597 (2 k., S. č. 5369), 1599 (S. č. 5374 a 5375); *Malbork*, trojak 1593 (S. č. 5378), 1594 (4 k., S. č. 5379); *Krakov*, trojak 1601 (3 k., S. č. 5403).

Litva: Štěpán Bathory (1575—1586), trojak 1586 (bez minc. znam. (1 k.); s minc. znam. šíp (1 k.); s minc. znam. půlměsíc s hvězdou (1 k.).
Zikmund III. Polský (1587—1632), trojak 1591 a 1594, oba s minc. znam. kotvy.

Riga: Štěpán Bathory (1575—1586), trojak 1584 a 1585, oba bez minc. znam.
Zikmund III. Polský (1587—1632), trojak 1588 a 1593, oba s minc. znam. lilie.
Nohejlová.

NÁLEZ MINCÍ V KLATOVECH R. 1933.

Při uzemňování telefonního vedení na dvoře obilního skladiště bratří Blochů v Klatovech čp. 65/III. učiněn byl dne 19. července 1933 v hloubce asi 1 m pod úroveň dělníkem telefonní správy v Klatovech objev mincí, které ležely volně v zemi. Stříbrných mincí podle prohlášení nálezce nebylo více než 184 kusů a z nich Museum města Klatov získalo koupí 183 kusů. Mince byly silně měděnkou pokryté. Po jejich očištění a ošetření zjištěno, že v nálezů zastoupeny jsou tyto druhy mincí a typy:

Cechy, Vladislav II. (1471—1516), pražský groš (30 k.).

Ferdinand I. (1526—1564), pražský groš 1540 (1 k.), 1541 (1 k.).

Rudolf II. (1576—1612), *Jáchymov*, bílý groš Kádner, 1580 (1 k.).

Slezsko, Ferdinand I. (1527—1564), *Vratislav*, tříkrejcar 1548 (2 k.), 1556 (1 k.).

Lehnice, Bedřich II. (1495—1547), šir. groš bez let. (1 k.).

Lehnice-Břeh, Jan Kristián a Jiří Rudolf (1602—1621), tříkrejcar 1606 (1 k.) a 1608 (1 k.).

Alsas a Pfirt, Ferdinand, arciv. rak. (1564—1595), tříkrejcar, bez leto-počtu (3).

Štýrsko, Karel II. (1556—1590), tříkrejcar 1583 (1 k.) a bez let. (1 k.).

Tyroly, Ferdinand (1564—1595), tříkrejcar bez let. (6 k.).

Colmar, město, ½ batzen bez let. (1 k.).

Falc-Simmern, Richard (1569—1598), tříkrejcar, nečit. let. (1 k.).

Falc-Veldenz, Jiří Gustav (1592—1634), tříkrejcar 1596 (2 k.).

Falc-Zweibrücken, Janové st. a ml. (1569—1604—1635), tříkrejcar 1590, 1594 (2), 1595, 1598 (6), 1599 (2), 1596, bez let. (3), 1600, 1601, 1602 (6), 1603, 1604 (2), 1607 a 1608.

Hagenau, město, tříkrejcar 1601 (2 k.).

Hanau-Lichtenberg, Filip V. (1590—1599), tříkrejcar 1597 (2), 1599 (2), bez let. (1 k.).

Jan Reinhard I. (1599—1626), tříkrejcar 1600 (2), 1603, 1604 (2), 1606 (5), 1609 (2).

Hanau-Minzenberg, Filip Ludvík II. (1580—1612), tříkrejcar bez leto-počtu (2).

Mürbach a Lüders, opatství: Ondřej arcikníže rak. (1587—1600) tříkrejcar 1596 (1).

Porýnská hrabata, Otto z Kyrburga (1548—1607), tříkrejcar bez let. (1).
Jan a Adolf, tříkrejcar bez let. (3).

Sasko, Bedřich, Jan a Jiří (1507—1525), groš bez let. (1).

August I. (1553—1586), groš dráždanský bez let. (1).

Solms-Lich, bez uvedení mincov. pána, tříkrejcar bez let. (2).

Stolberg, Ludvík v Rochefort (1574), ½ batzen 1555 (1 k.).

Strassbourg, město, tříkrejcar bez let. (3).

Strassbourg, biskupství, Jan IV. (1569—1592), tříkrejcar 1581.

Karel Lotrinský (1592—1608), tříkrejcar 1600, 1601 (2), 1604 (4), 1605 a 1606.

Svýčary:

Basilej, biskupství, Jakub Kryštof (1575—1608), tříkrejcar bez let.

Sv. Havel, tříkrejcar 1566, 1580, nečit. let.

Lucern, tříkrejcar 1600, 1601, 1603, 1606 a 1598.

Schaffhausen, tříkrejcar 1596, 1597 (23), nečit. let.

Zug, tříkrejcar 1598 (2), 1599 (3), 1601 (2), 1602, 1603, 1604 (7), 1606 (2).

Zürich, tříkrejcar 1555, 1557, 1560, 1561.

F. Plánička.

NÁLEZ U TÝNA N. VLTAVOU.

Asi r. 1929 bylo na poli Frant. Červenky u Malé varty (asi 2 km od Týna nad Vlt.) vyoráno okolo 50 mincí, z nichž většina přišla na zmar. Zachovalo se z nich jen 15 kusů, které jsou dnes majetkem p. dra Ivana Honla. Týž je dal popsat. Jsou to:

Těšínsko, Adam Václav (1579—1617), groš 1609.

Münsterberk-Olešnice, Karel II. (1548—1617), groš 1615.

Polsko, Zikmund III. (1587—1632), 3krejcar 1616; póltorak 1614.

Svýčary, Lucern, groš 1606.

Zug, groš 1606.

Hanau-Münzenberg, Filip Ludvík I. (1561—1580), 3krejcar bez let.

Hanau-Lichtenberg, Filip V. (1590—1599), 3krejcar z r. 1595.

Solms-Lich, Filip (1590—1631), 3krej. 1616.

Falc-Veldenz, Jiří Jan (1544—1592), ½ batzen 1582.

Falc-Zweibrücken, Jan II. (1604—1635), 3kr., bez let.

Lippe, Simon VI. (1563—1613), groš 1613.

Simon VII. (1613—1627), groš 1618.

Schaumburg, Arnošt (1601—1622), groš 1605.

Hrad Friedberg (Jan Eberhardt z Cronbergu, 1577—1617), ½ batzen 1593.
Nohejlová.

NÁLEZ V BOROTÍNĚ U TÁBORA.

V dubnu 1933 byl v lese u Borotína odkryt nále z počátku třicetileté války. Je majetkem ředitelství měšťanské školy v Borotíně. Obsahoval tyto ražby:

Cechy, Vladislav II. (1471—1516), pražský groš (ve čtyřech úlomcích; typ koruny Teisinger č. 2; 1); druhý téhož typu ve dvou úlomcích (1).

Slezsko, Lehnice-Břeh, Jan Kristián a Jiří Rudolf (1602—1621),
Reichenstein, 3krejcar 1618 (Fr. 1518, 1).

Anhalt, Jan Jiří, Kristián, August, Rudolf a Ludvík (1586—1618),
groš 1617 (Saurma 4207, 1).

Kristián, August, Rudolf, Ludvík a Jan Kazimír (1618—1621),
groš 1619 (S. 4212, ale bez m. zn., 1).

Barby, Albrecht Fridrich († 1641), groš 1619 (S. 4229, 1).

Brunšvik-Wolfenbüttel, Fridrich Oldřich (1613—1634), groš bez let.
s titulem Ferdinanda II.; av. má kresbu jako S. 3756, ale bez m. zn. (1);
1618 (S. 3742, 2), 1619 (S. 3719, 2; S. 3749, 1; S. 3760, 2; S. 3772, ale opis
Agendo Conando, 1; S. 3776, 1).

Corvey, Jindřich z Aschenbrocku (1616—1624), groš 1619 (S. 3121, 1).

Eimbeck, groš 1617 (1).

Falc-Simmern, Richard (1569—1598), ½ batzen (2kr.) 1592 (S. 2082, 1).

Falc-Zweibrücken, Jan II. (1604—1635), 3krejcar bez let. s titulem Matyáše
(1611—1619, S. 2031, 1).

Frisko Záp., stavové, 4stüber bez let. (kol. 1620, 1).

Goslar, groš bez let. s titulem Matyáše (1611—1619, 1).

Hameln, groš 1619 (1).

Bisk. Hildesheim, Ferdinand Bavorský, arcib. Kolínský (1612—1650),
groš 1615 (S. 4016, var., 1).

Hildesheim, groš 1618 (1).

Château Renaud, František Bourb. a Ludvíka Markéta (1605—1614), 4stüber
bez let. (kol. 1610, 1).

Jülich-Cleve-Berg, před dělením (1609—1624), 4stüber (S. 3039, 1).

Kampen, 4stüber bez let. s titulem Rudolfa II. (1576—1611, 1).

Lippe, Simon VII. v Detmoldu (1613—1627), groš 1618 (S. 3154, 1).

Magdeburk, groš 1616 (1).

Oldenburk, Antonín Günther (1603—1667), t. zv. »Adleršilink« bez let.
(S. 3351, 1).

Vév. Pruské, Jan Zikmund (1608—1619), groš bez let. (1).

Quedlinburk, Dorota Saská (1610—1617), groš 1617 (S. 4166, 2).

Solms-Hohen-Solms, Filip Reinhard (1613—1636), groš 1616 (S. 2323,
1) a 1618 (1).

Württemberg, Fridrich (1593—1608, v Mümpelgardu 1558), groš 1590 (S.
1578, 1).

Tři úlomky německých mincí konce 16. neb poč. 17. stol.

Staré falsum polského groše Zikmunda III. (1587—1632, 1).

Těchto 38 kusů a tři úlomky bylo nalezeno v nepatrné hloubce (asi 1 dm pod zemí) a vždy po dvou, třech kusech, jako by byly mince rozhozeny. Tak vzniká domněnka, že tu nejde o úmyslně ukrytý poklad, ale spíše o ztracené nebo snad v rychlosti pohozené peníze patrně nějakého vojáka z prvních let třicetileté války, nejspíše let 1619—1620.
Nohejlová.

DVA NÁLEZY V BYŠTI.

I. V obci Byšti, v okresu pardubickém, byla při kopání na zahradě obecní kovárny — ležící při státní silnici — dne 19. září 1924 objevena hliněná nádoba s mincemi, která se dostala do mých rukou. V nádobě, která byla úplně rozkouskována, našly se tyto mince:

Cechy, Vladislav II. (1471—1516), 148 pražských grošů.

Ferdinand I. (1526—1564), 7 pražských grošů.

Stavové čeští, jeden 24krejcar r. 1619 a jeden 24krejcar r. 1620.

Bedřich Falcký (1619—1620), dva 48krejcare 1620, čtyři 24krejcare 1620.

Uhry, Ferdinand I. (1526—1564), 1 široký groš, zn. K—B, Kremnica.

Sasko-Míšeň, Ernest Albrecht s Vilémem (1464—1500), 1 míšeňský groš (Horn-grosch),

Fridrich III., Joh. a Albrecht (1486—1532), 2 míšeňské groše (Zins- oder Muthgroschen).

Město Kampen, široký groš, ražený za Matyáše I. ca 1615.

Na groších Vladislava II. zjistil jsem 25 variant, které uvádím podle Teisingrova díla Varianty pražského groše, 1934, podle oddílu »Oddělovací znaménka« tab. B, a to: čís. 1—12, 16, 19, 28, 36, 37, 39—42, 49, 51, 52, 73.

Zvláštní pozornosti zasluhuje jeden groš, mající jednoduchého lvíčka, který přichází na groších Ludvíka I., s ohonem vyobrazeným podle Teisingrova díla na tab. B čís. 5, písmena však, jak na líci, tak na rubu, jsou odchýlná.

Groše Ferdinanda I. jsou různého rázu: groš b. l. s opisem FERDINANDVS PRIMV, groš r. 1537 PRIM, 1537, 38, 39, 42 PRI a r. 154? PR. Mince českých stavů jsou: jeden 24krejcar r. 1619 jako Č. čís. 332, jeden r. 1620 Č. čís. 335.

* Mince Bedřicha Falckého jsou ze tří mincoven: Praha, Škréta, Č. čís. 389 a 400; K. Hora, Hölzl, Č. čís. 394, 405, 406. Opava. Cantor, Č. čís. 419.

Jelikož nejmladší mince z tohoto nálezů datují se z roku 1620, dá se souditi, že se dostaly brzo po tomto roce do země.

II. Dále jsem zjistil, že u statkáře p. Kohoutka v téže obci Býšti byl vykopán na jeho dvoře pod hruškou kožený vak, který obsahoval několik kilogramů různých tolarů, většinou saských. Nejčetněji byly zastoupeny ražby Fridricha Augusta z r. 1777, 1778 a 1792, dále Antonínovy z r. 1830, 1832 a 1836, a Janovy 1863. Mimo to byly zde zastoupeny i rakouské tolary korunové: Františka Lotrinského r. 1763, Josefa II. r. 1786 (ražený pro Brabantsko), Marie Terezie r. 1774 a půltolary z r. 1767 (ražené pro Burgundsko). Veškeré mince zmíněný statkář benevolentně rozdál. Nahoře uvedené ponechal sobě na památku.

O nálezů tomto možno s jistotou říci, že jeho mince byly uschovány do země, když Sasové se ubírali po císařské silnici ke Hradci Králové a své peníze za rakouské a jiné věci vyměňovali.

V. Řípa.

NÁLEZ V BOLATICÍCH NA HLUCÍNSKU.

Dne 27. listopadu 1934 bylo vyryto v zahradě rolníka Jos. Sněhoty v Bolaticích čp. 240 větší množství stříbrných mincí, které byly uloženy v hliněné, žlutě polévané nádobě v nepatrné hloubce asi 20 cm pod povrchem země. Podle zpráv očitých svědků obsahoval nález asi 1200 mincí. Pan Dr. Černohorský ze Zemského musea v Opavě zachytil druhý den k popisu už jen 477 mincí, střepy nádoby a čtyři železné předměty, které jsou patrně částí železného kování dřevěné truhlice, do které byla nádoba s mincemi uložena.¹⁾ Nádobka, tvaru hruškovitého, baňatého čepáku s jedním uchem, které je ulomeno a nenalezlo se, je vykroužena ze světle hnědé hlíny, dobře vypálená a je vně i uvnitř polévána světle žlutě. Je vysoká (bez hrdla, které je uraženo) 19 cm, průměr vydutí měří 16,5 cm, průměr dna 11 cm.

Složení popsané části nálezů jest toto:

Cechy: Vladislav II. (1471—1516), pražský groš, J. Teisinger, Varianty pražského groše krále Vladislava II., Č. Budějovice 1934, č. 1 (1 k.); č. 19 (2 k.); č. 60 (1 k., ale písmeno S má formu stojatou i ležatou); č. 120 (2 k., ale tlama lva je bez jazyka a ocas na jednom má tečku uprostřed, na druhém jen po pravé straně); patrně č. 3 (2 k.).

Stavovské direktorium (1618—1619), Praha, Hübner, 24kr. 1619 (1 k.); K. Hora, Hölzl, 24kr. 1619 (1 k.); 1620 (1 k.).

Morava: Stavovské direktorium (1618—1619), Brno, Hema, 3kr. 1619 (1 k.); Olomouc, Zwirner, 48kr. 1620 (1 k.); 12kr. 1620 (1 k.).

Ferdinand II. (1620—1637), Brno, 15okr. 1622 (1 k.; na zač. popisu je liliovitý kříž, v popisu je moravský titul ve zkratkách — MA·MO. —); 24kr. 1622 (5 k. v pěti variantách, všechny mají mor. titul, v jehož zkratce je písmeno O ozdobeno: O; dva a dva se liší hlavně ve formě číslic v letopočtu a sponou na rameni; u prvních dvou je táž jako křížek na počátku popisu (jako na tolaru 1624 Friedensburg — Seger, č. 139), u druhých dvou jako na 15okrejcaru tohoto nálezů z Nisy a Hlohova (vyobr. té spony viz u Fr.—S. č. 38 a 100); pátý kus má i jinou kresbu poprsí, se stužkou u věnce a sponu jako druhé

¹⁾ Děkuji p. dru K. Černohorskému za popis nálezových okolností i za popis nádobky, v níž byly mince uschované.

dva kusy), 24kr. 1623 (2 k., opis u jednoho začíná tečkou, u druhého křížkem, oba mají sponu tvaru tohoto křížku); 15okr. 1622 (3 k., opis začíná tečkou a má zkratky mor. titulu, letopočet je u jednoho 1622, u dvou 622); 15kr. 1623 (1 k., opis začíná tečkou); 3kr. 1622 (1 k., opis začíná tečkou).

Biskupství Olomoucké: František z Dietrichštejna (1599—1636), Kroměříž (?), Hema, groš 1619 (1 k.).

Slezsko: Fridrich Falcký (1619—1620), Opava, Cantor, 24kr. 1620 (1 k., Fr. — S. č. 74; v citacích Friedensburga-Segra udávám číslo jako typ ražby, aby bylo možno se orientovat bez vyobrazení).

Evangeličtí stavové slezští (1621—1623), Vratislav, Riedel, 3okr. 1621 (1 k., Fr. — S. č. 86, letopočet pod tabulkou s nápisem, H—R po stranách); 3okr. 1621 (3 k. ve 3 var., Fr. — S. č. 86, letopočet i H—R pod tabulkou s nápisem); 24kr. 1622 (9 k. v pěti var., Fr. — S. č. 90: a) ve 3 nepatrných var., opis začíná na obou stranách růžicí; b) patrně týž ráz, část na av. je nečitelná; c) opis na av. začíná růžicí, na rev. není jeho začátek zvláště vyznačen; d) opis na obou stranách začíná růžicí, sraženou téměř do lilie; e) ve dvou nepatrných var. Opis na obou stranách začíná křížkem, na av. stojatým, na rev. ležatým); 3kr. 1622 (3 k. ve dvou var.; je to typ s hlavou uzavřenou v kruhu; na dvou začíná opis růžicí, na jednom stojatým křížkem); 3kr. 1622 (4 k., Fr. — S. č. 9), hlava sahá do opisového pruhu. Opis začíná růžicí; 3kr. 1623 (3 k., Fr. — S. č. 95, týž typ); Lehnice, Cantor, 3okr. 1621 (1 k., Fr. — S. č. 88; kus se liší od následujících odchýlnou kresbou ve věnci a ozdobách); 3okr. 1621 (3 k. ve třech nepatrných var. v ozdobách, Fr. — S. č. 88); Olešnice (?), bez minc. znam. (3 k., ve třech nepatrných var., Fr. — S. č. 89).

Ferdinand II. (1620—1637), Vratislav, Zwirner a Tuchmann, 24kr. 1623 (1 k., Fr. — S. č. 97); Nisa (?), 15okr. 1623 (1 k., spona na rameni táž jako u 24kr. 1622 z Brna, táž jako u Fr. — S. č. 138, opis začíná lilí, v popisu titul tyrolský — CO·TYR. —); 24kr. 1623 (2 k., Fr. — S. č. 136, kolek je týž jako na 24kr. 1622 z Brna, spona na rameni v podobě křížku, opis začíná lilí a končí titulem moravským: — MA·M· —); Hlohov (?), 15okr. 1623 (1 k., proděravěný, kolek téhož typu jako u 15okr. 1623 z Nisy, jen opis začíná velkou růžicí).

Slezská knížectví. Lehnicko Břežsko: Jan Kristián a Jiří Rudolf (1603—1621), minc. znam. HR, 3kr. 1617, 1619, 1620 a 1621 (3 k., Fr. — S. č. 1514, 1522, 1545 a 1556); bez minc. znam., 3 kr. 1621 (1 k., týž kolek jako s PR).

Jan Kristián sám († 1639), minc. znam. H—R, 24kr. 1621 (1 k., Fr. — S. č. 1567, ovální štít); 24kr. 1622 (7 k., Fr. — S. č. 1574, ovální štít, var. v kresbě poprsí a ozdobách štítu); 24kr. 1622 (1 k., ovální štít jiného typu, na konci popisu na rev. za letopočtem křížek, jemuž chybí pravé rameno); 24kr. 1622 (1 k., Fr. — S. č. 1573, štít nahoře rovný, dole zaoblený, nad ním H—R); 24kr. 1623 (6 k., Fr. — S. č. 1579, ovální štít); 3kr. 1621 (1 k., Fr. — S. č. 1569, značka H—R na rev.); 3kr. 1622 (3 k., Fr. — S. č. 1577 H—R na rev. opis začíná růžicí nebo křížkem); 3kr. 1622 (4 k., Fr. — S. č. 1578 H—R na av. opis na rev. začíná růžicí nebo křížkem); 3kr. 1623 (2 k., Fr. — S. č. 1581, H—R na rev. opis na jednom začíná růžicí, na druhém liliovitým křížkem); bez minc. znam. 24kr. 1622 (1 k., Fr. — S. č. 1575 ovální štít); 24kr. 1622 (2 k., Fr. — S. č. 1575 štít nahoře rovný, dole zaoblený); Břeh, Hase, 24kr. 1622 (1 k., Fr. — S. č. 1585, štít nahoře rovný, dole zaoblený, pod ním B—H);

24kr. 1622 (1 k., Fr. — S. č. 1585, štít jako u předch., B—H po stranách); 3kr. 1622 (5 k., Fr. — S. č. 1588, B—H na av., opis na rev. začíná křížkem, dvě var. v letopočtu); 3kr. 1622 (2 k., Fr. — S. č. 1589, B—H na av. nahoře nad štítu, opis na rev. začíná křížkem, dvě var. v letopočtu).

Jiří Rudolf († 1653), *Lehnice*, Cantor, 24kr. 1621 (4 k. ve čtyřech var., Fr. — S. č. 1683, mincm. znam. před letopočtem); *minc. znam. lilie v oválu*, 24kr. 1621 (1 k., kresba poprsí jako u Fr. — S. č. 1663, poprsí však sahá až k vnějšímu kruhu); 24kr. 1621 (22 k. v šesti nepatrných var., Fr. — S. č. 1689, poprsí uzavřeno v kruhu); 24kr. 1622 (19 k. v osmi nepatrných var., Fr. — S. č. 1693); 3kr. 1621 (1 k., Fr. — S. č. 1696); *bez minc. znam.*, 24kr. 1623 (4 k., Fr. — S. č. 1658, ve dvou var.; je to týž typ jako kusy označené lilí v oválu); 24kr. bez let. (1 k., Fr. — S. č. 1617, týž typ jako kusy označené lilí v oválu); *Haynau*, Täubner, 24kr. 1621 (4 k., Fr. — S. č. 1668, ve dvou var., značka M—T); 24kr. nečit. letop. (1 k., Fr. — S. č. 1671); 12kr. 1621 (3 k., Fr. — S. č. 1675); 12kr. 1621 (1 k., Fr. — S. č. 1671); *neznámá mincovna* bez minc. znam., 24kr. 1622 (2 k., typ Fr. — S. č. 1663; tento typ je značkován M—T; štít je nahoře rovný, dole zaoblený); *neznámá mincovna*, minc. znam. A—K, 24kr. 1621 (3 k. ve třech var., Fr. — S. č. 1621); *neznámá mincovna*, bez minc. znam., 24kr. 1621 (5 k., Fr. — S. č. 1623); 24kr. 1621 (3 k., jiná kresba poprsí než Fr. — S. č. 1623); 24kr. 1621 (1 k., typ Fr. — S. č. 1662, var. v kresbě štítu v opisu před letopočtem kříž, v letopočtu tečky: 1. 6. 21.); 24kr. 1621 (1 k., zhruba typ Fr. — S. č. 1622, ale na av. v opisovém pruhu nad hlavou, kde jiné kusy mají jablko, je kříž jako u předch. na rev. v opisu; kresba štítu jiná); 24kr. 1622 (4 k., typ zhruba jako předch., ale tři var. v kresbě poprsí: jedno větší, druhé menší, a tři var. v kresbě štítu: jeden ovální, druhý nahoře rovný, dole zaoblený, třetí nahoře rovný, dole špičatý; písmo má dvoje typy. V opisu na rubu: a) — ARGENTE liliovitý křížek 1622; b) — ARGENT křížek 16. 22., c) — ARGENT . . . 1. 6. 22. (tohoto typu dva kusy); 24kr. 1622 (4 k. ve dvou var., Fr. — S. č. 1637, ovální štít); 24 kr. 1622 (3 k., Fr. — S. č. 1638, ovální štít); 24kr. 1622 (2 k., typ Fr. — S. č. 1635, štít nahoře rovný, dole špičatý, var. ve tvaru číslic letopočtu); 24kr. 1622 (1 k., Fr. — S. č. 1633 štít nahoře rovný, dole zaoblený); 24 kr. 1622 (14 k., v šesti var., Fr. — S. č. 1640, štít jako předch.); 24 kr. 1622 (3 k. ve dvou var. v kresbě poprsí. Fr. — S. č. 1634, štít jako předch.); 1622 (3 k., Fr. — S. č. 1650); *Herrnstadt*, bez minc. znam., 3kr. 1622 (1 k., Fr. — S. č. 1679); *neznámá mincovna*, minc. znam. slunce s lidským obličejem, 3 kr. 1622 (1 k., typ Fr. — S. č. 1652).

Münsterbersko-Olešnicko, Karel II. (1548—1617), *Olešnice* (?), Tuchmann, groš 1616 (1 k., Fr. — S. č. 2207).

Jindřich Václava Karel Fridrich (1617—1639), *Olešnice* (?), B. Hase (?), 24kr. 1621 (2 k., Fr. — S. č. 2251); 3kr. 1620 (2 k., var. v umístění B—H, Fr. — S. č. 2232); 3kr. 1621 (1 k., Fr. — S. č. 2232); Tuchmann, 24kr. 1621 (6 k. ve dvou var., Fr. — S. č. 2252); 24kr. 1621 (3 k., Fr. — S. č. 2253); 24kr. 1622 (10 k. ve čtyřech var. v kresbě štítu a umístění H—T, Fr. — S. č. 2259); 24kr. 1622 (1 k., Fr. — S. č. 2259, ale letopočet ne pod poprsími, ale na av. na konci opisu); 3kr. 1622 (1 k., Fr. — S. č. 2261); Zwirner, 24 kr. 1623 (5 k., ve dvou var., Fr. S. č. 2269, letopočet na konci opisu na av.); 3kr. 1622 (8 k. v pěti var., Fr. — S. č. 2264; opis začíná u pěti křížkem, u dvou hvězdičkou, u jednoho růžičkou); 3kr. 1622 (4 k., Fr. — S. č. 2264, opis začíná křížkem); 3kr. 1622 (3 k., Fr. — S. č. 2263, opis začíná růžičkou); 3kr. 1623 (2 k., Fr. — S. č. 2271, opis začíná růžičkou).

Nissko, Karel arcivév. rak. (1608—1624), *Nisa*, bez minc. znam., 24kr. 1621 (1 k., Fr. — S. č. 2627); 24kr. 1621 (3 k. ve dvou var., Fr. — S. č. 2628);

24kr. 1622 (5 k. ve třech var., hlavně ve tvaru ozdob štítu, Fr. — S. č. 2632); Zwirner, 24kr. bez letop. (2 k., Fr. — S. č. 2620, opis začíná lil. křížkem).

Krnovsko, Jan Jiří (1606—1621), *Krnov*, Janus, 3kr. 1612 (1 k., Fr. — S. č. 3358); Hennemann, 3kr. 1619 (2 k., Fr. — S. č. 3381); 3kr. 1620 (2 k., Fr. — S. č. 3388); bez minc. znam., Hennemann (?), púltolar slezský 1621 (2 k., Fr. — S. č. 3392).

Hlohovsko, Zikmund (1499—1508), groš bez letop. (1 k., Friedensburg, Die Schlesischen Münzen des Mittelalters, č. 295).

Opavsko, Karel z Liechtensteina (1614—1627), *Opava*, Cantor, 3kr. 1619 (1 k.) a 1620 (2 k.; Fr. — S. č. 3158 a 3159).

Těšínsko, Václav III. Adam (1524—1579), *Těšín* (?), bez minc. znam., b. groš 1560 (1 k., Fr. — S. č. 2952).

Adam Václav (1579—1617), *Těšín*, Rund, 3kr. 1612 (1 k., Fr. — S. č. 3035, písmena D—R jsou vedle štítu).

Fridrich Vilém (1617—1625), *Těšín*, Lorenz, 12kr. 1621 (1 k., Fr. — S. č. 3050); *bez minc. znam.* (Těšín, Lorenz?), 3kr. 1621 (1 k., Fr. — S. č. 3051); *Skočov* (?), Raschke (?), 3 kr. 1622 (3 k., Fr. — S. č. 3057, s minc. znam. S., ale bez D—R; dvě var. v tvaru číslic v letopočtu); *Skočov* (?), Raschke (?), 3kr. 1622 (11 k., Fr. — S. č. 3058, bez minc. znam. a bez S, jen opis na av. začíná velkou růžicí); 3kr. 1622 (3 k., Fr. — S. č. 3060, jinak jako předch.); 3kr. 1623 (2 k., Fr. — S. č. 3062, jinak jako předch.).

Město Vratislav, Riedel, 24kr. 1622 (1 k., Fr. — S. č. 3481); 24kr. 1622 (4 k. ve dvou var., Fr. — S. č. 3482); 3kr. 1622 (3 k. ve dvou var., Fr. — S. č. 3486; **HR** je v opisu na rev., na av. začíná opis u dvou růžicí, u jednoho tečkou).

Město Svídnice, Kirchner, 24kr. 1621 (2 k., Fr. — S. č. 3601, typ se sv. Václavem); 24kr. 1622 (5 k. ve dvou var., Fr. — S. č. 3607, s minc. znam. S—K); (bez minc. znam., Kirchner?), 24kr. 1622 (2 k., typ 12 kr.: Fr. — S. č. 3611); 24kr. 1622 (16 k. ve dvanácti variantách v ozdobách štítu; typ Fr. — S. č. 3604, štít je nahoře rovný, dole zaoblený, opis začíná: a) na obou stranách růžicí; b) na av. růžicí, a liliovitým křížkem na rev.; c) růžicí na obou stranách, ale na av. je silně posunuta do pr.; d) křížkem na av., růžicí na rev.; e) malou růžičkou s ozdobami po stranách na av. a růžicí na rev.; f) třemi tečkami s ozdobami po stranách na av. a růžicí na rev. (v obou posl. případech sahá hlava až do opisového pruhu); g) na av. na zač. i konci opisu je tečka, hlava sahá do opisového pruhu a dělí opis, na rev. začíná opis růžicí), 3kr. 1622 (2 k., Fr. — S. č. 3615).

Město Hlohov, Huser, 24kr. 1622 (1 k., Fr. — S. č. 3533, opis na rev. začíná růžicí); Curtz, 24kr. 1622 (1 k., Fr. — S. č. 3538, v opisu na rev. jsou oddělovacími známenky mezi jednotlivými slovy růžice); 3kr. 1622 (1 k., Fr. — S. č. 3541, poprsí je větší a sahá do opisového pruhu).

Polsko, Zikmund III. (1587—1632), *Krakov*, trojak 1618 (1 k.), 1619 (3 k.), 1620 (4 k.), 1621 (9 k.), 1624 (1 k.); *Bydgoszcz*, púltorak 1615 (3 k.); 1616 (1 k.); púltorak 1616 (1 k.); púltorak 1616 (1 k.) a 1617 (1 k.); púltorak 1616 (1 k.), 1617 (1 k.), 1618 (3 k.), 1619 (2 k.), 1622 (1 k.) a 1624 (1 k.).

Litva, Zikmund August (1548—1572), 4groš 1567 (?), 1 k.).

Město Elbing, Zikmund I. Polský (1506—1544), trojak 1539 (1 k.) a 1540 (1 k.).

Město Gdansk, Zikmund I. Polský (1506—1544), groš 1531 (1 k.), 1532 (1 k.), 1534 (1 k.) a 1539 (1 k.).

Štěpán Bathory (1575—1586), groš 1578 (1 k.).

Dolní Rakousy, Ferdinand II. (1619—1637), *Videň*, Fellner, 12krejcar 1621 (1 k.).

Korutany, arcivév. Ferdinand (II.), (1592—1618—1637), *Celovec*. Putz, groš 1610 (1 k.).

Salzburg, arcib., Matyáš Lang (1519—1540), feník nečit. letop. (1 k.).

Anhalt, Jan Jiří, Kryštof, August, Rudolf a Ludvík (1586—1618), groš 1617 (1 k.).

Bavory, Maximilian I. (1597—1651), 6pacněř bez let. (1 k.).

Bentheim-Tecklenburg, Adolf (1606—1625), t. zv. Adlerschilling bez letop. (1 k.).

Branibory, Jáchym II. (1535—1571), trojník 1555 (1 k.).

Jan Jiří (1571—1598), groš 1573 (1 k.).

Brunšvik-Wolfenbüttel, Kristián (1616—1624), groš bez let. (1 k.).

Fridrich Oldřich (1613—1634), groš 1620 (1 k.).

Hanau-Lichtenberg, Filip IV. (1538—1590), groš 1587 (1 k.).

Jan Reinhard (1599—1625), groš 1604 (1 k.) a bez letop. (1 k.).

Henneberg, Vilém V. (1480—1559), feník 1554 (? 1 k.).

Holštýn-Gottorp, Jan Adolf (1590—1616), dvoušilink 1598 (1 k.), 1601 (1 k.) a 1605 (1 k.); groš (1 k.).

Fridrich III. (1616—1659), dvoušilink 1617 (1 k.).

Jülich-Cleve-Berg, Vilém (1539—1592), groš 1581 (1 k.).

Před dělením (1609—1624), groš 1606 (1 k.).

Lippe, Šimon VI. (1563—1613), groš 1608 (1 k.) a 1612 (1 k.).

Meklenburk-Güstrow, Jan Albrecht II. (1610—1628), dvoušilink 1616 (1 k.).

Oldenburk, Antonín Günther (1603—1667), t. zv. Adlerschilling bez letop. (2 k., dva typy).

Pomořany-Barth, Oldřich, biskup kaminský (1618—1622), groš 1618 (1 k.).

Pomořany-Wolgast, Filip Julius (1592—1626), dvoušilink 1616 (1 k.) a 1618 (1 k.).

Prusko, vévodství, Albrecht Braniborský (1525—1569), groš 1537 (1 k.) a 1544 (2 k.); trojak 1537 (? 1 k.).

Jan Zikmund (1608—1619), groš 1615 (1 k.).

Ritberg, Jan III. (1601—1625), 12krejcar bez let. (1 k.).

Sasko, Jan, Fridrich-Jiří (1532—1539), čtvrttolar 1539 (1 k., Saurma čís. 4430).

Jan Fridrich a Mořic (1541—1547), trojník 154? (1 k.).

Mořic (1541—1553), trojník 1550 (1 k.).

Jan Jiří I. (1611—1656), 24krejcar 1621 (1 k.) a nečit. letop. (1 k.).

Sasko-Altenburg, Jan Filip, Fridrich Jan, Vilém Fridrich a Vilém (1601—1625), t. zv. Schreckenberger bez letop. (3 k., 3 typy).

Sasko-Lauenburk, František II. (1581—1619), 4šilink bez let. (1 k.).

Schaumburk, Adolf XIII. v Pinneberku (1576—1601), 4groš bez letop. (1 k.); groš 1590 (1 k.) a 1600 (1 k.).

Solms-Lich, Arnošt (1590—1619), groš 1616 (1 k.).

Filip (1590—1631) v Horolci, groš nečit. letop. (1 k.).

Stolberg-Wernigerode, Jindřich (1538—1572), trojník 155? (1 k.).

Württembersko, Fridrich (1593—1608), groš 1695 (1 k.).

Brémy, arcib., Jan Fridrich Holštýnský (1596—1636), dvoušilink 1618 (1 k.).

Corvey, opatství, Theodor z Beringhausen (1585—1616), groš 1612 (? 1 k.).

Hildesheim, bisk., Arnošt Bavorský (1573—1612), groš 1609 (1 k.).

Kolín n. R., arcib., Ferdinand Bavorský (1612—1650), groš 1614 (1 k.) a 1615 (1 k.).

Magdeburk, arcib., Kristián Vilém Braniborský (1598—1631), 4groš bez letop. (1 k.).

Minden, bisk., Heřman ze Schaumburka (1566—1582), groš 1578 (1 k.).

Quedlinburg, Dorota Saská (1610—1617), groš 1616 (1 k.).

Město Schafhausen, groš 1597 (1 k.).

Město Zug, groš 1603 (1 k.).

Město Eimbeck, groš 1573 (1 k.).

Město Goslar, dvoušilink 1621 (1 k.).

Město Hamburg, šilink 1576 (1 k.) a 1616 (1 k.).

Město Marsberg, groš 1606 (2 k.); 1608 (1 k.) a 1616 (1 k.).

Město Nördlingen, říšská mincovna za Ludvíka ze Stolbergu (1535—1574), trojník 1566 (1 k.).

Město Roztoky, šilink 1607 (1 k.).

Město Stade, dvoušilink 1615 (1 k.).

Město Wismar, dvoušilink 1605 (1 k.).

Brabant, Karel V. (1516—1556), *Antverpy*, 4patard 1541 (1 k.).

Frísko Vých., Enno III. (1599—1626), $\frac{1}{8}$ tolaru bez letop. (2 k.).

Nizozemí, Kampen, escalin bez letop. (2 k.).

Reckheim (Limburg), Arnošt z Lynden (1603—1636), 12kr. bez let. (1 k.); 4 sou bez letop. s titulem Ferdinanda II. (1 k.).

Dánsko, Kristián IV. (1588—1648), marka dánská ($\frac{1}{4}$ tolaru) 1618 (1 k.).

Římské císařství, Hadrian (? 117—138), denar (1 k.).

Popis části bolatského nálezu ukazuje jasně, jak velikou historickou cenu mohl mít pro nás tento nález jako celek. Zmizely prý hlavně větší stříbrné kusy, patrně hrubé kiprové mince, z nichž se v popsané části zachovaly jen tři 150kr. Škoda je nesmírná nejen proto, že zmizely patrně typy, kterých dosud neznáme, ale že s nimi byl opět ztracen klíč k možnému řešení některých otázek kiprové ražby na Moravě a ve Slezsku. Snad tu bylo možno ze všeho materiálu vyčisti, které ražby patří do moravských mincoven, které do slezských. Tato základní otázka nemůže být stále ještě zodpověděna pro nedostatek materiálu. Přece však se, díky bolatskému nálezu, dostáváme alespoň o krůček dopředu. Nález byl (všechny mé závěry jsou učiněny s výhradami, poněvadž jsem neviděla a nemohla prozkoumat celý nález) ukryt r. 1624, jak pro to svědčí nejmladší ražby nálezu, polský trojak z mincovny krakovské a póltorak z mincovny bydgoszczské z r. 1624. Nejstarší mincí nálezu je groš hlohovského knížete Zikmunda (1599—1508), nepřihlížíme-li ovšem k římskému denáru, patrně Hadrianově, který byl zřejmě náhodně smíchán s kusy nálezu. Váha celého nálezu spočívá na slezských mincích z let 1621—1623, k nimž se připojuje několik ražeb českých, moravských a pestrá směs polských, německých, nizozemských i jiných peněz, obvyklý doprovod a rámec českých nálezu třicetileté války. Z těchto cizích ražeb jen saský 24kr. Jana Jiřího a dvoušilink goslarský sahají svým letopočtem (1621) do dvacátých let 17. stol. Ostatní jsou všechny, třeba nepatrně, starší, jakoby svědectví pro zákaz oběhu veškeré cizí mince v zemích koruny české v l. 1622—1623. Bohatství typů a variant, které je snad jasné čtenáři i bez vyobrazení a s pouhými, nedostatečnými odkazy na dílo F. Friedensburga—H. Segra: *Schlesiens Münzen und Medaillen der neueren Zeit*, Breslau, 1901 (nedostatečnými proto, že Friedensburg nemá vyobrazeny mnohé typy a některé ražby z bolatského nálezu nemá vůbec i proto, že s jeho určením někdy nesouhlasím) dokazuje opět, jaké ohromné sumy mincí byly raženy v kiprové době. Pro takovou činnost mincoven bylo ovšem třeba i velké spousty ražebních kolků, jejichž výroba zaměstnávala té doby celé dílny. V. Katz ukázal ve svém článku o vratislavském řezači H. Riegrovi,¹⁾ jak rozsáhlá byla činnost jednotlivých řezačů a dílen, že se v jedné dílně pracovalo v té době pro několik mincoven a že tudíž nelze ani podle řezačské práce přidělit mince do určitých mincoven. Bolatský nález potvrzuje tento názor. Některé kolký jeho mincí z moravských a slezských mincoven řezal jeden a týž rytec. Poznáváme to na témže typu písma, zvláště oněch ozdobných O, D, G, na která ve zmíněném článku upozornil Katz, ale i na obrazech panovníkových (Ferdinanda II.), hlavně na detailech ozdoby jeho šatu (na př. sponách na rameni, na které jsem zvláště upozorňovala), na kresbě říšského orla atd. Nedostatek mincmistrovských znamení způsobuje další obtíže přidělování ražeb mincovnám a mincmistrům. Současný pronájem několika mincoven jednomu podnikateli (na př. Zwirnerovi) zvyšuje tyto obtíže, které rostou ještě tím, že nelze dosti dobře použití ražeb knížat slezských jako nejbližšího srovnávacího materiálu pro přidělení vládních mincí. Friedensburg se dopustil omylu tím, že mincmistrovské (event. vardažské) znamení H. Riedla, H—R, připisoval řezači Riegrovi a tak rozdělil mince takto signované do jednotlivých mincoven. Ačkoli jsem se v soupisu nálezu z praktických důvodů přidržela odkazů Friedensburgových, upozorňuji zvláště, že bude naprosto nutné opravit tento omyl a soustředit vládní ražby spolu s mincemi slezských knížat, pokud jsou oboje signovány H—R, mezi výrobky H. Riedla, patrně do Vratislavě. Druhou nejasností dosavadního určování mincí z údobí bolatského nálezu je hlavně snaha využít všeho, co by jen trochu mohlo být pokládáno za zvláštní značku mince jako znamení mincovny nebo mincmistra. Zde je nejdůležitější přínos bolatského nálezu. V řadě typů vládních i soukromých mincí slezských v něm obsažených nalézáme veliký počet

¹⁾ Hans Rieger, *Siegel- und Stempelschneider zu Breslau*, W. N. Z. 1934, str. 71 sl.

růžic, křížků, lilií, teček a rozličných kombinací, jak jsem je uvedla v popisu, nejen jako označení začátku popisu, ale i jeho konce (před letopočtem, kterým je opis rubní strany definitivně zakončen), i jako rozdělovacích znamének na rubu, na mincích, kde jsou vedle těchto značek i mincmistrovská znamení i tam, kde jich není. Tu koriguji soukromé ražby slezských knížat rozřídění vládních mincí podle V. Millera Aichholze v jeho díle *Österreichische Münzprägungen*, 1519—1918, Wien 1920. Je, tuším, jasné, že byla dosud kladena tuze velká váha na tyto rozličné kresby, které jsou, podle mého mínění, pouhými ozdobami, odvislými od vůle, zručnosti a i náladovosti řezače ražebních želez. Přirozeně, kde nebylo jiných mincovních značek, hledaly se v těchto ozdobách. Ale právě rozličnost kresby těchto ozdob na ražbách, které jsou signovány skutečnými mincmistrovskými znameními, ukazuje, že nemají s označením původu ražby nic společného. Nejpochybnější je tu lilie na počátku popisu, kterou jsme si zvykli považovati s určitostí za mincovní znamení Nisy. Ale srovnáme-li s touto neurčitou kresbou na počátku popisu mincí jasnou dvojí lilii v oválu na rubu uprostřed popisu řady mincí lehnicko-břežských z téže doby, zapochybujeme i zde, můžeme-li lilii na vládních ražbách pokládati za znamení mincovny a nejde-li i zde o pouhou kresbu řezače. Právě ražby s lilí jsou téměř naprosto přesných moravských kolků. Rozdíl je jen v té lilii. Tuším, že pro příště rozhodujícím činitelem pro rozřazení vládních kiprovných mincí bude titul: ty kusy, které končí v popisu titulem markraběte moravského, zařadíme do Moravy a jejích mincoven, mince se zkratkami titulu slezského vévody do slezských dílen, ražby se značkou na př. Bart Zwirnera a titulem tyrolského knížete rozřídíme mezi obojí podle kolků a s jejich konečným přidělením počkáme, až mu připraví cestu studium archivů, které je nám ještě dlužno vyprávění o tom, kdy, kdo, kde a jak ovládal kterou mincovnu. V tomto ohledu byl nejdále patrně sám Friedensburg, který 150kr. typu, jaký jest v bolatském nálezu, nezařadil mezi slezské ražby.

Bolatský nález, který mohl patrně zodpovědět mnohou z našich otázek, svou zachovalou částí aspoň ukazuje cestu pro řešení některých z nich.

Em. Nohejlová.

NÁLEZ MINCÍ V MLADÉ BOLESLAVI.

Při vysekávání lože pro traversy nového železného portálu na domě čp. 35 v Železné ulici (majitel p. Rich. Bloch), objevil jeden ze zedníků dne 3. března 1934 několik tolarů nebo jejich dílů, které byly ukryty v násypu hlíny pod podlahou u samého průčelí domovního. Pracovalo se tehdy ještě za ranní tmy (asi v 6 hod. ráno). Když byl vysekáván železným dlátem otvor do průčelí, vypadl prý z něho nějaký peníz, a pak nalezeno ještě v témže otvoru 13 mincí, tedy podle udání celkem 14 kusů, a kromě nich také střepy nádob z pálené, světle žlutavé hlíny, vně bez lesku, uvnitř hnědě polévané, jejíž tvar a velikost nebylo možno ze sporých zbytků odhadovati. Ostatní střepy vysypali prý dělníci do hromady kamení, cihel a j. V celosti zůstala z nádoby jen poklička a jakési držadlo duté, válcového tvaru, směrem k nádobě konicky se zužující.

Některé z oněch 14 mincí jsou zachované dobře, jiné jsou pokryty zčásti silnou krustou patiny, jiné pak značně oxydovaly. Některé byly již při ukládání hojným oběhem značně otřelé, takže legenda i ostatní ražba nejsou zcela zřetelné. Jsou to tyto mince:

Cechy, Ferdinand II. (1619—1634), *Praha*, Suttner, tolar 1624.

Tyroly, arcivév. Maxmilián (1602—1618), *Hall*, tolar 1618.

Uhry, Rudolf II. (1576—1611), *Kremnica*, tolar 1603.

Sasko, Jan Jiří I. (1615—1656), tolar 1626.

Branibory-Ansbach, Jiří a Albrecht (1536—1543), tolar 1540.

Brunšvik-Lüneburg, Jindřich Julius (1589—1613), tolar 1609.

Mansfeld, Bruno a Vilém (do 1615), čtvrttolar 1606.

Mansfeld, Gebhart, Jan Jiří, Petr Arnošt (1530—1558); čtvrttolar 1547.

Španělské Nizozemí, Filip II. (1556—1598), půltolar 1568.

Flandry, Filip II. (1556—1598), půltolar bez letop.

Nizozemí, Konfederace, Zeeland, tolar 1620; otřelá ražba, tolar 1609.

Švýcarsy, Curych, tolar 1622.

Město Norimberk, tolar 1625.

Jde zřejmě o mince ukryté v r. období 30leté války. Letopočet nejmladšího kusu (1626) připouští domněnku, že byly na uvedeném místě ukryty peníze buď před císařskými vojáky, jichž bylo podle podrobného líčení vrstevníka, kronikáře Jiř. Kezelia Bydžovského právě v l. 1626 v městě stále hojně, a všude slídili, nebo že některý exulant, mající odejít podle mandátu královského z r. 1627 do ciziny, uschoval tu něco peněz v domněni, že se s nimi po návratu zase shledá. *Zd. Kamper.*

NÁLEZ TOLARŮ Z TRICETILETÉ VÁLKY.

(Tab. IV. č. 16—26.)

V roce 1907 byl poblíže Mladé Boleslavě učiněn nález asi šedesáti tolarů. O tom, jak tento poklad byl odkryt, vypravoval mi nálezce sám tuto zajímavou podrobnost: Na jaře jmenovaného roku šel s čeledínem opravit plot za obytným stavením svého statku. Při této práci spatřil pod okapem díru, ze které vylezl ježek. Sáhł do tohoto ježčího hnízda a nahmatal nádobu, kterou, ovšem nevěda, oč se jedná, rozbil a uschoval z ní pouze dno a několik střepin, které mi též ukázal. Obsah nádobky byl zajímavější. Vypadl z ní váleček, při jehož bližším ohledání shledal, že jsou to zemí, rzí a měděnkou spleené peníze a sice samé tolary. Drobných mincí v nálezu nebylo.

Pokud jsem mohl zjistiti, byly v nálezu zastoupeny často se vyskytující saské a tyrolské tolary, pak tolary nizozemské, německých a švýcarských měst a německých šlechtických rodů. Českých tolarů bylo dvacet. Nejstarší tolar vůbec byl pražský tolar Ferdinanda I. bez letopočtu s mincovní značkou mincmistra Hanuše Hardera (trojlístek). Nejmladší ze všech tolarů byl saský Jana Jiřího z r. 1627; z českých tolarů byl nejmladší kutnohorský tolar Matyáše z r. 1613 se značkou mincmistra Sultyse (tří poupata).

Kromě těchto dvou uvedených českých tolarů bylo v nálezu ještě 18 tolarů vesměs Rudolfa II. a sice jeden pražský z r. 1611 se značkou mincmistra Ben. Hübmery (půlměsíc s hvězdou), jeden jáchymovský z r. 1607 se značkou mincm. Cent. Lengefeldera (lví hlava), jeden z r. 1607 a dva z r. 1608 kutnohorské se značkou mincm. Enderle z Burgstadtu (supí hlava). Ostatních 13 českých tolarů byly kutnohorské se značkou mincm. Pavla Škréty (dvojitá lilie) a to čtyři z r. 1608, osm z r. 1609 a jeden z r. 1611.

Prohlédl jsem přesně tyto tolary a zjistil jsem, že z osmi tolarů Škrétových z r. 1609 jest sedm variant, jejichž kresby uveřejňuji. K nim připojuji popisy i kresby tolarů z r. 1608, jak mincmistra Enderleho, tak i Škrétových.

Rudolf II.

Mincovna: Kutná Hora. — Mincmistr: David Enderle z Burgstadtu.

Opis v líci		Ozdoba		Rozdělov. znaménka		Poznámka:
začíná	končí	na rameni	na prsním štítu	v líci	v rubu	
Rok: 1608.						
1 malá hvězdička	malá hvězdička	4 a 2 tečky ve 2 řadách, pod nimi 4 tečky	9 hvězdiček	tečky	čtverečky	
2 malá hvězdička		6 a 3 hvězdičky ve 2 řadách, pod nimi 4 tečky	8 hvězdiček	čtverečky	tečky	
3 pětিলístá růžička	větší nepravídelná tečka	4 a 2 hvězdičky ve 2 řadách, pod nimi 4 tečky	6 hvězdiček, uvnitř krajková ozdoba	čtverečky	čtverečky	
Mincovna: Kutná Hora. — Mincmistr: Pavel Škréta Šotnovský ze Zavořic.						
Rok: 1608.						
1 pětिलístý kvítek	pětिलístý kvítek	3 a 1 hvězdička ve 2 řadách, pod nimi 4 čtverečky	8 hvězdiček	čtverečky	tečky	v rubu v opise: MAR · M · Viz vyobr. tab. IV. č. 16
2 pětिलístý kvítek	pětिलístý kvítek	3 a 1 hvězdička ve 2 řadách, pod nimi 4 čtverečky	7 hvězdiček	čtverečky	tečky	v rubu v opise: MAR · MO · Viz vyobr. tab. IV. č. 17
3 3 malé hvězdičky	1 malá hvězdička	3 a 2 třílaločné lístky, pod nimi 4 kroužky	10 hvězdiček a uvnitř ozdoba z teček	tečky	tečky	v rubu v opise: MAR · MO · Viz vyobr. tab. IV. č. 18

Opis v líci			Ozdoba		Rozdělov. známénka		Poznámka
začíná	končí	na rameni	na prsním štítu	v líci	v rubu		
Rok: 1609							
1	3 malé hvězdičky	3 malé hvězdičky	3 hvězdičky, pod nimi 4 kroužky	8 hvězdiček a uvnitř ozdoba z teček	čtverečky	tečky	<i>Viz vyobr. tab. IV. č. 19</i>
2	3 tečky	3 tečky	3 a 2 tečky ve 2 řadách, pod nimi 4 tečky	8 hvězdiček a uvnitř ozdoba z teček	tečky	čtverečky	vedle lvíčka ozdoba z teček. <i>Viz vyobr. tab. IV. č. 20</i>
3	3 tečky	3 tečky	3 a 2 tečky ve 2 řadách, pod nimi 4 tečky	8 hvězdiček a uvnitř ozdoba z teček	tečky	tečky	vedle lvíčka ozdoba z teček, v rubu v opise: MAR · MAR · <i>Viz vyobr. tab. IV. č. 21</i>
4	pětিলistý kvítek	větší nepravidelná tečka	4 tečky, pod nimi 3 tečky	7 hvězdiček a uvnitř krajková ozdoba	čtverečky	čtverečky	<i>Viz vyobr. tab. IV. č. 22</i>
5	pětিলistý kvítek	pětिलistý kvítek	3 a 1 hvězdička ve 2 řadách, pod nimi 4 tečky	8 hvězdiček	čtverečky	tečky	<i>Viz vyobr. tab. IV. č. 23</i>
6	pětিলistý kvítek	pětिलistý kvítek	3 a 1 tečka ve dvou řadách, pod nimi 4 tečky	7 hvězdiček a uvnitř ozdoba z teček	tečky	čtverečky	<i>Viz vyobr. tab. IV. č. 24</i>
7	malá hvězdička	malá hvězdička	3 a 2 tečky ve dvou řadách, pod nimi 4 tečky	7 hvězdiček	čtverečky	tečky	<i>Viz vyobr. tab. IV. č. 25</i>
8	3 malé hvězdičky	1 malý pětिलistý kvítek	3 a 2 třílaločné lístky ve 2 řadách, pod nimi 3 tečky	10 hvězdiček a uvnitř ozdoba z teček	tečky	čtverečky	<i>Viz vyobr. tab. IV. č. 26</i>

H. Janovský.

NÁLEZ MINCÍ Z VÁLKY TŘICETILETÉ V ŽADOVICÍCH (okres Kyjov na Mor.).

V roce 1910 při podzimní orbě na panském poli v trati »Lipiny«, katastr. obce Žadovice, okr. Kyjov na Moravě, vyoral jeden čeledín větší hliněnou nádobku plnou stříbrných mincí ze stol. XVI. a XVII. Nádoba byla pluhem rozdrcena a mince přítomným dělnictvem rozebrány. Větší část nálezů získal p. správce velkostatku Žadovice, druhou část koupil p. MUDr. Joklík v Kyjově (známý z rakouské persekuce v Kyjově, za níž zemřel). Třetí část 117 mincí získal pisatel v r. 1911 ve Vracově. Tyto mince s celou sbírkou byly mu v r. 1918 v Moskvě ukradeny. Zůstal mu jedině popis, který nyní uveřejňuje.

Mince byly pěkně zachované, určoval je p. Fr. Domorázek, kaplan v Bavorově u Vodňan (dnes děkan ve Zlaté Koruně). Jen málo mincí bylo českých, většinou byly to mince zemí německých a mince polské. Byl to snad poklad některého z českých bratří, kteří v blízkých Žeravicích měli svůj sbor. Jsou to následující mince:

Cechy, Maxmilián II. (1564—1576), *Praha*, Harder, b. groš 1571 (3); 1574 (1); 2krejcar 1566 (1); bez značky 2krejcar 1566 (1).

Ferdinand II. (1620—1637), *Praha*, Hübner, groš 1630 (3).

Slezsko, Ferdinand I. (1526—1564), *Vratislav*, Westmaier, groš 1546 (1) a 1548 (1).

Ferdinand II. (1620—1637), *Vratislav*, Ziessler, groš 1630 (1).

Rakousy, Maxmilián II. (1564—1576), *Vídeň*, Hartmann, 2krejcar 1570 (1). Neurčený groš 1631 (1).

Falc-Veldenz, Jiří Jan I. (1544—1592), půlpacněř (půlbatzen) 1586, 1588, 1589 (6).

Falc-Zweibrücken, Jan I., (1569—1604), půlpacněř 1586 (2).

Falc-Simmern, Richard (1569—1598), půlpacněř 1576 (1), 1584 (2).

Nassau-Weilburg, Ludvík VI. (1593—1625), půlpacněř 1594 (2).

Nassau-Wiesbaden, Jan Ludvík (1568—1596), půlpacněř 1592 (2).

Oettingen-Oldenburg, půlpacněř 1594 (1).

Baden, Filip II. (1569—1588), půlpacněř 1582 a 1587 (4).

Hanau-Lichtenberg, Filip V. (1590—1599), půlpacněř 1592 (2).

Branibory, Jan Jiří (1578—1598), groš s letop. nečit. (1).

Zurych, groš 1566 (1).

Kostnice, půlpacněř b. r. (Max. II., 1).

Friedberg (Wetterau), půlpacněř 1592 (1).

Wiesmar, půlpacněř 1596 (1).

Colmar, půlpacněř b. r. (Rud. II., 1).

Sv. Havel, groš 1572 (1).

Špýr, biskup. Marquart z Hartenbergu (1560—1581), půlpacněř 1574 (1).

Worms, biskup Jiří (1580—1595), půlpacněř 1589 (1).

Lübeck, biskup Jan (1586—1607), půlpacněř 1590 (1).

Prusko, Albert I. (1527—1564), Kralovec, groš 1534 (6), 1541 (2), 1543 (3); trojak 1541 (1).

Švýcarsko, Kanton Uri-Schwyz-Unterwalden, groš b. l. (před 1561, 1).

Polsko a Litva, Zikmund I. (1506—1548), *Kraków*, Mik. Szydlowiecki, groš 1528 (3), 1529 (2); Sp. Tarnowiecki, groš 1546 (2); *Toruń*, Dycz, groš 1531 (2), 1535 (1); *Elbing*, groš 1534 (1); *Gdańsko*, groš 1540 (1).
 Zikmund II. August (1548—1572), *Vilno*, Gab. Tarlo, trojak 1564 (4).
 Štěpán Bathory (1575—1586), *Riga*, trojak 1583 (1); litevský trojak 1586 (2).
 Zikmund III. Vasa (1586—1632), šesták 1596 (1) a 1597 (1); *Bydgoszcz*, trojak 1595 (7), 1597 (8); *Poznań*, trojak 1595 (6), 1596 (4); *Olkusz*, trojak 1594 (5), 1596 (4); *Lublin*, trojak 1598 (2); *Wschowa*, trojak 1595 (1), 1596 (1), 1597 (1).
Jos. Nakládal.

NÁLEZ ZE ZÁVADY.

Dne 27. února 1935 našel rolník Jan Šebo ze Závady č. 10 při kopání na svém poli zvaném Strána (katastr ob. Závada, okres Modrý kámen, Slovensko), poklad stříbrných mincí. Nález obsahoval tyto ražby:

Čechy, Ludvík I. (1516—1626), půlgroš svídnický (1).

Uhry, Maximilian (1564—1576), denár kremnický 1570 (1).

Ferdinand II. (1619—1637), denár kremnický 1626 (1), 1627 (1), 1628 (2), 1629 (2), let. ? (1).

Polsko, Kazimír (1440—1492), půlgroš (2).

Zikmund I. (1506—1518), půlgroš (3).

Mince jsou špatně zachované, ačkoliv byly uschovány v hliněné pokladničce. Je to malá uzavřená nádobka, zvenčí žlutě polévaná, s kuželovitým spodkem a polokulovitým hořejškem, na bříšku je otvor na mince.
L. Kraskovská.

NÁLEZ V OSTROVĚ.

V květnu r. 1934 našel Jan Miezga v Ostrově (okres Píšťany, Slovensko), při kopání na svém pozemku poklad zlatých a stříbrných mincí. Mince byly uschovány v menší hliněné nádobce s tmavozelenou polevou. Dukáty a tovary byly pěkně zachované, drobné mince poškozeny měděnkou. Soupis nalezených mincí jest tento:

Čechy, Vladislav II. (1471—1516), bílý peníz jednostranný (2).

Ferdinand I. (1526—1564), bílý peníz jednostranný (5).

Maximilián II. (1564—1576), bílý peníz jednostranný (4).

Rudolf II. (1576—1612), bílý peníz jednostranný (3).

Matyáš II. (1612—1619), bílý peníz jednostranný (1).

Ferdinand II. (1619—1637), *Praha*, J. B. Suttner, tolar 1623 (1).

Neurčené, bílý peníz jednostranný (4).

Slezsko, Ludvík I. (1516—1526), půlgroš svídnický 1520 (1).

Lehnice, Bedřich II. (1488—1495—1547), groš 1542 (1).

Uhry, Ferdinand I. (1526—1564), *Kremnica*, denár (16).

Maximilián II. (1564—1576), *Kremnica*, denár (11).

Rudolf II. (1576—1612), *Kremnica*, denár (8).

Matyáš II. (1612—1619), *Kremnica*, denár (2).

Ferdinand II. (1619—1637), *Kremnica*, denár (1).

Ferdinand III. (1637—1657), *Kremnica*, půltolar 1649 (1); *Velká Bába*, tolar 1644 (1).

Blíže neurčené denáry (6).

Rakousy, Ferdinand II. (1619—1637), haléř 1624 (1), 1626 (2).

Tyroly, Ferdinand, arcivévoda rak. (1564—1595), tolar bez let. (1).

Korutany, Karel, arcivévoda rak. (1564—1590), dukát 1579 (1).

Elsasko, Leopold, arcivévoda rak. (1619—1632), tolar 1620 (1).

Elsas-Pfirt, Ferdinand, arcivévoda rak. (1564—1595), tolar (1).

Salzburg, arcibiskupství, Paris z Lodronu (1619—1653), půltolar bez leto-počtu (1).

Branibory-Ansbach, Fridrich, Albrecht a Kristian (1625—1634), tolar 1629 (1).

Hohnstein-Klettenberg, Volkmar Wolfgang (1562—1580), tolar 1567 (1).

Mohuč, arcibiskupství, Anselm Kazimír (1636—1647), dukát 1638 (1).

Sasko, Jan Jiří (1611—1656), dukát 1639 (1).

Město Norimberk, za vlády Ferdinanda II., tolar 1623, 1624, 1625 a bez let.

Nizozemí, Brabantsko, Albert a Alžběta (1599—1621), křížový tolar 1620 (1); křížový půltolar (1).

Geldry, dukát 1598 (1), tolar 1620 (1).

Holland, dukát 1634 (1), 1635 (1), 1649 (1).

Utrecht, dukát 1598 (1); tolar 1619 (1), 1621 (1).

Záp. Frísko, tolar 1612 (?) (1), 1622 (1).

Město Zwolle za Ferdinanda II., dukát 1634 (1), jméno Ferdinanda: FARDINAN.

Španělsko, Filip IV. (1621—1665), křížový tolar 1622 (1), 1627 (1), 1651 (1).

Itálie, knížectví Parma, Eduard Farnese (1586—1592), scudo (1).

Švýcarsy, město Schafhausen, tolar 1621 (1).

Město Sv. Havel, tolar 1622 (1).

Polsko, Jan Albrecht (1490—1501), groš (2).

Alexander (1501—1506), groš (3).

Zikmund I. (1506—1548), groš (1).

Zikmund II. (1587—1632), trojak 1631 (1).

Neurčené groše (12).

Turecko, dukát (1).

Poškozené neurčené stříbrné mince (4).

Složení nálezu je velmi rozmanité. Nápadnou je okolnost, že dobré mince (dukáty a tovary), jsou většinou cizího původu, zatím co mezi drobnými mincemi převládají místní ražby uherské a české. Rovněž časové rozpětí pokladu je značné, začínajíc polskými groši z konce XV. stol. a končíc mincemi z polovice XVII. stol., z nichž nejmladší je španělský tolar 1651. O době uložení nálezu můžeme se jenom domnívat, že to byla druhá polovice XVII. stol.
L. Kraskovská.

NÁLEZ MINCÍ V LOPAŠOVĚ (okres Holič na Slovensku).

Podle sdělení p. lihovárníka Lorenze v Čes. Těšíně byla při hrabání lesní hrabanky v lese v Lopašově dělnicemi vyhrabána nádobka se starými mincemi. Nádobka se rozbila a mince si rozebralo přítomné dělnictvo. Jmenovaný získal z toho nálezu 9 mincí.

Jsou to:

Uhry, Leopold I. (1658—1705), *Bratislava*, Cetto, 15krejcar 1663 (1), 1664 (1), 1664 (1); *Kremnica*, groš 1661 (1), 1662 (1).

Štýrsko, Ferdinand II. (1592—1637), *Št. Hradec*, groš 1626 (1).

Tyroly, arciv. Ferdinand Karel (1632—1662), *Hall*, groš 1660 (1) a 1661 (1).

Slezsko, Lehnice-Břeh: Jiří v Břehu, groš 1661 (1).

Jiří, Ludvík a Kristián, groš 1669 (1).

Jos. Nakládal.

NÁLEZ V POBĚŽOVICÍCH.

K popisu nálezu v Poběžovicích v N. Č. Čsl., roč. VIII., čís. 1—2, str. 133, uvádím k vůli úplnosti následující podrobnosti:

V obci Poběžovicích (polit. okres pardubický) byly 6. května 1930 nalezeny mince dětmi při hře poblíže domku Stanisl. Šedivého. Celý nález v hliněné nádobě byl mně přinesen do mého bytu ve Vys. Chvojně. Byl jsem tehdy dva dny mimo dům a nemohl jsem se nálezu ujmouti, takže teprve po mém návratu dostaly se mi do rukou tyto mince:

Cechy, Ferdinand I. (1526—1564), pražský groš z roku 1538; líc s opisem FERDINANDVS PRIM; rub: ocas s dvěma tečkami (1).

Maxmilián II. (1564—1576), *Praha*, Harder, bílý groš 1577 (1), 15 (1); *Jáchymov*, Geitzköfler, bílý groš 1574 (1), 1576 (1).

Rudolf II. (1576—1612), *Praha*, Gebhart, malý groš 1581 (1); Erckerová, m. groš 1600 (1); *K. Hora*, Šatný, m. groš 1584 (1), 1590 (2); Herolt, m. groš 1594 (1); *Jáchymov*, Hofmann, m. groš 1589 (1), 1590 (1), 1594 (1); *Budějovice* Mattighofer, m. groš 1581 (1), 1582 (1).

Matyáš (1612—1619), *Praha*, Hübner, malý groš 1617 (2); bílý groš 1618 (1).

Ferdinand II. (1620—1637), *Praha*, Hübner, groš 1629 (1).

Slezsko, Ferdinand I. (1520—1564), *Vratislav*, bílý groš 1546 (1).

Leopold I. (1657—1705), Hammerschmidt, 3krejcar 1670 (3).

Uhry, Leopold I., *Kremnica*, 3krejcar s madonou 1666 (1).

Štýrsko, Leopold I., 3krejcar 1659 (1).

Tyroly, Leopold I., 3krejcar 1673 (1).

Arcivév. Ferd. Karel, 3krejcar 1660 (1).

Arcibisk. Olomouc, Karel Liechtenstein, groš 1669, 1670 (2).

Polsko, Jan Kazimír, groš 1650 (1).

Zikmund I., půlgroš 150 (1).

Turecko, Sulejman I., Kánúni (1520—1566), Akče s letop. 926 hedž (= 1520), ražená v Čajniči (v Bosně).¹⁾

¹⁾ Tuto minci určil laskavě p. ing. B. Augst.

Poněvadž nejmladší mince z této části nálezu je z roku 1673, dá se souditi, že celý poklad byl uložen do země po tomto roce, čímž je nutno datování nálezu posunouti o dvě léta dále.

V. Řípa.

NÁLEZ ZE CHTELNIC.

Na jaře roku 1931 našel František Lukovič při bourání svého domku v obci Chtelnice (okres Píšťany) 27 stříbrných mincí. Seznam jejich jest tento:

Cechy, Leopold I. (1658—1705), *Praha*, Kr. Margalík, 15krejcar 1664 (1).

Uhry, Leopold I. (1658—1705), *Kremnica*, tolar 1660 (1); 15krejcar 1674 (1), 1675 (4), 1677 (3); 6krejcar 1668 (2), 1669 (2), 1671 (2), 1672 (1), 1673 (1), 1676 (1).

Slezsko, Leopold I. (1658—1705), *Vratislav*, Šal. Hammerschmidt, 6krejcar 1673 (1). *Opolí*, Fran. Ign. Kirchenhofer, 6krejcar 1675 (1).

Slezská knížectví, Břeh, Kr. Brettschneider, 6krejcar 1673 (1).

Würtembersko-Olešnice, Sylvius-Fridrich (1673—1697), Sam. Pfahler, 15krejcar 1675 (1), 6krejcar 1674 (1).

Olomouc biskupství, Karel II. z Liechtenštejna (1664—1695), 6krejcar 1675 (1).

Sasko, August (1553—1586), *Dražďany*, H. Biener, tolar 1580 (1).

Mince jsou výborně zachované, některé uherské a würtemberské mají ještě ražební lesk. Jenom několik kusů je pokryto zelenou patinou. Celý nález má jednotný ráz, všechny mince (vyjma saský tolar), pocházejí z doby panování Leopolda I., z 60—70 let 17. stol. Nejstarší mince je tolar Leopolda z roku 1660, nejmladší patnáctník z roku 1677. Patrně byl nález ukryt krátce po roce 1677. Saský tolar, který je o celé století starší a značně odřený, neodpovídá celkovému skladu nálezu.

Kraskovská.

NÁLEZ V PRAVENCÍ NA SLOVENSKU.

Vendelín Kmeť kopal v listopadu 1934 štěrk na obecním pozemku. Při tom nalezl asi 50 cm pod zemí kus ztrouchnivělé látky, ve které bylo 27 peněz. Jsou to uherské denáry krále Matyáše, Ferdinanda II. a III. a Leopolda, slezský groš Leopoldův a polský šesták Jana Soběského. Malý ten poklad byl uložen nebo ztracen na konci osmdesátých let 17. stol. Uherské denáry byly všechny raženy v kremnické mincovně.

Uhry, Matyáš (1611—1619), *Kremnica*, denár nečit. letop. (2 k.).

Ferdinand II. (1619—1637), *Kremnica*, denár r. 1630 (2), 1632, 1633, 1634 a nečit. letop. (3 k.).

Ferdinand III. (1637—1657), *Kremnica*, denár r. 1649.

Leopold I. (1657—1705), *Kremnica*, denár r. 1666, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1681 (2), 1682, 1686, 1687 (2), 1688 (2).

Slezsko, Leopold I. (1657—1705), *Vratislav*, groš 1668.

Polsko, Jan III. Sobieski (1676—1696), *Bydgoszcz*, šesták 1678.

Nohejlová.

NÁLEZ V ZEMIAŇSKOM VRBOVKU.

V r. 1935 našel rolník Pavel Stimmel při pracích na své vinici v Zemianskom Vrbovku (okres Krupina, Slovensko) poklad stříbrných mincí. Svůj nález neoznámil, proto mince byly mu později zabaveny a zaslány na Gen. fin. ředitelství v Bratislavě. Nález obsahuje následující ražby:

Slezská knížectví, Lehnice-Břeh, Kristián ve Volavě (1639—1673), patnáctník 1664 (1).

Uhry, Leopold I. (1657—1705), *Kremnica*, patnáctník 1680 (1), 1683 (1), 1684 (2); groš 1684 (1), 1685 (1).

Rakousko, Leopold I. (1657—1705), *Videň*, A. Cetto, patnáctník 1664 (1); Mittermayer, šesták 1680 (1), 1681 (1), 1682 (1).

Polsko, Zikmund III. (1587—1632), groš bez let. (1).

Jan Kazimír (1648—1668), ort 1659 (1), šesták zn. A—T 1662 (1), 1664 (1), let? (1); zn. TL—B 1667 (2); zn.? 1665 (1).

Prusko, Albrecht (1525—1569), groš 1533 (1).

Branibory-Prusko, Fridrich Vilém (1648—1688), $\frac{3}{4}$ tolaru 1674 (1).

Město Elbing, Gustav Adolf II. (1611—1632), groš bez let. (1).

Mince jsou pěkně zachované. Nález má jednotný ráz, protože mince pocházejí vesměs z doby Leopolda I. — z 50—70 let XVII. stol. Výjimku tvoří pouze groše Zikmunda a Gustava Adolfa, které můžeme datovat začátkem tohoto století. Nejmladší jsou místní ražby — patnáctníky Leopolda (1684, 1685); patrně, že nález byl ukryt koncem XVII. stol.

L. Kraskovská.

NÁLEZ V BIDOVCÍCH.

Poklad byl nalezen r. 1935 v Bidovcích (okres Košice, Slovensko), bližší náleзовé okolnosti nejsou známy.

Cechy, Leopold I. (1657—1705), *Praha*, A. Janinalli, šesták 1674 (1).

Slezsko, Leopold I. (1657—1705), *Vratislav*, Hübner, patnáctník 1661 (1), 1663 (1), 1666 (1), 1668 (2) let? (1); Hammerschmidt šesták 1673 (1), 1674 (1), 1681 (1).

Slezsko, Leopold I., patnáctník, poškozený (1).

Slezská knížectví, Lehnice-Břeh, Jiří III. ve Břehu (1639—1664), patnáctník 1663 (1).

Ludvík v Lehnici (1659—1663), patnáctník let? (1).

Kristián ve Volavě (1639—1673), patnáctník 1662 (1), 1664 (1).

Louisa z Anhaltu (zem. 1680), šesták 1673 (2).

Würtembersko-Olešnicko, Sylvius Fridrich (1664—1697), patnáctník 1675 (1); šesták 1674 (1).

Olomouc, arcibiskupství, Karel II. z Liechtenštejna (1664—1695), šesták let? (1).

Uhry, Leopold I. (1657—1705), *Kremnica*, patnáctník 1664 (1), 1665 (1), 1667 (1), 1669 (1), 1673 (1), 1674 (7), 1675 (3), 1676 (15), 1677 (15), 1678 (22), 1679 (9), 1680 (17), 1681 (25), 1682 (17), 1683 (32), 1684 (17), 1685 (6), 1686 (1), 1687 (2), let? (3); šesták 1667 (3), 1668 (5), 1669 (3), 1670 (3), 1671 (3), 1672 (4), 1673 (5), 1674 (2); groš 1681 (1); *Velká Baňa*, patnáctník 1683 (2),

1686 (2), šesták 1677 (2), 1681 (2), 168? (1); *Bratislava*, J. Cetto, šesták 1670 (3), 1675 (1), 1676 (4).

Polsko, Zikmund III. (1587—1632), šesták 1625 (1), 1626 (2).

Jan Kazimír (1648—1668), ort (18 grošů) zn. I—I, 1667 (5), 1668 (18), 166? (5), zn. hlava býka, 1668 (1), let? (2); bez zn., 1657 (1), 1658 (1), 1659 (3), 1663 (6), 1664 (1), let? (4); šesták, zn. TL—B, *Lvov* 1659 (1), 1660 (6), 1661 (4), 1665 (1), 1666 (1), 1667 (23), 1668 (3), let? (13); zn. A—T 1660 (4), 1661 (2), 1662 (16), 1663 (22), 1664 (8), 1665 (13), 1666 (23), 1667 (4), 1673 (1), let? (41); zn. T—T, 1661 (1), 1662 (4), let? (8); zn. GB—A, 1661 (3), 1662 (1), let? (1); zn. R—G, 1661 (2); šestáky úplně zničené patinou (104).

Jan III. Sobieski (1676—1696), šesták let? (1).

Gdansk, Zikmund III. (1587—1632), ort 1625 (1).

Jan Kazimír (1648—1668), ort, zn. G—R, 1651 (1), 1656 (1); zn. D—L, 1660 (1), 1663 (1); zn.? 162? (1).

Město Toruň, Jan Kazimír (1648—1668), ort, zn. HD—L, 1660 (1), 1603 (1).

Rakousy, Leopold I. (1657—1705), *Videň*, Faber, patnáctník 1675 (2); šesták 1670 (1), 1674 (3), 1677 (4), 1678 (1); groš 1668 (1); A. Cetto, patnáctník 1661 (1), 1662 (3), 1664 (1); Mittermayer, šesták 1680 (1), 1681 (1), 1682 (2), 168? (1); patnáctník 1660 (1); patnáctník 1685 (2); patnáctník pošk. zn. 1661 (1).

Styrsko, Leopold I. (1657—1705), *Št. Hradec*, patnáctník 1661 (zn. lvíček), 1679 (1); šesták 1672 (1); zn. IG—W 1669 (1).

Korutany, Leopold I. (1657—1705), *Sv. Vít*, šesták 1672 (1).

Anhalt-Zerbst, Karel Vilém (1667—1718), $\frac{1}{4}$ tolaru 1679 (1).

Branibory-Ansbach, Jan Fridrich (1667—1686), $\frac{3}{4}$ tolaru 1675 (1), 1676 (1), 1677 (1); $\frac{1}{2}$ tolaru 1676 (2), 1677 (2), 1678 (1).

Montfort, Jan VIII. (1662—1686), patnáctník 1676 (1).

Öttingen, Albrecht Arnošt (1659—1683), tolar, zn. G—S 1674 (1); bez zn. 1676 (1).

Sayn-Witgenstein, Gustav (1657—1701), $\frac{3}{4}$ tolaru 1676 (2), 1677 (1), 1678 (1).

Schwarzburg-Sonderhausen, Kristian Vilém (1666—1721), $\frac{3}{4}$ tolaru 1676 (1), 16?? (1).

Antonín Günter II. (1675—1716) $\frac{3}{4}$ tolaru 1676 (1), zn. zkřížená kládka.

Nález byl uložen v hliněné nádobě se žlutou polevou, z níž se zachovalo několik střepů. Vyjma tolary, které jsou dobře zachované, jsou mince velmi poškozeny měděnkou, takže část jich nemohla být bližší určena. Celý nález, mimo některé ražby Zikmunda III. (z r. 1625, 1626), pochází z doby Leopolda I., t. j. z 60—80 let XVII. stol. Nejmladší jsou kremnické patnáctníky Leopoldovy z r. 1686, 1687. Poklad byl pravděpodobně ukryt ještě za vlády Leopolda I., koncem XVII. stol. Složení nálezu z ražeb uherských, rakouských, polských a slezských je obvyklé pro poklady, nalezené na území Slovenska. Avšak zachované tolary (jsou vesměs ražby menších německých knížat) nejsou běžným zjevem a vyskytují se zřídka v zdejších nálezech.

L. Kraskovská.

LEOPOLDOVSKÝ NÁLEZ V DOLNÍM BOZKOVĚ U SEMIL.

Počátkem května roku 1933 při stavbě domku p. Laciny v Dolním Bozkově u Semil nalezi dlníci pod velkým kamenem při sporáku hliněný polévaný džbán, ozdobený ornamenty, se stříbrnými mincemi. Džbán byl přiklopen dýnkem ze starého džbánu jiného, a byl při odkrytí rozbit. Podařilo se však znovu jej skoro celý slepiti.

Mince, které se v nálezu nacházely, jsou vymezeny letopočty 1623 až 1700. Z popisu jejich je patrné, že mince z doby Ferdinanda II. zachovaly se jen v těch typech, které se běžně nelišily od typů Leopolda I., tedy grešle-trojníky a krejcare. Z doby Ferdinanda III. byl v nálezu pouze jediný groš, ražený v Olomouci.

Z celého nálezu chybí jen asi 20 kusů mincí, které byly rozebrány dlníky při odkrytí, a možno jej proto považovati skoro za úplný.

Většina mincí z nálezu, hlavně větší peníze, jsou krásně zachovány, skoro možno říci s ražebním leskem. Jak z popisu patrné, převládá počet mincí mincovny kremnické a mincovny slezských. Mincovny slezské zaznamenávají pak množství variant a to až 11 variant u jedné a téže mince jednoho ročníku. Potvrzuje se tím velká zaměstnanost slezských mincoven.

Nález po roztřídění a určení podává následující obrázek:

Cechy, Ludvík (1516—1526), *Kutná Hora*, bílý peníz (1 k.).

Leopold I. (1658—1705), *Praha*, Vaist: šesták 1691 (1 k., Čermák 789), 3krejcar 1693 (1 k., Č. 752). Egerer: 3krejcar: 1696 (2 k., Č. 755, 758), 1697 (1 k., Č. 761), 1698 (1 k., Č. 764), 1700 (1 k., Č. 765). Krejcar: 1695 (3 k., Č. 804, Böhmische Landmuntz, 3 varianty), 1698 (1 k., Č. 805), 1699 (1 k., Č. 806), 1700 (1 k., Č. —). *K. Hora*, Hackel: krejcar 1660 (1 k., Č. 812). K. Kroh: 3krejcar 1678 (1 k., Č. 794), 1682 (1 k., Č. 794), 1696 (1 k., Č. 800); krejcar 1680 (1 k.), 1681 (1 k.), 1691 (1 k., Č. 813), 1693 (1 k.), 1694 (1 k., Č. 815), 1695 (4 k., Böhmische Landmuntz, Č. 814), 1697 (1 k., Č. 815).

Morava, Ferdinand II. (1620—1637), *Brno*, Wansiedler: krejcar: 1624 (2 k., Č. 540), 1624 (2 k., Č. 539).

Ferdinand III. (1637—1657), *Olomouc*: 3krejcar: 1637 (1 k., Č. 673, změna v opise).

Olomouc biskupství, Karel z Liechtenštejna (1664—1695), 3krejcar 1666 (1 k.).

Slezsko, Ferdinand II. (1620—1637), *Vratislav*, H. Riedel: krejcar: 1624 (1 k., Č. 588), 1625 (1 k., Č. 591), 1625 (1 k., Č. 592), 1626 (1 k., Č. 593). — Trojník: 1625 (3 k., Č. neznal.). *Neurčitá mincovna*, trojník: 1623 (3 k.), 1624 (10 k., Č. neznal.); trojníky nečitelné (7 kusů). *Nisa*, Daniel z Breenu: krejcar: 1625 (2 k., Č. 596).

Leopold I. (1658—1705), *Vratislav*, Hübner: 3krejcar: 1659 (2 k., Č. 859 var.), 1661 (1 k., Č. 862) — krejcar: 1661 (1 k., Č. 886). Hammerschmidt: patnáctník: 1664 (1 k., Č. 928), 1675 (2 k., 2 var., Č. —), šesták: 1672 (1 k.), 1673 (5 k., 5 var.), 1674 (5 k., 4 var.), 1675 (2 k., 2 var.), 1676 (1 k.), 1677 (3 k., 3 var.), 1678 (4 k., 4 var.), 1681 (1 k.), 1682 (1 k.), 1683 (3 k., 2 var.), 1684 (6 k., 3 var.), 1685 (2 k., 2 var.), 1686 (4 k., 3 var.), 1687 (2 k., 2 var.), 1688 (3 k.), 1689 (4 k., 4 var.), 1690 (1 k.), 1691 (2 k., 2 var.). Uvedené šestáky: Čermák: 938—955 a var.), 3krejcar: 1665 (2 k.), 1666 (1 k.), 1667 (2 k.), 1668 (3 k.), 1669 (6 k.), 1670 (13 k., Čermák: 866—869, 871—876 a var.) krejcar: 1671 (1 k.), 1672 (1 k., Č. 905—906). Wackerl: patnáctník: 1693 (8 k., 5 var.), 1694 (15 k., 11 var., Č. 930—933 a varianty v opisech). Šesták:

1693 (3 k., 2 var., Č. neznal.), 3krejcar: 1695 (1 k., Č. 878), 1697 (1 k., Č. 883 var.), krejcar: 1698 (48 k., 5 var.), 1699 (3 k., Č. 907—908, 972). *Opolí*, trojník: 1669 (42 k., 9 var.), 1670 (2 k.), 1671 (13 k., 5 var.), 1673 (2 k., Č. 993—998). Kirschenhofer: Šesták: 1675 (1 k., Č. 959), 1683 (1 k., Č. 959). 3krejcar: 1674 (1 k., Č. 976). Trojník: 1679 (5 k., 3 var.), 1680 (7 k., 3 var.), 1681 (10 k., 2 var.), 1682 (4 k., 2 var.), 1686 (4 k., 3 var.), 1688 (7 k., 4 var., Č. 828). Wackerl: krejcar: 1695 (55 k., 3 var., Schlesische Landmuntz, Landmuntz, Č. 992), 1697 (47 k., 4 var.). 1698 (22 k., 3 var., Č. 990—991). Novák: krejcar: 1698 (1 k.), 1699 (35 k., 5 var.), 1700 (14 k., 4 var., Č. 984—987). *Břeh*, Bretschneider: Patnáctník: 1694 (3 k., Č. 935 a var.), 1677 (1 k. s březským štítkem Č. 934). Šesták: 1677 (1 k., Č. 956). 3krejcar: 1696 (3 k.), 1697 (1 k.), 1698 (1 k., Č. 892—893, 918). Krejcar: 1694 (1 k.), 1697 (20 k., 6 var.), 1698 (34 k., 3 var.), 1699 (14 k., 5 var.), 1700 (9 k., 4 var., Č. 973—975, 981—983). Trojník: 1693 (8 k., 2 var.), 1694 (76 k., 6 var.), 1695 (199 k., 8 var.), 1696 (200 k., 3 var.), 1697 (131 k., 4 var., Č. 830—832, 834—837). *Neurčitá mincovna*: krejcar: 1697 (3 k.), 1698 (1). Nečitelné trojníky (55 kusů).

Lehnice-Břeh, Jiří, Ludvík a Kristián (1639—1663), krejcar: 1652 (1 k., Friedensburg a Seger 1712).

Kristián (1639—1673), patnáctník: 1662 (1 k.), 1664 (1 k., Fr. 1914 var.), 3krejcar: E. Weis 1661 (2 k.), 1662 (2 k., Fr. 1928). Bretschneider: 1668 (4 k., 3 var.), 1669 (3 k., 3 var., Fr. 1928). 3krejcar bez zn. 1668 (1 k., Fr. 1870). Krejcar 1663 (1 k.), 1665 (1 k.), 1669 (1 k., Fr. 1929). Trojník: 1670 (2 k.), 1673 (1 k., Fr. 1938).

Ludvík v Lehnici (1653—1663), 3krejcar: Weis 1660 (1 k., Fr. 1870).

Jiří Vilém (1672—1675), 3krejcar, Bretschneider 1674 (1 k., Fr. 1669).

Württemberg-Olešnice, Kristián Oldřich (1664—1704), krejcar: 1680 (1 k.), 1683 (3 k.), 1684 (1 k., Fr. 2368); trojník: 1696 (1 k., Fr. 2408).

Sylvius Fridrich (1664—1697), Pfahler, patnáctník: 1675 (2 k., 2 var., Fr. 2368). Šesták: 1674 (3 k., 3 var., Fr. 2295). 3krejcar: 1676 (1 k., Fr. 2296). Trojník: 1696 (7 k., Fr. 2343).

Nisa, Fridrich lantkrabě hesenský (1671—1682), Haller: krejcar: 1681 (5 k., 3 var., Fr. 2715).

Těšín, Alžběta Lukrecie (1625—1653), krejcar: 1648 (1 k., Fr. 3081); trojník: 1650 (2 k., Fr. 3089).

Dolní Rakousy, Leopold I. (1658—1705), *Videň*, A. Cetto: patnáctník: 1661 (1 k.), 1662 (1 k.), 1663 (2 k.), 1664 (2 k.). Mittermayer: patnáctník: 1693 (2 k.), 1696 (3 k.). Šesták: 1679 (1 k.), 1680 (1 k.), 1685 (1 k.), 1686 (1 k.). Faber: šesták: 1670 (1 k.). 3krejcar: 1666 (1 k.), 1667 (1 k.), 1670 (1 k.), 1672 (1 k.). Krejcar: 1677 (1 k.). *Neuburg a. Inn*, Triangel: 3krejcar: 1665 (1 k.).

Tyrol, Leopold I., arcivévoda (1619—1632), *Hall*, krejcar bez letopočtu (3 k.).

Ferdinand Karel, arcivévoda (1632—1662), *Hall*, tříkrejcar 1650 (2 k.), 1653 (1 k.), 1655 (1 k.), 1660 (1 k.) 1661 (1 k.); krejcar: bez letop. (1 k.). Zikmund František, arcivévoda (1662—1665), *Hall*, patnáctník: 1664 (2 k., 2 var.). 3krejcar: 1663 (1 k.), 1664 (3 k.), 1665 (3 k.); krejcar bez letop. (1 k.).

Leopold I. (1665—1705), *Hall*, patnáctník: 1687 (1 k.), 1690 (1 k.), 1694 (2 k.). 3krejcar: 1677 (1 k.), 1681 (2 k.), 1682 (1 k.), 1685 (1 k.), 1688 (1 k.).

Korutany, Ferdinand II. (1619—1637), *Sv. Vít*, krejcar: 1625 (1 k.).

Styrsko, Leopold I. (1658—1705), *Št. Hradec*, Weis: 3krejcar: 1670 (1 k.).

Uhry, Leopold I. (1658—1705), *Kremnica*: patnáctník: 1661 (1 k.), 1662 (1 k.), 1663 (1 k.), 1664 (5 k.), 1665 (5 k.), 1674 (5 k.), 1675 (5 k.), 1676 (12 k.), 1677 (19 k.), 1678 (14 k.), 1679 (7 k.), 1680 (15 k.), 1681 (4 k.), 1682 (4 k.), 1683 (2 k.), 1684 (2 k.), 1685 (4 k.), 1686 (10 k.), 1687 (6 k.), 1688 (1 k.), 1689 (13 k.), 1690 (7 k.), 1691 (7 k.), 1692 (3 k.), 1693 (5 k.), 1694 (5 k.), 1695 (2 k.). Šesták: 1667 (13 k.), 1668 (11 k.), 1669 (13 k.), 1670 (9 k.), 1671 (15 k.), 1672 (20 k.), 1673 (16 k.), 1674 (9 k.), 1681 (3 k.), 3krejcar: 1666 (1 k.), 1695 (1 k.). *Bratislava*, Jiří Cetto: patnáctník: 1674 (4 k.), 1675 (4 k.), 1676 (2 k.). Šesták: 1676 (8 k.), 3krejcar: 1675 (1 k.).

Miller zu Aichholz zařazuje tyto ražby do sedmihradské mincovny v Kluži (Klausenburg). Je však vyloučeno, že by tam patřily, neboť v Sedmihradech vládl tehdy Michal Apafi (1661—1690).¹⁾

Popisují zde další ražbu šestáku, dosud neznámého, z tohoto nálezu, který se úplnou podobností tařka neliší od Cettova šestáku bratislavského a sem jistě tedy také patří:

Líc: Poprsí krále s opisem:

LEOPOLDVS + D + G + R + I + (IA) S + A + G + H + B + REX +

Rub: Madona nad uherským znakem, po jehož stranách jsou dva štíty: v l. jako na šestáku Cettově znak města (brána se 3 věžemi), v pr. však je na štítu stojící lvíček na zadních nohou na koruně, v předních tlapách drží žezlo. Lvíček sám je korunován. Opis kol madony,

HVNGARIÆ + 16 84 + PATRONA +

Nález dále obsahoval:

Bratislava, Hunger: patnáctník: 1696 (2 k., 2 var.). *Košice*, C—M: patnáctník: 1696 (1 k.). *Nagy-Banya*, Mittermayer: patnáctník: 1675 (1 k.). Šesták 1674 (1 k.), 1680 (1 k.). *Österreicher*: patnáctník: 1685 (1 k.), 1696 (2 k., 2 var.).

Salcburk, Guidobaldus Thun (1654—1668), krejcar 1657 (1 k.), 1663 (1 k.).

Maximilian Gandolf z Khuenburgu (1668—1687), 3krejcar 1681 (1 k.).

Braniborsko, Bedřich Vilém (1640—1688), ½ tolaru: 1688 (5 k., 2 var.), 1675 (1 k.).

Bedřich III. (I. 1688—1713), ½ tolaru: 1689 (1 k.), 1690 (2 k.), 1691 (1 k.), 1692 (1 k.), 1691 (2 k.), 1692 (1 k.), 1691 (1 k.).

Anhalt-Zerbst, Karel Vilém (1667—1718), ½ tolaru: 1678 (5 k., 2 var.), 1679 (2 k.).

Sayn-Wittgenstein, Gustav († 1701), ½ tolaru: 1678 (1 k.).

Sasko, Jan Jiří III. (1680—1691), grešle: 1689 (1 k.). Arch. J. Hrabě.

¹⁾ Srovn. k tomuto i dalšímu odstavci K. Chaura, Mincovna Bratislava, Num. zpr. 1934, 17 sl. a A. Loehr, Münzstätte Pressburg 1674—1685, N. Z. Wien 1934, 93 sl. (Pozn. red.)

NALEZ V LOMNÍČCE.

Při stavbě shořelého hostince v Lomničce (okres Stará Lubovňa, Slovensko) našli zedníci Jan Choma a Michal Vdovin z Kokavy (okres Liptov. Sv. Mikuláš) v základech budovy poklad stříbrných mincí. Poklad skládá se z těchto mincí:

Slezsko, Leopold I. (1657—1705), *Vratislav*, S. Hammerschmidt, 6krejcar 1674 (1), groš 1670 (1). *Břeh*, K. Brettschneider, 6krejcar 1687 (1), groš 1701 (1). Josef I. (1705—1711), *Vratislav*, F. Nowack, groš 1707 (1), 1708 (1); *Břeh*, K. Brettschneider, groš 1705 (1).

Lednice-Břeh, Kristián ve Volavě, 6krejcar, 1665 (1).

Uhry, Ferdinand III. (1637—1657), *Kremnica*, denár, 1641 (1), pošk. (2).

Leopold I. (1657—1705), *Kremnica*, půltolar 1699 (1), patnáctník 1690 (1), 6krejcar 1669 (1); duarius 1696 (3), 1698 (1), 1699 (2), 1700 (2), 1701 (2), 1703 (3), 1704 (2), pošk. (1); denár 1674 (1), 1675 (1), 1680 (1), 1682 (1), 1689 (2), 1690 (2), 1691 (1), 1693 (1), 1694 (2), 1695 (2), 1696 (1), 1699 (1), 1700 (1); pošk. (1), dvojráz (1). *Velká Bába*, poltura 1699 (1), 1700 (2). Poltura bez zn. 1696 (1), 1697 (1), 1698 (2), 1699 (3), 1701 (2), 1701 ? (1).

Uher. povstání, zlatník 1706 (1).

Sedmihrady, Leopold I. (1657—1705), 3krejcar (zn. FT) 1696 (1).

Rakousy, Leopold I. (1657—1705), *Videň*, Faber-Rosenstock, 6krejcar 1674 (1 k.).

Prusko, Fridrich Vilém (1640—1680), 6groš 1683 (1).

Polsko, Zikmund III. (1587—1632), trojak 1621 (1), poltorak 1614 (1), 1623? (1), 1624 (3), pošk. (2).

Větší část mincí je odřena neb poškozena rzí. Mince pocházejí ze XVII. a začátku XVIII. stol. Nejstarší jsou polské mince Zikmunda III. (1614), nejmladší jsou rakouské krejcare Josefa I. (1708). Tyto mladší mince jsou také odřeny, patrně byly dosti dlouho v oběhu, takže není možno rozhodnouti o době uložení nálezu blíže.
L. Kraskovská.

NALEZ V HORVATSKOM GROB

Dne 30. května 1935 kopal tulák Pavel Korček sklep pro rolníka Štěpána Pažitného na jeho pozemku v Horvatském Grobě č. p. 59 (okres Bratislava, Slovensko), a našel při kopání poklad stříbrných mincí. Svůj nález zatajil a odešel s ním do Bratislavy, kde byl zadržen policií. Mince (157 kusů) byly mu zabaveny. Št. Pažitný dozvěděl se o nálezu a poslal děti prohlédnout vykopaný sklep, při čemž děti tam našly dalších 5 mincí. Celkový soupis nálezu jest tento:

Čechy, Leopold I. (1657—1705), *Praha*, Egerer, b. groš 1694 (1), 1699 (1); *Kutná Hora*, Krahe, b. groš 1700 (1).

Josef I. (1705—1711), *Praha*, Egerer, b. groš 1707 (1); provisorium (zn. PM), b. groš 1711 (1); *Kutná Hora*, Wohnsiedler, b. groš 1706 (1).

Karel VI. (1711—1740), *Praha*, Scharff, b. groš 1719 (1), 1720 (1); *Kutná Hora*, Weyer, krejcar let.? (1).

Slezsko, Leopold I. (1657—1705), *Vratislav*, Hammerschmidt, patnáctník let.? (2), šesták 1672 (1), 1674 (1), 1780 (1), 1686 (1); groš 1670 (1); Hübner, patnáctník 1660 (1); šesták 1665 (1). *Břeh*, Brettschneider, groš 1696 (2), 1701 (1); *Opolí*, M. Wackerl, patnáctník 1694 (3); Nowack, groš 1701 (1). Groše s poškozenými značkami 1776 (1), let.? (1).

Josef I. (1705—1711), *Vratislav*, Nowack, groš 1706 (2), 1709 (2), 1711 (2); *Břeh*, Brettschneider, groš 1709 (1), 17?? (1).

Karel VI. (1711—1740), *Vratislav*, Nowack, šesták 1714 (1); groš 1713 (1) pošk. (1).

Slezská knížectví, Lehnice-Břeh: Jiří III. ve Břehu (1639—1664), patnáctník 1663 (1), let.? (1).

Kristián ve Volavě (1639—1673), patnáctník 1664 (1), šesták 1665 (3).

Würtembersko-Olešnicko, Sylvius Fridrich (1664—1697), šesták 1674 (2), groš 1677 (1).

Karel Fridrich (1704—1744), šesták 1713 (1), groš 1708 (1).

Vratislav, biskupství, František Ludvík z Falc-Neuburg (1683—1732), patnáctník 1694 (1).

Olomouc, arcibiskupství, Karel II. z Liechtňštejna (1664—1695), patnáctník 1693 (1) zn. M.; 1694 (2) zn. SAS; šesták 1674 (7), 1675 (1); groš 1660 (1) zn. M.

Wolfgang ze Schrattenbachu (1711—1738), šesták 1712 (1).

Uhry, Leopold I. (1657—1705), *Kremnica*, patnáctník 1662 (1), 1674 (2), 1675 (2), 1677 (1), 1678 (2), 1680 (1), 1682 (1), 1685 (1), 1688 (1), 1690 (1), 1692 (2), let.? (1); šesták 1667 (1), 1671 (3), 1672 (1), 1674 (1), 1681 (1); groš 1665 (1), 1666 (1); poltura 1697 (1), 1699 (2), 1700 (1), 1701 (1), 1704 (1), 1705 (1), let.? (1). *Velká Bába*, šesták 1693 (1); *Bratislava*, J. Cetto, patnáctník 1675 (1); šesták 1670 (1), 1676 (1); *Bratislava*, zn. C—H, patnáctník 1696 (1), groš 1694 (1), 1696 (1).

Josef I. (1705—1711), *Kremnica*, poltura 1709 (2), 1710 (2), 1711 (2).

Karel VI. (1711—1740), poltura 1725 (1).

Rakousy, Leopold I. (1657—1705), *Videň*, A. Cetto, patnáctník 1662 (1), 1663 (1), let.? (1), Faber, patnáctník 1674 (1), 1675 (1); šesták 1674 (1), 1679 (1); Mittermayer, šesták 1680 (1), 1681 (1), 1683 (2), 1685 (1), 1689 (1), 1690 (2), let.? (3). Patnáctník s pošk. zn. 1660 (1), 1664 (1), 1696 (1), groš 1693 (1).

Karel VI. (1711—1740), groš bez zn. 1717 (1), 1726 (1).

Tyroly, Zikmund František, arcivévoda, patnáctník 1664 (1).

Leopold I. (1657—1705), patnáctník 1676 (1), 1694 (1); šesták 1694 (1).

Štýrsko, Leopold I. (1657—1705), *Št. Hradec*, šesták 1670 (1), 1684 (1), 1689 (2), groš 1700 (1).

Josef I. (1705—1711), *Št. Hradec*, groš 1707 (1), 1708 (3), 1710 (1).

Karel VI. (1711—1740), groš 1714 (1).

Korutany, Ferdinand II. (1619—1637), groš 1629 (1).

Leopold I. (1657—1705), *Sv. Víť*, 6krejcar 1673 (1), 1674 (1); groš 1698 (1).

Polsko, Zikmund III. (1587—1632), groš pošk. (2).

Jan Kazimír (1648—1668), groš pošk. (1).

Neurčené poškozené groše (8).

Francie, Ludvík XVI. (1643—1715), *Paříž* (zn. A), tolar 1702 (1).

Branibory-Prusko, Fridrich III. (1688—1701), groš let.? (1).

Krejcare (2) a groš (1) zničené měděnkou.

Mince jsou částečně poškozeny měděnkou. Nejstarší zjištěná mince je groš Ferdinanda z r. 1629, nejmladší jsou groše Karla VI. z r. 1725, 1726, takže časové rozpětí nálezů je téměř sto let. Avšak větší část mincí pochází z doby Leopolda I., z poslední čtvrti XVII. stol. Je těžko rozhodovat o době uložení pokladu, pravděpodobně byl ukryt ještě za panování Karla VI., protože nebyla tam žádná ražba Marie Terezie.
L. Kraskovská.

NÁLEZ DUKÁTŮ V DOL. TĚRLICKU (okres Čes. Těšín).

V roce 1928, při srovnávání terénu ve své zahradě, vykopal p. J. Palarczyk, hostinský v Dol. Těrlicku, okr. Čes. Těšín, pět dukátů volně v půdě ležících. (Byly asi v sáčku, který se rozložil.) Dukáty jsou pěkně zachované, byly nabízeny muzeím, ale, poněvadž se jednalo o cizí ražby, nebyly zakoupeny, získal je p. Jos. Růžička v Čes. Těšíně. Jsou to následující mince:

Uhry, Leopold I. (1658—1705), *Kremnica*, dukát 1665 (1).

Karel II. (1711—1740), *Kremnica*, dukát 1732 (2) a 1738 (1).

Prusko, Fridrich Vilém I., (1713—1740), dukát 1735 (1).

Jos. Nakládal.

NÁLEZ U HABROVAN.

Dne 5. dubna 1934 nalezla pí Mrhalová v oboře panství Řehlovice-Hlíňany v lesní kultuře džbánků s těmito mincemi:

Čechy, Karel II. (1711—1740), *Praha*, tolar 1736.

Marie Terezie (1740—1780), *Praha*, 15krejcar 1749; 17krejcar 1752 a 1753.

František Lotrinský († 1765), *Praha*, 17krejcar 1751. (Nepublikovaný. Typ Čermák 1405, ale na rev. nad korunou jen tečka a minc. značka je P—R).

Tyroly, Karel VI. (1711—1740), *Hall*, tolar 1716.

Marie Terezie (1740—1780), *Hall*, ¼ tolar 1742.

Uhry, Leopold I. (1658—1705), *Kremnica*, půltolar 1700.

Karel VI. (1711—1740), *Kremnica*, tolar 1734.

Marie Terezie (1740—1780), *Kremnica*, 15krejcar 1749.

Elsasko, Rudolf II. (1576—1612), *Ensisheim*, dolar 1609.

Sasko, Jan Jiří III. (1680—1691), *Drážďany*, ¾ tolaru 1690.

Fridrich August I. (1694—1733), *Lipsko*, ¾ tolaru 1697.

Francie, Ludvík XIV. (1643—1715), *Paříž*, écu nečit. letopočtu (aux insignes, raženy v letech 1701—1703); půlécu 1694; *Aix en Provence*, půlécu 1697; *Bordeaux*, půlécu 1701; *Lyon*, půlécu 1693 a nečit. letop. (aux huit L, raženy 1704—1709); *Montpellier*, půlécu 1694 a 1705; *Narbonne*, půlécu 1702; *Rennes*, écu 1701; *La Rochelle*, půlécu nečit. letop. (aux huit L z let 1704—1709, z kusy); *Rouen*, půlécu 1662; *Troyes*, půlécu 1701; nečit. mincovní znamení, écu 1693 a nečit. letop. (aux huit L z let 1704—1709).

Ludvík XV. (1715—1774), *Bayonne*, půlécu 1734; *Rennes*, půlécu 1731.

Těchto 31 mincí v časovém rozpětí 1609—1753 představuje patrně majetek některého vojáka ze sedmileté války, snad, podle osmnácti kusů francouzských ražeb, Francouze. 17krejcar Františka Lotrinského z r. 1751 z pražské mincovny, nebyl dosud publikován.
Nohejlová.

NÁLEZ V ŠANDORFU.

Mince byly nalezeny v základech domu čp. 68 v Šandorfu u Sence (okres Galanta) při bourání budovy. Seznam nalezených mincí jest tento:

Cechy, Leopold I. (1658—1705), *Praha*, Vaist, 6krejcar 1692 (1); Egerer, b. groš 1696 (1), 1697 (4), 1698 (1), 1700 (1), 1701 (1), 1704 (1).

Josef I. (1705—1711), *Praha*, Egerer, b. groš 1708 (1), 1709 (1). Mincovní provisorium, b. groš 1710 (1), *Kutná Hora*, Wohnsiedler, b. groš 1706 (1), 1711 (1), pošk. (1).

Karel VI. (1711—1740), *Praha*, Scharff, b. groš 1722 (1), 1725 (1), 1726 (1), 1740 (1). *Kutná Hora*, Wohnsiedler, b. groš 1714 (1), pošk. (1).

Slezsko, Leopold I. (1658—1705), *Vratislav*, Hammerschmidt, 6krejcar 1674 (1), 1690 (1), b. groš 1669 (1), 1670 (1). *Břeh*, Brettschneider, b. groš 1696 (2), 1698 (1), 1699 (1), pošk. (1).

Josef I. (1705—1711), *Vratislav*, Nowack, b. groš 1706 (1), 1707 (3), 1708 (1), 1709 (1), 1710 (2), 170? (1). *Břeh*, Brettschneider, b. groš 1707 (1).

Slezská knížectví, Lehnice-Břeh, Louisa z Anhaltu, 6krejcar 1673 (1).

Württemberg-Olešnicko, Karel Fridrich (1709—1744), Loh, 6krejcar 1715 (1).

Bisk. Olomouc, Karel II. z Liechtenštejna (1664—1695), groš 1675 (1).

Uhry, Leopold I. (1685—1705), *Bratislava*, J. Cetto (JC), 6krejcar 1676 (1). *Bratislava* (C—H), groš 1697 (2), 1698 (1), 1699 (1), pošk. (1); *Kremnica*, 6krejcar 1667 (1), 1668 (3), 1669 (1), 1670 (1), 1671 (2), 1674 (1), 1676 (1), 1681 (1), groš 1680 (1).

Marie Terezie (1740—1780), *Kremnica*, groš 1753 (1); *Velká Bába*, (IB—IV), dvacetník 1774 (1).

Rakousy, Leopold I. (1658—1705), *Videň*, Mittermayer, 6krejcar 1680 (1), 1683 (1), 1689 (1); Faber, 6krejcar 1677 (1); Cetto 6krejcar 1684 (1), pošk. (1), bez zn. groš 1693 (2), 1695 (1), 1696 (1), pošk. (1).

Karel VI. (1711—1740), bez zn. groš 1721 (1), 1724 (1), 1729 (1), 1731 (1), 1737 (1), 1739 (1).

Marie Terezie (1740—1780), bez zn. dvacetník 1765 (1), groš 1743 (1).

Josef II. (1780—1790), *Videň*, dvacetník 1783 (1).

Styrsko, Leopold I. (1658—1705), *Št. Hradec*, 6krejcar 1671 (1), 1672 (2), 1682 (1), groš 1693 (1), 1696 (1), 1697 (2), 1698 (2), 1701 (1), 1703 (1).

Josef I. (1705—1711), *Št. Hradec*, groš 1705 (1), 1708 (1), 1710 (1).

Karel VI. (1711—1740), bez zn. groš 1713 (1), 1728 (1).

Korutany, Leopold I. (1658—1705), *Sv. Vit*, 6krejcar 1674 (1), 1684 (1), groš let. (1).

Josef I. (1705—1711), *Sv. Vit*, groš 1709 (1).

Tyroly, Leopold I. (1658—1705), 6krejcar bez zn. 1694 (1).

Karel VI. (1711—1740), 6krejcar bez zn. 1732 (1).

Německo, Josef I. (1705—1711), *Mnichov*, groš 1705 (1), 1708 (2), 1710 (1).

Bavory, Maximilian Josef (1745—1777), dvacetník 1676 (1).

Branibory-Anspach, Jan Fridrich (1667—1686), 6krejcar 1678 (1).

Hrad Friedberg, Filip Adolf Rau z Holzhausen (1685—1698), 6krejcar 1688 (1).

Složení nálezu je velmi rozmanité, rovněž časové rozpětí je značné, vyplňuje více jak sto let (1667—1703). Mince jsou vesměs velmi oděné. Jenom mladší mince — dvacetníky Marie Terezie a Josefa II. — mají ještě ražební lesk, z čeho se dá usuzovat, že nález byl ukryt koncem 18. stol. *L. Kraskovská.*

NÁLEZ V PUKANCE.

Při opravě domu řezníka Daniela Michaloviče v Pukance byl nalezen 28. července 1932 v sáčku poklad stříbrných mincí. Podle záznamu četnické stanice bylo celkem 718 mincí, z nich 702 kusy byly zaslány na Gener. finanční ředitelství v Bratislavě. Jsou to uherské, rakouské a dva české dvacetníky z I. pol. XIX. stol. a sice:

Rakousko, František II. (1792—1835), dvacetník *Videň* 1831 (3 kusy), 1832 (1), 1835 (1); *Kremnica* 1833 (2), 1835 (3).

Ferdinand V. (1835—1848), dvacetník, *Praha* 1840 (1), 1841 (1); *Videň* 1837 (1), 1838 (1), 1841 (2), 1842 (5), 1844 (1), 1846 (1), 1848 (1); *Kremnica* 1838 (1), 1840 (4), 1841 (4), 1842 (4), 1843 (3), 1844 (8), 1845 (10), 1846 (25), 1847 (113), 1848 (506).

Mince jsou vesměs velmi dobře zachované. Větší část mincí pochází z r. 1848. Poněvadž jsou tyto kusy výborně zachované a v nálezu není žádná mince mladší, můžeme předpokládati, že nález byl ukryt ještě v tomto roce, asi v neklidné době revoluce 1848. *Kraskovská.*

Na trati k Broučkovu u Chrudimě u staré královské cesty byl v květnu 1934 objeven denár římského císaře Licinia otce (307—323), Cohen č. 49. Na líci vidíme ověšené poprsí císaře do l. a opis IMPLICINIVSPFAVG, na rubu celou postavu genia do pr., která má v pr. ruce obětní mísu, v l. roh hojnosti. Opis GENIOPOPROM, v úseku dole ATR. Průměr 22 mm, váha 2,283 g. *Batelka.*

U Vrbčan, v okrese kouřimském, při cestě trstenické, byla v r. 1934 nalezena zlatá mince (solidus) římského císaře Valentiniana III. (425—455), značně poškozená. Na líci jest poprsí císařovo s diadémem do l. a opis DNPLA VALENTINIANVS-PFAVG, na rubu celá postava císařova zpředu, stojícího na zajatci a držícího v pr. ruce kříž na dlouhé žerdi, v l. postavičku Victorie (Cohen č. 23) a opis VICTORIA-AVG, dole v úseku COMOB, po stranách postavy R a V (mincovna Ravenna). Průměr 22 mm, váha 4,384 g. *Batelka.*

Na poli pana Purkrábka v Klášterní Skalici u Kouřimě byla na podzim 1933 nalezena dubrovnická »mince« (měděná) z doby kol. r. 1350 (M. Rešetar, Dubrovačka numizmatika č. 22). *Batelka.*

V Dolním Slivně bylo v květnu 1933 nalezeno na pozemku p. Miroslava Nového asi 15 grošů Václava IV. *E. N.*

V Záluží u Brandýsa n. Lab. byly v r. 1931 nalezeny rolníkem Tykačem čp. 15 vedle tří neurčených stříbrných mincí a blíže neurčeného orientálního zlatého peníze dva dukáty nizozemské unie: geldernský z r. 1597 a fríský z r. 1610. *E. N.*

U Brandýsa n. Lab. v řečišti Labe byl v červnu 1933 nalezen dukát města Frankfurtu n. Moh. z r. 1634. *E. N.*

V Zahradkách u Čes. Lípy nalezl v červenci 1935 p. Proft při stavbě na trámě na půdě tři tolary: tyrolský Karla VI. z r. 1727 a dva saské, Augusta z r. 1651 (se značkou HB) a Jana Jiřího z r. 1644 (se značkou C—R). *E. N.*

Také tentokrát nelze pro nedostatek místa zařaditi rubriky: Literatura, Časopisy, Musea - Sbírky - Výstavy, Zprávy spolkové a jiné, Nové ražby a Numismatický trh a můžeme jen upozorniti na významnější práce o dějinách mincovnictví a medailérství na československém území a české numismatiky se týkající. K některým z nich vrátíme se, doufáme, obsírnějším posudkem:

O. Wagnerová, *Súpis numizmatickej zbierky muzea mesta Bratislavy*, Časop. Bratislava 1934. — A. Loehr, *Führer durch die Ausstellung der Bundessammlung von Medaillen, Münzen und Geldzeichen*, Wien 1935. — A. Loehr, *Die Museen Österreichs. Verzeichnis aller öster. Museen*, Wien 1935. — *Fundberichte aus Österreich*, 1935 (s nálezy i českých mincí). — V. Ondrouch, *Vyškovský nález římských mincí z rané doby císařské*, Časop. Bratislava 1933. — G. Skalský, *Kniže Václav Svatý a počátky české mince*, Svatováclavský sborník I. — A. Salač-K. Hrdina, *Římské mince v majetku Karla IV.*, Listy filologické 1933. — R. Gaetgens, *Der Denarfund von Ludwiscze*, Halle (Saale) 1934. — W. Haupt, *Zusammenhänge zwischen sächsischer und Oberlausitzer Münzkunde*, Dresdner Anzeiger, Wissenschaftl. Beil. Nr. 4, 1934. — C. O. Castelin, *Zum Münzwesen der Stadt Eger*, Zvláštní otisk z Mitteil. d. Nordböh. Vereines f. Heimatforsch. u. Wanderpflege, Česká Lípa 1935. — J. Štolba, *Českobratrský poklad uherskobrodský*, Břeclavsko, 9. VI. 1933. — Em. Nohejlová, *Peníze na Valdštejnské výstavě*, České Slovo ze 7. IX. 1934. — Em. Nohejlová, *Valdštejnská jičínská mincovna*, Ročenka Městského muzea v Jičíně 1934. — A. Loehr, *Der Wandel des Münzbildes auf österreichischen Dukaten*, Mitteil. d. österr. Instituts für Geschichtsforschung, 1934. — J. Cejnek, *Österreichische Münzprägungen 1705—1935*, Vídeň 1935. — G. Skalský, *Hanka jako padělatel mincí*, České Slovo z 4. II. 1934. — J. Dobrý, *Nouzové peníze. Obrazy z českých dějin na papírových penězích v Německu 1920/23*, Československá Výhra 1934. — J. Dobrý, *Záslužné medaile zvláštních zemědělských odvětví*, Zvlášť. otisk z Věstníku čl. zeměděl. muzea, 1935. — J. Dobrý, *Zemědělské záslužné medaile na území Československa*, Zvlášť. otisk z Věstníku čl. zeměděl. muzea, 1935.

V numismatických časopisech z r. 1934 a 1935 vyšly tyto příspěvky o českých mincích a medailích:

V Numismatických zprávách 1934: Ing. B. Augst, O mincích arabských, K. Chaura, Běšínovský poklad, týž, Mincovna Bratislava, Ing. B. Augst, Záhadná česká kontramarka, K. Kadeřávek, Neznámý denár Kunráta Otty (?), K. Chaura, Písmena jako značky mincoven, Fr. Kraumann, Inflace na Rusi v r. 1656, K. Chaura, Mincovnictví Albrechta z Valdštejna, týž, Nepoznaná medaile, Fr. Kraumann, Známky na daň z vousů na Rusi. — 1935: B. Přibil, Zázračná medaile, K. Chaura, Padělky denarů Soběslava I., Ing. B. Augst, Parthské mincovnictví, K. Chaura, President T. G. Masaryk na medailích a plakétách, Prof. O. Španiel, Jak vznikly naše první peníze, K. Chaura, Lovecké tovary, týž, Mincovní památky na Lužici, týž, Česká svatostka se sv. Františkem de Paula, Ing. B. Augst, Stříbrná hřívna nalezená u Opolan, K. Chaura, Početní groš Jakuba Krčína z Jelčan, týž, Národní garda v Praze 1935, týž, Německé značky na českých groších.

V Der Münzensammler 1934: E. Schwab, Nachrichten über die Münzstätte zu Iglau, C. O. Castelin, Die Prager Groschen Wladislaus II. von Böhmen, Haes, Zur

Bedeutung der Münzzeichen auf den Joachimstaler Münzen der Grafen Schlick, P. Bamberg, Ein Briefwechsel 1522 zwischen Graf Stephan Schlick und Herzog Georg von Sachsen, R. Guber, Abstempelung der Noten der Österreichisch-ungarischen Bank durch die Nachfolgestaaten von Österreich-Ungarn nach dem Umsturze i. J. 1918, B. Bamberg, Die böhmische Falschmünzerbande des Apel von Vitzthum 1530, V. Katz, Eine unerkannte „Judenmedaille“, Fr. Grimm, Eine Kuttenberger Medaille, C. O. Castelin, Heller und Pfennig in Böhmen in den Jahren 1378—1471, R. Dax, Römische Münzenfunde im heimatischen Grenzlandgau der Neisse und im Friedländischen, C. O. Castelin, Das Siegel der Stadt Eger. — 1935: F. Dworschak, Der Geldumlauf und die Münzstätten des Mittelalters im sudetendeutschen Siedlungsgebiet, G. Elmer, Ein Feldzug des Kaisers Carinus gegen die Quaden im Jahre 283 n. Chr., P. Bamberg, Die Münze zu Schweidnitz unter Königin Maria von Ungarn und Böhmen, K. Zeitler, Die beiden Aussiger Schützentaler von 1872 a 1876, H. Geyer, Prägezeiten der Egerer und Regensburger Münzen aus dem Funde von Wondreb 1921, V. Katz, Die Budweiser Prägemedaille im 16. Jahrh., J. Dobrý, Die Medaille im Lehrlingswesen, W. Haupt, Kupferbrakteaten, H. Teisinger, Der Baurowitzer Münzenfund, Der Schamerser Münzfund 1934 (Zpráva muzea v Nové Bystřici, mince určovali E. Nohejlová a F. Dworschak).

V Acta numismatica Osloensia 1934: Edm. Majkowski, Ethelred — Boleslaus mynter.

V Deutsche Münzblätter 1935: W. Haupt, Oberlausitzer Brakteaten im Münzkabinett Gotha.

V Mitteilungen der Bayerischen Numismatischen Gesellschaft 1935: F. Dworschak, „Moneta civitatis . . . sit monete similis Augustensi“ (Innsbrucker Brakteaten der Andechs-Meranier).

V Mitteilungen der Numismatischen Gesellschaft in Wien 1934: F. Dworschak, Zum böhmischen und mährischen Geldwesen des Mittelalters.

V Das Notgeld 1934: R. Guber, Das offizielle Papiergeld der Tschechoslowakischen Republik.

V Numismatic Chronicle 1934: E. Majkowski, Coins struck by Boleslav the Mighty, duke of Poland (992—1005), with bust and name of Aethelred II of England.

V Numismatische Zeitschrift 1934: F. Dworschak, Studien zum österreichischen Münzwesen des Mittelalters: IV. Die Funde von Sitzgras bei Zlabings (Mähren) und Zemendorf (Burgenland), V. Katz, Hans Rieger, Siegel- und Stempelschneider zu Breslau, A. Loehr, Die Münzstätte Preßburg 1674—85. — 1935: A. Loehr, Sammlung von Medaillen, Münzen und Geldzeichen, F. Dworschak, Studien zum österreichischen Münzwesen des Mittelalters V., A. Loehr, Münzstätte Preßburg 1684—1685 (Nachtrag).

Ve Wiadomości numizmatyczno-archeologiczne 1935: M. Gumowski, Boleslaw Chrobry v Czechach, týž, Denary św. Wojciecha, W. Semkowicz i J. Zurowski, Denar Boleslawa II., ks. czeskiego, znaleziony na kopcu Krakusa.

V letech 1933—1935 začaly vycházeti tyto nové numismatické časopisy, které srdečně vítáme: Demareteion (1935, Paříž); Myntsamlernytt fra Norsk numismatisk Forening (1934, Oslo); Numismatica e scienze affini (1935, Řím); Numismatichar (1934, Bělehrad); Numismatika (1933, Záhřeb).

ZPRÁVY OSOBNÍ.

† Vladimír Přibík.

1. února 1936 zemřel ve věku 76 let čestný člen naší společnosti pan řídící učitel v. v. Vladimír Přibík v Malé Chuchli. Vladimír Přibík patřil ještě ke starému kroužku pražských numismatiků, kteří se scházeli v Donebaurově restauraci na bývalém Státním nádraží (nynější nádraží Masarykovo). Na jejich schůzky byla ražena zvláštní medaile (Donebauer čís. 5023) ve stříbře a bronzu, na níž jsou uvedena jména 12 účastníků těchto schůzek. Přibík naučil se numismatice od superiora kláštera na Skalce, pátera Lichtblaua, a věnoval se oboru tenkrát velmi zanedbávanému, náboženským medailím a svátostkám. Podařilo se mu shromáždit velmi objemnou a cennou sbírkou v tomto oboru, v níž našel svou životní radost. Byl muž zlatého srdce, který si získal dlouholetou činností učitelskou v Malé Chuchli i jinde nejen mnoho přátel, ale i čestné občanství v Malé Chuchli. Celou jeho postavu s charakteristickým milým úsměvem dobrého člověka zvěčnil sochař J. Šejnost na rubu medaile ministra školství Gustava Habermanna. Kz.

[† Prof. Dr. Kurt Regling.

Dne 10. srpna 1935 zemřel náš čestný člen, profesor dr. Kurt Regling.

Narodil se dne 8. listopadu r. 1876 v Berlíně, kde i vystudoval; titulu doktora filosofie dosáhl studií z římských dějin: „De belli Parthici Crassiani fontibus“. Již touto prací bylo naznačeno, jak Regling pohlížel na numismatiku všeobecně a na mincovnictví antické zvláště. Považoval ražby starověku především za filologické, historické a archeologické prameny, poskytující nám stejně důležité zprávy o umění a kultuře jako o politických dějinách a peněžnictví zašlých dob. Roku 1899 stal se volontérem berlínského numismatického kabinetu, roku 1902 tamtéž asistentem a konečně po dlouholeté úspěšné práci a po docentuře na berlínské universitě ředitelem mincovního kabinetu (1921). Skoro nesčetná jest řada jeho drobných článků a recenzí v mnohých časopisech. Z větších prací jsou nejznámější jeho příručka o antických mincích berlínského kabinetu, která se dočkala třetího vydání, a pak velmi rozšířené umělecko-historické dílo: „Die Antike Münze als Kunstwerk“. Avšak i v oboru medailí znali jsme zesnulého jako osvědčeného znalce. Uvádím zde pouze jeho velký seznam cenné Lannovy sbírky medailí. Katalog této sbírky, vydražené roku 1911 bohužel mimo vlast, stal se pro své důkladné vědecké zpracování velmi hledanou pomůckou.

Vědecké badání Reglingovo bylo oceněno četnými společnostmi. Byl čestným členem vídeňské, londýnské i československé numismatické společnosti. Jeho smrt způsobila velikou mezeru v řadě význačných numismatiků světových. Cast.

Numismatická společnost československá vzpomíná svých řádných členů, kteří zemřeli. Jsou to pp.: P. František Domorádek, děkan ve Zlaté Koruně; Jan Hlaváček, vládní rada v Praze; Rudolf Janovský, ředitel spořitelny v Holešově na Moravě; Adolf Lambl, ředitel akc. pivovaru na Smíchově; MUDr. Otokar Pavelka, lékař v Mor. Ostravě; JUDr. Milan Radlinský, vicepresident stát. pozemkového úřadu v Praze.

VĚSTNÍK NUMISMATICKÉ SPOLEČNOSTI
ČESKOSLOVENSKÉ V PRAZE.¹⁾

Na členské schůzi 7. prosince 1934 (p. řed. R. Pilát) přednášel p. Fr. Kraumann o penězích v českých příslovích, rčeních a hantýrce, uváděje pro každý díl řadu vtipných dokladů. Účastníci dostali rozmnožený opis přednášky. — P. Chaura ukázal pamětní kremnické ražby na oživení tamních dolů.

Debatní večer 21. prosince 1934 (p. doc. dr. G. Skalský). Za přítomnosti hostů z Napoleonské společnosti v Praze přednášel p. dr. Kr. Turnwald o numismatických napoleonikách z let 1790—1821, jichž hodně předložil v ukázkách, dokládaje jimi hlavně empirový sloh.

1935.

Členská schůze 4. ledna 1935 (p. řed. R. Pilát). Přednášel p. dr. V. Katz o českobudějovickém medailérství v 16. stol. (Přednáška je uveřejněna v Der Münzensammler, 1935, č. 87 (3). — P. K. Chaura předložil medaile na krále Alexandra Sjednotitele a ministra Barthoua, ražené v pařížské mincovně.

Debatní večer 18. ledna 1935 (p. dr. V. Katz) byl věnován ražbám Ferdinanda I. z mincovny pražské a kutnohorské, které předložil a vyložil p. dr. Katz. — P. K. Chaura ukázal medaile české hospodářské společnosti, založené r. 1770 a rozpuštěné r. 1872.

Členská schůze 1. února 1935 (p. řed. R. Pilát). Přednášel p. C. O. Castelin o českých fenicích a haléřích z let 1378—1471. (Přednáška je otištěna v Heller u. Pfennig in Böhmen in den Jahren 1378—1471, jako příloha časop. Der Münzensammler, Čes. Budějovice 1934.)

Debatní večer 15. února 1935 (p. řed. R. Pilát). Pp. dr. V. Katz a K. Chaura předložili ražby Ferdinanda I. z mincovny jáchymovské. Debatu zahájil výkladem p. dr. Katz.

Členská schůze 1. března 1935 (p. řed. R. Pilát). Předsedající vzpomněl nejprve životního výročí p. presidenta T. G. Masaryka. Přednášel p. K. Chaura o loveckých výjevech na českých mincích (Část přednášky je otištěna v Num. Zprávách 1935, č. 6). P. řed. Přibík doplnil přednášku ještě řadou ukázek medailí, odznaků a svátostek s obrazem loveckým nebo sv. Huberta.

Valná schůze 15. března 1935 (p. řed. R. Pilát). Předseda uvítal nejdříve přítomné a věnoval posmrtnou vzpomínku zemřelým členům dopisujícím:

¹⁾ Výbor upozorňuje, že podrobnější zprávy o schůzích společnosti byly pravidelně uveřejňovány v českolipském Sběrateli. V N. Č. Čsl. se omezujeme podle usnesení výborové schůze ze dne 13. prosince 1935 na nejdůležitější sdělení.

pp. prof. dr. Jos. Brunšmídovi v Záhřebě, prof. dr. Jindř. Buchenauovi v Mnichově; zakládajícímu: p. řed. Eduardu Suskému ve Sl. Ostravě a řádným členům, pp.: Frant. Anýžovi v Praze, dr. Jos. Ječnému v Plzni, dr. Jos. Jirmusovi v Jablonci n. N., Vlad. Lídlovi v Plzni, prof. dr. Albinu Stockému v Praze a dr. Jul. Teublovi v Praze.

Jednatelskou zprávu přečetl za omluveného prvního jednatele p. dra V. Katze druhý jednatel p. prof. Jos. Sojka:

„Ve správním roce 1934 konala společnost jednu řádnou valnou schůzi, které se zúčastnilo 43 členů, deset výborových, deset členských a devět debatních schůzí. Na členských a debatních schůzích byla průměrná účast 29 členů.

Na valné schůzi přednášel p. doc. dr. Skalský, na členských schůzích přednášeli p. dr. V. Katz třikrát, sl. dr. Nohejlová a pp. ing. Dobrý, Kraumann, Přibil, dr. Skalský, dr. Turnwald a ing. Vejvoda jednou, debatních večerů se zúčastnili sl. dr. Nohejlová a pp. ing. Augst, ing. Dobrý, Chaura, dr. Katz, Kraumann, Kunc, dr. Mastný, Pilát, Soška, dr. Turnwald a ing. Vejvoda.

O schůzích a přednáškách na nich bylo členstvo informováno téměř současně výtahy z přednášek a debat, uveřejňovanými ve „Sběrateli“ i referátem v X. roč. N. Č. Čsl. Desátý jubilejní ročník N. Č. Čsl. byl věnován památce prvního předsedy a zakladatele naší společnosti dra Eduarda Fialy. Vyšel najednou (číslo 1—4) v prosinci 1934, obsahuje 169 stran a 8 tabulek, jež byly provedeny z finančních důvodů šťochy, místo dříve obvyklého, dokonalejšího, ale dražšího světlotisku. Desátý ročník časopisu důstojně ukončuje první dekádu svého trvání, stále za redakce p. doc. dr. G. Skalského. Nelze tu než opakovati, že tento časopis je jedním z nejlepších numismatických časopisů vůbec.

I v minulém roce, jako v řadě let předchozích, nezapomněl náš předseda p. řed. Pilát, který opět nalezl pochopení u p. vrch. ředitele dra Jaroslava Preise, své zásady, že je jedním z úkolů společnosti, jako je naše, pamatovati na sbírky Národního musea v Praze sbíráním prostředků pro nákup mincí a medailí. Naše společnost odevzdala v r. 1934 z těchto sbírek numismatické sbírce Národního musea jako dar:

1. stříbrnou medaili Františka Arnošta z Valdštejna od Vestnera z r. 1665,
2. stříbrnou, částečně pozlacenou jáchymovskou medaili od Conz Welcze,
3. 53 českých, hornolužických, míšeňských a německých brakteátů,
4. olomoucký desetidukát Ferdinanda III. z r. 1639,
5. medaili Julia Dorazila od Lichtaga, kterou sama dostala od Obchodní jednoty v Olomouci a mimo to přispěla sumou Kč 4 000— na nákup medailí ze sbírky hr. Enzenberga v aukci firmy Hirsch v Praze v listopadu minulého roku.

Obnosem Kč 500— přispěla naše společnost k vydání práce p. generála Teisingera o pražských groších z doby Vladislava II.

Mezi podporami, které sama dostala, uvádíme s díkem subvence Ministerstva školství a národní osvěty, Zemského úřadu a České akademie věd a umění. Pro knihovnu byl v r. 1934 nejvýznamnější dar p. K. Chaury, který nám věnoval dílo Neumannovo o měděných mincích, Madaiův Thaler-Cabinett, Fialovu Stempel-sammlung a Dudíkovu Ritterorden-Münzensammlung.

Z veřejných výstav, které byly pořádány v r. 1934, účastnili se naši členové prací i zapůjčením materiálu hlavně výstavy „Albrecht z Valdštejna a doba pobělohorská“, v jejíž pracovním výboru byli členy sl. dr. Nohejlová, pp. dr. Katz a doc. dr. Skalský a kam půjčili materiál vedle veřejných sbírek naši členové pp. Chaura, dr. Katz, ing. Kozák a ing. Vejvoda. Výstavy lidové pověry v Národopisném oddělení Národního musea se zúčastnil prací při expozici i půjčením materiálu p.

ředitel Přibil. Do Valdštejnské výstavy uspořádala naše společnost vlastní exkursi, které se zúčastnilo 15 členů.

Na přednášce sl. dr. Nohejlové o Valdštejnském mincovnictví 20. dubna uvítali jsme vedle četných jiných hostů i oficiální zástupce Společnosti Sudeten-deutsche numismatische Gesellschaft, jejíž návštěvu opláceli pak naši členové na schůzích této společnosti, jsouce pozváni i k přednášení.

Po dvakráte uvítali jsme v našich schůzích při přednáškách p. dr. Turinwalda četné členy Napoleonské společnosti.

V Bratislavě ustavil se během roku 1934 za vedení prof. dra Horny numismatický kroužek, první svého druhu na Slovensku.

Abychom měli správný přehled nejen o počtu, ale i sběratelských zájmech svých členů, rozeslali jsme dotazník, podle něhož jsme mohli uveřejnit v posledním čísle časopisu nový seznam členů i s uvedením sběratelského oboru. Tento nový seznam byl nám vítanou oporou i v našich jednáních s Ministerstvem financí a Národní bankou po známém vládním nařízení z 11. září 1934 o soupisu a povinné nabídce cizích valut a sbírek mincí z drahých kovů. Obě jmenované instituce vyšly ochotně a s plným porozuměním vstříc návrhu dra Katze, aby samočinně všichni členové naší společnosti byli zbaveni povinnosti předložit své sbírky k posouzení, jedná-li se o sbírku vskutku numismatickou či nikoliv. Věc byla usnadněna faktem, že znalci byli jmenováni pp. doc. dr. Skalský a dr. Katz.

Rozmach numismatiky v Čsl. republice přičiněním naší společnosti umožnil, že loňského roku mohla býti pořádána v Praze s úspěchem i první veřejná dražba mincí a medailí firmou Hirsch.

Stav členstva byl koncem roku 1934 tento: Koncem roku 1933 bylo 456 členů. Během roku 1934 zemřelo, vystoupilo a pro neplacení bylo škrtnuto celkem 48 členů, takže koncem roku 1934 zbývalo celkem 408 členů. Naproti tomu v r. 1934 přistoupilo nových 40 členů, takže koncem roku 1934 měli jsme 448 členů, z nichž bylo 8 čestných, 18 dopisujících, 19 zakládajících, 363 řádných, mezi nimi 84 museí a korporací.

Těžké doby, které zavinily celkovou finanční tíseň, způsobily, jak uvedeno, i nemalý úbytek členů, který však podařilo se nám usilovnou agitací téměř vyrovnati. I v letošním roce na počátku podařilo se nám získati nově 10 řádných členů a 1 člena zakládajícího.

Je naší největší snahou, abychom udrželi naši Společnost na oné výši, kam jsme ji pracně dostali a doufám, budete-li nás všichni podporovati, že se nám to též podaří a že společnost přes tíži doby a finanční tíseň přejde nejen bez úrazu, nýbrž vzpružena a posílena k další blahodárné práci.

Pokladní zprávu přednesl na žádost pokladníka p. řed. Přibila, p. prof. Sojka, knihovní knihovník p. Ing. Dobrý, revisorskou p. Ing. Augst. Ve volbách výboru společnosti byli zvoleni dosavadní jeho členové, členský příspěvek stanoven na Kč 40— ročně. Přednášela sl. dr. Em. Nohejlová, která ukázala podrobně, z jakých příčin vyrůstal v r. 1623 státní bankrot a jak těžce postihl právě české země. Její výklad sledovali přítomní na dvou velkých měnových diagramech z výstavy „Albrecht z Valdštejna a doba bělohorská“.

Členská schůze 5. dubna 1935 (pp. dr. Ant. Mastný a řed. R. Pilát) byla zahájena srdečným blahopřáním, které přednesl p. doc. dr. G. Skalský k šedesátce p. řed. Piláta. Pak přednášel p. doc. dr. Skalský o numismatických podmínkách pro studium dějin cen (bylo otištěno ve Věstníku čsl. akademie zemědělské, duben—květen 1935).

Ve schůzi správního výboru 12. dubna 1935 byly funkce členů výboru rozděleny stejně jako v předešlém výboru, jen druhým jednatelem byl zvolen p. Ing. Vejvoda. P. prok. Sojka přijal znovu funkci účetního.

Členská schůze 3. května 1935 (p. řed. R. Pilát). Byli přítomni hosté z kruhu přátel Orientu, mezi nimi sekretář egyptského vyslanectví. Přednášel p. Ing. B. Augst o vnějším rázu muslimských mincí.

Debatní večer 17. května 1935 (p. řed. R. Pilát). P. dr. Katz podal přehled ražeb Maxmiliána II., který doplnil p. Chaura poukazem na podezřelý tolar z r. 1574. P. řed. Pilát vypravoval o svých numismatických zkušenostech z cesty po Zaháňsku, Hlohovsku, Žitavsku a Zhořelecku.

Členská schůze 7. června 1935 (p. dr. Ant. Mastný). Přednášel p. řed. B. Přibíl o dosud neznámých numismatických zprávách a o pozorováních sběratele Jana Nep. Parise, čerpaných z třiceti dopisů tohoto s medailérem Seidanem a se strahovským opatem Zeidlerem.

Ve schůzi správního výboru 14. června 1935 vzdal se dosavadní knihovník společnosti p. Ing. J. Dobrý své funkce. Byla jí pověřena sl. dr. Em. Nohejlová. Knihovna byla odstěhována do numismatického odděl. Nár. musea.

Debatní večer 21. června 1935 (p. řed. R. Pilát). Předseda vypravoval o své cestě po Belgii, p. K. Chaura předložil několik zajímavých medailí.

Členská schůze 6. září 1935. Předseda p. řed. Pilát zahájil schůzi vzpomínkou na zemřelého čestného člena prof. dra Kurta Reglinga. Přednášel p. dr. Kr. Turnwald o nejstarším typu mince.

Debatní večer 20. září 1935. Předsedal p. dr. V. Katz, který předložil řadu kamenů pro hru v dámu, na kterých jsou odražena razidla medailí.

Členská schůze 4. října 1935 (p. řed. R. Pilát). Přednášel p. K. Chaura o kontramarkách na českých groších. Přednášku doplnil p. dr. Katz (přednáška p. Chaura je v poněkud změněné formě uveřejněna v Numismatických zprávách, 1935, č. 9).

Debatní večer 18. října 1935 (p. řed. R. Pilát). P. K. Chaura předložil práce sochaře Ad. Henkeho a doprovodil je životopisnými údaji jeho. P. Straka dal kolovati dukát Leopolda I. z r. 1699 (G. E.).

Debatní večer 15. listopadu 1935 (p. řed. R. Pilát). Nejprve byla věnována vzpomínka mrtvým členům, zejména dru Radlinskému. P. dr. Katz předložil některé zajímavé kontramarky a nově zjištěnou práci Bonif. Riedla (med. města Rudolfova z r. 1593). P. řed. Přibíl ukázal stříbrnou medailku na vysvěcení kaple sv. Rafaela v Klárově ústavě slepců z r. 1844 (práci Lerchovu) a p. K. Chaura vzpomněl sedmdesátého výročí smrti Jindřicha Fügnera a předložil několik medailék na něho.

Členská schůze 6. prosince 1935 (p. řed. R. Pilát). Přednášel p. řed. B. Přibíl o voskové medaili Agnus dei. Vznikly snad již v 6. stol., a byly časem spojeny s odpustky. Ale od r. 1587 byly odpustky udělovány jen na medaile z trvanlivého kovu. Tím vznikla vlastní svátostka, již na Moravě, ve Slezsku i na Slovensku říkají „agnusek“.

Debatní večer 20. prosince 1935 (p. řed. R. Pilát). Přednášel p. Ing. O. Vejvoda o podmínkách, které mají vliv na cenu antické mince.

1936.

Členská schůze 3. ledna 1936 (p. řed. R. Pilát). Přednášel p. doc. dr. G. Skalský o pokusu Přemysla II. o reformu české mince. (Přednáška je částí jeho článku Studie o českých brakteátech III., N. Č. Čsl. XI.).

Debatní večer dne 17. ledna 1936 (p. řed. R. Pilát). P. K. Chaura ukázal zlaté antické mince skvěle zachované, mezi nimi jeden elektrotoný statér z Kyzika, jednostranný, s pouhým quadratem incusem. O těchto ražbách se pak rozhovořil i p. Ing. O. Vejvoda. P. Ing. J. Dobrý zpravil členy o založení kroužku sběratelů odznaků a plaket.

V r. 1935 a 1936 přistoupili noví členové:

a) Zakládající:

1935 Ing. Dolejš Václav, Praha II., Lípová ul. č. 18.

1925/1936 Lambl Vladimír, prokurista banky, Praha I., Perštýn 9.

1936 Kaufmann Karel, ředitel firmy K. Königer a syn, Praha, Hanspaulka č. 1, roh ulice na Karlovce 7.

b) Řádní:

osoby:

1935 Beutler Miloslav, akademický sochař, Praha XII., Čáslavská 1.

1936 Bina Leopold, Český Rudolec.

1935 Brenner Vincenc, Praha XII., Barthouova 1a.

1935 Colloredo-Mannsfeld Jeroným, velkostatkář, Zbiroh.

1935 Finka Elemér, JUDr., pravotár, Zvoleň.

1935 Jurnečka Otmar, ředitel Banky čsl. legií, fil. v Moravské Ostravě.

1936 Mos Rudolf, hodinář, Tábor.

1935 Münzhandlung Basel, obchod mincemi, Basilej, Švýcarsko, Aeschenvorstadt 37.

1935 Neužil Jaroslav R., Klatovy.

1935 Novák Oldřich, prokurista banky, Benešov u Prahy.

1935 Pacovský Bohumil, Praha XII., Korunní 41.

1935 Ing. Prášil Hugo, zástupce ředitele továrny na cement, Čížkovice u Lovosic.

1935 Dr. Preidl Hellmuth, profesor, Most.

1935 Ing. Stavěl Bohumír, zemědělský rada, Horní Bečva.

1935 Straka Václav, bankovní úředník, Praha XIX., Zahradní 18.

1935 Szigeti Stefan, numismatik, Bratislava, Karlova Ves, 118.

1935 Till Villy, obchodník mincemi, Praha II., Příkopy 14.

RÉSUMÉ.

G. Skalský: Etudes sur les bractéates de Bohême et de la Moravie III. (Pl. I—III). — La troisième partie de ces études s'occupe des s. d. petits bractéates, frappés probablement pendant des années 1260—1300. L'auteur essaie à grouper chronologiquement cette masse bigarrée des monnaies d'une richesse iconographique. Analysant deux trouvailles récentes (Jedouchov chez N. Brod, Pl. I, Nro. 1—3 et N. Rybná chez Žamberk, Pl. I, Nro. 4—12) il distingue deux grands groupes des frappes différentes. Le premier groupe (Pl. I, Nro. 1—3, II, 33—III, 66) est représenté par un plan solide presque plat avec un bord étroit et bas, s'élevant précisément de la surface. La frappe est très distinguée et elle porte un fin grénétis au milieu du bord élevé. Le deuxième groupe montre un coin plus rude avec un large bord, plus bombé, mais lentement s'élevant de la surface. Le dessin est moins distingué et mol. (Pl. I, Nro. 4, II, 32, III, 67—71) D'après l'examen des trouvailles et d'après les marques métrologiques l'auteur précise que le premier groupe de bon poid et de bon titre (environ 0.75 g, 0.170—0.980 g) succédait en Bohême aux bractéates des types de Meissen provenant vraisemblablement pendant les années 1260—1270 quand le deuxième groupe, le plus étendu, circulait à la fin du XIIIème siècle. Ce deuxième groupe d'un poids plus léger et des bractéates moins fins (0.5 g — 0.6 g et 0.800—0.850) montre deux petites espèces: l'une, plus étendue au bord moins élevé, mais avec le dessin plus profond (Pl. I, Nro. 4—9, II, 32, III, 67—71) „bractéates au bouton“, l'autre au bord plus élevé, mais avec le dessin moins profond (Pl. I, Nro. 5—8) „bractéates à l'écuelle“. Cette deuxième petite sorte imite la forme des bractéates de Meissen contemporains et elle était probablement frappée à la fin du XIIIème siècle dans un ou plusieurs ateliers monétaires au Nord de la Bohême. Il y a plusieurs frappes transitoires entre les deux groupes principales (1260—1270 et 1270—1300) au point de vue de la fabrication et de la métrologie. (Pl. I, 20, II, 32 etc.) L'examen métrologique montre un lent amoindrissement du poids et de titre pendant les années 1260—1300. On représente du deuxième grand groupe très étendu (1270—1300) au texte et sur les planches outre les bractéates de N. Rybná seulement ceux qui se joignent iconographiquement à leur type I. On en veut démontrer l'évolution d'un tel type important dans les différents ateliers monétaires au cours des années. Les bractéates de la Bohême dépendent iconographiquement de ceux de la Silésie. La suite chronologique des bractéates de la Bohême des années 1260—1300 et le rangement de leur premier grand groupe aux années 1260—1270 (là on trouve aussi des demi-bractéates) persuadent l'auteur que Přemysl II essayait une réforme monétaire environ de l'an 1260. En même temps il tentait de réformer la régale, les poids et les mesures, et de réorganiser la frappe et l'échange en sens décentralisant. L'auteur évalue les ateliers monétaires, dont quelqu'uns étaient jusqu'à présent inconnus, d'après leur importance et il croit qu'ils ne travaillaient pas tous simultanément, mais qu'on a quelquefois transporté la frappe et l'échange d'un endroit à un autre en voisinage. (P. 1—30)

G. Skalský: Les plus anciennes monnaies tchèques. — L'auteur s'occupe de nouveau de commencement de la frappe des monnaies en Bohême en connexité avec l'essai de Katz: „La chronologie des deniers de Boleslas I. et de Boleslas II“ paru dans la „Bibliothèque de Numismatický Časopis Československý“, tome II. L'examen des ressources méthodiques qui nous aident à classer chronologiquement nos monnaies les plus anciennes (l'image et la légende, le développement du type et la

comparaison avec ses modèles étrangers, le poids et le titre la structure des trouvailles indigènes et étrangères, les influences politiques, culturelles et économiques) et l'inspection des types principales de Boleslas I. et II de ce point de vue mènent l'auteur à la persuasion que les deniers tchèques avec la glaive (flèche) et le pignon d'église (Fiala, České Denáry Pl. I, 4—20, II, 21—23, Katz III, 46, IV, 69) du plus ancien type bavarois et les deniers avec une main large et le pignon d'église (Fiala II, 7, 8, 18—20, Katz II, 25—39) et ceux du type carolingien (Fiala II, 16, Katz III, 40—44) proviennent pour la plupart de la première moitié du XIème siècle, tandis que les monnaies du deuxième type bavarois (Fiala I, 21—28, II, 1—5, Katz I, 1—18) les suivaient. Le fait que Boleslas I. frappait du commencement de son règne, est pour l'auteur l'appui principal pour l'attribution du bien connu denier de Venceslas (Fiala IV, 11) à Venceslas le Saint comme la solution la plus vraisemblable de ce problème difficile. La fin de l'essai de l'auteur réplique aux objections publiées dans la réponse de Katz. (P. 31—57 et 85—89.)

V. Katz: Les plus anciennes monnaies tchèques. (Réponse à G. Skalský.)

— L'auteur de l'essai „Chronologie des deniers de Boleslas I. et de Boleslas II“ répond à la critique de Skalský, réfute ses objections et persiste dans sa proposition de la chronologie des premiers deniers tchèques. Il complète ses déductions littéraires incontestées par des schèmes graphiques, analysants 39 trouvailles les plus importantes formants des groupes synoptiques des monnaies y trouvées: 1. d'après sa chronologie (Tab. A.) et 2. d'après celle de Skalský (Tab. B.). Tandis que la table A. représente un tableau du développement organique, manque la table B. non seulement de chaque développement organique mais aussi d'une connexion des groupes particuliers. La table C. montre une revue des représentations numériques des groupes de monnaies particuliers dans sept trouvailles. Une frappe bavaroise peu nombreuse avant l'anné 947 ne permet pas d'accepter une nombreuse frappe en Bohême depuis l'an 929. Les deniers tchèques à la glaive, assez fréquents, et les autres groupes monétaires y attachés, datés par Skalský avant l'an 950, ne se trouvent pas dans les trouvailles qu'avec des monnaies bavares du temps après l'an 947. Par ce fait l'auteur est convaincu que les deniers tchèques à la glaive n'étaient pas frappés qu'après l'an 950, probablement vers l'an 975. Cette conception est fortifiée par l'opinion de Brooke qui constatait qu'on ne commençait avec la frappe des modèles anglais de ces deniers tchèques que vers le milieu du dixième siècle. Par la preuve que la frappe des monnaies tchèques ne pouvait pas commencer qu'après l'an 955 (vois tab. A. groupe I.) est l'opinion de la possibilité d'une frappe des monnaies au temps de St. Venceslas insoutenable. L'auteur refuse à la fin de son essai les objections contre ces faits et finit le débat. (P. 58—84 et 90—93.)

Page

Personel	164
Procès-verbaux de la Société numismatique tchécoslovaque	165—169

Redaction: Dr. G. Skalský, Praha II, Musée national.

Administration: Dr. V. Katz, Praha VII, Sochařská 2.

Abonnement: Kč 50.—.

Gustav Skalský: Studien über böhmische und mährische Brakteaten III.

(T. I.—III.) — Die vorliegende Abhandlung ist den sog. kleineren böhmischen Brakteaten gewidmet, welche, wie im 2. Teile dieser Studien gezeigt wurde, ungefähr in d. J. 1260—1300 geprägt wurden. Es wird versucht die bunte, ikonographisch überaus reiche, bisher ungeordnete Menge dieser Münzen einigermaßen chronologisch zu reihen. Ausgehend von zwei Funden der letzten Jahre (Jedouchov bei Nemecký Brod, Taf. I., Nr. 1—3, Nemecká Rybná bei Žamberk, Taf. I., Nr. 4—12) teilt sie der Autor in prägetechnischer Hinsicht in zwei große Gruppen. Die erste (Taf. I., Nr. 1—3, II., 33—III., 66) ist gekennzeichnet durch einen festen, fast flachen Schrötling, einen schmalen und niedrigen, aber scharf aus der Münzfläche emporsteigenden Wulstkreis ein auffallend scharfes Gepräge und einen feinen Perlenkreis in der Mitte des aufgebogenen Randes. Die zweite durch einen spröden Schrötling mit breitem, höherem Wulstkreise, der allmählich in den Rand übergeht, und eine weiche, weniger scharfe Zeichnung des Bildes (Taf. I., Nr. 4 — II., 32, III., 67—71). Auf Grund der Untersuchung der Funde und der metrologischen Eigenschaften stellt der Autor fest, daß die erste, in Gewicht und Feingehalt ausgezeichnete (ungef. 0.75 g u. 0.970—0.980) Gruppe in Böhmen die Brakteaten nach Meißener Art ablöste und in d. J. ungef. 1260—1270 entstanden ist, die zweite, umfangreichere den ganzen Rest des 13. Jahrhunderts ausfüllte. Diese zweite Gruppe leichter und weniger feiner Brakteaten (0.5—0.6 g u. 0.800—0.850) zerfällt wieder in zwei kleinere Abteilungen: in eine weitaus reichere mit weniger aufgetriebenem Wulstkreise, aber tiefer eingelassener Bildfläche (Taf. I., 4, 9, — II., 32, III., 67—71, „Knopfbrakteaten“) und eine mit höherem Wulstkreise, aber weniger tief eingelassenen Bildfläche (Taf. I., 5—8, „Schüsselbrakteaten“). Diese zweite, kleine Gruppe ahmt die Form der gleichzeitigen Meißener Brakteaten nach und wurde im Wesen am Ende des 13. Jh. wahrscheinlich in einer oder mehreren nordböhmischen Münzstätten geprägt. Zwischen den beiden Hauptgruppen (1260—1270 u. 1270—1300) gibt es in prägetechnischer und metrologischer Hinsicht mehrfache Übergänge (Taf. I., 20, II., 32 u. a.). Die metrologische Untersuchung ergibt die Feststellung einer allmählichen Erniedrigung des Gewichtes und des Feingehaltes in d. J. 1260—1300. Aus der zweiten, sehr umfangreichen großen Gruppe (1270—1300) werden im Texte und auf den Tafeln neben den Brakteaten aus Nēm. Rybná nur jene angeführt, welche an deren I. Typus ikonographisch anknüpfen; wodurch die Entwicklung eines solchen wichtigen Typus in verschiedenen Münzstätten im Verlaufe der Jahre gezeigt werden soll. Die Frage des Verhältnisses der böhmischen und schlesischen Brakteaten wird im Sinne der ikonographischen Abhängigkeit der böhmischen von den schlesischen beantwortet.

Die chronologische Ordnung der böhmischen Brakteaten der J. 1260—1300 und die Einreihung ihrer ersten großen Gruppe, in welcher auch Hälften von Brakteaten vorkommen, in die J. ungef. 1260—1270 führt den Autor zur Überzeugung, daß Přemysl Ottokar II. um d. J. 1260 den Versuch einer Münzreform unternommen hat u. zw. im Zusammenhange mit der Reform des Bergregals, der Erneuerung der Maße und Gewichte und der Neuorganisation der Prägung und des Wechsels, welche dezentralisiert wurden. Es werden die einzelnen böhmischen Münzstätten, einige davon neu, festgestellt, ihrer Bedeutung nach gewürdigt und die Meinung ausgesprochen, daß nicht alle gleichzeitig tätig waren, sondern daß Prägung und Wechsel manchmal von einer Stadt in eine andere, nahe gelegene, übertragen wurden. (S. 1—30.)

Gustav Skalský: Die ältesten böhmischen Münzen. Im Anschlusse an die Arbeit V. Katzs: Über die Chronologie der Denare Boleslav I. und Boleslav II. (Bibliothek des Numismatický časopis československý II.) beschäftigt sich der Autor von neuem mit den Anfängen der böhmischen Münzprägung. Eine Untersuchung der methodischen Hilfsmittel, welche der zeitlichen Einreihung unserer

ältesten Münzen dienen (Bild u. Schrift, Entwicklung des Typus und der Vergleich mit seinen fremden Vorbildern, Gewicht u. Feingehalt, Struktur der In- und Auslandfunde, politische, kulturelle u. wirtschaftliche Einflüsse), und die Betrachtung der Haupttypen Boleslav I. u. II. von diesem Standpunkte aus führen ihn zur Überzeugung, daß die böhmischen Denare mit Schwert (Pfeil) und Kirchengiebel (Fiala, České denáry, Taf. I., 4—20, II., 21—23, Katz III., 46—IV., 69), vom älteren bayerischen Typus und mit breiter Hand und Kirchengiebel (Fiala II., 7, 8, 18—20, Katz II., 25—39), und von „karolingischem Typus (Fiala II., 16, Katz III., 40—44) zum allergrößten Teile in der ersten Hälfte des 10. Jh. entstanden sind und die Münzen vom 2. bayerischen Typus (Fiala I., 21—28, II., 1—5, Katz I., 1—18) erst nach ihnen geprägt worden seien. Die Tatsache, daß Boleslav I. von Anfang seiner Regierung geprägt hat, bleibt für den Autor der Hauptstützpunkt für die Zuteilung des bekannten Wenzeldenars (Fiala IV., 11) an Wenzel den Heiligen als wahrscheinlichste Lösung der schwierigen Frage. Einwendungen V. Katzs in der Antwort auf den obenangeführten Artikel werden im *Schlufsworte* beantwortet. (S. 31—57, u. 85—89.)

V. Katz: Die ältesten böhmischen Münzen. (Antwort an Gustav Skalský.) — Der Autor des Buches „Über die Chronologie der Denare Boleslav I. und Boleslav II.“ beantwortet Skalskýs Kritik, indem er durch Widerlegung von Skalskýs Einwendungen die Richtigkeit der von ihm beantragten Chronologie der ersten böhmischen Denare aufrecht erhält. Seine nicht erschütterten Buchausführungen ergänzt er durch graphische Darstellungen der Analyse von 39. wichtigsten Münzfunden indem er die darin enthaltenen böhmischen Münzgruppen 1. nach seiner Chronologie (Tabelle A.) und 2. nach Chronologie Skalskýs (Tabelle B.) übersichtlich zusammenstellt. Wogegen die Tabelle A. ein sich organisch entwickeltes Bild darstellt, entbehrt die Tabelle B. nicht nur jeder organischen Entwicklung, sondern auch eines Zusammenhanges unter den einzelnen Gruppen. Die Tabelle C. bietet eine Übersicht der ziffermäßigen Vertretung einzelner Münzgruppen in sieben Funden. Die ungemein schwache Ausmünzung in Bayern vor dem J. 947 überhaupt läßt schon auf eine starke Münzprägung in Böhmen ab 929 kaum schließen. Aus der Tatsache, daß die verhältnismäßig häufigen böhmischen Schwertdenare und die mit ihnen zusammenhängenden anderen Münzgruppen, die von Skalský vor das J. 950 gelegt werden, nur mit bayerischen Münzen aus der Zeit nach dem J. 947 in Funden vorkommen, glaubt Katz, der seine ursprünglichen Ausführungen durch sämtliche andere methodische Hilfsmittel genügend gestützt hat, schließen zu dürfen, daß die böhmischen Schwertdenare erst nach dem J. 950 u. zw. cca 975 entstehen konnten. Dies gilt umsomehr, als die Anfangsprägung ihrer englischen Vorbilder von Brooke richtig erst cca in die Mitte des 10. Jahrhunderts gelegt wird. Durch den Beweis, daß die böhmische Münzprägung erst nach dem J. 955 (siehe auch Tabelle A., Gruppe I.) entstehen konnte, ist die Unhaltbarkeit der Vermutung einer Prägung zur Zeit Wenzels des Heiligen erwiesen. Einwendungen gegen diese Tatsachen werden in dem diese Debatte abschließenden Absatz abgelehnt. (S. 58—84 u. 90—93.)

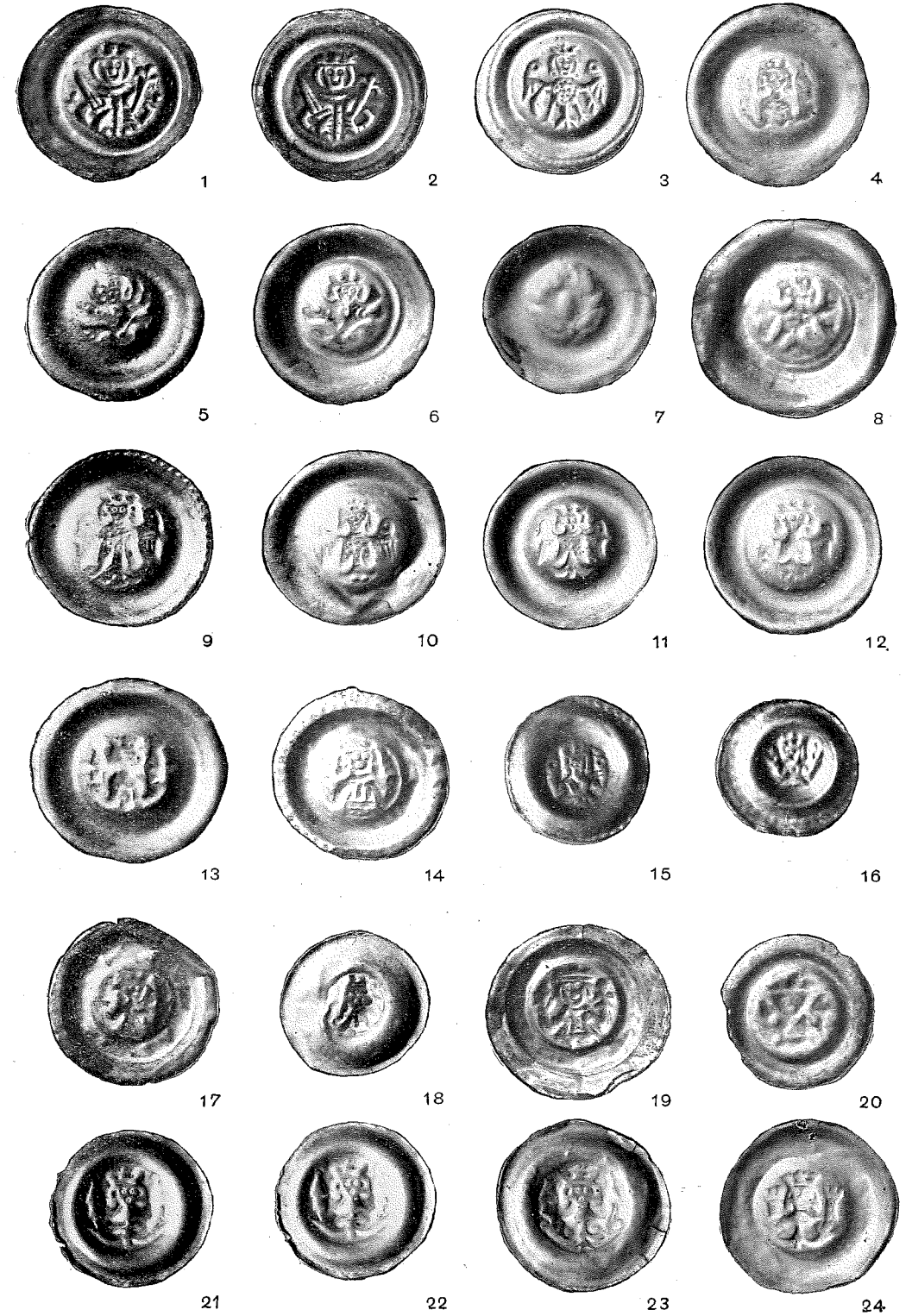
Seite

Personalnachrichten	164
Sitzungsberichte der Tschechoslovakischen Numismatischen Gesellschaft in Praha	165—169

Redaktion: Dr. G. Skalský, Praha II., Nationalmuseum.

Administration: Dr. V. Katz, Praha VII., Sochařská 2.

Abonnement: Kč 50.—.

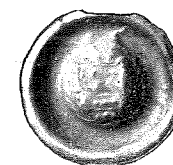

25

26

27

28

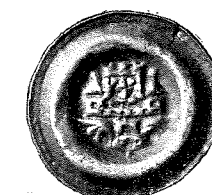
29

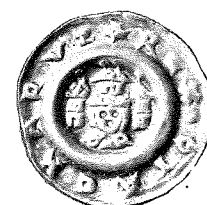
30

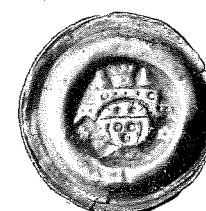
31

32

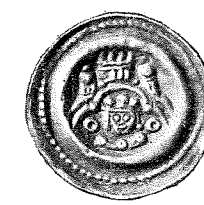
33

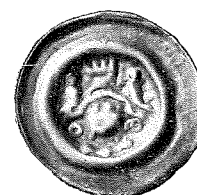
34

35

36

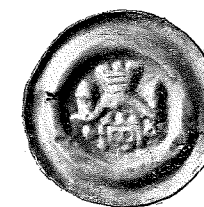
37

38

39

40

41

42

43

44

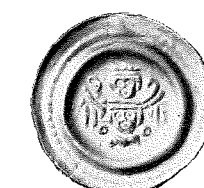
45

46

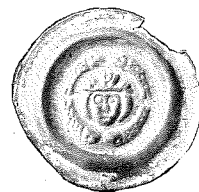
47

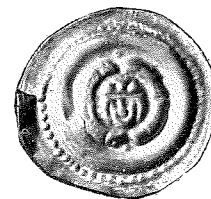
48

49

50

51

52

53

54

55

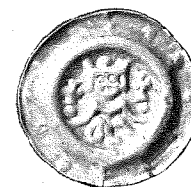
56

57

58

59

60

61

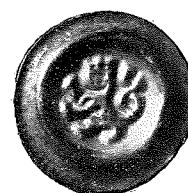
62

63

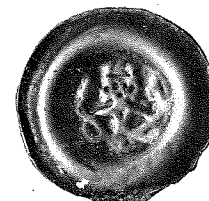
64

65

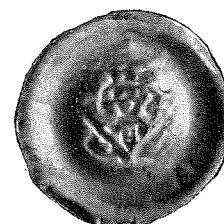
66

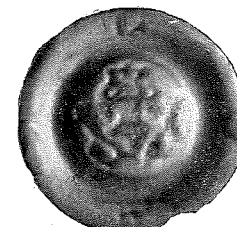
67

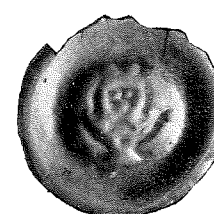
68

69

70

71

1

2

3

4

5

6

9

10

11

12

13

14

7

8

12

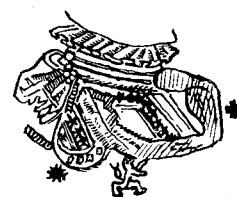
13

15

19

16

17

18

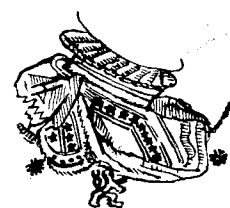
20

21

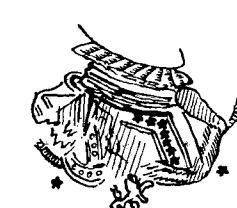
22

23

24

25

26